TARİHİ ROMAN

BEKİR BÜYÜKARKIN

GECE YARISI

İŞGÂL ALTINDA İSTANBUL

ÖTÜKEN

Bu roman, İstanbul'un korkunç işgâl günlerinde Türkün bağımsızlığı için canlarını hiçe sayarak çalışan, kendilerinden sonra gelen kuşakların hür olarak yaşamalarını özleyen kişileri canlandırabilmek amacıyla yazılmıştır. Eserdeki olayların bir kısmı bize kadar uzanan anılardan alınmıştır.

Kişi ve semtlerin birçoğunun adları değiştirilmiştir. Çünkü İstanbul'un ekseri mahallesi aynı duygularla çırpınmıştır, didinmiş ve Millî Mücadele'ye katkıda bulunmuştur. Bu yüzden onları adlarıyla teker teker yazmak kabil olamamıştır. Ayrıca onlar yaptıkları fedakârlıklarla asla övünmemişlerdir.

Ruhları şad olsun...

GECE YARISI
BEKİR BÜYÜKARKIN

9 789754 377798

ÖTÜKEN

GECE YARISI

(İşgal Altında İstanbul)

Bekir Büyükarkın

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 823
EDEBÎ ESERLER: 350

1. Basım: 1987, Arkın Kitabevi
4. BASIM

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-779-8

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş. ®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz
Dizgi-Tertip: Ötüken
Kapak Baskısı: Yeditepe Ofset
Tarama ve Düzenleme: Kutluk Bilge Kağan

Baskı: GD Ofset Matbaacılık A.Ş.
Atatürk Bulvarı Deposite İş Merkezi, A5 Blok, 4. Kat, No:407
İkitelli OSB – Başakşehir – İstanbul
Sertifika Numarası: 32211 Tel: (0212) 671 91 00
İstanbul- 2018

BEKİR **BÜYÜKARKIN:** 1921 yılında İstanbul'da Etyemez Davutpaşası'nda dünyaya gelmiştir. Babası Ahmet Bey Malatyalı, annesi Nadire Hanım'ın babası ise Kastamonuludur. 1939 yılında Vefa Lisesi'ni, 1942'de Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu bitirmiştir. İkinci Dünya Harbi yıllarında askerlik görevini İslâhiye'de yedek subay olarak yapmıştır. Mart 1945'ten 1953 yılına kadar Anadolu Sigorta Şirketi'nde muhasebeci, daha sonra Kasım 1960'a kadar Türk Ticaret Bankası'nda Genel Muhasebe Müdürü olarak vazife gördükten sonra özel bir büro açarak "Serbest Malî Müşavirlik" yapmıştır. Eserlerinin çoğunu 1960-79 yılları arasında kaleme almıştır.

Yazı hayatına henüz lisede iken tiyatro eserleri yazmakla başlamış, çeşitli dergi ve gazetelerde şiir, hikâye ve romanları yayınlanmıştır. Vefa Lisesi'nde öğrencilik yıllarında "Efe" piyesini yazmış ve oynatmış, ilk hikâyeleri 1942 yılında "On İki Masal" adıyla *Yapı Dergisi*'nde yayınlanmıştır. 1945 yılında *Son Telgraf* ve *Akşam* gibi gazetelerde de hikâyeleri çıkmış, ilk romanı olan *Cadıların Kırbacı*, *Son Telgraf* gazetesinde tefrika edilmiştir.

İlk tiyatro eseri olan "Dökmeci" 1947 yılında C.H.P.'nin açtığı tiyatro yarışmasında Ahmet Muhip Dıranas'ın "Gölgeler" adlı oyunuyla birlikte ödül kazanmıştır. "Dökmeci", "Yarısı", "Duman", "Soytarı", "Tanyeri" gibi tiyatro eserleri İstanbul Şehir Tiyatroları'nda oynanmıştır. "Duman" Berlin'de de sahneye konmuş ve başka yerlerde de oynanmıştır. "Soytarı" adlı oyun TRT Televizyonu'nda dizi film olarak gösterilmiştir. "Yarısı" adını taşıyan oyun da yine senaryosu yapılıp filme çekilip TRT'de gösterilmiştir. Romanlarının birçoğu önce gazetelerde tefrika edilmiş, sonra kitap halinde yayınlanmış ve müteaddid baskıları yapılmıştır. *Son Akın* isimli romanı film yapılarak sinemalarda gösterilmiştir.

"Kavuk" adlı oyun Kültür Bakanlığı'nın açtığı Orta Oyunu Metin Yarışması'nda ödül kazanmış (17.12.1986), *Gece Yarısı* romanı Kültür Bakanlığı'nın "Edebiyat" ödülünü almış (28.3.1988), *Bozkırda Sabah* romanı tiyatro eserine çevrilip İnönü Vakfı Tiyatro Yarışması'nda ödül kazanmıştır (1988).

Bekir Büyükarkın, uzun yıllar tarihî araştırmalar yapmış ve romanlarından çoğunu bu araştırmalarının ışığında Türk tarihinden aldığı ilhamla yazmıştır. Romanlarında geçmişi günümüzde canlandırmıştır. Dünü bugünde göstermek, dünü iyi tanımak amacını gütmüştür. Tarihimizin derinliği ve millî kültürümüzün zenginliği gözler önüne konmuştur. *Tanyeri* romanında özellikle Türk kültürü ve millî şuurun varlığı ön alanda canlanmıştır. *Son Akın*'da serhat boylarındaki akıncıları ve millî duyguları dile gelmiştir. *Bozkırda Sabah*'ta Kurtuluş Savaşımızın yaşanılan görüntüleri, tarihî gerçekler ve değerlendirmeler dikkati çeker. *Suların Gölgesinde* romanı yerli ve yabancı tarihî kaynakların ve arşivlerin incelenmesiyle tarihin karanlığından gün ışığına çıkartılan büyük Türk denizcisi Kurdoğlu Muslihittin Reis'in hayatını ve Rodos Adası uğrunda yapılan fedakârlıkları gözlerimizin önünde canlandırır. Rodos ve 12 Ada'nın Türkiye'nin güvenliği için stratejik ve jeopolitik önemini, ibret dersi olacak tarihî olayları anlatır. Tarihî olaylara ait bilgisinin genişliği, millî kültürümüze olan vukufu, san'at ve şairane duygu

inceliği, vatan sevgisi ve Türklük şuurunun yüceliğini roman sayfalarına aksettirmiştir. Bekir Büyükarkın'a "Türk Kültürünün tarihî ve zengin birikimi üzerindeki çok değerli çalışma ve katkılarından dolayı" Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkez Başkanlığı tarafından "şeref üyeliği" berâtı verilmiştir (4.11.1997).

Eserleri ilk basılış tarihlerine göre şöyle sıralanabilir:

Tiyatro Oyunları; Dökmeci (1947), Yarısı (1967), Armutlar (1970), Yolcular (1970), Duman (1970), Keçiler (1970), Soytarı (1974), Balıkçı (1974), Genç Osman (basılmamış), Kuşak (basılmamış), Masal (basılmamış), Atilla (basılmamış), Tanyeri (1981), Kavuk (1987), Bozkırda Sabah (1988).

Romanları: Uğrak (basılmamış), Cadıların Kırbacı (1945), Maske (1956), Bir Sel Gibi (1961; Ötüken Neşriyat, 2014), Son Akın (1962), Belki Bir Gün (1964), Suların Gölgesinde (1966; Ötüken Neşriyat, 2014), Tanyeri (1967), Bozkırda Sabah (1969; Ötüken Neşriyat, 2013), Yoldaki Adam (1972; Ötüken Neşriyat, 2010), Gün Batarken (1976; Ötüken Neşriyat, 2010), Kutludağ (1979; Ötüken Neşriyat, 2011), Gece Yarısı (1987; Ötüken Neşriyat, 2014).

Film Senaryoları: Son Akın, Soytarı, Yarısı, Yoldaki Adam.

Hikâyeler: On İki Masal (1942), Tarihten Hikâyeler (1966; Ötüken Neşriyat, 2014)

Şiirler: Rüzgâr (1965)

Bekir Büyükarkın'ın uzun yıllar çeşitli derneklerde çalışmaları olmuştur. Vefadan Yetişenler Derneği'nin kurucusu (1947) ve başkanı, Vefa Kulübü'nün Divan Başkanı, Musiki Kültür Derneği'nin kurucusu (1960) ve başkanı olarak çok değerli hizmetleri vardır.

Bekir Büyükarkın evlidir (1965); eşi kültürlü bir İstanbul hanımefendisi olan Matematik öğretmeni Güher Büyükarkın'dır.

Bekir Büyükarkın, son eseri olan *Kervansaray*'ın son bölümünü yazdığı günlerde, 6.8.1998 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. 8.8.1998 günü öğle vakti Şişli Camii'nde namazı kılınarak Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verilmiştir. Kendisine Tanrı'dan sonsuz rahmet diler, aziz hatırasını saygı ile anarız.

Av. Kemaleddin NOMER

Gece Yarısı

Bu roman, İstanbul'un korkunç işgal günlerinde Türk'ün bağımsızlığı için canlarını hiçe sayarak çalışan, kendilerinden sonra gelen kuşakların hür olarak yaşamalarını özleyen kişileri canlandırabilmek amacıyla yazılmıştır.

Eserdeki olayların bir kısmı bize kadar uzanan anılardan alınmıştır.

Kişi ve semtlerin birçoğunun, adları değiştirilmiştir. Çünkü İstanbul'un ekseri mahallesi aynı duygularla çırpınmış, didinmiş ve Millî Mücadele'ye katkıda bulunmuştur. Bu yüzden onları adlarıyla teker teker yazmak kabil olamamıştır.

Ayrıca onlar yaptıkları fedakârlıklarla asla övünmemişlerdir.

Ruhları şad olsun...

Bekir Büyükarkın

-I-
AL BİR GÜL

MEVSİM kış olmasına rağmen boynu bükük bir gül kopardı bahçeden. Al bir güldü bu, kıpkırmızı bir konca, yaprakları sert, yine de kokulu! Nasıl yaşamıştı, yaşayabilmek için nasıl bir çaba sarfetmiş, bu gücü nereden bulmuştu? Ragıp bu sorulara cevap veremedi. Sadece "Bu gül de bizler gibi direniyor!" dedi.

Ta doğu cephesinden beri, hatta Çanakkale savaşlarından beri sırtında taşıdığı kaputuna farkında olmadan büründü, evden içeri girdi. Elindeki al gülü karısı Feride'ye uzattı:

- Yaşamış, yaşayabilmiş, dedi.

Feride gülümsemeye çalıştı:

- Teşekkür ederim, dedi, biz de böyle yaşayabilecek miyiz?

- Elbette! Güzel günler gelecek. İnan bana.

Ragıp'ın oğlu Murat Feride'nin kucağındaydı, annesi Hüsniye Hanım minderin üzerinde yatıyordu. Doğu cephesinden bu yana emireri Mustafa, kapının kenarına büzülmüştü.

Feride ile Ragıp'ın hikâyesi, pencereden sokağa fırlatılan al güllerle başlamıştı. Ragıp evlerinin önünden geçtikçe Feride al bir gül ya da bir karanfil atardı kafes arkasından.

Savaştan evveldi, belki de 1913 yıllarında. Bir gün Feride, Ragıp'ların aşı boyalı evine gizlice gelmişti. O zaman birbirlerinden ayrılamayacaklarını anlamışlardı. Sütçü Musa'nın karısı birleşmeleri için az mı uğraşmıştı? Olmamıştı, Feride'nin ağabeyleri bu evliliğe engel olmuştu. Feride'nin ağabeyleri İttihatçıydılar. Ragıp da Darülfünunun son sınıfında okuyordu. Aynı mahallede oturuyorlardı.

1914'te Birinci Dünya Savaşı patlayınca Ragıp'ı askere almışlardı. İşte Ragıp o zamandan son bozguna kadar hep savaşmıştı. Kanal'da, Çanakkale'de, Doğu'da ve Kafkasya'da.

Suriye dönüşü, Çanakkale'ye giderken Feride'yi kaçırıp evlenmişti. Arkadaşı Ahmet'in evine sığınmışlardı. Ne yazık ki çok kısa olmuştu beraberlikleri. Hemen Ahmet'le cepheye gitmişlerdi.

Çanakkale dönüşü Doğu'ya göndermişlerdi onu... Karısını İttihatçı ağabeyleri zorla alıp götürdükleri için Feride'yi bir daha görememiş, oğlu Murat'ın dünyaya geldiğini bile öğrenememişti.

Doğu'da tifüse yakalanmış, kulakları ağır işitir olmuştu. Bakü'de Ermenilerin attığı bir kurşunla yaralanmış, ölümden zor kurtulmuştu.

Şimdi İtilaf devletlerinin donanması İstanbul limanına demirlemiş, toplarını şehre çevirmişti.

Üstelik açlık, sefalet ve soğuk ise kol geziyordu sokaklarda. Yoklar günden güne artıyor, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan askerlerinin çizmeleri bu yokları büsbütün artırıyordu.

Ragıp annesine baktı, gülümsedi. Sütçü Musa'nın karısı Hasibe Hanım dudaklarını çarpıtmış, yerde yatıyordu. Ragıp oğluna eğildi:

- Seni nasıl bir gelecek bekliyor acaba Murat? diye sordu. İyi olacak, seni mutlu kılacağım. Bu benim görevim.

Feride geçmişi düşünerek Ragıp'ın getirdiği al gülü kokladı.

- Hata yaptım, dedi, "Böyle yaşayabilecek miyiz?" diye sormamalıydım. Sana güveniyorum. Eşimsin, babasın, bu evin erkeğisin. İki yaşlı kadın da var. Yatıyorlar, güçsüzler. Yine de sen bizi kimseye muhtaç etmezsin.

Ragıp karısını öptü. Annesini de, Sütçü Musa'nın karısı Hasibe Hanımı da öptü. Sonra:

- Sen nasılsın Mustafa? diye sordu.

Mustafa ayağa kalkmıştı:

- İyiyim kumandanım, çok şükür, dedi.

- Bu kadınları böylesine perişan yaşatmayalım. Bu toprakları daha fazla düşman çizmesi altında ezdirmeyelim. Benimle beraber misin Mustafa?

- Yanındayım kumandanım! Yalnız...

- Ne yalnızı?

- Bana okuma yazma öğret. O kadar. Dedem de bunu isterdi...

- Öğreteceğim Mustafa! Ne biliyorsam öğreteceğim.

Ragıp belki de ağlayacaktı. Güçsüzlüğünü hissediyordu, yalan söylüyordu. Bu üç kadını nasıl yaşatacaktı, oğluna nasıl bakacaktı? Hele vatanını, İstanbul'u düşman çizmeleri altında ezilmekten nasıl kurtaracaktı? Mümkün müydü bu? Ne ile başaracaktı?

Yorulmuş gibi kerevete oturdu. Dolu dolu oğluna baktı. Feride Murat'ı babasının kucağına verip, "Ben yemek hazırlayayım." dedi.

Murat, üç yaşında kadar olmalıydı. Babasının kucağında kıkırdıyor, Ragıp'ın fesine elini atıyordu.

- Oğlum, oğlum!

- Baba! Baba!

- Güzel oğlum! Boynun eğilmeyecek, eğdirtmeyeceğim.

Ragıp'ın annesiyle Sütçü Musa'nın karısı Hasibe Hanım hâlâ hareketsiz duruyorlardı. Sanki Ragıp'la Murat'ın konuşmalarını bile duymuyorlardı.

- Kaputunu, fesini çıkar kumandanım. Saç sobaya birkaç tahta parçası attım. Isınmaya başladı oda...

- Peki Mustafa, al!

Ragıp kaputu ile fesini Mustafa'ya verdi. Murat kucağında olduğu halde tekrar kerevete oturdu. Sıvası dökülmüş duvarlara baktı. Gözlerini tavanda gezdirdi.

- Yarın olsun, hayır olsun kumandanım, damı aktaracağım. Bahar gelsin, odayı da bir güzel sıvar, badanalarım. Olur mu kumandanım?

- Olur!

Ragıp savaş dönüşü, karısını bulup ağabeylerinin elinden kurtardıktan sonra, çocuğuyla beraber Sütçü Musa'nın bu evine sığınmıştı. Zaten annesi de oradaydı. Aşı boyalı evi, Feride'nin kindar ağabeyleri, Hüsniye Hanım'ın elinden alıp onu sokağa atmışlardı. Hüsniye Hanım da Sütçü Musa'larda oturmaya başlamıştı. Sütçü Musa o zaman sağdı. Savaşta şehit düşen oğlu İsa'yı bir türlü unutamamıştı. Sonra birden inme gelmiş, ölmüştü. Onu evin bahçesine gömmüşlerdi.

İki kadın, Hüsniyeile Musa'nın eşi Hasibe yalnız başlarına Ragıp'ı beklemişler, sonra onu öldü sanıp mevlüt bile okutmuşlardı.

Hüsniye Hanım çamaşıra gitmiş, bulaşığa gitmiş, bu sefer Hasibe Hanıma o bakmıştı. Ama şimdi ikisi de perişan, güçsüz ve Tanrılarına çok yakındılar. Feride odaya girdiği zaman Ragıp hâlâ eski günleri yaşıyordu.

Feride'nin elindeki tepsinin içinde pek fazla bir şey yoktu. Bir tas çorba, bir somun kara ekmek, iki baş soğan, Murat için haşlanmış patates...

Mustafa yere örtüyü serdi, Feride tepsiyi üzerine koydu. Sonra kocasına:

- Şimdi nasılsın? diye sordu.

- İyiyim, neden?

- Geldiğin zaman çok üzgündün.

- Bilmem! Merak etme, muhakkak kendime bir iş bulacağım. Dedim ya, sizi ben...

- Biliyorum, inanıyorum, buyur...

Dördü, sofraya oturdular. Hasibe Hanım'la Hüsniye Hanım'ın yemeklerini sonra vereceklerdi. Zaten onların pek bir şey yedikleri yoktu.

Ragıp eline kaşığı aldığı zaman:

- Tevfik Paşa istifa etmiş, Ferit Paşa onun yerine sadrazam olmuş, dedi...

- Faydası var mı, bir şey yapabilecek mi bu paşa?

- Sanmıyorum; işgalciler, durmadan mütarekeyi hiçe sayıyor. Sansüre ve polise de el atmışlar.

- Ne yapmayı düşünüyorsun Ragıp?

- İstanbul'a gelirken takadaki bir adam, "Sıkışırsan Şehremini'deki Recep'in kahvesine git." demişti bana.

- Git öyleyse!

- Evvela Mustafa Kemal Paşa'yı görmeliyim. Pera-Palas otelinde kalıyormuş.

- Harbiye Nezaretinden ne haber?

- Bir türlü künyemi bulamadılar. Yarın yine gideceğim!

Ragıp'ın yakalandığı tifüs hastalığından ağır işiten kulakları şimdi açılmış gibiydi. Öyle ki, her söylenen söz beyninin içinde çınlıyordu. Farkında olmadan fısıldadı.

- İttihatçıları topluyorlarmış. Şimdilik Bekir Ağa Bölüğüne tıkıyorlarmış.

- Ağabeylerim Şadan ile Şadi de İttihatçıydı.

- Hem de nasıl? Eli tabancalı, astığı astık, kestiği kestik cinsinden. Onlar çoktan yakalanmıştır.

- Yine de acıyorum onlara Ragıp, kusuruma bakma...

Ragıp cevap vermedi. Daha fazla konuşmak istemiyordu. Hele karısının ağabeyleri Şadan ile Şadi'nin lafına hiç tahammülü yoktu. Yemekleri güçlükle yediler...

1919 yılının Mart ayında, İstanbul'un unutulmuş sanılan bir semtindeki bu eve, titreyen petrol lambasına rağmen gece gittikçe çöküyor, onları karanlığa gömüyordu.

Ragıp'ın cebinde birkaç kuruş vardı. Bakü'deki evinde yaralı yattığı Azeri'nin verdiği paradan arta kalanlardı bunlar. Bitiyordu, çok kısa zamanda tükenecekti bu paralar...

Kalktı, sedire uzandı. Yorgun ve çok üzgündü...

-II-
Senegalli Bir Asker

Ertesi gün Harbiye Nezareti'ne uğramak için evden çıktı. Hâlâ düşünüyordu. Mustafa, şu küçük asker, onaltı yaşındaki şu kimsesiz zavallı çocuk, bunca meşakkate nasıl göğüs geriyor, nasıl ayakta kalabiliyordu? Bunu Bakü'deyken, hasta yatağından güçlükle doğrulduğu sıralarda da düşünmüştü.

Mustafa ondan hiç ayrılmamıştı, âdeta onun bir parçası olmuştu.

Mustafa dedesiyle beraber askerlik yapmış, Doğu cephesinde çarpışmıştı. Dedesi şehit olurken, "Üsteğmen Ragıp Bey'den sakın ayrılma." demişti. "O okumuş adamdır, sana birşeyler öğretir, benim gibi cahil kalmazsın." Hâlbuki Mustafa'nın Ragıp'tan değil, Ragıp'ın Mustafa'dan öğreneceği çok şey vardı.

Bir kere Mustafa gibi inanmak, Mustafa gibi sabretmek gerekti: "Ben ölsem de vatan kurtulsa," derdi Mustafa. "Bekleyeceğiz ve göreceğiz değil mi kumandanım?"

Sonra Ermenilerden, İngilizlerden hatta Ruslardan kurtulmak için gizlice İstanbul'a dönüş hazırlığı başlamıştı Bakü'den.

Mustafa'nın Ragıp hasta yatağındayken getirdiği haber gibi "Çökmüşler miydi?" Yoksa hâlâ yaşamak için didiniyorlar mıydı? Bunu İstanbul'da öğrenecekti. Çünkü Bakü'de gerçeği anlamak, hiçbir askerî birlik, hatta resmî bir makam kalmadığı için, mümkün değildi.

Bakü'den Batum'a sahte pasaportla yolculuk ederken trende bir adam çıldırmış gibi bağırmıştı. "Dinle, senin olup bitenlerden hiç haberin yok. Şam elden gitti, Halep de... Müttefikimiz Bulgarlar da,

Almanlar da teslim oldu. Talat Paşa sadrazamlıktan çekildi. Sonra da Enver ve Cemal Paşalarla birlikte kaçtı. Türk teslim oldu, teslim, hem de nasıl? Çiğniyorlar bizi!... İngiliz, Fransız, hatta Yunan gemileri İstanbul sularına demir atmış, kol geziyorlar. Sen hâlâ uyu."

Ragıp'ın uyuduğu yoktu. Ragıp üstelik çok zavallıydı o anda. Tek avunduğu, "Çökmüşüz"ü "Çökerttiler"e çevirmesi olmuştu. Bir de Mustafa'nın, o gencecik adamın sırtına yaslanabilme ümidi!... Nice Mustafa'ların sırtına, böylesine kendini unutarak, çok kimse yaslanmıştı...

Batum'dan Trabzon'a geçmiş, oradan da bir takayla İstanbul'un yolunu tutmuştu.

İstanbul'da ne yapacaktı? Önce karısını ve annesini kurtaracaktı. Sonra? Bir enkazın üzerinde yürümeye çalışacaklardı. O enkaz nasıl kaldırılırdı, bulup çıkartamıyordu.

Zaten Ragıp'ın bu enkazı temizleyecek gücü de yoktu. Fakat ona destek olurlarsa bir şeyler yapardı. Nasıl yapardı? Bilemiyordu, eziliyordu.

Şimdi Mustafa yanında, İstanbul sokaklarında yürürken bir suç işlemiş gibi başı önüne eğikti, utanıyordu.

Yine Mustafa Kemal Paşa geldi hatırına. Mirliva Mustafa Kemal! Ordular Kumandanı Mustafa Kemal! Onu Çanakkale'den tanırdı, yanında çalışmıştı. Hayrandı.

Bindikleri taka İstanbul'a varıp Dolmabahçe önlerine gelince takadaki sivil giyinmiş iki adamdan biri, Ragıp'ın omuzuna dokunmuş,

"Savaştın değil mi?" demişti.

"Evet!"

"Ne için?"

"Anlamadım!"

"Şu toplarını şehre çevirmiş düşman gemilerini görmek için mi?"

"Elbette değil!"

Sonra dayanamayıp sormuştu adama:

"Kimsiniz siz?"

"En az senin kadar yaralı bir vatandaş!"

"Mustafa Kemal'i tanıyor musunuz?"

"Ben de onu bulmak için bu takaya bindim."

"Kendisi İstanbul'da mı?"

"Evet!"

Buna hem sevinmiş, hem de üzülmüştü Ragıp. Esir bir şehirde yaşayan bir Mustafa Kemal düşünemiyordu. Karaya ayak bastıkları zaman adam ona şöyle demişti:

"Bir gün başın sıkışırsa, bir yerlere gitmek, birilerine katılmak istersen Şehremini'ndeki Recep'in kahvesine uğra. Takadaki adam diye ara beni."

1919 yılının Şubat ortalarına doğruydu. İşgalci orduların kumandanı General Franche Depre'ye selam vermediği için bir yumruk yiyip sendeleyince aylardan beri ilk defa ağlamıştı. Bastığı vatan toprağını okşaya okşaya ağlamıştı.

Ertesi gün Mustafa Kemal'i Beyazıt'ta Harbiye Nezaretinin önünde görünce, "Paşam!" diye haykırmış, karşısında sallanmamaya çalışarak güçlükle durmuştu.

"Çocuk! Ne arıyorsun burada?"

"Paşam! Bizi sen kurtaracaksın!"

"Biz dediğin kim çocuk?"

"Bu vatan!"

"Burası yeri değil!"

"Anlıyorum paşam!"

"Pera Palas'a gel. Orada kalıyorum!"

Gidememişti şu ana kadar Pera Palas'a, cesaret edememişti. Elbette gidecekti, görecekti, ondan güç alacaktı. Ne yapması gerektiğini öğrenecekti.

Yürümekten yorulmuş gibi durdu. Biraz gerisinden gelen Mustafa'nın kolunu tuttu:

- Keşke beraber olmasaydık! dedi.

- Neden efendim?

- Bilmem, Harbiye Nezareti'ne son defa uğrayacağım. Uzun süre kalabilirim.

- Beklerim kumandanım!

- Evdekiler de yalnız.

- İstersen dönerim kumandanım!

Ragıp Mustafa'ya cevap vermedi. Biraz ilerisinde peçeli, yaşmaklı bir kadın duruyordu. Senegalli bir Fransız askeri yolunu kesmişti kadının. Arkasında bir Fransız subayı vardı Senegalli'nin. Subay,

koltuğunun altındaki kırbacını eline alıp, "Haydi, durma!" dedi. Ragıp Fransızca anlıyordu. Darülfünunda okumuştu.

Dudakları pancar gibi iri Senegalli asker komutanının emrini ikinci defa tekrarlatmadı. Elini uzattı, kadının peçesini aşağıya indirdi. Kadın çırpındı... Titriyordu, çaresizdi, güçsüzdü.

- İlişme bana, dedi, ne olur ilişme! Ben namuslu bir kadınım! Kocam hasta, doktor aramaya çıktım! Çocuklarım evde yalnız. Yoksa sokakta dolaşır mıyım?

Senegalli onun söylediklerini anlamıyordu. Sadece sırıtıyor, vahşi bir zevk duyduğu belli oluyordu. Fransız subayı yeniden bağırdı:

- Hadi zenci oğlu zenci! Ne oyalanıyorsun, soy bu kadını. Çabuk ol!

Senegalli ikinci defa elini attı, kadının çarşafının üst kısmını koparıp fırlattı. Göğsünü yakaladı, dudaklarını uzattı. O zaman Fransız subayı kamçısıyla dizlerine vurmaya ve katılırcasına gülmeye başladı.

- Yetişin! İmdat! Kurtarın beni!

Şimdi kadın koşmaya çalışıyordu, Senegalli ise onu kolundan tutmuş, sürüklüyordu.

- Ne oluyor kumandanım, ne oluyor?

- Hemen uzaklaşalım buradan Mustafa! Henüz ne yapacağımızı bilmezken, evdekiler yolumuzu beklerken, işgalcilerle başımızı derde sokmak doğru değil.

- Sen mi bunu söylersin kumandanım? Ya bu kadın Feride yengem olsaydı, ya bu kadın Hasibe teyze, Hüsniye ana olsaydı, ne yapardık? Söyle komutanım, ne yapardık?

- Bilemeyeceğim Mustafa, yürü!

- Olamaz, bu hatun da benim bacım, anam! Dedem yaşasaydı, bu herifleri sağ koymazdı! Sen de komazsın...

Kadının bu sefer çarşafının alt kısmı da parçalanmıştı. Senegalli, kadının yine göğüslerine el atmıştı, ağzından salyalar akıyordu ve Fransız subayı avucuna kamçısını vurup durmadan gülüyordu.

- Namusuzlar, alçaklar! Vardım bacım, vardım anam! Dayan!

Mustafa bir ok gibi yerinden fırladı. O gücü nerden buldu, hangi iman ona bu cesareti verdi, bilinemezdi...

Mustafa hemen Senegalli'nin gırtlağına yapıştı, sonra bir tekme savurdu, Senegalli müstemleke askeri sırt üstü yere yuvarlandı, Mustafa hemen üzerine çullandı.

Mustafa onyedi yaşına basalı çok olmamıştı. Çocukumsu yüzünde, oyun nedir bilmeyen o masum bakışlarında bir nefretin izleri dolaşıyordu. Savaşta bile Mustafa böylesine kendinden geçmemişti.

Sokakta kimseler yoktu. İlerdeki aktar dükkânı bile kepenklerini indirmişti. Kafes arkasından hıçkırık sesleri geliyordu.

Kadın göğsünü elleriyle kapatmış, yere diz çökmüştü. Saçları rüzgârdan uçuşuyordu, yanakları çizik çizikti. Ağlayamıyordu, nefes almakta bile güçlük çekiyordu. Senegalli, Mustafa'dan kuvvetli olmalıydı. Eninde sonunda bu boğuşmadan galip çıkacağa benzerdi.

Zaten Fransız subayı da, heyecanla, bu ender rastlanan güreşi seyrediyor ve bağırıyordu:

- Haydi zenci! Şu Türk'ü devir aşağıya! Sonra yine kadına dön! Çok hoş! Çok hoş!

O zaman Ragıp'ın tokadı Fransız subayının yanağında şakladı. Subay sendeledi, kırbacını sol eline alıp sağ eliyle belindeki tabancasını çekti.

- Utanmıyor musunuz mösyö? Hiç sizde insaf, merhamet yok mu? Bu ne biçim zevk? Hadi vur beni! Vur!

- Elbet vuracağım seni pis Türk! Siz esirsiniz, siz bizlerin kölesisiniz! İngilizler doğru söylüyor, sizin bu topraklarda yaşama hakkınız yok! Üstelik bir de bana tokat attın, gör şimdi neler olacak!

Fakat bir şey olmadı, aksine bir el Fransız subayının bileğine yapıştı, bir yumruk subayın yüzüne indi, subay morardı, elinden tabancası ile kamçısı düştü, sırtüstü yere yığıldı, başı bir taşa çarptı.

Şimdi Ragıp'ın karşısında iri yarı bir adam duruyordu. Bıyıkları dudaklarının üzerine doğru sarkmıştı. Aba ceketinin önü açıktı. Belini bir kuşakla sarmıştı. Başındaki fes kalıpsızdı.

- Kimsin? Birdenbire Hızır gibi nasıl yetiştin buraya?

- Öğrenip de ne yapacaksın efendi? Evvelâ bu delikanlıyı şu zencinin elinden kurtaralım. Gerisi kolay!

Adam, Mustafa'yı altına alan Senegalli'nin ensesine yapıştı, bir bohça gibi havaya kaldırdı, sonra bir yumruk indirip onu da yere yıktı. Başına bir tekme attı, âdeta üzerinde tepindi.

- Kimsin diyorum sana?

- Sadık!
- Kimlerden Sadık?
- Fazla sual soruyorsun efendi! Şu kadını alıp götürün, sonra da kaybolun!
- Bu iki yabancı öldü mü acaba?
- Bilmem... Hoşça kal efendi!
- Gitme, konuşalım, seni bulmalıyım ben.
- Harpten evvel subay mıydın efendi?
- Evet!
- Sırtındaki şu kaputu çıkar. Üşüsen de çıkar.
- Neden?
- Canın yanar. Hoşça kal.

Adam, sanki bastığı yeri çökertiyormuş gibi uzaklaştı. Ragıp onu arkasından şaşkınlıkla seyretti. Sonra olup biteni hatırlamaya çalıştı. Kendinden bir kere daha utandı. Esir bir vatanın, esir şehrinde gözler önüne serilen şehvet ve ölüm savaşına başlangıçta seyirci kalmış, hatta kaçmak istemişti. Bir korkaktı o!... Böyle adlandırdı kendini.

Mustafa titreyerek yanına sokuldu. Elbiseleri çamur içindeydi, bir gözü morarmıştı. Kadın ise yerinden kıpırdamadan olduğu gibi duruyordu. Mart rüzgârı onu üşütmüyordu. Sadece, "Kocam! Çocuklarım!" diye fısıldıyordu.

- Ne oldu kumandanım, bana ne oldu, bu iki düşmana ne oldu?
- Biz bir uykudan uyandık Mustafa! Adı Sadık'mış. Kucakla şu kadıncağızı. Durmayalım daha fazla.
- Başüstüne kumandanım. Nereye gideceğiz?
- Bilemiyorum Mustafa. Yürüyelim.

Mustafa güçlükle kadını kucakladı. Kadın sanki gitmemek için inat ediyor, Mustafa'nın kucağında, çırpınıyordu.

Tam köşeyi döneceklerdi ki, bir evin kapısı açıldı Genç bir kadın göründü, örtünmeye lüzum görmeden haykırdı:

- Buraya getirin! Ben bakarım ona, siz gidin. Allah aşkına gidin...

Mustafa yaralı kadını, kafasını çevirip eşiğe bıraktı. Sonra koşmaya başladı. Bu sefer Ragıp onun arkasından gidiyordu.

*
* *

Harbiye Nezareti'nin avlusunda kalmıştı Mustafa. Ragıp büyük kapıdan içeri girip personel işleriyle uğraşan kısma uğramıştı. Masanın başında bezgin bir yüzbaşı oturuyordu:

- Yine mi geldin? diye sordu.

- Öyle konuşmamış mıydık?

- Bir daha uğramasan iyi olur.

- Neden?

- Senin için İttihatçı diyorlar.

- Hayır!

- Nasıl hayır? Vaktiyle kayın biraderlerin Şadan ile, Şadi koyu İttihatçıymış. Hem de vurucu cinsinden, kasap yani...

- Onlardan bana ne? Nerede olduklarını bile bilmiyorum. Evlerini bombaladım, belki ölmüşlerdir.

- Sen öyle san. Sözümü dinle de kaybol ortalıktan...

O zaman Ragıp bağırdı. Kulakları çınlıyor, beyni uğulduyordu:

- Ben savaştım, yıllarca savaştım. Evimden, yurdumdan uzak!... Çöllerde, Çanakkale'de, Kafkaslar'da... Tifüse yakalandım, kulaklarım ağır işitir oldu.

- Onun için mi sokuluyorsun burnumun dibine?

- Az kaldı Ermenilere esir düşüyordum. Günlerce kendimi bilmeden bir Azeri'nin evinde yaralı yattım. Bana "Kaybol ortalıktan!" diyemezsiniz! Ben bir üsteğmenim. Bana maaş bağlamalısınız! Gerekirse yeniden savaşırım.

Yüzbaşı başını önüne eğdi. Kısa bir süre elindeki kalemle oynadı. Sonra gülümsemeye çalışarak:

- Ortalık yatışsın, yine görüşürüz, dedi. Sadrazam Damat Ferit Paşa "Hürriyet ve İtilaf Fırkası" taraftarı... Uzaktan, yakından İttihatçılık bulaşmış birine maaş bağlatır mı hiç? Hem devlette bu kadar para ne gezer? Terhis olup İstanbul sokaklarında dolaşan yedek subay yalnız sen değilsin ki. Önüne gelene maaş bağlanırsa hazinenin dibi büsbütün delinir.

- Ben önüne gelen değilim.

- Ne malum Kafkaslara kadar gidip çarpıştığın? Belki de Teşkilat-ı Mahsusa'dansın! Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşalı! Evet, doğru; buldum sonunda. Kafkaslara kiminle gittin?

- İftira etmeyin bana. Ben Nuri Paşalı, Enver Paşalı değilim! Ben Mustafa Kemal Paşalıyım.

- Mustafa Kemal Paşalı mı? Olamaz!

- Ne olamaz?

- Neyse! Görürsen Mustafa Kemal Paşa'yı, söyle, fazla dolaşmasın ortalık yerde. Oraya buraya girip çıkmasın. Gözlüyorlar, peşindeler. Bir fırsatını bulurlarsa onu da Bekirağa Bölüğüne tıkacaklar. Ne de olsa paşaya saygımız vardır. Hadi git...

- Demek bana maaş bağlamıyorsunuz, demek bana inanmıyorsunuz?

- Elimden bir şey gelmez. Fazla direnme, sakın başka makama da çıkayım deme, yakalanırsın. Acımazlar! Daha doğrusu acıyamazlar. Karın, çocuğun ortalık yerde kalır.

Ragıp'ı neredeyse kan boğacaktı. Belki de hiç suçu olmayan şu yüzbaşıyı masasından alaşağı edecekti. Fakat yapmadı, kendini yenmeye çalıştı.

Odaya bir İngiliz binbaşı girmişti. Yüzbaşı ayağa kalkıp selama durmuştu. Ragıp da Çanakkale'den beri taşıdığı kaputu derhal sırtından çıkartıp yere bıraktı, fesini düzeltti, masadaki yüzbaşıya dudaklarını büzerek baktı ve çıktı...

*

* *

Avluda Mustafa, Ragıp'ı başı önüne eğik görünce:

- Ben hammallık yapacağım kumandanım, dedi.

- Nasıl, nerede?

- Sen yerini gösterirsin.

- Olmaz! Ben ne güne duruyorum?

- Vermediler değil mi? Ne yapalım, vermesinler! Sen bana okuma yazma öğret, yeter!

- Ağlatma beni, yürü gidelim.

- Kaputun da yok, üşüyeceksin!

- Gidelim Mustafa!

Yürüdüler... Meydandan bir İngiliz süvari birliği geçiyordu. Kafalarını çevirdiler...

-III-
Gece Gelen Haberci

O GÜN Hasibe Hanım'ı kocası Musa Ağa'nın yanına gömdüler.

Vaktiyle Musa Ağa, o bahçede askerden dönmesini beklediği oğlu İsa için iki inek beslerdi. Sütlerini satıp geçinirlerdi.

Bekçi Gaffar Ağa, bir köşeye sinmişti. Mustafa yere bağdaş kurup oturmuştu. Hüsniye Hanım tesbih çekiyordu. Murat'ı komşuya göndermişlerdi. Feride ile Ragıp ise birbirlerine bakıp bir boşlukta imiş gibi duruyorlardı.

Artık beli kamburlaşmış, yürümekte güçlük çeken mahallenin bekçisi Gaffar Ağa istemeyerek konuştu:

- Komiserim dedi ki, bir daha ben hiç kimsenin bahçesine cenaze gömdürtmem, bunu böyle bilsinler. Anladınız mı?

Kimse cevap vermedi bekçiye. Hüsniye Hanım tesbihini bıraktı, güçlükle konuştu:

- Helva pişirmeli. Yağ, su, şeker ister...

Feride utanarak cevap verdi:

- Yağımız, şekerimiz yok anne!

- Gece Hasibe'ciğimin ruhuna Kur'an da okumak gerek... İmam efendiye haber verseniz de bir iki kişi bulup hatim indirse.

- Gelenler çok para ister. Siz okusanız olmaz mı?

- Bu ev Hasibe'nin, bu ev onun! Sahibi gidince nasıl oturacağız? Üstelik helva da yapmazsınız, Kur'an da okutmazsınız! Allah'tan korkun...

Bekçi Gaffar Ağa dizlerini uğuşturdu.

- İmam efendi gelip parasız okuyacak, dedi. Zehranımlar da helva kavuruyorlarmış. Birazdan getirecekler.

Ragıp sanki yer yarılmış da yerin dibine geçmiş gibiydi. Utancı iki kat artıyordu.

İstanbul işgal altında olmasa, savaş dönüşü ne iş yapardı acaba? Bu soruya da cevap bulamıyordu.

Ayağa kalktı, kendisine de, karşısındakilere de yalan söyledi:

- Yakında bir dükkân açarım, elbet bir yerden borç para bulurum. Kazanır borcumu öderim. Mustafa da dükkânda çalışır. O zaman Hasibe Hanıma bol bol Kur'an da, mevlüt de okuturuz. Sen evde kal Mustafa, ben kahveye gidiyorum...

Gaffar Ağa da ayağa kalktı. Beraber çıktılar.

Kahve dumanlıydı, çok az kimse vardı. Kahveci Veli:

- Bir çay ister misin ağabey? dedi.

- Hayır! Biraz oturup gideceğim!

- Ayıp ettin ağabey; bu çay benden. Yalnız şekerimiz yok. Ağzına bir iki tane kuru üzüm atarsın, şeker yerine geçer.

-- Hiç canım çekmiyor.

- Olmaz ağabey! Üşümüşsün de! Kaputun nerede?

- Attım!

- Bir şey anladımsa arap olayım ağabey!

- Ben de anlamıyorum. Artık işgal altında İstanbul, yurdun her tarafına ayak basan düşman, ölenlerimiz, şehit olanlarımız, gidenlerimiz, gitmeyenlerimiz, hepsi vız gelecek bana. Duyuyor musun Veli? Umursamayıp omuz silkeceğim.

Veli bir sandalye alıp oturdu. Şaşırmıştı. Ufak yaştan beri Ragıp'ı tanırdı. Onu hiç böylesine hiddetli, ne dediğini bilmez halde görmemişti.

- Sahi mi söylüyorsun ağabey? Derdin nedir?

- Derdim yok! Unutacağım o kadar! Nasıl olsa elimden bir şey gelmiyor. Para kazanmanın yollarını arayacağım. Anneme, karıma, oğluma bakacağım. O zaman bir palto da alırım kendime. Alamam mı sanıyorsun?

- Elbette alırsın ağabey!

- Hasibe Hanım da öldü.

- Başınız sağ olsun.

- Başka bir eve taşınmak gerek.

- Nedenmiş o? Hasibe Hanım'ın kimsesi kalmamıştı ki sizi evden çıkarsın.

- Daha kötü ya!

- Bırak ağabey bu namusluluğu! Bu asırda sökmüyor. Karakola bir İngiliz çavuşu gelmiş, komiserle beraber iş görecekmiş. Sahildeki Ferhat Ağa Yalısı'na da iki İngiliz subayı yerleşmiş! Biz onlara bakalım, nasıl defederiz, kafamızı yoralım.

- Bana ne?

- Etme ağabey! Allah büyük, nasıl olsa kursağına iki lokma ekmek girer. Sen okumuş adamsın, bir yol bulursun. Ama bu gâvurlar bir kere çöreklendiler mi bir daha gitmezler. Hükümet desen hükümet yok, polis desen polis yok. Ezilmişiz ki öylesine. Zaten sen bu sözleri lâf olsun diye söylüyorsun. Biz seni biliriz.

Ragıp ayağa kalktı, bağırdı:

- Bana bak Veli, konuşup durma karşımda. Sen mi gittin, Suriye'de, Çanakkale'de, Kafkaslar'da çarpıştın? Manav Kâzım nerede? O, savaşa benim yüzümden katıldı. İşte hepsi bu... Kör olası dünya! Karımdan, çocuğumdan, anamdan utanıyorum. Hadi git, düşünmek istiyorum.

Veli, Ragıp'ın omzunu okşayıp uzaklaştı. Ragıp oturdu ve yeniden geçmişi yaşamaya başladı.

Osmanlı Devleti 11 Kasım 1914 tarihinde katıldığı Dünya Savaşında Almanlarla birlikte yenik düşmüştü. Yeni hükümeti Ahmet İzzet Paşa kurmuştu. O zaman Bahriye Nazırı olan, Hamidiye Kahramanı diye ün yapmış Rauf Bey'in başkanlığındaki bir heyetin Limni adasının Mondros limanında demirli Agamemnon adlı İngiliz zırhlısında, Amiral Arthur Colthorpe ile 10 Ekim 1918 tarihinde imzaladığı mütareke ile savaş fiilen sona ermişti.

Ragıp İstanbul'a dönüp karısını ağabeylerinin elinden kurtararak Sütçü Musa'nın evine sığınışından bu yana aradan bir aydan fazla bir zaman geçtiği halde, Harbiye Nezareti'nden kovulmasının ötesinde hiçbir şey yapmamış, daha doğrusu yapamamıştı.

Hayır, bir şey daha yapmıştı. Kahkahalarla gülüp alay eden bir Fransız zabitine Mustafa'dan aldığı güçle, bir tokat atabilmişti.

Başı önüne eğikti, utanıyordu, karısını ve oğlunu doğru dürüst sevemiyordu. Hep yalan söylüyordu; geçenlerde bahçeden koparıp Feride'ye uzattığı al gül bile bir avunmanın, geçmişe dönme hasretinin sonucundan başka bir şey değildi.

Silkinmesi gerekti, ayakta durması gerekti, birileriyle konuşması, direnmesi, hatta kendine iş bulması gerekti...

Mustafa Kemal Paşa geldi yine aklına. Sonra takadaki adamın söylediği Şehremini'ndeki Recep'in kahvesini hatırladı...

Harbiye Nezareti'nde emekliliğini kovalayan başka bir subay söylemişti ona. Mustafa Kemal'in, Ordular Kumandanlığından İstanbul'a dönüşü, işgal kuvvetleri donanmasının Boğaz sularına demir attığı tarihe raslamıştı. 13 Kasım 1918... Yani mütarekeden onüç gün sonra, Fransız, İngiliz, İtalyan, hatta Yunan savaş gemileri İstanbul'a gelmişlerdi. 13 Kasım 1918 Çarşamba günü sabahının sekizinde altmış parçalık işgal donanması o mavi sularda geçit resmine başlamıştı. Nedense Yunanlıların Averof zırhlısı ile Kılkış kruvazörü Boğaz'a girmemiş, Ahırkapı önlerinde demirlemişti...

Kahveci Veli bir bardak çay ile bir tabağın içinde dört beş tane kuru üzüm koydu Ragıp'ın önüne. Ragıp başını kaldırdı, sordu:

- Düşman donanmaları İstanbul'a girdiği zaman sen ne yaptın Veli?

- Herkes gibi başımızı kuma soktuk. Büyüklerimiz elbet bir şey düşünüyorlar dedik. Demesek elden ne gelirdi? Sen olsan ne yapardın ağabey?

- Hiç! Yine hiç!

- Hamdolsun bizim mahallede olmadı. Tatlısu Frenkleri ile öteki yakalı vatandaşların taşkınlığı, sevinç naraları, karaya çıkan düşman askerlerinin ayaklarına kapanışları yüz kızartıcıymış... Çeşit çeşit yabancı bayraklar sallanmış sokaklarda.

- O günden bu güne?...

- Anlamadım ağabey, o günden bu güne ne olmuş?

- O günden bu güne dört aydan fazla geçmiş. Ne değişiklik var? Daha kötü değil mi? Gittikçe yerleşiyorlar. Kim ne yapabilmiş?

- Kimse bir şey yapamamış! Kimin gücü yeter ki ağabey?

- Ne diyorsun sen, ne diyorsun?

Ragıp yine bağırıyordu. Hatta ayağa kalkmaya çalışırken kolu değdi, çay fincanını devirdi:

- Allah kahretsin, mahvettik ortalığı! Benimle yüksek sesle konuş! Duymuyorum söylediklerini! Kimin gücü yeter mi dedin?

- Öyle dedim!

- Bulunmaz mı sanıyorsun? Öldü mü bu millet? Göreceksin...

- Otur ağabey, sinirlenme ağabey! Sana yakışır mı? Sen Fransız subayını bir vuruşta yere yıkmış adamsın!

- Yere yıkmak mı? Ben mi? Kim dedi?

Ragıp oturdu, Veli peştemalıyla masayı kuruladı. Ragıp'a bakıp gülümsedi:

- Yalan mı ağabey? İtibarın büsbütün arttı mahallede?

- Nereden duydunuz bunu?

- Senin Mustafa, Bekçi Gaffar Ağa'ya anlatmış, "Bey kimse duysun istemiyor." demiş.

- Onun için kimse duymadı değil mi? Bağırarak konuş benimle! Kulaklarım çınlasın istiyorum.

- Gaffar Ağa dayanamamış, geldi kahvede söyledi! Sıkı sıkı da tembih etti, kimse duymayacak diye!

- Komiser duydu mu, Karakolda İngiliz çavuşu var diyorsun, onlar biliyor mu?

- Yok canım! Gaffar Ağa söyler mi hiç?

Ragıp ayağa kalktı, sendeledi. Etrafına bakındı... Tavla oynayanlar, çaylarını yudumlayanlar, hep onu seyrediyordu. Hepsini tanıyordu, kimisi kendisinden küçük, kimisi büyüktü. Hepsinin de içi ezikti. Bastırmışlardı duygularını. Ürkeklikleri, acılarını, sevgilerini, arzu ve ümitlerini silip götürmüştü.

Ragıp yine seyretti onları, sonra olanca gücüyle bağırdı:

- Hayır! Ben kahraman değilim! Utandığım için bir Fransız subayına tokat attım. Esas güç onda, Sadık denen o adamdaydı. O olmasa ölmüştük zaten. Ben de, Mustafa da... Sadık; geldi, nefsine ve bileğine güveniyordu. Devirdi Fransız subayıyla Senegalli askeri, güldü ve gitti... Siz böyle yapabiliyor musunuz, devirdikten sonra gülebiliyor musunuz?

Mahallenin imamı girmişti kapıdan, Ragıp onu görünce sustu, yutkundu, sonra yine konuşmaya başladı.

- İmam efendi! Oturmakla, kahveye gelip nargile içmekle, çene çalmakla yürümez bu işler! "Uyanın!" deyin şu uyuşuklara. Bana da deyin.

İmam alınmadı Ragıp'ın bu sözlerine, hatta yanına oturup omuzunu okşadı:

- Yamansın be oğlum, dedi, ben senin vaktiyle yol ortasında Feride kızımla nikâhını da kıymıştım. Elinde tabancan vardı.

Aslanlar gibi diretmiştin karının İttihatçı kardeşlerine... Hadi git oğlum, biz hiçbir şey duymadık, hiçbir şey bilmiyoruz! Öldü mü dersin o Fransız subayı? Bir hamlede devirmişsin! Allah senden razı olsun...

Ragıp artık konuşamadı. Boğulacaktı, inandıramıyor-du ve tükeniyordu. "Yalan! Ben devirmedim!" diye diye çıktı kahveden. Dışarda soğuk vardı. Mart ayı sert geçiyordu. Ragıp çok üşüyordu, yatmak uyumak istiyordu.

*
* *

Gece olmuştu... Dışardan Bekçi Gaffar Ağa'nın kaldırım taşlarına vurduğu sopasının sesi geliyordu. İki gözlü evin bir odasında Feride'yle Ragıp yatıyordu. Öteki odada Murat, Hüsniye Hanım ve Mustafa uyuyordu.

Feride kocasına iyice sokuldu; sıcacıktı, gözlerinde aşk dolaşıyordu. Duyguları o anda bu genç kadını, günün yorgunluğundan, İstanbul'a çöken koyu bir sisin boğucu havasından, hatta gelecek günlerin endişesinden tamamen uzaklaştırmıştı.

- Seviyorum seni Ragıp, dedi.

- Hâlâ mı? Bu âciz adam sevilir mi?

- Hayır Ragıp! Sen âciz değilsin. Ve ben gücüm yettiğince yanındayım!

- İstesem *"Üstümüze altın kilit vursalar."* diye şarkı söyler misin yine bana?

- Evet. İstemesen bile. Az mı çektik? Üç yaşında çocuğumuz var. Ancak dört beş ay beraberiz.

- Uyuyalım Feride. Çok yorgunum.

- Elbet... Üzülme, ne olur üzülme. Yaşayacağız. İyi günler gelecek, sen böyle demiyor muydun?

- Paramız tükeniyor Feride. Bir müddet sonra hiç kalmayacak!

- İş bulursun! Ben de çalışırım. Elbette Ulu Tanrı bize bir yol gösterir.

- Ya memleket, ya vatanımız, ya esir olmuş şu İstanbul şehri?

- Kurtaracaksınız!

- Kim?

- Sen de dâhil herkes, hatta biz kadınlar bile!

- Nasıl?

- Yeniden savaş başlamalı. Gerekirse ben de yanında olurum.

- Annem, oğlum ne yapar? Kim bakar sizlere? Savaşmak kolay mı? Ölüm var bunun ucunda... Gidip gelmemek var bu sefer.

- Ölümden korkuyorsan kal Ragıp. Hiç bir şey yapma istersen. Yalnız o zaman "Bu vatan ne olacak, esir yaşanır mı?" diye üzülme. Ben seni yine severim. Kocamsın, çocuğumun babasısın!

- Kulaklarım, kulaklarım çınlıyor şimdi. Vücudum-daki yaralar sızlamaya başladı. Biliyorum; birileri var, boş durmuyorlar... Kim o birileri?

- Ragıb'ım. Hadi uyu artık... Hiç değilse kısa bir süre unut. O birileri, sen istersen gelip seni bulacaktır. Ben böyle hissediyorum. Şimdi aşı boyalı evimizi düşün. Nasıl gelmiştim sana? Annen yoktu evde, çarşafımı çıkarıp atmıştım.

Feride doğruldu, Ragıp'ın boynuna kollarını doladı. Şarkı söyledi ona, için için söyledi. Bu sefer sözlerinde aşk yoktu. Bir ümitti dudaklarından çıkan:

"İkimizi bir odaya koysalar
Üstümüze altın kilit vursalar
Seni de bana, beni de sana verseler...
İnsafa gel behey zalim, insafa!"

Feride'nin bu şarkısı şimdi "Seni de bana verseler"den ziyade "Seni de benden koparıp almasalar" anlamını taşıyordu. Ragıp gözlerini kapadı, sanki odanın karanlığı kaybolmuş, göz kapaklarının altında bir ışık yanmaya başlamıştı. Okşayıcı bir ışıktı bu. Gittikçe rahatlıyordu, dünya ne güzeldi! Güçlü ve inanç dolu olduğunu hissediyordu artık...

Fakat onun bu mutluluğu uzun sürmedi; sokak kapısının şiddetle çalınışı her ikisinin yataktan fırlamalarına yetti bile.

- Açın, kapıyı açın! Ragıp amca oyalanma!

İçerki odada Murat ağlamaya başlamıştı. Hüsniye Hanım'ın titrek sesi işitiliyordu. Hüsniye Hanım, Hasibe Hanım'ın ölümünden sonra konuşmaya başlamıştı. Kendi kendine Kur'an okuyor, bildiği sureleri tekrarlayıp duruyordu:

- Mustafa! Leğen ibrik getir bana, abdest tazeleyeceğim.

Mustafa, Hüsniye Hanım'ın arzusunu yerine getirmedi, Murat'ı kucağına aldığı gibi yerdeki idare lambasının titrek ışığı altında sokak kapısının arkasında durdu ve bağırdı:

- Kimsin? Çekil ülen! N'apacaksın kumandanı?

- Açın kapıyı! Ragıp amcam nerede?

- Kimsin derim?

- Ben şehit Manav Kâzım'ın oğlu Şevket!

- Gece vakti ne işin var kapının önünde?

Ragıp Feride'yle beraber geldi. Feride'nin de elinde başka bir idare lambası vardı. Murat durmadan ağlıyordu. İçerden Hüsniye Hanım'ın "Allah!.. Allah!" sesleri geliyordu.

- Ver çocuğu bana, aç kapıyı Mustafa!

Mustafa Murat'ı babasının kucağına bıraktı, kol demirini kaldırdı. Sofaya soğuk bir hava doldu, idare lambaları titredi. Şevket bir solukta içeri girdi, kapıyı kapadı.

- Ne oluyor Şevket?

- Vakit yok Ragıp amca, hemen kaç!

- Neden?

- Yakalayacaklar seni!

- Niçin?

- Fransız subayını bir yumrukta öldürmüşsün! Kim onlara haber vermişse vermiş, duymuşlar işte. Evini basacaklarmış!

- Kim söyledi sana?

- Bekçi Gaffar Ağa! Sopasını vura vura bizim eve geldi, sözüm ona kirli çamaşırlarını bıraktı anama.

- Mustafa'ya da bir şey yapacaklar mıymış?

- Onun lafını bile eden yok! Üstelik Senegalli bir as-ker de ölmüş Fransız subayıyla beraber. Onu da sen devirmişsin.

- Hayır! Yanlış! Sadık vardı orada, o yaptı, o devirdi. Yine de öldüklerini sanmıyorum.

- Anam diyor ki, durmasın, gelsin bizde saklansın. Sonra nereye isterse gider diyor.

- Anan bana dargın değil mi? Baban şehit oldu. Babanın savaşa gitmesine sebep olduğum için anan beni affetmez!

- Hayır kızmıyor artık. "Çok yaşasın." diyor, "Şehit karısıyım." diyor, "Ragıp Bey hepimizin ağabeyisi." diyor; "Onlar olmasa düşman daha evvel İstanbul'u basardı." diyor. Hadi Ragıp amca, arka

taraftan çık, ikimizi beraber yolda görmesinler. Sana hepimiz hayranız! Tanrım seni korusun!

Şevket daha fazla oyalanmadı. Çeneleri birbirine vuruyordu, başında fesi bile yoktu. Sadece, mintanın üzerine bir yelek giymişti. Ayakları çorapsızdı. Mintanın yakasını iliklemeye çalıştı. Beceremedi, kapıyı açıp sokağa fırladı.

Bu, bıyıkları yeni terlemiş, çocukluktan gençliğe uzanan köprünün ortasında duran küçük adam, o anda öylesine inançlıydı ki, karakoldaki İngiliz çavuşunu bir yumrukta, Ragıp amcası gibi, nasıl yere sereceğini düşünür olmuştu. Tabancaya, kamaya hiç gerek yoktu, Ragıp. amcasının yumrukları onda olsun yeterdi! Bir de Ragıp amcası gibi okuması gerekti! Okurdu elbet, dişini sıkar, okurdu. O zamana kadar düşmanı da kovmuş olurlardı memleketten. Kahveye girdiği vakit herkes ona gülümser, "Şöyle buyur! Şevket Bey!" derlerdi.

- Niçin bana söylemedin Ragıp? Demek bir Fransız subayıyla, bir Senegalli askerle çarpıştın? Neden gerek gördün buna?

- Hayır! Bu Mustafa'nın yalanı!

- Durma Ragıp! Hemen git! Yakalanmanı istemiyorum. İşkence yaparlar sana. Daha işin başındasınız... Demek bir teşkilat kurdunuz. İnanıyorum! Kaç kişisiniz bilmem ama, inanıyorum! İyi ettin... Söyleme, hiçbir şey söyleme! Ağzımızdan kaçırabiliriz. Hadi git!

- Sizleri kime bırakayım Feride? Gelsinler, onlarla konuşurum, işin aslı böyle değil.

Feride kocasını dinlemedi bile, kucağından Murat'ı aldı. Sadece, "Yalvarıyorum!" dedi. Murat artık ağlamıyordu, olup biteni anlamaya çalışıyor, etrafına bakınıyordu. İkinci idare lambası Mustafa'nın elindeydi, oda kapısının önünde ise düşmemek için duvara tutunan Hüsniye Hanım duruyordu. Bir şeyler mırıldanıyor, sonra üflüyordu.

- Evdekileri sana emanet ediyorum Mustafa! Ne yap et, yaşat onları! Sakın bir daha ne olursa olsun, ağzını açma, karıma bile hiçbir şey söyleme!

- Başüstüne efendim, kumandanım!

- Niye öğündün? Niye herkese doğruyu söylemedin? Kumandanın hiç bu kadar güçlü müydü?

- Güçlüydü, hem de çok güçlüydü! Emret kumandanım!

- Size haber salacağım Feride! Böyle yaşanmaz! İnanın yaşanmaz!

Ragıp odasına girdi. Feride bu sefer Murat'ı Mustafa' ya bırakıp idare lambasını aldı, kocasının arkasından yürüdü.

- Geç kaldın, belki de etrafı sarmışlardır...

Ragıp giyiniyordu. Odanın soğukluğu şakaklarında biriken terleri kurutuyordu. Şurada duran yatak hâlâ sıcaktı. Feride'nin bir şarkı fısıldadığı şu yer yatağı meğerse ne kadar da kıymetli idi.

"Ben korkak ve yalancı bir kahramanım." diye mırıldandı,

Bahçe kapısından çıkıp, Musa Ağa'nın çökük ahırlarının önünde durduğu zaman, Feride'nin elinde sönen idare lambasını son defa gördü ve annesinin "Allah!" diye haykırışını işitti.

*
* *

Biraz sonra geldiler. Kapıyı birkaç dipçik darbesiyle devirdiler.

İşgalciler dört kişiydi. Bir İngiliz subayı, karakoldaki İngiliz çavuşu, bir Fransız subayı ve bir de Fransız askeri... Ermeni tercüman bağırıyordu:

- Nerede? Ragıp denen katil nerede?

Geride mahallenin komiseri ile bekçi Gaffar Ağa duruyordu. Ellerinde birer fener vardı...

Odalara daldılar. Yatakları lime lime ettiler. Konsolu, kırık sandalyeleri devirdiler. Sanki Ragıp sandalyenin altında, şiltenin içindeydi!...

- Nerede? Nerede? O it, o katil nerede?

Bahçeye açılan kapının aralık olduğunu anlayınca "Buradaymış, kaçmış!" diye bağırdılar.

O zaman onları bir sıraya dizdiler. Feride'nin kucağında Murat vardı. Hüsniye Hanım diz çökmüştü. Mustafa göğsünü şişirmişti.

- Nereye gitti? Doğruyu söylerseniz ilişmeyecekler size.

Ermeni tercümana cevap veren olmadı. İngiliz subayı "Teker teker sor!" deyince tercüman evvela Feride'ye döndü:

- Sen o itin karısısın?
- Ben Ragıp Beyin karısıyım. Bu da yavrumuz!
- Kocan nerede?
- Bilmiyorum!
- Canın fena yanar!
- Yansın! Bilmezsem ne söylerim?

İki tokat indi, arkasından İngiliz subayının kırbacı şakladı, Feride yere yığıldı, yine de oğlunu bırakmadı. Bağrına bastı. Ağlamadı, bayılmadı, sadece olduğu gibi kaldı.

Hüsniye Hanımı yere yıkmaya bir tekme yetti. O, çoktan bayılmıştı, salavat getirerek bayılmıştı.

Sıra Mustafa'ya gelince, sadece,

- Kumandanım bana bir şey söylemez, sormayın, dedi.

- Ulan seni gebertecekler!

Mustafa artık konuşmuyordu, bir duvar gibi sessiz ve duygusuzdu. Yalnız her tokat veya kamçı yiyişinde sallanıyor, eli havaya kalkıyor ya da yumruğunu sıkıyor, sadece "Kumandanım bana elini kimseye kaldırma dedi." diye fısıldıyordu.

- Ne söylüyorsun ulan, ne söylüyorsun?

Yine cevap gelmiyordu Mustafa'dan. Bu sefer dipçikle vurmaya başladılar.

- Söyle ulan söyle, saklamakta fayda yok.

Nihayet Mustafa kaçıncı darbede bilinmez, ağzından kan sıza sıza yere yığıldı ve bir daha kıpırdayamadı.

- Bu Türkler vahşi, barbar! Üstelik de çok inatçı olurlar. Konuşacaklarını sanmıyorum.

- Ne yapacağız öyleyse? Bir Fransız subayının intikamı alınmayacak mı?

- Elbette değil! Nasıl olsa yakalayacağız o katili!

- Yalnız da değildir! Hempaları vardır.

- Umarım!

- Ya gece vakti, yandaşlarını toplayıp basarsa bizi!

- Doğru! Şimdilik bu kadar yeter! Gidelim!

Geri döndüler. Komiseri itip çıktılar.

Arkalarından Bekçi Gaffar Ağa sopasını birkaç kere yere vurdu. Komiser yüzünü göstermemek için olacak, elindeki feneri söndürdü.

Sokaklar ıssız, sokaklar karanlıktı. Kafeslerin arkasından, perdelerin gerisinden titrek ışıklar süzülüyordu. Orada da inleyenler vardı.

-IV-
İSTANBUL SOKAKLARI

MANAV Kâzım'ın karısı Zerafet, Ragıp'ı mutfağa götürdü:

- Burada kal Ragıp Bey, dedi. Odada diğer çocuklar uyuyor. Geldiğini duymasınlar. Şevket kapıda nöbet bekleyecek.

Zerafet'in başında yemenisi vardı. Ayakları çıplaktı, Basma entarisinin üzerine bir hırka geçirmişti. Ragıp'tan kaçmıyordu.

Ocağa bir odun attı, fısıldadı:

- Sabah, çocuklar uyanmadan gidersin. Seni görmesinler, belki ağızlarından kaçırırlar. O zaman yandı bu Zerafet, benim için değil, senin için yandı. Seni gammazlayanı bir bulsalar, yüzüne tükürece-ğim. Tırnaklarımla derilerini kazıyacağım.

Zerafet'in dört çocuğu vardı. Şehit Manav Kâzım'dan olma dört çocuk. İkisi kız, ikisi erkek, en büyükleri Şevket'ti, en küçükleri Ali...

Ragıp bir tahta sandalyeye oturdu. Karşısında çamaşır leğenleri vardı:

- Benden nefret etmiyor musun Zerafet? diye sordu.

- O zaman da etmiyordum, kızıyordum. Şimdi iş değişti. Namus bekçisisin. Bunca savaşa girip çıktıktan, yıpranıp çürüdükten sonra bile gücün yerinde, kimsenin ahını kimsede bırakmıyorsun! Bu zalimlerden sen koruyacaksın bizi...

- Ne desem bilmem ki Zerafet?

- Hiç bir şey deme! Ben şehit karısıyım! Kâzım'ım da güçlüydü. Seni kurtarmak için Feride'nin ağabeylerine sandalye fırlatmıştı, bu yüzden savaşa göndermişlerdi onu, helal olsun! Hata etmişim, sana kızmamalıymışım!

- Uyu istersen artık Zerafet!

- Uyumam, sabaha kadar bekleyeceğim seni. Nereye gideceksin?

- Bilmiyorum! Belki...

Ragıp sustu, birden aklına arkadaşı rahmetli Ahmet'in babası geldi. İhtiyar adam hayatta mıydı acaba? Hâlbuki ona daha evvel uğramalı, baş sağlığı dilemeliydi.

Şehremini'ndeki Recep'in kahvesi de hatırından geçti. Fakat hepsinden önemlisi Mustafa Kemal Paşa'ydı. Paşayı muhakkak bulacak, konuşacaktı.

- Bir arkadaşım vardı, bilmem hatırlar mısın?

- Ahmet Bey mi?

- Evet, onun evi...

- Söyleme! Ağzımdan kaçırırım günün birinde... Kalsın... Sen bize nasıl olsa haber salarsın.

- Feride'yle annem ne olacak, bilemiyorum.

- Ben bakarım!

- Bu halinle mi?

- Ne varmış halimde? Bunca yıl nasıl geçindim? Birkaç boğaz fazla olmuş ne çıkar?

Ragıp Zerafet'in başını okşadı. Kadının yemenisi mutfağın malta taşı üzerine düştü. Zerafet aldırmadı bile...

- Ah Ragıp ağabey, dedi. Yıllardan beri bu ocağın başında oturan ilk erkek sensin. Kâzım'ım sağ olsaydı, burada şu hamur teknesinin üstüne rakısını, mezesini kor demlenirdi, sen de ona katılırdın değil mi?

- Katılırdım! Çok iyi olurdu. O zaman bir şeyleri unutur, avunurduk.

- Belki de seninle yaşıtız ama, ben sana yine de Ragıp ağabey diyeceğim. İzin ver.

- Elbette... Memnun olurum...

Böylece gece uzayıp gitti... Sabah ezanı karşıki camiden gelmeye başlayınca Zerafet:

- Hadi ağabey, dedi. Şevket seni uğurlasın! Kendine dikkat et. Tanrı o gücünü eksiltmesin... Günün birinde gidecekler değil mi?

- Gidecekler!

Zerafet, Ragıp'a Manav Kâzım'ın, Şevket'ten bile sakladığı paltosunu getirip giydirdi. Sırtını sıvazladı.

Mutfağa gelen Şevket, mutfak kapısını açtı, rüzgâr ve soğuk doldu içeriye. Bahçenin tahta perdesi önünde Şevket:

- Ben de senin gibi olacağım Ragıp amca, dedi, yol göster yeter.

Ragıp onu öptü, ıslak arnavut kaldırımları üzerinde sendeleyerek uzaklaştı.

Uzaktan, yakından ayak sesleri geliyordu. Caminin kandilleri yanmıştı. Bir de ilerde birisi öksürüyordu. Bu, bekçi Gaffar Ağa olmalıydı. Ragıp bir duvar dibine sindi, sonra ayak sesleri işitilmez olunca, karanlığa sığınarak yoluna devam etti.

Gök, kırçıllaşıyordu...

*
* *

Arkadaşı Ahmet'in babası Hüseyin Efendi, henüz hayattaydı. Bir battaniyenin altında zaman zaman titreyerek ömrünü tamamlamaya çalışıyordu. Ragıp'ı karşısında görünce:

- Nihayet geldin Ragıp, dedi, çok bekledim seni. Niye geciktin oğlum?

- Kapıyı neden kapatmıyorsun amca?

- Gelene kim açacak oğlum?

Ragıp Hüseyin Efendi'nin elini öptü, sonra onu bir koltuğa oturttu.

Karşıda Ahmet'in masası, kitapları ve gazeteleri vardı.

Hüseyin Efendi,

- Acımıyorum, dedi, oğlumun ölümüne acımıyorum. Parçalanmış bir yüz, çarpık bir ağız, vücudunu taşımayan tek ayak ve durmadan devam eden bir kin... Çanakkale savaşlarının bir hediyesiydi ona bunlar... Bombayı attı, Feride kızımı kurtardınız ve Ahmet öldü... Hiç değilse acı çekmekten kurtuldu. Dua ediyorum, elimden başka bir şey gelmiyor... Ben de, bir an evvel ölsem de kurtulsam diyorum...

Oda çok soğuktu. Sobanın kenarında bir kucak odunla çıralar vardı. Hüseyin Efendi,

- Bakkal getiriyor, dedi, başka kimsem kalmadı. Bazen uğramıyor, başı onun da dertte, herkesin başı dertte. Türk'ün böylesine esir oluşuna dayanmak çok güç...

Ragıp sobayı yaktı, hâlâ titreyen Hüseyin Efendiyi ikinci bir battaniyeyle örttü.

- Anlatmadın oğlum, evdekiler nasıl? Sen nasılsın? Ne ile geçiniyorsunuz?

Ragıp cevap vermedi, fesi ile Manav Kâzım'ın paltosunu çıkartıp bir sandalyenin üzerine koydu ve ağladı.

- Neden ağlıyorsun oğlum, ne oldu şimdi? Derdin ne, anlat bana.

- O yumruğu ben atmalıydım, o Fransız subayı ile Senegalli askeri ben devirmeliydim. Bir Türk kadınının sokak ortasında tecavüze uğramasına göz yummamalıydım.

- Neden bahsediyorsun oğlum sen?

Ragıp anlattı,

- Üstelik de kaçtım, size sığındım. Karımı, oğlumu, annemi yüz üstü bıraktım. Hâlbuki o, Sadık denen adam birer yumrukla onları devirmiş, sonra da hiç telaş etmeden uzaklaşıp gitmişti. Sözde ben savaş görmüş bir subayım. Yedek de olsa savaşın içinden geldim.

Hüseyin Efendi Ragıp'a cevap vermeye çalışırken, sokaktan iki el silah sesi duyuldu. Ragıp koştu, perdeyi araladı ve baktı.

İki İngiliz askeri yolun ortasında duruyordu. Birinin elinde tabanca vardı; ateş eden o olmalıydı. Bir çingene tef çalıp ayı oynatıyor, yaşlı bir adam da ayıyla beraber oynuyordu. Diğer İngiliz askeri bir kız çocuğunu soyuyor, onun da çırılçıplak oynamasını istiyordu.

Ragıp:

- Ben gidiyorum! diye bağırdı, Ahmet'in tabancasını ver bana Hüseyin amca!

- Ne var oğlum, dışarda ne oluyor?

- İngilizler bizi ayı diye oynatıyorlar, bu sefer vuracağım amca!

Hüseyin Efendi, zorla ayağa kalktı, pencereden baktı.

- Ayı ile beraber oynayan bizim bakkal, dedi. Bu yüzden bu sabah bana gelememiş!

Küçük kızı da soymuşlardı. Morarmıştı yavrucak. Oynamasını beceremese de düşüp kalkıyor, ayakta durmaya çalışıyordu.

- Vur oğlum, bu sefer vur! Ne yapalım? Alın yazısı!...

- Tabanca nerede?

- Şu dolabın içinde olacak.

Ragıp'ın dolaba gitmesine vakit kalmadı. Birden heyecanla titredi ve bağırdı:

- Aman yarabbi! Yine o!...

- Kimden bahsediyorsun oğlum?

- Sadık'tan! Burada!...

Ragıp yerinden kıpırdayamıyordu. Sadık'ın bıyıkları yine dudaklarının üzerine doğru sarkmıştı. Bu sefer aba ceketini iliklemişti. Kalıpsız fesi başında dümdüz duruyordu.

Sadık evvela tabancalı İngiliz askerinin bileğini kıvırdı, çenesine bir yumruk indirdi, sonra durumu kavramaya çalışan öteki İngiliz askerini devirdi. Daha sonra her ikisini yerden kaldırdı, kafa kafaya vurdu. Onlar yeniden sokağın ortasına yığılırken ceketini çıkardı, ağzıyla tırnaklarını kemiren küçük kızı ceketine sarıp kucağına aldı Bakkala bir şeyler söyledi, ayısını alıp kaçarcasına uzaklaşan ayıcının arkasından kısa bir süre baktı ve bakkalın işareti üzerine Hüseyin Efendi'nin evine doğru yürümeye başladı.

Bakkal, Sadık'ın peşinden geliyordu... Şimdi sokağın ortasında iki İngiliz askeri, yanlarında bir tabancayla hareketsiz yatıyordu. Bir de küçük kızın parçalanmış elbiseleri duruyordu orada...

Ragıp bir solukta aşağıya indi, kapıyı açtığı zaman kucağında küçük kızla beraber Sadık'la karşılaştı. Bakıştılar... Öfke dolu bir çift gözle üzüntülü bir çift gözün çar-pışmasıydı bu sanki:

- Yine mi sen çıktın karşıma efendi?

- Öyle oldu! İstemezdim! Bunları da kurtaramadım. Beni kınıyor musun?

- Asla! Alın bu yavruyu. Ama burada daha fazla kalmasın. Sarın sarmalayın, evine gönderin. Ne günlere kaldık değil mi efendi?

Ragıp küçük kızı Sadık'ın kucağından almadan evvel ceketini çıkardı, bu sefer onu kendi ceketiyle sarıp Sadık'ın ceketini verdi.

Bakkalın dizleri burkuluyordu, kız, artık katılırcasına ağlıyordu.

- Allaha ısmarladık efendi!

- Gitme! Yahut söyle bana, seni nerede bulabilirim?

- Bilemem! Hiç gereği yok!

- Üçüncü defa karşılaşırsak şayet, bu sefer seni bırakmam Sadık?

- Niçin efendi?

- Ben de, ben de varım! Beni aciz mi sanıyorsun? Ama birkaç kişiyle olmaz bu iş değil mi?

- Olmaz!... Şayet birkaç kişiyse?

- Sana bu gücü kim verdi? Sokakların bekçisi misin sen?

- Yetişmek mümkün değil!... Bizimkisi bir raslantı...

- Öldürürler seni Sadık! O zaman evladımı kaybetmiş gibi perişan olurum. Dikkat et...

Sadık ilk defa gülümsedi, gözlerindeki öfke bir an için kayboldu. Sonra hiç cevap vermeden geri döndü, Ragıp bağırdı:

- Bulacağım seni Sadık, muhakkak bulacağım.

O zaman Sadık başını çevirdi, sordu:

- Savaşmıştın, değil mi efendi?
- Evet!
- Subaydın?
- Evet!
- Rütben neydi?
- Yedek üsteğmen!
- Adını bağışla.
- Ragıp!
- Burada mı oturuyorsun?
- Hayır! Kaçtım!
- Nasıl?
- Fransızları benim öldürdüğümü sandılar, peşime düştüler.
- Ölmüşler mi? Olamaz! Korkularındandır! Hızlı vurmamıştım. Belki de... Neyse... Beni dinlersen bu evde de fazla kalma.
- Nereye gideyim?
- Bilmem! Allaha emanet ol!

Sadık artık konuşmadı. Terliyormuş gibi ceketini omuzuna vurdu, mintanının düğmelerini açtı, yürüdü ve uzaklaştı...

Şimdi Ragıp'ın kulakları çınlıyordu. Artık hiçbir şey duymuyordu. Kucağındaki çocuk hıçkırırken, bakkal çocuğu alıp bağrına basarken bile kıpırdamıyordu. Etrafını karanlık bir duvar çevirmişti, sanki sessiz bir âlemde yapayalnızdı. Bakkal güçlükle konuştu:

- Bu yavrucak komşunun torunu, sabahleyin birşeyler almaya gelmişti bana. Ben onu evine götürürüm. Gücüm yeterse buraya da dönerim. Seni tanıyorum galiba. Evet sen bana bundan bilmem kaç yıl evvel asker tayını vermek isteyen gençsin... Ahmet'in arkadaşı... Gördün mü? Bizi ayı yerine koydular. Ölmeli, daha iyi değil mi?

Bakkalın başındaki yün külah, hatta burnunun üstünde duran gözlükleri nasılsa yere düşmemişti. Beli büsbütün kamburlaşmıştı.

Kısa bir süre Ragıp'a baktı, ondan hiç cevap çıkmadığını görünce kucağındaki kız çocuğuyla uzaklaştı.

Ragıp kapıyı nasıl kapadığının, hatta yukarı kata nasıl çıktığının farkında değildi.

Hüseyin Efendi oturmuş, yumruklarını alnına dayamış, Ragıp'ı bekliyordu,

- Ragıp oğlum, anlat! Nerede kız çocuğu?

Ragıp da oturdu. Sonra Hüseyin Efendi'nin kendine birşeyler sorduğunu anladı:

- Duymuyorum, bağır amca, dedi.
- Kız çocuğu nerede dedim?
- Çocuk mu? Bakkal götürdü...
- Vah Bakkal Cemal Efendi, vah! Ne olacak şimdi? Yaşayamaz!
- Gücüm yeterse gelirim dedi...
- Hiç sanmıyorum oğlum!
- Ben gidiyorum Hüseyin Amca!
- Nereye oğlum?
- Mustafa Kemal Paşa'yı görmeye.
- Niçin?
- Geç bile kaldım. Kurtarırsa o kurtaracak bizi... Ayı oynatanlar, kadın soyanlar, gözlerini kan bürümüşler, kahkaha atanlar, ev basanlar, daha bilmem neler!... O kurtaracak bizi diyorum. Ona inanıyorum amca, inanıyorum.
- Akşama gel oğlum, geç kalma. Beraber birşeyler yeriz. Benim şimdi karnım aç değil...
- Kestiremiyorum, buraya dönmem uygun mu, değil mi? Görüşeceğiz elbet amca...

Ragıp, Hüseyin Efendi'nin elini öptü, paltosunu ve fesini giydi, çıktı.

Sokakta hâlâ iki İngiliz askeri yatıyordu. Yalnız köşe başında bir Osmanlı polisi görünmüştü. Başka hiç kimse yoktu. Ragıp geri döndü, yan sokağa saptı...

*
* *

Evvela onu Pera Palas'tan içeri sokmak istemediler. Zorla girdi. Resepsiyondaki memura Mustafa Kemal Paşa'yı sordu.

- Gitti!... Sabahtan beri yok burada.
- Nerede bulabilirim?

- Ne bilelim?

Salon ecnebi subaylarla doluydu. Birkaç redingotlu Türk, bu subaylar karşısında eziliyorlar, yerlere kadar eğiliyorlar, sönen sigaralarını yakıyorlardı...

İki kadın, yüzlerindeki tülü kaldırmışlar, önlerindeki viskileri yudumlayıp bir İtalyan subayının anlattıklarına katılarak gülüyorlardı.

- Yine geleceğim! Paşa akşam yemeğini burada mı yiyor?

- Belli olmaz. Hiç gelmesen daha iyi. Söyleyeceğin bir şey varsa not edeyim.

Ragıp cevap vermeden çıktı. Nasıl vakit geçireceğini bilmiyordu. Pera caddelerini görmek istedi. Burada nasıl olsa kimse onu tanımazdı.

Tepebaşı'ndan itibaren evler, dükkânlar yabancı bayraklarla süslenmişti. İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan bayrakları... Vitrinleri çeşitli lüks eşyalarla donatılmış ana caddeden Taksim'e doğru yürürken birisinin arkasından seslendiğini güçlükle duydu:

- Hey! Sana söylüyorum! Avanak.

Ragıp durdu, kafasındaki düşünceleri kovmaya çalıştı, yakalandığını sandı. Kaçmak istedi. Beceremeyeceğini anlayınca çekinerek sordu:

- Ne var? Ne istiyorsun benden?

Seslenen adam önüne geçmişti, şivesinden azınlıklara mensup birisi olduğu anlaşılıyordu.

- Bana bak, çok konuşma! Şu fesini çıkar başından!

- Niçin?

- Canım öyle istiyor!

- Çıkarmazsam?

- Yıkarım yere, sonra da Kolonel Smythe'e haber verir, içeri attırırım seni.

Ragıp etrafına bakındı. Birkaç kişi durmuş, kendisini sırıtarak seyrediyordu. Bir Osmanlı subayı kaçarcasına uzaklaşıyordu, bir İngiliz çavuşunun koluna girmiş bir Galata yosması kırıta kırıta yanındakine vitrinleri gösteriyordu.

- Hadi durma, hemen çıkar fesini, yoksa sonun kötü olur.

- Bir daha söyle, duymuyorum.

- Çıkar dedim, o kadar!

- Peki!...

Ragıp fesini çıkardı. Yine etrafına bakındı; hatta umdu ve bekledi. Sadık denen o adam neredeydi acaba? Neden geç kalmıştı, niçin şu azınlığın bileğinden tutup yere çarpmıyordu? Yoktu, Sadık bu sefer, yardımına gelmemişti.

- Pekala! Adam ol böyle! Evine gidinceye kadar o fesi başına geçirmeyeceksin. Anladın mı?

- Anladım!

Ragıp'ın anladığı başka bir şey daha vardı; bundan sonra ne olursa olsun, asla kendisini affetmeyecekti.

- Vaz geçtim! Yere at o fesi, çiğne!

Ragıp çiğnedi. Adam kasıklarını bastıra bastıra gülmeye başladı, sonra bıyıklarını burdu.

- İşte böyle, dedi, yaşasın İngilizler!

Adam Ragıp'ın sırtına bir yumruk indirdi, uzaklaştı...

Biraz ilerde, meşhur Pera'nın meşhur caddesinde, kendi halinde yürüyen bir kadının karşıdan gelen bir Fransız bahriyelisi tarafından peçesinin yırtıldığını ve kadının diz üstü çöktüğünü gördüğü halde Ragıp yerinden kıpırdamadı. Hatta ayağının altında yamyassı duran fesini bile eğilip almadı. Başka bir adam sokuldu yanına, biraz çekingen, biraz kızgın bir sesle sordu:

- Ne oyalanıyorsun birader? Hadi git buradan, toz ol!

- Gideyim mi, neden?

- Kal da bu sefer büsbütün dayak ye!

- Niçin?

- Elinin körü! Biliyor musun?

- Neyi?

- Kolonel Smytihe, mahpushanede yatan azınlıklara mensup azılı mahpusları serbest bıraktırmış! Nerede kaldı Türk yasaları?

- Ne dedin?

Adam Ragıp'ın bileğini yakaladı, sarstı, hatta onu farkında olmadan ayıltmaya çalıştı:

- Deli misin sen? Ne oluyorsun?

- Biz bu günler için savaşmadık! Döktüğümüz kan boşuna mı?

- Boşunaymış demek ki...

- Kovacağız onları, Allah şahidim olsun, sen de ol! Yaşatmayacağız onları bu topraklarda!

- Nasıl? Kiminle! Kaçıksın sen; korkak, miskin ve tembel!

- Beni arıyorlar, peşimdeler! Bulamayacaklar! Direneceğim!

- Güldürme beni! Kimsin ki sen, niye arasınlar? Nasıl direnebilirmişsin, anlat bakalım.

Bir Fransız devriyesinin yanlarında bir Türk polisiyle karşıdan karşıya geçmekte olduğunu görünce, adam daha fazla konuşmak istemedi, hatta ürktü ve uzaklaştı...

O zaman Ragıp fesini yerden aldı, fakat başına geçirmedi. Geri döndü, boynu eğik yürümeye başladı. Şu kendini bilmeyen azınlığa bir yumruk indirse, gırtlağına yapışsaydı, hatta avazı çıktığı kadar, "Kahrolsun işgalciler, yaşasın Türkler!" diye bağırsaydı. Ne olurdu? Devriyeler yakalardı onu, Bekirağa Bölüğüne, yahut başka bir zindana tıkarlardı, üstelik bir yığın dayak yer ve kaçak olduğu da meydana çıkardı. İşte böylece işin başındayken her şey biterdi. "Hangi işin başında?" diye sordu kendi kendine. Cevap bulamadı; bildiği, tanıdığı, beklediği bir şey de yoktu.

Sadece geride, düşünmesi gereken, ne olduklarını bilemediği bir annesi, eşi ve oğlu vardı. Bunların üstünde ise vatan tutkusu... Bu sefer kendi kendine yalan söylemiyordu. Bu tutku her savaşa girişte biraz daha fazlalaşmıştı onda...

Bu tutku başkalarında da olmalıydı. Acaba onlar neredeydi?

Sarayda bir padişah, Bâb-ı Âli'de bir kukla hükümet ve iktidarda olduğunu sandığı bir "Hürriyet fırkası" vardı. Fakat bu üçlünün işi gücü, Mondros Mütarekesi'nin bütün şartlarını hiçe sayıp İstanbul sokaklarını çizmeleriyle çiğneyen İtilâf devletlerine karşı koyacakları yerde, savaş suçlusu diye "İttihat ve Terakki Fırkası" mensuplarını toplayıp Bekirağa Bölüğüne tıkmak, bir de işgalcilere dalkavukluk yaparak hoş görünmekti.

Şöyle soruyordu kendi kendine Ragıp, "Benim fesimi yerde kim çiğnedi, kadının peçesini kim yırttı, Senegalli Fransız askeri İstanbul'un arka sokaklarında neden bir kadına saldırdı, küçücük kız çocuğunu soyup bir ayıyla birlikte oynatma duygusu nereden kaynaklandı?" Ragıp bunun cevabını hemen buldu yahut bulduğunu sandı. "Biziz, bütün bunlara sebep olan biziz. Aczimiz, ezikliğimiz, ileriyi göremeyişimiz, birbirimizi tırmalayışımız!"

Almanlar da, Bulgarlar da, Avusturyalılar da Türklerle beraber yenilmişti. Acaba onlar da mı böyle aşağılayıcı davranışlarla karşı

karşıya kalıyorlardı? Hiç sanmıyordu. Hedef Türklerdi; İtilâf devletlerinin amacı, Türkleri tarih sahnesinden silmekti... O bayrak bir daha dalgalanmayacaktı, Türkler boyunduruk altında yaşamaya mahkûm edileceklerdi.

"Yapamayacaklar! Asla izin vermeyeceğiz!"

Etrafına bakındı, birisi haykırmıştı; kimdi bu haykıran? Bulamadı! Herhalde, içindeki asla korkak olmayan ikinci Ragıp bağırıyordu.

Pera Palas'ın önüne geldiği zaman bir an içeri girmekte tereddüt etti. Sonra sert adımlarla, kendisine cesaret verircesine kapıyı itti. Etrafına bakındı, biraz ilerideki masada Mustafa Kemal Paşa'yı bir siville konuşur gördü. Ragıp bu sivili tanıdı, takadaki adamdı. "Sıkışırsan Recep'in kahvesine git." diyen adam.

Biraz oyalandı. Sonra yavaş yavaş Paşa'nın yanına sokuldu. O sırada Paşa'nın konuğu da ayağa kalkmıştı.

- Paşam! Beni affediniz, sizi rahatsız ediyorum!
- Sen misin çocuk? Geç şöyle, otur. Ne istiyorsun?

Ragıp büzülerek oturdu. Fesi koltuğunun altındaydı:

- Efendim! Ben diyorum ki...
- Ne diyorsun çocuk?
- Ne olacak halimiz diyorum efendim?
- Kimden bahsediyorsun?
- İşgalcilerden kumandanım!

Mustafa Kemal'in mavi gözlerinde kısa da olsa bir bulut dolaştı. Conk bayırı ve Anafartalar savaşları kahramanı, ordular kumandanı, otuzsekiz yaşındaki bu büyük adam yenilmek nedir bilmeyen, fakat asla zafer sarhoşluğu içinde yaşamayan bu asker, o anda Ragıp'tan çok daha fazla üzüntülü ve dertliydi. Kehribar ağızlığına taktığı sigarasından bir yudum çekerken sadece:

- Elbette günün birinde gidecekler, dedi. Mütareke şartlarını çiğnediler. Çiğneyecekleri belliydi. Yazmıştım, söylemiştim bizimkilere bunu. Anlatamadım.

- Bana yol gösteriniz efendim. Küçülüyorum, kendimi affetmiyorum.

Mustafa Kemal sadece, "Anlat çocuk." dedi. Takadaki adam da merak etmiş olacak ki gitmekten vaz geçip oturdu. Ragıp da olup biteni anlattı. O zaman takadaki adam, "Müsaadenizle Paşam" dedi. Sonra Ragıp'a döndü:

- Ben sana, Şehremini'ndeki Recep'in kahvesinden bahsetmiştim, oraya neden gitmedin?

- Bu gece giderim efendim! Acaba arada bir paşamı gelip görebilir miyim?

Bu soruya Mustafa Kemal cevap verdi.

- Nasıl olsa haber alırım sizden. Yine de gerekirse gel. Belki İstanbul'da daha fazla kalamayacağım. Bu hü-kümet, buradakiler hâlâ işgal altında bulunduğumuzun farkında değiller. Çiğnenenin ne olduğunu bilmiyor görünüyorlar...

- Bir yerlere giderseniz beni de alın, beraberinizde götürün.

- Sen İstanbul'da kal çocuk! Böylesi daha iyi. Yılmak yok...

- Peki efendim!

İşgal ordularının bir nevi karargâhı olan bu otelde yabancı subaylar vardı. Masalarda oturanlar dik dik Mustafa Kemal'e bakmaya başlamışlardı. Paşa aldırmadı, devam etti:

- İnan bana çocuk! Bu topraklar sahipsiz değil. Ümidini kırma, Türk asla esir edilemez. Bu millet sabırlıdır, bu millet asildir, bu millet fedakârdır, bu millet kimsenin boyunduruğu altına girmez!

Ragıp âdeta bağırdı yahut bağırdığını sandı. Hâlbuki titriyor, sesi güçlükle işitiliyordu:

- Efendim! Efendim! Sizden bir ricam daha var. Beni affedin. Ortalıkta fazla dolaşmamanız gerekiyormuş. Sizi kolluyorlarmış, peşinizdelermiş, bir fırsatını bulurlarsa Bekirağa Bölüğüne göndereceklermiş!

- Biliyorum! Kim söyledi sana bunları?

Ragıp ayağa kalktı, eğildi, Paşa'nın elini öpmek istedi.

- Harbiye Nezaretinde bir yüzbaşı!

- Hadi git çocuk! Arkadaşımın dediği gibi Şehremini'ne uğra, orada bir süre saklarlar seni, belki çoluk çocuğunla da görüştürürler. Her şey düzelecek, yalnız sabır gerek.

Paşa onun sırtını okşadı, sadece:

- Gamlanma, dedi.

Ragıp, birden yorulmuşçasına oturan takadaki adamı da selâmladı, geri döndü. Yiyecekmiş gibi kendisini süzenlerin bakışları arasında dışarı çıktığı zaman üşüdüğünü hissetti. Hâlbuki otel sıcaktı Âdeta çeneleri birbirine vuruyordu. Sonra bir ter boşandı, alnından şakaklarına doğru süzülüyordu terler...

Fakat artık dik duruyordu, adımları bile parke taşlarına sert vuruyordu. Bu davranışı, inanmışlığın ve ümidin kendisine sağladığı gücün sonucuydu.

Yine de zaman zaman arkasına bakarak yürüyor, takip edilip edilmediğini öğrenmeye çalışıyordu.

Kararını değiştirmişti, hemen Şehremini'ne gitmeyecekti, o geceyi Hüseyin Efendi'nin evinde geçirecekti.

-V-
Receb'in Kahvesi

Karanlık çökmüştü. Süleymaniye'nin bu yollarında güçlükle yürüyordu. Fesi hâlâ koltuğunun altında idi...

1919 yılının Mart ayında İstanbul sokakları çok soğuk, İstanbul sokakları ıssız ve sahipsizdi. Gece yeni başlamıştı, daha sabaha çok vakit olmalıydı...

Ragıp, Hüseyin Efendi'nin evinin önüne geldiği zaman, bir el bileğine yapıştı, Ragıp yakalandığını anladı.

- Yalancılar, diye bağırdı, korkmuyorum sizden. Ne yapacaksanız yapın! Daha benim gibi binlercesi var. Sizi ezeceğiz, sizi süreceğiz...

Ragıp'a cılız bir ses cevap verdi:

- Sus oğlum, bağırma daha fazla, duyacaklar!

Bu, bakkal Cemal Efendi'nin sesiydi. Ragıp'ın kolunu hâlâ bırakmamıştı. Gecenin ayazında titriyor, dişleri birbirine vuruyor, yine de direniyordu.

- Geç kaldın oğlum, hep seni bekledim. Karnın aç mı?
- Galiba, içim eziliyor!
- Al şu ekmeği, bayat ama, zararı yok, ne yapalım değil mi?
- Niye içeri gimiyoruz? Hüseyin amcanın yanında konuşuruz.
- Hüseyin Efendi yok!
- Neden?
- Geldiler, evini didik didik ettiler, cam, çerçeve, kapı diye bir şey bırakmadılar.
- Niçin?
- Seni sordular! Bereket versin Ahmet Bey oğlumun tabancasını daha evvel kuyuya atmıştım. Ne yaptın onlara bu kadar? Bu iki

İngilizi sen devirdin sanıyorlar. Yanlarında yüzünü gizleyen fesli bir adam vardı. Tanıyor musun onu?

- Hayır, tanımıyorum!

Ragıp anlamaya çalışıyordu. Belki de birileri kovalıyor, birileri izliyordu kendisini. Ama o birileri hep geç kalıyordu. Bu yüzden Ragıp kurtuluyordu. O birileri kimdi acaba? Belki de yanılıyordu; böyle kimse yoktu.

- Hüseyin amca nerede şimdi?
- Bizim eve götürdüm. Çok hasta! Bilmem nasıl yaşayacak?
- Beni de götür evine Cemal Efendi.
- Olmaz oğlum, kusura bakma ama olmaz!
- Neden?

Cemal Efendi cevap vermeye çalışıyordu ki, Ragıp onu susturdu, anlamıştı.

- Hakkını helal et Cemal Efendi. Gitmeliyim artık. Sen de evine dön, Hüseyin amcaya iyi bakın olur mu? Belki haber salarım.
- Sal! Seni bunun için bekledim burada... Bunu da al!

Bakkal elindeki ekmeği uzattı, Ragıp farkında olmadan dişlerini geçirdi bu kurumuş ekmeğe. Kopardı ve yuttu.

Sırtı yine kamburlaşmıştı. Bakkal tökezleyerek giderken o arkasına bakmadan uzaklaştı.

*
* *

Ragıp o geceyi sokakta geçirdi... Yağmur yağdı, ayaz dayanılmaz şekilde şiddetlendi... Gece yarısıydı bu, sonrası da olsa, gün yüzünü göstermedikçe, güneş pırıl pırıl gülümsemedikçe bu gece yarısı bitmeyecekti.

Saatler nasıl ilerledi; şimdi farkında değildi. Hatırladığı yegâne şey, Bakkal Cemal Efendi'nin eline tutuşturduğu ekmeği durmadan kemirdiğiydi. Bu ekmek parçası da olmasa ne yapardı acaba?

Duvarlara sinip soluk alırken önünden devriyeler geçti. Mezarlık taşlarında geçmişi görmeden okumaya çalışırken bir kuş acı acı öttü.

Nihayet sabahla beraber Şehremini'ne geldi, Receb'in kahvesini sordu ve buldu. İçeri girip bir köşeye büzüldü. Elinde kalan son ekmek parçası parmaklarına yapışmış gibiydi.

Kahvede birkaç kişiden fazla yoktu. Çırak oturanlara şekersiz çay dağıtıyordu. Ocak başındaki iriyarı bir adam Ragıp'a hayretle bakıyordu.

Çırak Ragıp'ın yanına gelince:

- Kimsin? diye sordu. İngilizler gazetelerde bildirmişler, kimse silah taşımayacakmış, çakı bile bulunmayacakmış. Cezası çok korkunçmuş. Yanında böyle bir şey varsa hemen git buradan.

- Yok!

- Yabancısın! Niye geldin kahveye?

- Recep Ağa'yı göreceğim.

- Ne yapacaksın ağayı? Bu yakınlarda keyfi yok.

- Takadaki adam gönderdi beni. Haber ver kendisine.

Çırak Ragıp'a şüpheyle baktı. Geri dönüp uzaklaşırken, ocaktaki iri yarı adam ayağa kalktı, çırağın bir şey söylemesine vakit bırakmadan, "Anladım, çekil bir kenara." dedi. Sonra Ragıp'ın yanına gelip oturdu. Ragıp hâlâ titriyordu. Saç sobada yanan cılız odunlar, kahveyi ısıtmaya yetmiyordu. Ocağın buharı hemen orada eriyip kayboluyordu. Adam çırağa seslendi:

- At şu tahta parçalarını sobaya!

- Peki usta!

- Sonra ocakçıya haber ver, geçsin ocağının başına, benim işim var.

- Peki usta.

- Efendiye de bir ıhlamur getir. Şekerli olsun!

- Peki usta!

Bir dost sesi, bir dost kucağıydı bu. Önüne serilmiş, açılmış, "Dile benden ne dilersen" der gibiydi. Bu dostun gülümsemeye çalışan dudaklarında, bir üzüntünün izleri dolaşıyordu.

- Sefa geldin efendi! Ben, Recep! Takadaki adam bahsetti senden. Dün akşam bekledik, neredeydin?

Ragıp kekeledi, hemen anlatamadı. Henüz konuşacak gücü kendinde bulamıyordu. Çırak ıhlamuru getirmişti. Recep Ağa;

- İç de gidelim, dedi. Sonra söylersin!

- Peşime düşerler de burasını bulurlar diye endişe ettim. Bu yüzden geceyi sokaklarda geçirdim.

- Ne yapmıştın?

- Sadık denen bir yiğit İngiliz ve Fransızları devirdi, beni sanıyorlar.

- Sadık Reis mi?

- Reis mi dediniz? Tanıyor musunuz onu?

- Belki gelir!

- Sadık'ı görürsem çok mutlu olacağım. Konuşmak istiyorum onunla.

- Hadi ıhlamurunu iç, daha tanıyacağın çok kimseler olacak! Hepsi dost.

Ragıp ıhlamurunu yudumlayıp maddî ve manevi açlığını unutmaya çalışırken elindeki kurumuş ekmek parçası da mermer masanın üzerine düştü. Aldırmadı. Karşısındakini derin derin süzdükten sonra konuştu:

- Kimseye inandıramıyorum, Fransız subayını devirenin ben olmadığıma. Emirerim bile kendi yalanına kendi inandı.

- Ne farkeder? Sen veya Sadık, önemli olan onlara gerekli cezayı vermek. Bir süre gizlenmelisin. Niye fesini giymiyorsun?

- Ezdim onu, ezdirdiler. Elbet ben de birşeyler yapacağım. Yapamam mı?

- Sevdim seni efendi! Duyguların bizimki gibi. Takadaki adam dediğin de istiyor. Kabul edersen aramıza katılırsın, sıran gelince gerekeni yaparsın. Yemin ettik, ölmek var dönmek yok. Kimin mirası kimde?

"Kimin mirası kimde?" Bu soruyu Recep Ağa, çok zaman karşısındakine sorar, sonra cevap beklemeden başını çevirir, başka konuşmalara geçerdi. Yine öyle yaptı:

- Ihlamurun bitti, kalk gidelim, dedi. Sadık Reis'le başka zaman konuşursun. Zaten o buralarda fazla oyalanmaz!

Kalktılar, kahvenin arka tarafından çıktılar. Birkaç sokak geçtikten sonra Recep Ağa bir evin kapısını anahtarla açtı, içeri girdiler. Bir taş merdivenle zemin kata indiler.

Aşağısı karanlıktı, gaz lambasıyla aydınlatılmıştı. Bir soba yanıyordu. Bir masanın başında dört kişi oturmuştu. Recep Ağa:

- Yarbayın bahsettiği Ragıp Efendi'yi getirdim, dedi.

Ragıp dayanamayıp sordu:

- Takadaki adam mı yarbay dediğiniz?

- Evet, Yarbay Sıtkı Bey!

- Biri daha vardı takada?
- Evet, Binbaşı Rıza Bey!
- O nerede?
- Vurdular onu.
- Nasıl?
- Daha çok kimse vurulacak! Çok kimse bu uğurda gözlerini yumacak. Belki şuradakilerin hepsi! Sen ve ben... Hatta Sadık... Geride kalanlar yürütecek bu işi... Mustafa Kemal'le konuştun mu?
- Konuştum!
- Ne dedi?
- Türk milleti sabırlıdır, Türk milleti fedakârdır, Türk milleti esirliği kabul etmez, dedi.
- Evet, Mustafa Kemal Paşa, büyük adam. Hepimiz hayranız ona. Hele Yarbay Sıtkı Bey, öl dese ölür...

Sonra Recep Ağa masanın başındakileri tanıştırdı:

- Kâtip Cafer Bey! Veznedar Şahap Bey, Bahriye Yüzbaşısı Şevki Bey ve Telgrafçı Asım Bey... Başkaları da var elbet. Onlar sabahları gelmez. Gece daha kalabalık oluruz. Konuşulur, yapılacak işler gözden geçirilir, bilgiler aktarılır. İşte böyle...

Dördü de ayağa kalktı, "Sefa geldin!" dediler Ragıp'a, "Buyurun, aramıza oturun!"

Kâtip Cafer Bey anlattı:

- Başka yerlerde de gizli gizli toplananlar var. Topkapılılar teşkilâtlarını bizden evvel kurdular. Olsun, gün gelir beraber çalışırız. Albay Kara Vasıf Bey'le Kara Kemal Bey de "Karakol Cemiyeti" adı altında bir teşkilât kurmuşlar. Gerekirse onlarla da çalışırız. Yeter ki düşünceleri bize uysun. Yalnız Enver ve Talât Paşalar kaçarken, Karakol Cemiyeti'nin, "İttihat ve Terakki Fırkası" yerine geçmesini istemiş! Bilmem ne dereceye kadar doğrudur. Bu bizi düşündürür...

Kâtip Cafer Bey sustu, Ragıp'ı derin derin süzdü:

- Yorgunsun, dedi, dinlenmelisin! İstersen şurada uyu; biz yavaş sesle konuşuruz.
- İzin verin, sizi dinleyeyim!
- Pekâlâ! Yarbay Sıtkı Bey sana çok güvendiği için söylüyorum. Hedefimiz şu... Evvela onlar vurursa biz de vuracağız. İşgalciler acımasızsa, biz de acımasız olacağız! Ölüme ölüm! İstanbul sahipsiz değil! Masumun ahı yanlarında kâr kalmayacak. Anadolu'ya silâh da

kaçıracağız. İstanbul depoları cephaneyle dolu. İşgalciler hepsine el koydu. Ayrıca Anadolu'ya subay ve işbilir kişiler göndereceğiz.

- Ne vakit, nereye?

- Bilemiyoruz. Bu böyle yürümez. Hükümetten ve padişahtan hayır yok. Elbet günün birinde yeniden savaş başlayacak! Nerede, nasıl olursa olsun başlayacak. Başka türlü kurtuluş yok.

- Kim geçecek yeniden savaşacak ordunun başına?

- Kim mi?

Ragıp'ın bu suali, böylece başka bir sualle cevaplandı. Sonra derin bir sessizlik oldu masanın etrafında.

İçlerinden bir tanesi "Millet sonuna kadar direnecek, millet hakkını almasını bilecek." dedi. Bu kadardı hepsi. Daha fazla bu konuya değinmek istemediler. Bahriye Yüzbaşısı Şevki Bey'in açtığı bir İstanbul haritasının üzerine eğildiler. Şevki Bey anlatmaya başladı:

- İşgalcilerin yuvalarını öğrendik. İlerde umarım yapacağımız işlerde bize yararı olacaktır...

Ragıp dayanamadı, zaten konuşulanları güçlükle duyuyordu, âdeta bağırarak Şevki Bey'in sözünü kesti:

- Başımızdaki kim, yoksa biz bir avuç kişi miyiz?

Masanın başındakiler bu soruya alınmadılar. Cafer Bey,

- Başımızdakiler güvenilir ve zaferi özleyen kişiler, dedi. Adlarına ne gerek var Ragıp Bey dostumuz? Gün gelir karşılaşırsın. Acaba bizlere güvenmiyor musunuz?

Ragıp daha fazla bağırdı:

- Elbet güveniyorum. Kim demiş? Yoksa takada bana yol gösteren Yarbay Sıtkı Bey mi en büyüğümüz?

- O veya başkası... Rahat et dostum. Endişe duyma. Yardımcılarımıza gelince, bütün İstanbul, kan ağlayan şu toprakta yaşayanlar... Zamanla teşkilâtımız çok daha genişleyecek. Buna eminiz. Devlet dairelerinde adamlarımız var, Harbiye Nezaretinde bile...

Ragıp elleriyle yüzünü kapadı; utanmıştı, sıkılmıştı. Karşısındakiler ona bir anda inanmışlardı da, o bu insanlardan şüphe eder durumuna düşmüştü.

Etrafta bir an için sessizlik oldu. Hatta sönmek üzere olan sobanın çıtırdısı da duyulmadı. Bu durgunluğu Bahriye Yüzbaşısı Şevki Bey bozdu:

- İşgalcilerin yerlerini anlatıyordum. Dinleyin arkadaşlar. Caddeikebir'deki Ayarlı Apartmanı'nda yüzyirmi İngiliz piyadesi, Taksim Kışlası'nda üçyüze yakın İngiliz süvarisi, Tepebaşı'ndaki Belvü Oteli'nde ikiyüze yakın İngiliz piyadesi, Polonya Sokağı'ndaki Fransız Okulu'nda üçyüz civarında Fransız askeri, Bursa Sokağı'nda ayrıca ikiyüz civarında Fransız topçusu, Asmalımescit Kohut Birahanesinde yüze yakın İngiliz piyadesi, Posta Sokağı'nda ayrıca ikiyüz Fransız, merkez Rıhtım Hanı'nda yüz İngiliz, İtalyan Hastanesi'nde yüz İtalyan, Kuledibi Hastanesi'nde yetmiş civarında İngiliz, Şişli Fransız Hastanesi, Mühendis Okulu ve Karaköy'deki Fransız Yetimhanesi'nde az miktarda Fransız askeri, sonra hepimizin bildiği kan ağlayan İstanbul'da diğer karakollar... Bunları tek tek saymaya gerek görmüyorum.

Şevki Bey sustu ve düşündü. İşte böylece bütün İstanbul'a yayılmıştı işgalciler. Dahası da vardı. Türk karakollarında bulunanlar, Harbiye Nezareti'nde çizmelerini gıcırdatarak dolaşanları söylemeye lüzum yoktu. Devam etti Şevket Bey:

- Rumeli Kavağı'nda sekizyüz İngiliz, Sarı Tabya'da ikiyüz İngiliz, Telli Tabya'da elli İngiliz, Büyükdere Nektar Bira Fabrikası'nda yüzden fazla İngiliz, Caddebostanı Lüksemsburg Sineması üzerinde yüzelli İngiliz. Bebek'te Corcaki Sokağı'nda da Büyükdere İtalyan Salano'nun evinde de var. Daha sayayım mı?

- Yeter, dedi Cafer Bey. İşgalcilerin gerçek başları kimlermiş?

- İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Colthrop, yardımcısı Amiral Weeb ve Garnizon Kumandanı General Henry Wilson.

- Fransız ve İtalyanlarınki kim?

- Fransız Yüksek Komiser Amiral Armel ve İtalyan Yüksek Komiser Conte Sforzo... Ama bu kişiler zamanla değişebilir. Önemli olan yaptıkları ve yapacakları işler... Ayrıca hepimizin bildiği Molla Efendi, Rahip Doktor Robert Frew ile "İngiliz Muhipleri Cemiyeti"ni kurmuş. Casusluk yapıp işgalciler hesabına çalışacakmış. Tabii bizlere karşı da...

Derin derin düşündüler. Üzüntülerinden parmaklarını oynattılar. Belki de dağılmak zamanı gelmişti. Görecekleri daha birçok iş vardı. Şevki Bey önündeki İstanbul haritasını toplayıp ayağa kalkarken:

- Yunan Amirali Kakolidi'yi unutmayın, dedi. 18 Kasım'da, Meclis-i Mebusan'da bazı mebuslar İstanbul'un işgalini protesto

ederken çok kimsenin kılı kıpırdamamıştı. Hâlbuki Amiral Kakolidi Yunan Kulübüne uğrayıp "Size anavatanınızın bayrağını ve selâmını getirdim." deyince yer yerinden oynamıştı. O bayrak hâlâ kulübün kapısında asılı durur.

- Niçin? diye bağırdı Telgrafçı Asım Bey. Başefendi de tekrar tekrar söyler; dostça, kardeşçe yaşamak varken neden bu düşmanlık? Yazık değil mi?

- Niçini yok! Biz Türküz. Bizi sevmiyorlar! Rahatsız, ediyoruz onları. Dün de böyleydi, bugün de böyle!... Yarın ne olur bilinmez. Bahriye Nazırı Rauf Bey Mondros Mütarekesini imzalayıp geri döndükten sonra, onların sözüne güvenip "Sizi temin ederim ki, tek bir düşman askeri İstanbul'a ayak basmayacak." demişti. Nerede? Kim kime yalan söylüyor?

Konuşmalar uzayabilirdi. Hâlbuki Recep Ağa onların burada daha fazla kalmalarını istemiyordu:

- Artık gidin, dedi. Ben Ragıp Efendi'yle biraz daha oyalanırım burada. Bize İstanbul'daki silah depolarının yerleri de gerek. Maçka, Karaağaç, Zeytinburnu depolarını biliyoruz. Diğerleri, en küçüğüne kadar tespit edilmeli. Başefendi bunların iyice öğrenilmesini istiyor. Sonra kaç muvazzaf subay savaştan geri döndü, nerede bulunuyorlar? Bilmek gerek. İstanbul sokakları perişan kılıklı, yarı aç, yarı tok yedek subaylarla dolu. Ne yapacağız, nasıl yaşayacağız, nasıl yaşatacağız? Daha kaç tane Ragıp Efendi gibi yedek subayı aramıza katabiliriz?

Hepsi aynı duygunun altında ezildiler. Cevap bulamamanın, çaresini sağlayamamanın aczini yaşıyorlardı... Veznedar Şahap Bey:

- Yılmak yok, dedi. Cephanelerin bulunduğu yerler de iyice öğrenilecek, yedek ve muvazzaf subaylarla da ko-nuşulacak. Unutmamak gerek ki, biz yalnız değiliz. Hadi gidelim artık. Sağlıkla kalın dostlarım...

Teker teker odadan çıktılar... O zaman Recep Ağa, Ragıp'a:

- Şu sedire otur, dedi.

Ragıp sadece,

- Uyumak istiyorum, uyumak... diye fısıldadı.

- Uyursun, bizim hatun sana birşeyler getirir, yersin, uyursun... Senin bu evde kalman şimdilik doğru olmaz. Belki peşindekiler izini

kovalamışlardır. Bir süre başka yerde gizlenirsin, sonra başlarsın... Evvelce de söylemiştim bunu sana.

Ragıp sedire dizleri burkularak oturmuştu ki, malta taşlarıyla kaplı bu zemin katının kapısı açıldı, elinde bir tepsiyle bir adam girdi içeriye. Ragıp heyecanla bağırdı:

- Sadık Reis!

- Sefa geldin efendi! Yenge Hanım gönderdi. Afiyetle ye şunları...

Tepside bulgur pilavı, ayran ve siyah bir ekmek vardı.

Sadık tepsiyi sedire korken Ragıp ayağa kalktı.

- Niye kalktın Ragıp Efendi? Sen de otur Sadık.

- Ben gideyim efendi amca! İskeleye kadar uğramam gerek.

- Gidersin! Ragıp Efendi'yle konuş biraz! Sonra şu Fener'deki haşaratı okşa. Onikilerin başını da gör. Çenelerini kısıp otursunlar! Boşuna kabadayılık olmaz...

- Emredersin efendi amca!

- Yalnız fazla ileri gitme. Bu seferlik hafiften al...

- Olur efendi amca!

Ragıp bir türlü anlayamıyordu; Recep Ağa'nın karşısında ezilip büzülen, âdeta konuşmasını şaşıran şu Sadık Reis denen adam kimdi, nereden gelmişti, nasıl bir duygu taşırdı? Dayanamadı, sordu:

- Sen kimsin Sadık Reis? Bu kuvveti, bu gücü nereden buluyorsun? Recep Ağa'ya neden bu kadar saygı gösterirsin?

Sadık Reis utandı, âdeta suç işlemiş bir çocuk gibi bü-züldü, ufaldı:

- Hiç efendi, dedi. Ben bir Anadolu çocuğuyum. Beni efendi amcam İstanbul'a getirdi, yetiştirdi. Besledi, evladı gibi sevdi beni. Kusurumuz çok...

- Neden?

- Savaşa katılmadım! Amcam gitti, ben kaldım.

- Niçin?

- Hapisteydim. Neden deme, uzun hikâye... Sonra sanmıştım ki... Neyse!... Ben bugünleri görememişim. Düşman çizmeleri İstanbul sokaklarını çiğnemeye başlayınca aklım başıma geldi. Şimdi içim yanar, şu düşmana, onunla birlik olan şu bir avuç ne yaptığın bilmeyen şaşkına dayanamaz oldum. Ahdim var...

- Senin yerine beni kovalıyorlar! Bunun da farkında mısın Sadık Reis?

- Yazık! Hallederiz! Onlar iz sürerse biz de süreriz. Efendi amcam, Galiçya'dan yaralı döndüğü zaman bana demişti ki...

Sadık'ın sözünü Recep Ağa kesti, âdeta sabırsızlanmaya başlamıştı:

- Bırakalım bu hikâyeyi Sadık, dedi. Sen Ragıp Efendi'nin eşiyle çocuğunu da araştıracaksın. Ne durumda olduklarını öğrenelim. Bir de ihbar edeni bulsak... Üstelik Ragıp Efendi eşinden de oldu.

- Benim yüzümden değil mi Efendi Amca? Hep benim yüzümden! Eskiden de öyle olmuştu. O günleri unutamam. Sen avuç dolusu para dökerek idamdan kurtarmıştın beni. Başkasının namusu uğruna adam öldürmüştüm.

- Neyse, git artık Sadık! Kendini koru oğlum.

Sadık, Recep Ağa'nın elini öptü, Ragıp'ı derin derin süzdü ve üzülerek çıktı.

O zaman Ragıp sedire tekrar oturdu. Recep Ağa ise sadece, "Yemeğin soğudu." dedi.

-VI-
FERİDE'NİN ÜMİDİ

FERİDE bekliyordu. Kocamdan bir haber alırım, oğluma bir parça süt bulurum, kahveci Veli'nin gönderdiği birkaç dilim ekmeğe katık yapacak bir şeyler sağlarım diye bekliyordu.

Zaman zaman kaynanasını okşuyor, zaman zaman Murat'ını kucağına alıp dolaşıyordu.

Mustafa sokağa çıkmıştı, nereye gittiğini söylememişti. Zavallı küçük adamın yüzü gözü yediği dayaktan şiş içindeydi, güçlükle yürüyebiliyordu.

Feride, parçalanmış kerevete, kırılmış sandalyelere elini bile sürmemişti.

Yine akşam olmak üzereydi. Feride artık böyle akşamları, hele onu izleyen karanlık geceleri çok iyi biliyordu. Yalnızlık büsbütün çökerdi insanın üzerine. Gündüz kıpırdanan ümit silinir, kaybolurdu. Bu sönen ümidin yerine sabahı beklemek düşerdi kişilere. Sabah gelsin de, nasıl gelirse gelsindi. Ne yazık, o soğuk, o yapış yapış geceler bir türlü tükenmek bilmezdi.

Feride çok güzel bir kadındı. Şu ezilmiş, tokat yemekten yanakları şiş haliyle bile güzeldi. Üstelik kocasını da seviyordu, hem de çok seviyordu. Onların sevgisi *"Seni de bana, beni de sana verseler"* şarkısına dayanırdı. Feride hep bu şarkıyı, hoş kaçmasa da, yadırgansa da Ragıp'a hasret duydukça söylerdi... Onları birbirlerine vermemişlerdi ama onlar zorla, bütün engelleri yenerek birbirlerini almışlardı.

İlk gün, o birkaç saat içinde, Ragıp'ın kollarından ayrılmamak için nasıl çırpınmışsa, birkaç saatlik kocasının bir an evvel Çanakkale'ye, cepheye gitmesini de öyle istemişti...

Kucağındaki bu yavru, işte o birkaç saatlik arzunun, o birkaç saatlik çırpınışın görünürdeki mutluluğuydu...

Düşünmek, hayal kurmak da yoruyordu insanı. Gerçeğe dönse, içinde bulunduğu anı değerlendirmeye kalksa daha fazla yorulacağını, ezileceğini de biliyordu. Buna rağmen yılmayacaktı, bekleyecekti, kocası dönecekti, zafer sağlanacaktı, üçü birden el ele verip surların dışına, Yedikule bostanlarına, geçmişte bir kere kaçamak yaptıkları gibi, marul yemeğe gideceklerdi. Bunun ötesinde Feride'nin tek isteği çardaklı bir bahçe ve güller arasında küçücük bir evdi. O gülleri kendi eliyle sular, kocası ve çocuğuyla çardağın altında otururdu.

Karşısında, sırtında bir küfeyle Mustafa'yı görünce ayıldı. Mustafa ona avucunu uzatmıştı, avucunda iki metelik duruyordu.

- Al abla, al yenge!

- Nedir o? Bu halin ne Mustafa?

- Küfeciliğe başladım yenge! Bugün bu kadar kazandım, yarın daha fazla kazanacağım.

- Kim aldı sana bu küfeyi?

- İmam efendi!

- Gücün tükendi! Gece hep inledin. Dövdüler seni, ezdiler. Nasıl küfecilik yapacaksın?

- Olsun! Kumandanım yok, bu ev ne ile geçinir? Gamlanma yenge! Yanarım yanarım da, bundan sonra okuma yazmayı nasıl öğreneceğim, ona yanarım!

- Ne için?

- Dedem istemişti. Kumandanım bana okuma yazma öğretecekti.

- Ben varım ya!

- Sahi mi? Al bu parayı yenge, ağır geliyor bana, ne olur al!

Feride aldı, ağlaya ağlaya aldı. Mustafa ise sırtından küfesini indirip onun önünde diz çöktü.

- Ağlama yenge, ağlama, ben varım. Kumandanımı da bulacağım, ondan haber getireceğim. Göreceksin, kumandanım yine devirecek, devirecek de onunla övüneceğiz.

Feride Murat'ı yere bıraktı. Murat yarı isteksiz, yarı şaşkın annesine bakarken Feride sordu:

- Niçin söyledin Mustafa, neden kumandanının Fransız subayını devirdiğini etrafa yaydın?

- Kumandanımın ne yaman olduğunu herkes öğrensin istedim. Ağır işitiyor diye arkasından kendini bilmezler, gülümsüyordu. İşte şimdi anladılar...

- İyi mi oldu sanıyorsun? Birisi senin bu anlattıklarını İngiliz polisine haber vermiş olmalı ki, gelip bu evi bastılar. Kimdi acaba o adam?

- Ben de onu arıyorum yenge! Bi bulsam...

Sonra Mustafa koynundan bir gazete çıkardı. Dörde katlanan gazeteyi açtı, parmağıyla bir yeri işaret edip,

- Ne olur şurasını oku yenge, dedi. Kahveci Veli ağabey verdi. Sokaklardan adam toplayıp asacaklarmış!

Bu, "Hürriyet ve İtilaf" partisi taraftarı bir gazete olmalıydı. Feride tane tane okudu:

> "Harp sorumlularını cezalandırmak, bu suretle İtilaf devletlerini samimiyetimize inandırmak gerek. Zaten Düvel-i muazzamanın adaletine sığınmaktan öte bir çaremiz de yoktur. Eğer bu muazzam devletlerin bizi affetmelerini istiyorsak derhal darağaçlarını kuralım, İttihatçıları, harpçileri, İtilaf devletlerine karşı çıkanları, onları hiçe sayıp sokakta yollarını kesenleri bu darağaçlarında sallandıralım... İtilaf devletlerinin her dediğini yapalım. Ancak böyle selamete varırız..."

Yazı devam edip gidiyordu. Feride daha fazla okumadı, gazeteyi yere bıraktı:

- Hayır, diye haykırdı, hayır! Bir çaresi olmalı bunun, bir çaresi...

Feride'nin ağabeyleri de İttihatçıydı. Eğer hayattalarsa onların hali de çok kötü olurdu. Genç kadın buna da üzülürdü. Kötülük yapsalar da ağabeyleriydi onlar...

Feride, kocası savaştayken ağabeyleri ona âdeta işkence yapmış, maddî olmasa bile manevi çok sıkıntı çekmişti. Aç kalan insanlar görmüştü. Fakat beklemişti, kocası dönecek, kurtulacak, sulh olacak, sokaklarda zafer şarkıları söylenecek, böylece geçmişin acı günleri unutulacaktı. Hâlbuki işte umulan gerçekleşmemişti.

O zamanlar savaşın getirdiği baskılar öylesine artmış, sokaklarda ekmek dilenenler, bulgur soyguncularının köşklerine bakıp avucundaki bulgurun kurtlarını sayanlar öylesine bezmişti ki, Beylerbeyi

Sarayında ölen Sultan Hamid'in tabutu peşine takılmışlar, hatta cenaze alayının geçtiği sokaklar üzerindeki evlerin pencerelerinden kadınlar başlarındaki beyaz yemenileriyle sokağa doğru uzanarak durmadan bağırmışlardı:

"Yirmi paraya kömür yaktıran, kırk paraya ekmek yediren padişahımız, bizi kimlere bırakıp da gidiyorsun?"

İşte halk, 1908 meşrutiyetinden sonra tahtından indirilip sürgüne gönderilen Sultan Abdülhamid'in arkasından midesinin isyanına dayanamayıp böyle seslenmişti.

Feride hep bunları yaşamıştı! Şimdi ise kime bağıracaklardı? İttihatçıların üç başı ve onların yakın yardımcıları kaçmıştı, üstelik sokaklarda insan avı başlamıştı...

Mustafa şaşkın şaşkın sordu:

- Ne olacak şimdi yenge, ne olacak? Kumandanımı da öldürecekler mi? İpe mi çekecekler yoksa?

- Bilmiyorum, bilemiyorum? Yaşayacağız, yaşamalıyız!

Birden kapı çalındı; hem de şiddetle, arka arkaya, aceleci bir el sokak kapısını yumruklamaya başladı.

Bekliyormuş gibi, Kur'an okumaktan başka bir şey yapmayan Hüsniye Hanım, titrek sesiyle sordu:

- Kim o? Geldiler mi kızım, geldiler mi?

- Kim geldi anne?

- Onlar!...

Sokak kapısı tekrar vuruldu, hatta tekmelendi:

- Açın diyorum size, açın! Yoksa kıracağız!

Mustafa büsbütün şaşırmıştı, yerinden bile kıpırdayamaz olmuştu, belki de o anda köyünün hasretini çekiyordu.

Yine kendini toparlayan Feride oldu. Başını iyice örttü, sokak kapısına doğru yürüdü, sordu:

- Kimsiniz, bizden ne istiyorsunuz?

- Ben komiser İzzet! Emir aldım, açın kapıyı!

Feride kapıyı açtı. Karşısında mahalle karakolunun komiseri, bir İngiliz çavuşu ve öldüğünü sandığı iki ağabeyinden biri, Şadan duruyordu.

Geride ise bekçi Gaffar Ağa, üzüntüyle ona bakıyordu.

- Kız! Hainin karısı! Defol git buradan!

- Ağabey! Siz yaşıyor musunuz? Çok şükür!

- Kız, nankör! Al piçini de çık bu evden diyorum sana.

- Neler söylüyorsun ağabey? Şadi ağabeyim nasıl, o nerede?

- Sual sorma sokak süprüntüsü! Sana ne dedimse onu yap. Hadi... Kardeşim Şadi, kocanın attığı bomba yüzünden sakat kaldı. İçin rahat etti mi?

Feride şaşkınlıktan olacak, başka bir şey düşünememiş gibi, içinde bulunduğu korkunç anı değerlendiremeden sordu:

- Ağabey! Siz İttihatçı değil miydiniz? İttihatçılar sokaklarda avlanırken, siz nasıl böyle dolaşabiliyorsunuz?

- Sus, katilin karısı! Kim demiş İttihatçıyız diye? Biz, öz be öz Hürriyetçiyiz! Amacımız İttihatçı gözüküp olup biteni, bu vatanın asıl sahibine bildirmekti. Şimdi yüzümüzün akıyla Hürriyetçilerin safında yer alıp bu vatan için çalışıyoruz.

Ev başına çökse Feride bu kadar şaşırmaz, perişan olmazdı. Demek ki beterin beteri vardı. Bir insan böylesine alçalabilir, böylesine küçülür müydü? Genç kadın, bu adamların kardeşi olduğu için şimdi çok utanıyordu. Yine de onlara acıyor, kötülüklerini düşünemiyordu.

Komiser daha fazla dayanamadı, elini kaldırdı, bir an yutkunduktan sonra:

- Hadi hanım, dedi, boşalt şu evi!

- Niçin?

- Ev sizin değil de onun için.

- Nasıl olur?

- Sütçü Musa öldü, karısı da öldü. Oğulları İsa savaşta şehit düşmüş. Başka varis yok, ev devlete kaldı. Sizinkisi zorla işgal. Emniyet Müdürlüğünden emir geldi. Şu İngiliz çavuşu efendi ile Şadan Beyefendi emri getirdiler, ben görevimi yapıyorum. Oyalanma...

- Çıkmazsam?...

İşte o zaman bir tokat şakladı Feride'nin yanağında, genç kadın yere yığılırken ağabeyi Şadan âdeta tepinircesine bağırıyordu:

- Söyle kız, söyle! Kocan olacak o alçak nerede? Yerini bildirirsen belki kalırsın bu evde!

- Bilmiyorum! Bilsem de söylemem!

- Öyle mi?

- Öyle!

Feride bir hamlede ayağa kalktı. Yemenisini yırtıp parçaladı, yumruğunu sıktı ve bağırdı:

- Alçak sizsiniz! Satılmışlar! Kocam benim bir kahraman! Siz onu nasıl suçlarsınız?

Ağabeyinin üzerine atılacaktı. Komiser tuttu. Şadan geriledi, İngiliz çavuş elini tabancasına attı.

Fakat hiç akla gelmeyen başka bir olay oldu. Olup biteni görmeye gelen mahalle halkı büsbütün heyecanlandı, Şadan şaşırdı, İngiliz çavuşu duraladı.

Feride ile Şadan'ın arasına Manav Kâzım'ın karısı Ze-rafet girmiş, elini beline dayamış, bağırıyordu:

- Sünepe Şadan! Elin zayıfa kalkar, değil mi? Fırsat kollarsın! Ben seni bilmem mi? Kız kardeş dövmek marifet mi? Ragıp ağabeyimi bulup da ona kafa tutsana bakayım... Hadi ne duruyorsun, beni de döv de herkes görsün...

Şadan'ın şaşkınlığı çabuk geçti. Zerafet'i kolundan çekip bir tekme attı.

- Defol, Manav Kâzım'ın artığı! Defol!

- Artık ha! Görürsün sen, görürsün! Benim kocam şehit, anlı şanlı şehit...

Bu sefer komiser Zerafet'i tuttu.

- Hadi git buradan kadın, dedi, yoksa fena olacak, seni içeri tıkarım.

- Öyle mi? Pekâlâ komiser bey! Sen kimden yanasın, anlarız elbet!

Zerafet komiserin elinden kurtuldu, ağlarcasına Feride'yi okşamaya başladı:

- Kardeş, Feride abla... Oyalanma, bize gidiyoruz. Al çocuğunu, al kaynananı, bize gidiyoruz!

Zerafet geri döndü. Komisere belindeki tabancadan elini çekmeyen İngiliz çavuşuna, hatta başı önüne eğik bekçi Gaffar Ağa'ya iğrenerek baktı:

- Kardeş, kardeş! Hadi derim sana. Üşüyeceksin! Bırak neyin var, neyin yok bu maskaralara. Mustafa da gelsin, ben bakarım size...

Ve sonra, akşamın çöken karanlığı altında bir göç başladı yokuştan aşağıya doğru.

En önde Zerafet, arkada sırtında küfesiyle Hüsniye Hanım'ın koluna girmiş Mustafa, daha geride kucağında çocuğuyla Feride ve en sonunda dişlerini gıcırdatıp yürüyen Zerafet'in oğlu Şevket...

*
* *

O gece bekçi Gaffar Ağa Zerafet'in kapısını çaldı. Bir misafir getirdi eve. Bu Sadık Reis'ti.

Sadık Reis başını önüne eğerek:

- Hanımlar destur, dedi, ben Sadık! Geç kalmışım! Kusurumuz bağışlana...

Hepsi de şaşkın, kim olduğunu bilemedikleri bu adamın yüzüne baktılar...

-VII-
KÜRT MUSTAFA DİVANI

RAGIP Üsküdar'da Sultan tepesindeki Özbekler Tekkesinde gizlenmişti. Recep Ağa onu o akşam Şeyh Ata Efendi'nin yanına göndermişti. Şimdi Ragıp orada geleceği bekliyordu. Tekkeye sivil giyinmiş subaylar geliyordu. İpi çekip çıngırak çaldıktan sonra gelen misafir, "Beni İsa yolladı" diyordu. O zaman kapının arkasında bekleyen şeyhin damadı ziyaretçiyi içeri alıyordu.

Bir gün Ragıp, Şeyh Ata Efendi'ye sordu. Yarbay Sıtkı Bey de divandaydı:

- Savaşın o karanlık ve korkunç günlerinde sorumlu bir iktidar ile halk arasında böylesine yabancılık ve kopukluk nereden kaynaklandı acaba?

Ata Efendi cevap vermeyince Ragıp sorusunu kendisi cevaplandırdı:

- Halk nefret ediyordu onlardan. Bütün yurt açlık içinde kıvranmış, yüzbinlerce kişi, genci yaşlısı cephelerde can vermiş, toprakları-mız düşman çizmeleri altında çiğnenmeye başlamıştı. Şimdi anlıyorum ki İttihatçılar halka yalan söylemiş, durmadan zafer müjdeleri vermiş! Hâlbuki yenilmeyen bir kişi vardı. O da Mustafa Kemal'di, öyle değil mi yarbayım?

Bu sefer Ata Efendi cevap verdi:

- Doğru söylersiniz. Yalnız İttihatçılara vatan hainiydi diyemezsin, çoğu vatanın iyiliği için çalışmış, vatanını sevmişti...

- Evet! Neye yaradı? Kedinin yavrusunu boğması gibi bir sevgi bu. Şuursuz, ne yapacağını bilmeden çırpınış, geleceği görememe, benden güçlüsü yok diye ortaya atılma. İşte sonuç meydanda... Korkunç bir yenilme, teslim olduğu düşmana mutlak surette boyun eğme, onlar ne derlerse "Evet" diyoruz şimdi...

- Hayır evlat, biz demeyeceğiz. Zaten bunun için bir araya gelmedik mi? İtilaf devletleri İttihat ve Terakki liderlerini teker teker topluyorlar. Cezalandıracaklar... İçlerinde nazırlık yapmış olanlar bile var. Hatta yakalanmış olmak için yakalananlar da var... Ama bu davranışları bizi asla durduramaz.

- Ne garip! Vaktiyle İttihatçılar, babam Hürriyetçi diye annemin dul maaşını kesmişti. Benim de kayın biraderlerim İttihatçı diye Hürriyetçiler malûl maaşımı vermiyor.

Yarbay Sıtkı Bey oturduğu kerevetten ayağa kalktı, kapının önünde durup Ragıp'a baktı:

- Bir şey hatırlatacağım sana, dedi. Biz millî şuurumuzu tüketmediğimiz anda yokuz. İşgalciler işte bunun farkında değiller! O şuur, baskıyla, hileyle, rüşvetle, hatta öldürmekle sönmez. Aksine bilenir, alevlenir, büsbütün canlanır. İşte biz bu şuuru ayakta tutan kişiler olacağız. Gerisi kolay!... Ben belki günün birinde bir kurşun darbesiyle ya da sırtıma saplanan bir hançerle, en iğrenci boynuma geçirilen bir iple aranızdan ayrılabilirim. Hiçbir şey eksilmez! Kişinin davası değil bu! Bir de o var, onu korumalı, ona inanmalıyız!

"Kim o?" diye sormadılar. Ondan laf edilmiyordu pek. Onun çabaları, şuraya, buraya gidişleri, bazı kimselerle konuşmaları, hatta Harbiye Nezaretine girip çıkmaları uzaktan izleniyordu. Son kararı o verecekti...

Yarbay Sıtkı giderken Ragıp'a

- Er veya geç sana da bir görev düşecek, dedi. Öyle umarım ki unutulursun. Belki Kemal Paşa'yla birkaç görüşme de yaparsın. Karın için merak etme. Sadık Reis arada bir Manav Kâzım'ın evine uğruyormuş. Mustafa küfeciliğe başlamış. Hoşça kalın, yine görüşürüz.

Ata Efendi, Yarbay Sıtkı Beyi kapıya kadar uğurlarken:

- Kürt Mustafa Divan-ı Harbi ne olacak? diye sordu. Çok can yakıyor.

- Evet can yakıyor! Haklısı, haksızı darağacında sallanıyor yahut zindanlarda çürüyor. Boğazlayan Kaymakamı Kemal Bey'den endişe ediyorum! Nasıl kurtaracağız bilemiyorum? Aralarına sızmak mümkün değil!

Yarbay Sıtkı Bey üzüntüyle gitti. Şeyh'le Ragıp birbirlerine bakındılar. Şeyh sadece,

- Henüz vakit gelmemiş! dedi.

Gelmeyen vakit ne idi? Ata Efendi bundan ne kastediyordu? Ragıp anlayamadı, sormadı da... Yalnız Ragıp'ın çok canı sıkılıyordu. Eli kolu bağlı daha ne kadar oturacaktı böyle? Ata Efendi sadece, "Boş yere ölmek yok." diyordu. "İradeye inanmak gerek." diye ekliyordu.

*
* *

Boğazlayan Kaymakamı ve Yozgat mutasarrıf vekili Kemal Bey, Bekirağa Bölüğünden getirilmiş, Kürt Mustafa Paşa Divan-ı Harbi'nin karşısına son defa çıkarılmıştı.

Nemrut adıyla da anılan Reis Mustafa Paşa bütün heybetiyle Kaymakam Kemal Bey'e bakıyordu. Kaşları çatıktı, yüzü korkunç derecede karışıktı, âdeta burnundan soluyordu.

- Söyle, diye bağırdı. Niye sürdün onları kasabadan?

Kemal Bey'in sesi hafif titrekti. Yine de ölüme giden yolun üzerinde olduğunu bildiği halde cesaretini kaybetmemişti. Tane tane cevap verdi:

- Efendim! Evvelce de arzetmiştim: Ben hükümetimden emir aldım.

- Yani İttihat ve Terakkicilerden.

- Evet efendim, bir memur aldığı emre itaat etmek zorundadır. Ermenileri kasabadan çıkartırken en insanî davranışlarda bulundum. Hâlâ vicdanımda en ufak bir üzüntü yoktur.

- Yalan söylüyorsun köpek, yalan söylüyorsun! Bir gün bunun hesabının senden sorulacağını hiç düşünmedin mi? Üstelik onların süngülenmesini jandarmalara sen emretmişsin!

- Asla! Hele bunu hiç kabul etmem! Kimsenin burnu bile kanamadı! Sadece kasabadan güneye gönderildiler. Çünkü fitne sokuyorlardı. Batanı büsbütün batırmak istiyorlardı...

- Sus köpek! İttihatçı uşağı! İtilaf Devletleri Yüksek Komiserliği senin ne mal olduğunu bize bir bir anlattı. Ferit Paşa hükümeti yine de adalete sığınıp yargılanmanı istedi. Daha yüzlercesi var senin gibi. Hepsini ipe çekeceğiz!

Kaymakam Kemal Bey otuzbeş yaşlarında kadar vardı. Şimdi Kürt Mustafa Paşa'ya âdeta gülüyordu. Ölmeden gerçeğin aydın-

lanmasını, bu vatanın nasıl bir ihanet içinde kıvrandığının iyice bilinmesini istiyordu.

- Paşa hazretleri, hiddet buyurmayınız, dedi. Beni, işgalcilerin baskısı sonucu asacağınızı anlıyorum. Böylece onların emellerine hizmet edeceksiniz. Bütün dünyaya bir Ermeni meselesi bulunduğunu, Türk'ün barbar olduğunu bilerek, bilmeyerek ilan etmiş olacaksınız... Asla bir Ermeni soykırımı yoktur ve Türk sabırlıdır, barbar hiç değildir.

- Yalan söylüyorsun ulan, yalan söylüyorsun! Sana kim inanır?

- Paşa hazretleri izin veriniz. Hiç düşündünüz mü? Rus işgali altındayken Erzincan ve Sivas'ın içi ve dışı Ermeni komitecileriyle doluydu. Öz be öz Türk halkına o sırada Ermenilerin yaptığı işkence ve katliam ne çabuk unutuldu? Taşnaklar az mı saldırmışlardı? Kime karşı? Soruyorum, lütfen vicdanınıza danışınız!

- Sus diyorum sana, sus köpek! Nemrut Mustafa'nın yumruğu inip kalkıyordu:- Kapa çeneni! Yoksa ben kapatmasını bilirim. Şimdi seni burada öldürtürüm.

Kaymakam Kemal Bey artık bu mahkeme reisine aldırmıyordu. Gittikçe sesini yükseltiyor, âdeta bir kartal gibi Kürt Mustafa Paşa'ya tepeden bakıyordu:

- Ermenilerden mebuslarımız, hariciye nazırlarımız olmuştur. Ermeniler Türk vatandaşıdır. Fakat vatanlarına ihanet ettiler. Türk kasaba ve köylerini basan, Ruslardan aldıkları cesaretle, dedelerinin gözü önünde torunlarını doğrayan, analarının yanında Türk kızlarını kirleten, yakan, yıkan Ermeni komitecileriydi... Niçin sesiniz çıkmıyor Reis Paşa? Ben bütün Ermeni vatandaşlarımızı suçlamıyorum! İçlerinde kendi ırkdaşlarını kötüleyenler, vatanlarına hizmet etmek isteyenler çok. İşte orta yerde bir gerçek var, gözlerinizi açınız ve bu gerçeği görünüz. Sizinle beraber bütün dünya da görsün...

Kemal Bey böylece yalnız Nemrut Mustafa Paşa'ya değil, bütün dünyaya da seslenir gibiydi.

Susunca mahkeme salonunda derin bir sessizlik oldu. Birileri inledi sanki, Mustafa Paşa etrafına bakındı. Diğer mahkeme azaları seslerini çıkarmıyorlardı.

Bu, Bir Numaralı Divan-ı Harb'in eski başkanı Haydar Paşa idi. Nemrut Mustafa Paşa, görevi ondan almıştı. Şimdi ise ne yapacağını şaşırmış vaziyette idi. Kaymakam Kemal Bey'i hiç konuşturmaması

gerekirdi, olmamıştı. Yine de bir kurtuluş yolu bulmalıydı. Kendine göre de buldu. Sesini yükselterek sordu:

- Bana bak! Sen bir idare âmiriydin! Memleketimiz dâhilinde yaşayan vatandaşları birbirinin üzerine sevk eden, can ve mal kaybına sebep olanların akıbeti nedir?

- İdamdır paşam!

- İşte, kendi ipini kendin çektin. Ağzınla yakalandın!

- Yalnız ben, hiçbir vatandaşı birbirine düşürmedim. Can ve mal kaybına da asla sebep olmadım. İddianızı reddederim.

Mustafa Paşa artık Kemal Bey'i dinlemedi. Yanındaki üyelere bakıp sordu:

- Kararınız nedir?

Onlar cevap vermediler, sadece başlarını önlerine eğip salladılar. O zaman Mustafa Paşa, önündeki kürsüye yumruğunu indirdi:

- İdam, dedi. Alın götürün. İpe çekilecek!

Jandarmalar, Kaymakam Kemal Bey'in koluna girdiler. Kemal Bey gittikçe sararan ve titreyen dudaklarıyla son defa konuştu:

- Ey Türk vatanı! Bu dünyada kalbim, öteki dünyada ruhum sonsuza dek sana minnet hisleriyle dolu olacaktır! Türk milleti, asla esir yaşamayacaktır.

Kemal Bey'i götürdüler.

*

* *

Günlerden Salı idi. 8 Nisan 1919 Salı günü akşamüstü Beyazıt Meydanı çok kalabalıktı. Tıbbiye talebeleri, sivil giyinmiş subaylar, çarşı esnafı, uzak semtlerden bile gelmiş, kadınlı erkekli bir yığın insan meydanı doldurmuştu.

Kimden haber almışlardı, kim söylemişti, bilinemezdi, böylece toplanmışlar, geleceği bekliyorlardı. O gelecek, Boğazlayan Kaymakamı Kemal Bey'in idamıydı.

Çınarın altına üç ayaklı bir darağacı kurulmuştu. Jandarma ve polisler idam sehpasının etrafını kordon altına almışlardı.

Harbiye Nezareti'nin önünde Fransız ve İngiliz askerleri vardı. Bir İngiliz makineli tüfek birliği, silahlarını halka doğru çevirmişti.

Güneş batıyordu... Süleymaniye Camii'nin arkası kızıla boyanmıştı. Dalgalanan, fakat sabırla bekleyen halkın üzerine yavaş yavaş gölgeler çöküyordu.

Harbiye Nezareti'nin kapısının üstünde, "Daire-i Umur-ı Askeriye" yazısı okunuyordu. Bu yazının altından çok kimseler geçmişti; kimisi üzgün, kimisi sevinçli, kimisi gururlu, kimisi ezik bir yığın insan buraya girip buradan çıkmıştı.

Savaş sırasında Alman askerleri vardı orada, Enver Paşa çizmelerini gıcırdatarak geçerdi. Mustafa Kemal, savaşın başlangıcında kendisine bir görev vermeleri için bu kapıdan geçmiş, sonra Çanakkale'ye gitmişti. Şimdi ise İngilizler, Fransızlar, hatta İtalyanlar bir taç gibi süslü o kapıdan geçip gidiyorlardı.

Bir İngiliz piyade birliği marş marşla halkın arkasına dolandı, bir Fransız makineli tüfek birliği caminin önünde mevzi aldı. Bir ses:

- Allah, yeter artık! diye bağırdı.

Etraf büsbütün dalgalandı. Koşuşmalar oldu, sonra nedense meydan derin bir sessizliğe büründü ve Harbiye Nezareti'nin o süslü kapısında, süngülü askerlerin arasında Kemal Bey göründü...

Yüzü solgundu, dik durmaya çalışıyordu, üstünde beyaz bir gömlek vardı, yavaş yavaş yürüyordu. İlerde, darağacındaki ip durmadan sallanıyordu.

Sadık Reis oradaydı, kalabalığın arasında... Yarbay Sıtkı Bey, sivil giyinmiş, Sadık'tan oldukça uzak duruyordu. Biraz geride Recep Ağa vardı.

Sadık Reis artık: sabredememiş olacak ki, yanındakine:

- Dayanamayacağım, dedi. Ben saldıracağım, ne olursa olsun kurtaracağım şu Kemal Bey'i.

Yarbay Sıtkı Bey yaklaştı, farkında değilmiş gibi Sadık'ın ayağına bastı, sonra hiç yüzüne bakmadan cevap verdi:

- Sakın ha! Bugüne kadar Kemal Bey'e bir şey yapamadık, bundan sonra hiç yapamayız. Şuursuzca atacağımız bir adım, bizi felakete götürür.

- Böyle olmaz ki, böyle yaşanmaz ki beyim!

- Sus ve sadece seyret! Ders almamız gerek! İlerde Kemalettin Sami Bey'i görüyorum. Yenibahçeli Şükrü Bey de var... Onlar da bizim gibi bekliyorlar. İster istemez Kaymakam Kemal Bey'i feda edeceğiz!

Tekbir sesleri gelmeye başladı ve bir askerî tıbbiyeli "Sen hep yaşayacaksın Kemal Bey!" diye bağırdı.

Etraf karıştı... Süngülüler Boğazlayan Kaymakamı'nın etrafını büsbütün sardılar. Darağacının önüne gelince durdular. Cellat oradaydı, yüzünü göstermemeye çalışıyordu. Orada başka bir adam daha vardı. O da yüzünü göstermemeye çalışarak Kemal Bey'e sordu:

- Son sözün nedir Kaymakam Bey?

Kemal Bey şimdi kendini daha iyi toplamıştı. Tamamen metin görünüyordu:

- Ben masumum, dedi. İşgalcilere yaranmak için beni asıyorlar! Beyle adalet olmaz!

Gerilerden bir ses "Kahrolsun!" diye bağırdı, "Adalet isteriz!" Yine dalgalanma oldu, yumruklar havaya kalktı, bir İngiliz mangası havaya ateş etti. Kemal Bey aldırmadı, coştu ve bağırdı:

- Sevgili vatandaşlarım! Aziz Türk milleti! Kardeşlerim. Bu kahraman millet, sizler, evlatlarımız, torunlarımız asla esarete ve adaletsizliğe boyun eğmeyecektir. Ben cephede çarpışan bir asker gibi şehit olarak gidiyorum! Vatanım elbet yaşayacak ve Türk milleti âdil olmayanlara günün birinde adaleti öğretecektir. Allaha ısmarladık!

Şimdi halk hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Hatta dövünenler, birbirine sarılanlar, hepsinden acısı bir şey yapamamanın aczi içinde inleyenler vardı...

İşte o sırada İngilizler'le işbirliği yaptığı söylenen, Molla Efendi denen birinin cellada bağırdığı duyuldu.

- Niye konuşturuyorsun bu alçağı? Hemen işini bitir köpeğin! Neden oyalanıyorsun itoğlu it?

Cellat ve yardımcısı ayılmış gibi hemen yağlı ipin ilmiğini Kemal Bey'in boğazına geçiriverdiler.

Hava gittikçe kararıyordu... Yüzler belli olmuyor, bakışlar seçilemiyordu.

Gittikçe yükselen ilahî sesleri arasında ipte sallanan bir insan cesedi, öldüğü sanılan bir milletin yaşama gücünü alevlendiriyordu...

*

* *

Kemal Bey'i ertesi gün Kadıköy'de toprağa verdiler.

Gözyaşları ve tekbir sesleri bir süre dinmedi... Sonra günler geleceği beklemeye başladı...

-VIII-
ŞİŞLİ'DEKİ EV

14 NİSAN'DA Kars'ın Ermenilerce işgali haberi geldi. Ardından 20 Nisan'da Gürcüler Ardahan'ı aldı. 29 Nisan'da İtalyanlar Antalya'ya ayak bastı.

Onlar Özbekler Tekkesi'nde bu haberleri duydukça ne yapacaklarını şaşırıyorlar, âdeta bir kabahat işlemiş gibi birbirlerinin yüzlerine bakamıyorlardı. Yurt, bir pastaymış gibi dilim dilim dağıtılıyordu. Daha da dağıtılacaktı. İstanbul işgalcilerin baskısı altında gün geçtikçe daha fazla inleyecekti. Bundan kimsenin şüphesi yoktu. Âciz olanı, boyun eğeni ezerlerdi. Hatta öylesine ki anlık çıkarlar, geleceğin çıkarlarını da alıp götürürdü.

Şeyh Ata Efendi sedire oturmuştu, Ragıp karşısındaydı, kadınların getirdiği ateşle dolu meydan mangalından hafif bir sıcaklık yüzlerini okşuyordu.

Şeyh Ata Efendi, eski sözünü tekrarladı:

- Henüz vakit gelmemiş! İradeye inanmak gerek! Sonra ekledi: Buradan çok kimse gelip gidecek. Bu tekkeden! Yollar çamurlu ve karlı da olsa gidecekler. Kimse durduramayacak onları... Ne kadar küçülürse küçülsün, bir dilim de kalsa, elimizdeki son lokmayı yedirmeyeceğiz!

Ragıp, Ata Efendi'nin hâlâ gereğince anlayamadığı sözünü farkında olmadan tekrarladı:

- Henüz vakit gelmemiş! İradeye inanmak gerek!

Şeyhin damadı, Kahraman Bey yanında Yenibahçeli Binbaşı Şükrü Bey'le odaya girdiği zaman ikisi de ayağa kalktı.

- Buyurun Şükrü Bey, şöyle geçin!

- Fazla kalmayacağım Şeyh Efendi, hemen gitmem gerek!

- Biz de sizi bekliyorduk! Meraklandık. Geciktiniz!

- Büyük yolcumuz buradan mı geçecek?

- Bilemem! Henüz bir haber ulaşmadı. Yine de bizimkiler sizin hazırlıklarınızı öğrenmek istiyorlar.

- Paşabahçe Jandarma Kumandanı Teğmen Arif Bey yol gösterecek. Dudullu, Bakkalköy, Paşaköy yolu üzerinden Adapazarı'na varmak mümkün. Yalnız dağ yollarını Rum çeteleri tutmuş. İngilizler de yanlarında. Köylü korku içinde. Yine de buradan cephane de kaçırırız, yolcu da geçiririz. Yahya Kaptan Tavşancıl'da çarpışır, yolları açar, elimizin altında birkaç Türk çetesi de var. Hepsi cesur ve yürekli. El sürdürtmeyiz emanete. Ben Kocaeli Menzil Kumandanı olarak Tepeören köyü civarında bulunacağım. Yeter ki haberim olsun. Yarbay Sıtkı Bey'i de göremedim. Zaten bir arada olmamız da doğru değil! Haber iletmek size düştü Şeyh Efendi.

Şeyh Ata Efendi yerine oturmamıştı. Heyecanlıydı. İrade belki de emrini vermek üzereydi. Şeyh'in ömrü hep o iradenin buyruğu altında geçmişti. İnancı bu toprakların sulh ve huzura kavuşacağı merkezindeydi. Sarsılmamıştı, yeter ki vakti gelsindi:

- Biz haber iletiriz Şükrü Bey, dedi. Büyük yolcu bu günlerde kesin kararını verecek sanırım. Seni nerde buluruz?

- İki gün süreyle bilinen yerdeyim. Yarbay Sıtkı Bey buraya gelmiyor mu?

- Hayır, son zamanlarda uğradığı yok. Böylesi daha iyi. Göze batacak.

- Başefendi nerede?

- Onu biz artık hiç görmüyoruz. Buralara gelmiyor.

- Bizimkiler Üsküdar ve Karaköy iskelelerine çok dikkat etsinler. İngiliz polisi Türk polisiyle beraber kimlik soruyor! Bir şeyden şüpheleniyorlar galiba...

Şükrü Bey henüz sözünü bitirmişti ki, kapının çıngırağı çalındı. Kahraman Bey koşarak odadan çıktı. Üçü de endişeyle beklediler. Odaya Kahraman Bey'le genç bir adam girince rahatladılar. Gencin elinde bir bohça vardı. İçerdekilere selam verdi, sonra gülümseyerek:

- Beni İsa yolladı, dedi, onlar da gülümsedi.

Şeyh sordu:

- Arzun ne evlat?

- Üsteğmen Ragıp Efendi'ye iş düştü. Büyük Kumandanla konuşacak.

Ragıp heyecanla sordu, âdeta titriyordu:

- Ne vakit, nerede?

- Şişli'deki evinde.

- Mustafa Kemal Paşa Pera Palas'ta değil mi?

- Hayır, Şişli'de ana cadde üzerinde bir ev tuttu, annesi Zübeyde Hanım'la beraber oturuyor.

- Ne konuşacağım paşa hazretleriyle?

- Yarbay Sıtkı Bey, tehlikeli oluyor diye ziyaretine gitmiyormuş. İşgalciler Mustafa Kemal Paşa'nın ortalıkta dolaşmasından büyük huzursuzluk duyuyorlarmış. Bugün Kemal Paşa, Harbiye Nazırı Şakir Paşa'yla konuşmuş. Ne konuştuklarını öğrenmek ve son kararını bilmek gerekmiş. Kemal Paşa sizi tanıyormuş, yanına kolaylıkla girebilirmişsiniz.

- Anlattıklarını nasıl ileteceğim? Tekkeye mi dönmem gerek?

- Kolay. Ben izlerim sizi, olmazsa burada buluşuruz. Giy şunları. Bir jandarma üsteğmeni elbisesi, içinde yeni kimliğiniz var. Adınız Hamdi Bey. Sakal da bıraktığınıza göre kolay kolay tanınmazsınız. Siz olmasaydınız, Sadık Reis'i rahat bırakmayacaklardı. Bu yüzden yardımınız büyük oldu.

Ragıp, gencin elinden bohçayı aldı. Sevinmişti. Hem Mustafa Kemal Paşa'yı bir kere daha görecek, hem de günlerini boş yere geçirdiğini sandığı bu tekkeden çıkıp bir görev yapmanın huzurunu yaşayacaktı. Yine de içinde düğümlenip kalan bir soruyu karşısındakine sormaktan kendini alamadı:

- Bizimkiler ne yapıyor? Endişe duyuyorum, haberiniz var mı?

Genç adam düşündü. Ragıp'ı inandırmak istiyordu. Bu yüzden vereceği cevaba çok dikkat etmesi gerektiği kanısındaydı:

- İyiler. Pek fazla sıkıntıları olduğunu sanmıyorum.

- Zerafet Hanım'ın evindelermiş. Beş kişi onlar, dört de bizimkiler, nasıl geçinirler?

- Orasını düşünme Ragıp Bey, geçinirler.

- Bir mektup yazsam, acaba karıma ulaştırmak mümkün mü?

- Asla! Başkasının eline geçebilir. Recep Ağa mahallenizin civarından bile geçmenizi uygun bulmuyor. Hâlâ İngiliz ve Fransız polisinin kara listesinin başındasınız!

- Niçin? Unutmayacaklar mı beni?

- Onların inancını kırdınız. Bir Türk çıkıp İngiliz askerini veya Fransız polisini korkusuzca devirebiliyormuş! İşte bunu hazmedemiyorlar.

- Ben yapmadım, ben devirmedim. O güç bende yok.

- Siz veya başkası! Ne fark eder üsteğmenim? Ama ortada bir değil iki olay var. Hem de işgalin başlangıç aylarında...

Odadakiler bu genci merakla dinliyorlardı. Hatta Şükrü Bey bile bir an evvel gitmesi gerektiğini unutmuş gibi onu seyrediyordu. Çakır gözleri vardı gencin. Kaşları kalındı. Dudakları konuşurken bir üzüntünün izlerini taşırmışçasına kıvrılıyordu. Azimli ve kararlı görünüyordu. Şükrü Bey dayanamayıp sordu:

- Bana adını bağışla delikanlı!

- Süleyman! Bana Tophaneli Süleyman diyorlar efendim!

- Ne iş yaparsın?

- Ben mi?

- Sen

- Şey!... Bir sakıncası yok elbette. Ben İngiliz istihbaratının deniz şubesinde çalışıyorum.

- Neee? Galata'da Yeraltı Camii yanında İstavropulo Hanı'nda değil mi sizin yeriniz?

- Evet efendim!

- Başınızdaki herif, İngiliz istihbaratının deniz şubesinin şefi Jozef Efendi'dir.

- Evet efendim!

- O insafsız adamla, evler basan, mavnalar yaktıran, merhamet nedir bilmeyen o herifle nasıl beraber çalışırsın?

- Çalışmam gerek efendim! Anlaşılırsa ipe çekileceğimi bildiğim halde çalışıyorum! Sizler de boş durmuyorsunuz efendim.

Genç adam yine gülümsedi. Şükrü Bey de gülümsedi. Bunca savaş görmüş, bunca yara almış olmasına, esaretten zor kurtulmasına, çeşitli acı gerçeklerle yüz yüze gelmesine rağmen Binbaşı Yenibahçeli Şükrü Bey çok şaşırmıştı. Artık gence sual sormak istemiyordu. Sadece:

- Bahtın açık olsun delikanlı, dedi.

- Teşekkür ederim efendim, izninizi isteyeceğim!

Tophaneli Süleyman odadakilerin hepsine askerce selam verdi. Ragıp'a,

- Bu akşam muhakkak Paşa'yı görünüz! dedi ve Kahraman Bey'le odadan çıktı.

*
* *

Şişli'deki evin kapısını Ragıp'a Mustafa Kemal Paşa'nın annesi Zübeyde Hanım açtı. Beyaz başörtüsünün altında geleni merakla seyrediyordu. Üzüntülü ve endişeliydi.

- Bir şey mi istiyorsun oğlum?

- Paşa hazretlerini görmek istiyorum efendim! Evdeler mi?

- Bilmem, ne yapacaktın oğlum?

Ragıp'ın cevap vermesine vakit kalmadı, bir yaver belirdi Zübeyde Hanım'ın yanında.

- Paşa evde, dedi, ne için arıyorsun?

- Dostlar gönderdi. Paşa hazretleri beni tanır. Gerçek adım Ragıp!

- İçeri geçin!

Ragıp girdi, kapı kapandı. Zübeyde Hanım yandaki odaya doğru yürürken yaver:

- Benimle gelin, dedi.

Merdivenleri ağır ağır çıktılar. Mustafa Kemal, büyükçe bir odada yalnızdı. Başı açıktı. Parmaklarının arasında bir sigara vardı. Ragıp selam verdi. Paşa ona dik dik baktı. Mavi gözlerine yer yer gölgeler düşmüştü. Çok düşünceli olduğu anlaşılıyordu.

- Paşa hazretleri, emrinizdeyiz! Ben üsteğmen Ragıp!

- Bu ne hal çocuk? Sakal bırakmışsın, jandarma da olmuşsun. Pera Palas'tan bu yana gözükmedin. Başın hâlâ dertte mi?

- Evet efendim!

- Seni onlar gönderdi değil mi?

- Evet efendim!

- Bir boşluk oldu. Haberleşmemizin arası açıldı. Ben de merak ediyorum. Neyse, ne istiyorlar benden?

- Emirlerinizi ve kararlarınızı efendim! İletmem gerek.

Bu sırada kapı çalındı. Vakit akşamüstüydü. Oda yavaş yavaş kararıyordu. Dışarıda yağmur çiseliyordu. 1919 yılının 30 Nisan'ıydı... Mustafa Kemal Paşa, yaverine:

- Bakınız, dedi, Rauf Bey gelecekti, sanırım bu sefer odur. Hemen buraya alınız.

Yaver dışarı çıkınca Ragıp,

- Ben aşağıda beklerim efendim, dedi.

- Sen de burada kal çocuk! Rauf Beyle konuşmalarımızı dinlersin. Bu suretle kararımı anlar, onlara iletirsin.

Biraz sonra odaya, eski Bahriye Nazırı, Hamidiye kahramanı, Mondros'u imzalayan Rauf Bey girdi. Yaver dışarıda kalmıştı.

- Buyurun Rauf Bey, şöyle geçin. Nasılsınız?

- İyi diyelim. Siz anlatın! Kararınızı verdiniz mi?

- Evet, en hayırlısı bu olacak. Artık gecikmemek gerek.

- Kim bu üsteğmen?

- Yabancı değil, güvenebiliriz!

Odadaki bir masanın başına oturdular. Ve Ragıp bu tarihî anı, kulaklarının çınlamasına, sesleri güçlükle işitmesine rağmen, onlarla beraber yaşadı. Mustafa Kemal Paşa, ziyaretçisine anlatıyordu:

- Harbiye Nazırı Şakir Paşa beni Nezarete davet edince hemen gittim. Karşılıklı oturduk. Bana hiçbir söz söylemeden önüme bir dosya uzattı, "Bunu okuyunuz." dedi. Bu, İtilaf devletlerinin bir tehdidi, hükümeti aşağılık görüşüydü. Dosyayı başından sonuna kadar gözden geçirdim. Aklımda kaldığı kadarıyla özeti şöyle idi. "Samsun ve havalisinde birçok Rum köylerini Türkler basmaktadır. Osmanlı hükümeti bu vahşi tecavüzlerin önüne geçememektedir. Bu havalinin emniyet ve huzurunu sağlamak insanî bir borçtur. Eğer siz âciz iseniz, vazifeyi biz üstümüze alacağız." Dosyayı kapatıp Şakir Paşa'ya uzattım. "Bu böyle midir zannedersiniz?" diye sordu. "Sanmam," dedim, "fakat birşeyler olmak ihtimali vardır". O zaman beni neden makamına çağırdığının sebebini söyledi. "Böyle midir, değil midir, bu hususu meydana çıkarmak gerek. Bu yüzden oralara birisini göndereceğiz. Ben Sadrazam Damat Ferit Paşa ile görüştüm, sizi uygun buldu. Samsun'a gideceksiniz, meselenin iç yüzünü anlayacaksınız."

Mustafa Kemal Paşa sustu, Rauf Bey'e baktı. Galiba Rauf Bey heyecanlanmıştı, dayanamadı, sordu:

- Kabul ettiniz mi?

- Evet, aradığımız fırsat ayağımıza gelmişti. Sözde İtilaf devletleri beni İstanbul'dan uzaklaştırıyordu. Bu suretle hem İtilaf devletleri,

hem de Sadrazam Damat Ferit Paşa benden kurtulmuş olacaklardı. Hâlbuki ben Anadolu'ya...

Paşa sözünün sonunu tamamlamadı. Bir an düşündü, elini kulağının arkasına götürmüş, eğilerek kendilerini dinleyen Ragıp'a baktı. Sonra ağızlığına bir sigara takıp yaktı, sözüne şöyle devam etti:

- İstanbul'da olmayacak bu işler Rauf Bey! Milletin bağrından kopup gelmek gerek. Biz Anadolu'ya çeşitli yollardan gitmeyi düşünüyorduk. İşte fırsat ayağımıza geldi. Sanırım en iyisi bu. Sultan Vahdettin'i kaçırsalar da, hükümeti düşürseler de, İngiliz karakollarını bassalar da kesin bir sonuç alınacağını sanmıyorum. Vaktiyle ben de Ahmet İzzet Paşa kabinesinde Harbiye Nazırı olup İtilaf devletlerine karşı direnmek istemiştim. Tevfik Paşa'ya itimat oyu vermeyin dediğim halde, Meclis aksini yapmıştı. Hatta Meclisin feshini padişahtan benim dilediğimi bile söyleyenler çıkmıştı. Hâlbuki milleti temsil eden bir meclisin varlığı İtilaf devletlerini düşündürür. Böyle bir meclis muhakkak kurulmalı. İşte bize yolculuk göründü Rauf Bey! Buradaki vatansever dostlarıma ve Anadolu'daki silah arkadaşlarıma güveniyorum.

Heyecanlanmıştı. Sigarasını söndürdü. Belki de fazla konuşmak istemiyordu. Yine de geçmişteki bir anısını anlatmaktan kendini alamadı:

- Geçenlerde Albay İsmet Bey'i bu eve davet ettim. Bu masanın üzerine bir Türkiye haritası açtık. Cebinden bir pergel çıkarmıştı. "Şimdilik buna gerelk yok." dedim. "Ne yapacaksın?" diye sordu. O parlak zekâsıyla niyetimi sezinlemişti. "Düşünüyorum," dedim, "hiçbir sıfat ve selâhiyete sahip olmadan Anadolu'ya geçmek ve orada milleti uyandırarak kurtulma çarelerini aramak için en uygun yer ve yol hangisidir?" İsmet Bey ayağa kalktı, işte bu masada duran haritaya bir kere daha baktı, "Yollar çok, mıntıkalar çok." dedi. Sonra ayrılırken, "Ne yapacağını bana ne vakit bildireceksin?" diye sordu. "Zamanı gelince!" diye cevap verdim. Öyle sanıyorum ki İsmet Bey'i yakında Süleymaniye'deki evinde gidip göreceğim.

Mustafa Kemal Paşa ayağa kalktı, biraz dolaştıktan sonra demincek yarıda kalan Harbiye Nazırı Şakir Paşa'yla olan konuşmasını şöyle tamamladı:

- "Memnuniyetle giderim," dedim Nazıra, "yalnız memuriyetime bir şekil vermek gerek. Uygun bulursanız Genelkurmay Başkanınızla görüşüp bunu tesbit edelim." Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa Hazretleri General Allenbi'yi karşılamaya gitmemek için hasta olduğunu bahane ederek makamına gelmediğinden, ikinci başkan Diyarbekirli Kâzım Paşa'yı buldum. Hemen kapıları kapattık, "Fırsattan yararlanmalıyız." dedim. "Evet," dedi. "Siz oraya Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak gidebilirsiniz." Kâzım Paşa, Harbiye Nazırıyla görüştükten sonra, selâhiyetlerimi bildiren bir talimatname hazırlayacağını söyledi. Ben de ondan bu talimatnameye şu hususların da eklenmesini istedim. "Mümkün olduğunca Anadolu'nun her tarafına emir verebilmeliydim. Samsun' dan başlayarak bütün doğu vilayetlerindeki valiler ve kumandanlar bana bağlı olmalıydı. Ayrıca bu mıntıka ile herhangi bir temasta bulunan idarî ve askerî makamlara haber gönderebilmeliydim." Kâzım Paşa dediğimi yaptı, Sadrazam imzadan kaçındı, Harbiye Nazırı Şakir Paşa ise imza atmayıp mührünü bastı. Şimdi talimatnamenin bir sureti cebimde. Harbiye Nezaretinden Kâzım Paşa'ya teşekkür ederek ayrıldım.

- Yolculuk ne vakit?

- Kurmay heyetimi ve ordu müfettişliğinde görev yapacak arkadaşları tesbit edip tayinlerini çıkardıktan sonra hemen. Gitmeden evvel sadrazamı görürüm, belki padişahı da ziyaret ederim.

- Ben de Anadolu'ya geleyim mi?

- Bekleyeceğim! Albay Refet Bey'i de Üçüncü Kolordu Kumandanı olarak beraberimde götüreceğim. Albay İsmet Bey bir süre İstanbul'da kalacak. Bana haber iletir, sonra yanıma gelir. Fevzi Paşa Hazretleri Genelkurmay Başkanlığı görevinden ayrılmamalı. Zaten Erzurum'da Kâzım Karabekir Paşa var, Yirminci Kolordu'nun başında da Ali Fuat Paşa... Hepsi silah arkadaşlarım.

- Fethi Bey hâlâ Bekirağa Bölüğünde tutuklu bulunuyor. Onun için ne düşünüyorsun?

- Beraber gidip ziyaret edelim. İmkân bulursam ona da anlatırım...

Ragıp artık dayanamadı, her türlü saygı ve disiplin kurallarını unutup âdeta bağırdı:

- Paşam, paşam! Beni de al, beni de götür!

- Çocuk! Sen neler söylüyorsun? Sana daha evvel bildirmiştim sanırım. İstanbul'da kalacaksın. Onlarla beraber olacaksın. Şimdi git anlat bu konuştuklarımı dostlara. Dudullu yoluna gerek kalmadı. Denizden gidiyoruz Samsun'a! İtilaf devletlerinin istediği gibi ve gözleri önünde. Ayrılacağım günü öğreneceksin. Yine gel bana. Yalnız dikkat et! Hadi güle güle çocuk!...

Ragıp daha fazla konuşamadı: Geleceği düşünüyor ve titriyordu. Bu geleceğin içinde bir nokta olmak bile ona gurur verecekti. O irade artık emrini vermiş olmalıydı... Ragıp vaktin tamamlandığına inandı, selam verdi ve çıktı...

Sokakta yürürken arkasından birisi geliyordu. Uzaktan uzağa izleniyordu. Yine de ürküyordu. Korunduğuna emindi. Bu izci, Tophaneli Süleyman olmalıydı.

Şişli sokakları aydınlıktı. Hatta kahkahalar bile duyuluyordu. Tavernalardan müzik sesleri şimdiden gelmeye başlamıştı. Çok daha ilerde Tatavla vardı. Hrisantos isimli birisi, oranın haracını yiyordu. İngiliz polisi bundan çok memnundu...

-IX-
BANDIRMA VAPURU

11 MAYIS'ta Yunanlıların Fethiye'yi işgal ettiği haberi geldi. Bab-ı Âli susuyordu, Damat Ferit Paşa hükümeti çaresizdi. 13 Mayıs 1919'da İtalyanlar Kuşadası'na asker çıkarınca aynı çaresizlik ve suskunluk devam etti...

İstanbul mahallelerinde de bir sessizlik vardı. Recep'in kahvesi boşalmış gibiydi. Gece ve gündüz dolaşan İngiliz ve Fransız devriyelerinin karşısına kimse çıkmak istemiyordu. Bu, korkudan ziyade bir üzüntünün, bir avunamamanın ifadesiydi.

Başlarında Jozef Efendi adlı birinin bulunduğu İngiliz deniz istihbaratının elemanları ise durmadan kıyılardaki balıkçı kulübelerini basıyor, silah arıyor, bulamayınca yakıp yıkıyordu.

Jozef Efendi bağırıyordu:

- Bana bak Tophaneli Süleyman! Burada da bir şey çıkmadı. Neden yanlış haber alıyorsun?

- Kaçırmışlar efendim, kaçırmışlar!

- Baskın bizim işimiz olmasa da yıkın şurasını, dövün şu herifleri ölesiye!...

Kulübeler yıkılıyor, sandallar deliniyor, balıkçıların sırtına dipçikler iniyordu. Bunları, eli belinde kaşlarını çatarak seyreden Jozef Efendi'nin arkasında Tophaneli Süleyman, yarı gülümseme, yarı üzüntüyle seyrediyordu...

Jozef Ponti yine bağırıyordu:

- Süleyman! Yoksa ihanet mi edersin bize?

- Asla efendim, asla şef! Nasıl olur? Ben ancak size hizmet ederim!

- Anlayacağız, elbet anlayacağız!

İstanbul geceleri, yer yer alevler içinde böylece sabahı bekliyordu...

*
* *

Ragıp, sırtında jandarma subayı elbisesiyle Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey'in Bekirağa Bölüğüne girişlerini izledi. Sonra Harbiye Nezareti avlusunda onların dönüşlerini bekledi. Hatta önünden geçen ve kendisine dik dik bakan bir İngiliz yüzbaşısına selam bile verdi.

Mustafa Kemal Paşa hapisane dönüşünde çok üzüntülüydü. Hapisane müdürü Ali Bey yanındaydı, paşayı uğurluyordu. Rauf Bey biraz geride kalmıştı.

Mayısın ondördüydü... İstanbul büsbütün buruk bir hava yaşıyordu. İzmir'den iyi haberler gelmiyordu. Bir şeyler oluyordu, daha bir şeyler de olacaktı. Bunu onlar gayet iyi biliyordu. Oluyorla olacağın arasındaki fark endişe vericiydi.

Birisi çıksa, "Yaşasın vatan!" diye bağırsa, Ragıp rahatlayacak, sanki olanla olacak olan o birşeyler duracaktı. Fakat şu anda "Yaşasın vatan!" diye bağıran yoktu...

*
* *

Mustafa Kemal, Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın Ni-şantaşı'ndaki evine, akşam yemeğine gitmişti... Üstelik bunu sadrazam istemişti.

Ragıp köşe başında duruyordu, birisi geçti yanından, "Sen artık git," diye fısıldadı, "yarın akşam Kemal Paşa'yı evinde göreceksin... Özbeklere uğrayıp olan biteni anlat." Bu bir Türk polisiydi, zaten Sadrazam Konağı'nın önünde birkaç polis daha duruyordu.

Bir Fransız devriyesi göründü karşıdan, Ragıp gizlenmeye çalıştı. Başaramadı. Ermeni tercüman bağırdı

- Dur!

Durdu. Havagazı lambasının ışığı Ragıp'ın gölgesini yere düşürmüştü. Geldiler yanına, devriye çavuşunun işareti üzerine tercüman sordu:

- Kimsin?

- Jandarma Üsteğmeni Hamdi!

- Kimliğini göster!

Ragıp gösterdi, tercüman sırıtarak sordu,

- Sahte mi?
- Anlamadım!
- Sahte mi dedim?
- Sahi!
- Benimle alay mı ediyorsun?
- Bağır, duymuyorum!
- Sağır mısın?
- Sağırım!
- Ne işin var burada?
- Sadrazam paşayı kolluyorum!
- Neden?
- Sadrazam kollanmaz mı?

Tercümanın yüzü buruştu. Kendisini merakla seyreden devriye çavuşuna konuştuklarını anlattı. Çavuş Fransızca olarak bağırdı, hatta tepindi. Ragıp, onun neden bağırdığını anlıyordu, yine de tercümana sordu. Artık kendisine hâkimdi, çekinmiyordu.

- Ne diyor bu çavuş?
- "Alçak Türkler" diyor! Kin besliyor Türklere!
- Neden?
- Siz Türkler onun ağabeyisini Çanakkale'de öldürmüşsünüz!

O zaman Ragıp güldü, düşündü ve tane tane sordu:

- Onun ağabeyisinin Çanakkale'de ne işi varmış?

Tercümanın gözleri birden irileşti, dudakları titrerken duyduklarını Fransız çavuşuna hemen nakletti.

Birden Ragıp'ın göğsüne bir dipçik indi. Ragıp ömründe bu acıyı unutamayacaktı. Âdeta göğüs kemikleri çatırdamıştı, nefessiz kalmıştı. Elleriyle göğsünü bastırdı, diz çöktü. Sonra başını kaldırıp Fransızca:

- Teşekkür ederim, dedi. Bana beni hatırlattınız! Ben kimim? Ve siz kimsiniz?

Devriye çavuşu evvela şaşırdı, sonra durakladı, anlamaya çalıştı, vazgeçti, "Köpek." dedi ve uzaklaştı. Ragıp bir süre olduğu yerden kıpırdamadı...

*

* *

Ertesi gün onbeş Mayıs'tı. Ragıp Özbekler Tekkesi'nde sabaha kadar uyuyamamıştı. Şeyh Ata Efendi de günün ışımasını beklemişti yanında...

Sultantepesi'nden Anadolu'ya uzanan bir boşluk vardı tekkenin arkasında. Bir hışırtı geliyordu oradan. Sonra rüzgârın sesi dolaşıyordu etrafta.

- Biliyorum evlat! Üzülen yalnız biz değiliz! Daha niceleri var! Hem aç, hem perişan! Bizim ise karnımız şimdilik doyuyor.

- Doymasın!

- Bir faydası dokunsa haklısın. Ama yok. Yollar çeşitli de olsa, hedef bir olunca, orada, işte orada birleşilir. Bu bir başka türlü savaştır. Yalnız silahların patladığı bir savaş değil. Batan güneş elbet doğar. İnanıyorum, irade bunu istiyor. Eser, hem yaratılan hem de yaratan olmalıdır. Biz o eserin tecellisini bekliyoruz. Nasıl, göğsünün sancısı geçti mi?

- Geçmedi, geçmez de...

Şeyh'e hizmet eden bir Özbek o gece orada yoktu. Ragıp'ın getirdiği bilgileri aktarmaya gitmişti. Kadınlar yüzlerini örtmeden kahvaltılarını önlerine koydular. Köşede başka bir kaçak daha yardı. Yorgunluktan olacak, sırtını dönmüş, uyuyordu. Ragıp:

- Acaba Yunanlılar İzmir'e çıkacak mı? diye sordu.

- Sanırım!

- Ne yapacağız?

- Şimdilik ne yapılırsa!

Şeyh kaçamak konuşuyordu. Yahut duygularını bastırmak istiyor, ümidin ayaklar altında ezilmemesine çalışıyordu. Ragıp:

- Kemal Paşa, ismet Bey'in Süieymaniyedeki evine de uğramıştı, dedi. Bugün nereleri dolaşacak bilemiyorum.

- Yolculuğa çıkacağı tarih belli değil mi?

- Henüz söylemedi.

- Belki bu gece öğrenirsin.

- Belki!

Akşama doğru, din adamı kılığına bürünmüş, başında sarık, sırtında cübbeyle Yarbay Sıtkı Bey geldi. Üzgündü, karşısındakileri süzdü:

- Yunanlılar İzmir'e çıkmış, dedi. Öldürüyorlar, vuruyorlar, yağmalıyorlar... Sonra Ragıp'a döndü: Sen artık git, diye devam etti.

Bu gece Paşa'nın yanında bulun, hareket tarihini muhakkak öğren. Fazla oyalanmadan Recep'in kahvesine gel. Recep Ağa sana bir gecelik yatacak yer bulur. Buraya dönmezsin. Mustafa Kemal Paşa, bugün Harbiye Nezareti'ne, Bab-ı Âli'ye ve Yıldız Sarayı'na Sultan Vahdettin'i ziyarete gitmiş... Mustafa Kemal Paşa'ya arzet, durum tehlikelidir. Kendisinin tevkif edileceği de söyleniyor.

Yarbay Sıtkı oturdu. Onun üzüntüsü daha başkaydı. Bunca ay geçtiği halde değil oldukları yerde, daha gerilerde kaldıkları inancındaydı. Sessizlik, bekleyiş ve gereğince direnmeme belki de işgalcilere birkaç adım birden attırmıştı.

*

* *

Ragıp, Rauf Bey'le birlikte Mustafa Kemal Paşa'nın Şişli'deki evine girdi. Yolda karşılaşmışlardı.

Paşa odada yine sigara içiyordu. "Oturun" dedi ve kısaca anlattı.

- Yarın hareket ediyorum. Akşamüstü. Galata rıhtımında "Bandırma" adlı bir gemiye bineceğiz. Bakalım Samsun'a ne kadarda varırız?

Ragıp biraz geride kalmıştı. Rauf Bey Kemal Paşa'nın karşısındaydı. Bir aralık Paşa Ragıp'a baktı,

- Ne haber çocuk? diye sordu:

- Efendim! Paşa hazretleri, arzetmemi istediler, tevkif edileceğiniz söyleniyormuş!

- Kimler?

- Sanırım işgalciler.

- Anlamışlar mı?

- Bilmiyorum efendim.

Mustafa Kemal Paşa bir an durdu. Derin derin düşündüğü belli oluyordu. Belki de burada kalmakla gitmenin değerlendirmesini yapıyordu. Sadece,

- Görürüz! dedi. Sonra Rauf Beye döndü;

- Siz ne düşünüyorsunuz?

- Bir hüküm vermek güç paşam! İnşallah Karadeniz'i selametle aşıp Samsun'a çıkınca, ben de bazı arkadaşlarla birlikte buradan Bandırma yoluyla Anadolu'ya ayak basar, efelerle ilişki kurar, İzmir dolaylarını inceler, Afyonkarahisarı'na dönerim. İsterseniz oradan da size katılırım.

- İyi olur! Gecikmezsiniz umarım!

- Elbette!

- Şimdi size bu günüm nasıl geçti, onu anlatayım. Sabahleyin Genelkurmay'daydım. Fevzi Paşa hazretleri, Genelkurmay Başkanlığını Cevat Paşa'ya devrediyordu. Fevzi Paşa bağırıyordu. "Anlamıyorum efendim! Buradaki rahatımızı feda etmemek için koskoca bir memleketi veriyoruz! Bu ne akıldır?" Cevat Paşa da Fevzi Paşa'yı tasdik ediyordu. Onlardan yardımlarını istedim. Ulukışla'da bulunan Fuat Paşa'nın kumandasındaki Yirminci Kolordu'nun Ankara'ya gelmesini sağladım. Sonra Cevat Paşa'yla doğrudan doğruya haberleşmek için özel bir şifre aldım. Harbiye ve Dâhiliye Nazırlarını makamlarında bulamayınca Bab-ı Âli'ye gittim. Kabine toplanmıştı. Acı haberi orada öğrendim.

- İzmir'in işgali değil mi?

- Evet. Nazırlar sadece "Allah Allah!" diyorlardı. Protesto edeceklerini söylüyorlardı. "Belki daha kat'i tedbirler düşünülebilir." dedim. Dâhiliye Nazırı, "Öyle hareketlere kalkışırsak bize ne yaparlar, bilir misiniz?" diye sordu. O zaman onlarla konuşmanın hiç yararı olmayacağını anlayıp Bahriye Nazırı'ndan beni Samsun'a götürecek vapuru öğrendim. "Bandırma" imiş! İşte yarın gidiyorum. Bahriye Nazırı Avni Paşa'dan, vapur kaptanının her dediğimi yapmasına dair bir de yazılı emir aldım. Sonra evvelce kararlaştırıldığı üzere Padişahı ziyaret ettim. Sultan Mehmet Vahdettin'in söylediği şu sözün anlamını hâlâ düşünüyorum. "Paşa, devleti kurtarabilirsiniz." dedi bana. Sanıyorum ki ona göre ben Pontusçulara saldırdığı iddia edilen Türkleri yakalarsam, kafa kaldıranları ezersem, İtilaf devletleri insafa gelecek, padişah sarayında rahat oturacak ve bu suretle devlet kurtulmuş olacak! İnanıyor musunuz buna Rauf Bey? Vatan böyle kurtulur mu?

Rauf Bey sadece başını salladı, o da inanmıyordu. Fakat tüm Mustafa Kemal Paşa gibi düşündüğü de iddia edilemezdi...

Rauf Bey ayağa kalktı.

- Yarın görüşürüz paşam, dedi, siz şimdi istirahat edin.

Rauf Bey odadan çıkınca Mustafa Kemal Paşa,

- Sen de git çocuk, dedi. Onlara böyle söyle. Haberleşeceğimizi umuyor ve sizlere güveniyorum. İstersen yarın gelme...

- Son defa sizi ziyaret edeceğim paşam!

Ragıp kaygıyla selam verdi. Sokağa çıktığı zaman, aynı polis memurunu karşısında gördü.

- Ne vakitmiş?

- Recep Ağa'ya söyleyeceğim! Öyle emir aldım.

- Bana söyle, bu gece Recep Ağa'nın kahvesine gitme.

- Neden?

- Recep Ağa'yı Beylerbeyi'nde yakaladılar.

- Şimdi nerede?

- Jozef Efendi'nin işi bu. Galata'ya Istavropola Hanı'na götürmüşler. Evini de basmışlar, bir şey bulamamışlar! Kahvesini kapatmamışlar.

- Ne yapmam gerek?

- İlerdeki polis karakolunda geceyi geçir. "Hamdi!" de yeter! Paşa ne vakit gidiyormuş? Çabuk söyle!

- Mustafa Kemal Paşa, yarın akşam Galata rıhtımından "Bandırma" adlı bir gemiyle Samsun'a hareket edecekmiş.

Polis memuru uzaklaştı. Ragıp'a o gece bütün gecelerden daha karanlık geldi...

*
* *

Ragıp Şişli'deki eve girenken kapıda bir otomobil bekliyordu. Mustafa Kemal Paşa hazırlanmıştı. Tedirgindi. Heyecanını yenmeye çalışıyordu.

- Demek böyle çocuk, dedi, beni yakalayacaklarmış!

- Evet efendim! Allah korusun.

Mustafa Kemal şimdi gülümsüyordu. Asker elbisesi içinde, mavi gözlerindeki o gölgeleri dağıtarak Ragıp'a bakıyordu. Kararını çoktan vermişti. Ne olursa olsun Bandırma vapuruna binecek ve Karadeniz'e açılacaktı. İşgalciler onu İstanbul'da tevkif ederlerse uzun süre hapiste tutacaklarını sanmıyordu. Hele İstanbul'da iken öldüremezlerdi de... Belki başka bir yere sürerlerdi. O zaman, o zaman?... Bu suale cevap bulmak kolay değildi. Hatta çok güçtü...

Odaya bir kurmay subay girince biraz şaşırdı:

- Siz, dedi... Sizi tanıyorum. Vaktiyle benim yanımda bulunmuştunuz.

- Evet efendim!

- Niye geldiniz?

- Efendim. Ben şimdi bir damadın yaverliğini yapıyorum!

- Ne talihsizlik!

- Evet efendim, çok üzgünüm. Yalnız bildirmek zorundayım. Damat Bey'den öğrendiğime göre ya hareketinize izin verilmeyecekmiş yahut da bindiğiniz gemi Karadeniz'de batırılacakmış.

- Öyle mi?

- Gitmeyiniz efendim! Burada kalınız, elbet başka bir yol bulunur.

- Dışarıda otomobilim bekliyor kurmay! Teşekkür ederim. O görevden uzaklaşınız!

- Çalışacağım kumandanım.

Kurmay subay selam verip çıktı. Mustafa Kemal bir sigara daha yaktı. Yine ağızlığına taktı. Rauf Bey'i bekliyordu, son ziyaretçisi olacaktı.

Aşağıdan annesinin ve kız kardeşinin konuşmaları geliyordu. Arada bir hıçkırık sesleri de duyuluyordu. Şişli'deki evde sessiz bir telâş vardı. Mustafa Kemal bu telâştan, bu baskıdan kurtulmak istiyordu, âdeta kendi kendine konuştu. "Bir millî meclis kurulmalı, yapacağımız her iş millî iradeye dayanmalı."

Rauf Bey gelince son sözlerini söyledi.

- Beni İstanbul'da öldüremezler. Yine de Anadolu'ya geçeceğim! Bandırma vapuruna binip denize açıldığım zaman öldürebilirler. Hatta "Gemi battı." diye yalan da söyleyebilirler. Ne olursa olsun gideceğim. Zaten burada ellerindeyim. Kaldığım sürece yakalamaları işten bile değil. Tutuklanırsam hiçbir şey yapamam...

Bu sefer Rauf Bey düşündü. Olurla olmazın değerlendirmesini yapsa gerekti:

- Ben, sizi öldüreceklerini sanmıyorum, dedi. Buna rağmen işgalcilerin ne yapacağı belli olmaz. Başka bir yol düşünülemez mi? Dudullu yolu diyordunuz; size hizmet edenler çok.

- Çok geç Rauf Bey! Ne olursa olsun bu fırsattan yararlanacağım. Bandırma vapuruyla gideceğim. Rıhtımda sen benden ayrıl. Bizi beraber görmesinler. Şüpheleri daha fazla artar. Ben Refet'e selamlarınızı iletirim.

Hep beraber aşağıya indiler. Annesi ağlıyordu, kız kardeşinin elinde bir tas su vardı.

Mustafa Kemal annesinin elini öptü, kucakladı. Anne göğsü ne kadar da ılıktı...

- Oğlum kendine iyi bak, üşütme sakın.

- Olur anne.

Mustafa Kemal kız kardeşini de öptü. Ragıp'a,

- Sen rıhtıma gelme, dedi. İlet onlara... Haberleşeceğiz. Yarbay Sıtkı Bey biliyor. Nasıl, ne kanalla!

- Evet efendim!

- Hadi, güle güle çocuk!

- Sizi rıhtımda gözetleyenler olacak sanırım efendim. Size inanıyoruz efendim!

- İstanbul'daki mühimmatın sevki, siyasi durumun açıklığa kavuşmasına kadar azar azar olmalı, taşkın teşebbüslerden kaçınılmalı. Bunu böylece anlat dostlara...

- Başüstüne efendim!

Eşyaları otomobile koymuşlardı. Mustafa Kemal'le Rauf Bey oturdular. Yaver, şoförün yanına geçti. Ragıp dimdik durmaya çalışarak selam verdi.

Otomobil uzaklaşırken kapıdan sokağa doğru bir tas su dökülmüştü. Bir de Ragıp'ın gözlerinde bir çift yaş vardı.

Vapur Karadeniz'de batırılırsa ne olurdu, ne yaparlardı? İşte bu, dünyanın sonu demekti...

*
* *

Bandırma vapuru Galata rıhtımına yanaşmamıştı. Uzakta duruyordu. Kıyıda sandallar vardı. Dokuzuncu Ordu erkânı daha evvel gelmiş, kumandanlarını bekliyorlardı.

Kurmay Başkanı Kurmay Albay Kâzım Bey, Kurmay Hüsrev Bey, Arif Bey, Doktor İbrahim Tali Bey, Doktor Refik Bey yanyana duruyorlardı. Hepsi yirmibeş kişi kadar vardı.

Sandallara bindiler, kumandanlarıyla beraber Bandırma vapuruna gittiler.

"Bandırma" birkaç kere düdük çaldı. Birazdan Kızkulesi açıklarında duracak, işgalciler gelip muayene edeceklerdi. Sonra Boğaz'ı geçip Karadeniz'e açılacaktı.

Karadeniz'de fırtına olduğu söyleniyordu...

-X-
GALATA'DA İSTAVROPOLA HANI

GALATA rıhtımında işgalci bahriyelileri dolaşıyordu. Civardaki meyhane ve birahaneler şimdiden tezgâh başı yapanlarla doluydu. Bira ile ardıç rakısı modası vardı İstanbul'da. Hakiki akşamcılar, ardıç rakısını yine de içmezlerdi. Kendi zevklerine uygununu, alışılmışı ararlardı.

Fakat onlar artık bu meyhanelere gelmiyorlar, gelemi-yorlardı... Paraları yoktu, ürkektiler ve hepsinden öte, şu kırmızı ponponluları karşılarında görmek, şu pipodan tüten dumanı ciğerlerine çekmek, üstelik bir İtalyan askerinin serenadını dinlemek rakının tadını kaçırıyordu.

Gezginci iki akşamcı alışkanlıklarını yenemeyerek girmişlerdi Galata meyhanelerinden birine. Onları bir Fransız bahriyelisi ayaklarına çelme takarak karşılamıştı. Sendelemişler, masalardan birine zorla tutunmuşlardı. Bir İngiliz askeri burunlarına, piposunun dumanını boşaltmıştı.

- Dönelim, dedi birisi, yanlış geldik.

- Evet dönelim mîrim, belki de dayak yeriz. Ah İstanbul neredesin?

İngiliz askerinin pipo dumanı tekrar onları sararken, bir İtalyan çavuşunun şarkısı piyanonun başından kapıya doğru yükselirken geri döndüler.

Vaktiyle kendi topraklarında demlenmenin adabı, erkânı vardı. Rakılar boncuk boncuk gelirdi, ufak tabaklarla mezeler dağıtılırdı. Küçük kadehler hafifçe dudaklara değdirilir, "Afiyet olsun mîrim!" denirdi. Çatalın ucuyla arnavut ciğerinden bir parça, yahut fasulye pilâkisinden iki tane ağızlara götürülürken bir udun hicazdan ya da uşşaktan taksim yaptığı duyulur, daha sonra bir semai işitilirdi:

"Cerrah isen yara sar,
Beni kimse asamaz,
Asar ise yar asar..."

Şimdi yoktu bunlar. İşgal, meyhanelere kadar girmiş, akşamcılar böylece, esir olmanın başka türlü manasını da anlamaya başlamışlardı.

Bu iki şaşkın akşamcı, kahkahalar arasında sırtlarına birer yumruk yiyip dışarı çıkınca, büsbütün bunaldıklarını anlamışlardı. Sırtlarına inen yumruğun acısı daha fazla artıyordu. İnançsız olmanın, sadece akşamı beklemenin boşluğu açılmıştı önlerinde. Soruyorlardı birbirlerine şimdi:

- Ne yapacağız, ne yapacağız?

- Eve nasıl, nereden gideceğiz?

İlerde bir Boğaz vapuru yolcu boşaltıyordu. Erkekler ellerini havaya kaldırmışlar, üstlerini arayan İngiliz polislerine hiç ses çıkarmıyorlardı. Bir kısmı serbest bırakılıyor, bir kısmı tutuklanıp şimdilik İstavropola Hanı'na götürülüyordu. Orada Türklerin Jozef Efendi dedikleri Jozef Ponti vardı. Nasıl hareket edeceği, ne yapacağı bilinemezdi... İnsafsızdı, hiç yüzü gülmezdi.

Vapurdan inen birkaç kadın, yanlarında küçücük çocuklarıyla Köprü'ye doğru koşuyorlardı. Tramvaya bineceklerdi. Umacı görmüş gibi ürkek, yabancı bir ülkede yaşıyorlarmışcasına nereye, nasıl gideceklerini bilemeyecek kadar şaşkındılar.

Orada bir sokak feneri göze çarpıyordu. Yeni yakmışlardı. Tramvaya yetişemeyen bir kadın çarşafının içine büzülüp çocuğuyla birlikte duruyordu. Bir erkeğin arkadan gelen sesi hâlâ kulaklarında çınlıyordu. "Siz hemen eve gidin! Beni götürüyorlar... Merak etmeyin, belki gelemem!"

Kadın bu sesin sahibini tanımasa da kendisi hemen eve gidememişti. Tramvayı kaçırmıştı. Nasıl, ne zamana kadar bekleyecek, onu da bilemiyordu. Bir adam yaklaştı yanına, sordu.

- Bu çocuk senin mi?

Kadın kekeledi, zorlukla cevap verdi,

- Evet efendi, benim!

- Kocanın kurtulmasını ister misin?

- Kocam mı, yakalandı mı? Aman yarabbi!

- Duymadın mı? Arkandan seslendi. Çocuğa da bir yer bulurum, bu gece benimle yat... İstavropola Hanı'nda tanıdıklarım çoktur, kocanı yarın evde bil...

- O benim kocam değil! Kim olduğunu da bilmem.

- Zarar yok! Gel benimle.

- Olmaz, olmaz! Çekilin yanımdan!

- Hadi yürü! Naz etme!

Kadın şimdi metindi, kadın direniyordu, yıkılmayacaktı. Çocuğuna sıkı sıkıya sarılmıştı. Karşısındaki adam ise onu kolundan tutmuş çekiyordu. Adam Türkçe konuşmakla beraber şivesinden yabancı olduğu anlaşılıyordu:

- Yürü be, ben söz verdim mi yaparım! Kocanı kurtaracağım!...

- O adam kocam değil diyorum size...

Kadın yere kapaklandı, peçesi açılmıştı. Güzel bir yüz çıktı meydana. Solgun, fakat gözlerinden hiddet okunan bir yüzdü bu. Dudakları çatlamıştı, iki damla gözyaşı yanaklarından aşağıya süzülüp kalmıştı.

Adam onun güzelliğini görünce âdeta çılgına döndü:

- Amanın, sen bir afetmişsin! Bu sefer hiç bırakmam! Daha fazla direnirsen, şunlara veririm seni, Senegallilere!...

Çocuk da yere düşmüştü, o da ağlıyordu.

- Anne! Anne!

Kadın silkindi, kadın ayağa kalktı. Yere sert basıyordu. Bağırdı:

- Alçak! Bu yaptığının acısını çekeceksin! Göreceksin, o günler gelecek!...

- Güldürme beni güzel kadın! Bak neredeyiz? Şu ilerde kimler var?

- Kim olursa olsun, bu vatan bizim!

- Sizin mi? Kim demiş? Geçti o günler! Son defa söylüyorum, hadi gel...

- Hayır!

- Ben şu denizde gördüğün bütün Türk vapurlarını kontrol ederim. İmzam ve mührüm olmadıkça hiçbir Türk vapuru Karadeniz'e açılamaz! Ben büyük adamım, sizleri de bilirim. Ahdim, var! Bir Türk kadınıyla yatacağım!

- Aşağılık! Canavar! Sen bizi ne sandın?

Etraftan geçenler yanlarına sokulmaktan kaçınıyorlardı. İşgalcilerin Köprü üstündeki devriyeleri bile gelen bağırtılara aldırmıyordu. Bir tramvay çanının sesi, sanki bir rüzgârın önünden kaçıyormuş gibi süratle uzaklaşıyordu...

Burası İstanbul'du, Galata'ydı, biraz ileride rıhtım vardı. Sönük sokak feneri daha cansız yanıyordu.

Bir el yapıştı adamın bileğine, bir solukta geriye çekti onu. Sonra seslendi:

- Sen merak etme Feride Hanım, kılına bile dokunamaz bu hergele!

Feride'nin karşısında duran Sadık Reis'ti. Birkaç kere, gece yarısı, evlerine gelen, para getiren, sonra bekçi Gaffar Ağa ile köşebaşında buluşup uzaklaşan Sadık Reis!...

Adamın bileği çatırdadı. Adam diz çöktü. Bir eliyle Sadık Reis'in ayaklarına sarıldı. O zaman bir tekme yedi. Bayılırken, güçlükle konuştu:

- Benim adım Jorj! İntikamımı alacağım! Adın Feride! Öyle mi? Bu ismi unutmayacağım!

Sadık Reis adamın bileğini bırakmıştı. Şimdi adam yerdeydi, sırt üstü uzanmıştı.

- Oyalanma hemşire, gel benimle!

Feride, Murat'ını kucağına almış, Sadık Reis'in arkasından yürümeye çalışıyordu. Sadık Reis ise başını çevirip soruyordu ona:

- Burada ne işin var hemşire?

- Üsküdar'a, Özbekler Tekkesine gitmiştim: Ragıp'ı aradım! Bulamadım.

- Bunu nasıl yaparsın? Sana orasını söylediğime pişman ettin beni!

- Kocamı özledim! Kocamı merak ettim! Hata mı reis?

- Hata! Kocasını özleyen yalnız sen değilsin. Bir daha evinden çıkma. Umarım peşine takılmamışlardır.

Sadık Reis nedense endişeliydi, kendisi için değil, Feride için, çalıştıkları amaç için endişeliydi... Ender görülürdü onda böyle bir durum, böyle bir heyecan...

Feride nefes nefese kalmıştı... Murat kucağında çırpınıyordu. Uzaktan düdük sesleri duyuluyordu.

Sadık Reis Katırcıoğlu Hanı'nın önünde durdu. Etrafına bakınan odabaşının yakasına yapıştı:

- Ölmek istemezsin değil mi?

- Ne oluyorsun, ne yaptım ben?

- Saklayacaksın şu kadınla, şu çocuğu!

- Saklamazsam?

- Yaşamazsın!

- İşgalciler görürse öldürür. Niye kaçırıyorsun bu kadınla çocuğu?

- Bana bak! Yalnız işgalciler öldürmez, ihanet edenleri, hainleri ben de öldürürüm!

Sadık, odabaşını bıraktı. Hatta itti. Odabaşı sendelerken baktı ve tanıdı.

- Sadık Reis! Sen ha? Emret!...

- Çabuk ol öyleyse.... Yarın sabah, bu kadının yanına birisini katar, tramvaya bindirir, yolcu edersin.

- Yukarıda İngilizler var...

- Mahzende sakla! Hemen! Geliyorlar!

Sadık Reis sanki incinmesinden korkuyormuş gibi yavaşça Feride'yi odabaşına teslim etti ve sonra arkasına bakmadan, uzaklaştı.

Hızlı hızlı yürüyordu. Rıhtıma çıktığı zaman hâlâ ne yapacaklarını kestiremeyen iki gezginci akşamcıyla karşılaştı:

- Ahbaplar nereye?

Adamlar durakladılar, adamlar rıhtımın karanlığı içinde, uzaktan gelen vapur seslerinden bile ürkerek anlamaya çalıştılar:

- Dokunma bize, dediler! Sen Türksen ilişme. Ne yapacağımızı bilmiyoruz burada.

- Nereye dedim size?

- Şuradaki meyhaneden zor attık kendimizi dışarı, üstelik sırtımıza yumruk yedik. Fener meyhanesi!... Evimize de gitmek istemiyoruz, yeter artık...

- Öyle mi? Gelin benimle!

- Nereye?

- Kovulduğunuz meyhaneye! Ben de oraya gidecektim. Bilirim orasını.

- Nasıl olur?

- Gelin dedim, bozuşuruz yoksa.

Sadık Reis, ikisinin arasına girdi, kollarını tuttu, yürümeye başladılar.

İngiliz polisleri peşlerine düşmüştü. Adım adım izlemeye başlamışlardı onları. Tereddütleri vardı.

- Gülün, şakalaşın benimle! Şakalaşın derim! Ahbabız biz, meyhaneye gidiyoruz, öyle değil mi?

Akşamcılar hâlâ anlayamıyorlardı, bu adam nereden çıkmıştı, ne istiyordu onlardan? Üstelik dayak yedikleri meyhaneye gideceklerdi. Belki de bu kaybettikleri özgürlüklerini bıraktıkları yerde bulmaları olacaktı. Bu iriyarı adam böyle düşünmüş olabilirdi.

- Mîrim! Başımıza gelene bak? Ne yapacağız şimdi?

- Bilmem mîrim! Galiba güleceğiz!

- Gülelim öyleyse!

Gülmeye başladılar. Hem de kıkır kıkır. Böylece İngiliz polisinin şüpheli bakışları arasında "Fener" adlı meyhaneden içeri girdiler...

Meyhane yine dumanlıydı. Yine İtalyan tenor barkarol söylüyordu. Şu İngiliz çavuşu ise durmadan piposunu tüttürüyordu...

İki şaşkın akşamcı, ilerdeki bir mermer masaya oturmuş üç fesli adam görünce büsbütün şaşırdı.

- Gelenler varmış mîrim! Osmanlı bunlar!

- Görüyorum!

- Eve dönsek daha iyi olurdu mîrim!

- Olurmuş a canım efendim! Gel gör ki iş işten geçti.

İş işten geçmiş miydi, bilinemezdi ama, onları âdeta sürükleyen şu iri yarı adamın parmakları şimdiden kollarını çürütmüştü. Oturdular. Mermer masadaki üç fesli kendilerine yan gözle bakıp hafifçe kıpırdadı. Sadık Reis:

- Rakı! dedi.

- Biz içmesek olmaz mı aslanım? İzin ver, başka meyhaneye de uğramadan hemen evlerimize dönelim! Gezgincilikten vazgeçtik. Ne dersin mîrim?

- İyi olur derim! Zaten bendeniz az biraz rahatsızım efendim!

Sadık Reis bu sefer daha yüksek sesle seslendi:

- Rakı!

Piyanodaki, parmaklarını tuşlardan çekti, bir Fransız bahriyelisi ağzını çarpıttı, iki İngiliz askeri ellerindeki kadehleri tezgâha bırak-

tılar. Patron da endişeliydi, işaret etti, elinde rengi atmış bir bez parçasıyla çırak koştu. Masayı silmeye çalışırken:

- Emret paşam, dedi. Kendi başını da, bizi de derde sokma. Ötekiler de gidecek zaten...

- Peki! Sen dediğimi yap.

- Ardıç var! Bira var! Meze de fındık, fıstık. Başka bir şey yok.

- Ne olursa getir. Oyalanma.

- Hemen gidin paşam. İki kadeh devirin gidin! Size bu kadarlık iyiliğim dokunsun!...

- Gideriz, merak etme. Saat kaç?

- Bilmiyorum!

- Öğren de gel. Rakılarla beraber.

Bir İngiliz çavuşu yanlarına iyice sokuldu, piposunun küllerini önlerinde yere boşalttı... Sadık Reis aldırmadı bile... Onun bu gece amacı başka olmalıydı...

*

* *

Galata'da Yeraltı Camii yanında İstavropola Hanı o gece pek kalabalık değildi. İngiliz istihbaratının deniz kısmı burada üslenmişti. Jozef Ponti diye tanınan şefleri, melon şapkasıyla kapıdan içeri girdiği zaman nöbetçi hemen selam verdi.

Jozef Efendi'nin kaşları çatıktı. Hiddetli olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Arkasından sivil bir muhafız geliyordu, elinde şefinin çantasını taşıyordu.

Jozef Efendi odasına girince şapkasını çıkardı, çantayı aldı, masasına otururken muhafızına İngilizce, "Sen dışarda bekle," dedi, "Bana istihbarattan birini çağır!"

Adam çıktı, biraz sonra içeriye başka birisi girdi:

- Emrediniz şef!...

Jozef Efendi çantasını açmış, içinden bir evrak çıkarmıştı. Bir süre bu evrakı okudu, sonra sordu:

- Baskından ne haber?

- Kimseyi bulamamışlar. Ev boşmuş, sahilde bir tek sandal bile yokmuş.

- Canı cehenneme! Kim haber veriyor bunlara?

- Öğrenemedik şef! İstihbaratımız zayıf!

Jozef Efendi hiddetle yumruğunu masasına vurdu, âdeta bağırdı:

- Yakalayacağım, kurtulamayacaklar elimden, zindanlar onları bekliyor. Ötekinden ne haber? Neydi adı?

- Recep!

- Hah!... İşte o!... Konuşmuyor mu hâlâ?

- Konuşmuyor şef! Ne yaparsak yapalım, ağzını bile açmıyor. Epeyce hırpaladık!...

- Amacı belli. Topladığı paraları cebine atmaz. Silah satın alır bunlar, taka kiralar! İstanbul'dan sandık sandık silâh kaçırılıyor! Âmirim Gordon hazretleri geldi mi?

- Hayır şef!.. Daha doğrusu bilmiyorum!

- Ne demek bilmiyorum? Neyi bileceksiniz siz?

Jozef Ponti'nin papyon gravatı vardı. Saçları oldukça kırlaşmıştı! Karşısındakine bütün suç onunmuş gibi hiddetle bakıyordu. Bir süre düşündü. Sonra:

- Getirin Recep denen o adamı bana, dedi. Bir de ben deneyeyim. Olmazsa bu gece İngiliz divan-ı harbine göndeririz. Çok kaldı burada.

- Siz istediniz şef! Onun, için ifadesi alınır alınmaz göndermedik.

- Pekâlâ, hemen gelsin.

Görevli ajan selam verip çıktı. Jozef Ponti kısa bir süre arkasından baktı onun. Tedirgindi, derin derin soluyordu. Bir şeye karar verip verememenin sıkıntısını yaşadığı anlaşılıyordu. Hatta kısa bir süre odasında dolaştı.

Büyük bir çalışma masası vardı. Köşelere maroken koltuklar yerleştirilmişti. Yazıhanesinin önünde iki sandalye duruyordu. Odanın kadife perdeleri indirilmişti. Etrafı derin bir sessizlik sarmıştı.

Dışardan ayak sesleri gelmeye başlayınca Jozef Ponti, yerine oturdu. Kaşlarını çatarak kapıya doğru baktı.

İçeriye, iki muhafızın arasında Şehremini'nin sevgili Recep Ağa'sını getirdiler.

Recep Ağa dik durmaya çalışıyordu. Fakat yıprandığı, bir endişenin baskısı altında ezildiği anlaşılıyordu. Alnında ve yanaklarında çürükler vardı.

- Kim bu?

Birden Jozef Ponti'nin gür sesi odayı kaplayıverdi. Recep Ağa'yı getiren muhafızların yanındaki görevli ajan şaşırdı, hatta ne diyeceğini bilemedi. Yine Jozef Ponti'nin sesi duyuldu:

- Kim bu adam diyorum size?

- Malumunuz olduğu üzere, Recep denen para hırsızı! Dolandırıcı, sahtekâr, İtilaf devletlerinin kuyusunu kazanlardan biri. Şimdi huzurunuza getirmemi siz istediniz.

- Hayır! Benim bahsettiğim, hakkında rapor olan Recep, bu Recep değil. Siz başka birisini yakalamışsınız.

- Nasıl olur şef?

- Olmuş! Ben onu tanırım. İki kere elimden kaçmıştı. Bu herifin haline baksana, aptalın teki. Ötekisi kısa boylu, cin gibi biriydi. Nerede yakalamıştınız bunu?

- Beylerbeyi'nde bir paşazadenin yalısından çıkarken. Cebi para doluydu. "Alacağım vardı, almaya gelmiştim." dedi. Zaten o günden bu yana başka bir şey söylemiyor.

- Sonra ne yaptınız?

- Şehremini'ndeki evini bastık, kahvesini aradık, bir şey bulamadık. Paşazadeyi de tutukladık.

- Aptallar! Sersemler! Ötekisi şimdi gülüyordur arkamızdan! Nasıl atlatmış sizi?

- Olamaz efendim! İhbar gelmişti. Biz bu adamı günlerce izledik. Nihayet suçüstü yakaladık.

- Hangi suçüstü? Niye bana daha evvel haber vermediniz?

- Geniş bilgi istememiştiniz. Sadece, divan-ı harbe gönderirken haberiniz olmasını emretmiştiniz.

- Ben Türkleri hiç sevmem. Yine de birazdan bu herifle paşazadeyi bırakacaksınız. Bu kadarı yeter. Paşazadeyi de okşadınız mı?

- Evet efendim! Katiyetle eminim ki, paşazade, Recep denen bu herifi tanımıyor!

- Muhafızlar gitsin. Sen kal. Bana Tophaneli polis Süleyman'ı çağırsınlar.

Jozef Ponti, İngilizce konuşuyordu. İngilizcesi gayet güzeldi. Kaşlarının çatıklığı geçmeden arada bir Recep Ağa'ya bakıyor, onun şaşkınlığını gördükçe başını çeviriyordu.

Muhafızlar çıkmıştı, görevli İngiliz ajanı da Recep Ağa gibi şaşkındı. Ne yapacağını, ne diyeceğini bilemiyor, bazen ellerini

oğuşturuyor, bazen belindeki tabanca ile oynuyordu. Recep Ağa ise artık dimdik duruyordu. Demincekten beri bu iki kişinin konuşmalarından pek bir şey anlamamışsa da durumun lehine döndüğünü seziyordu.

Bu sefer İngiliz istihbaratının şefi, Türkçe olarak, "Otur" deyince büsbütün şaşırdı.

- Ben mi?

- Sen! Şuraya!

Jozef Efendi'nin Türkçesi de İngilizcesi kadar düzgündü. Recep Ağa masanın karşısındaki sandalyeye oturunca hemen söze başladı:

- Bana bak! Ben kendilerine hizmet etmekle iftihar duyduğum Britanya İmparatorluğu'nun yasalarına ve onun İstanbul'da bulunan Yüksek Komiserinin, özellikle âmirim Gordon'un emirlerine tereddütsüz uyarım. Kim ki silah taşırsa, kim ki silah kaçırırsa, kim ki Britanya İmparatorluğu'nun menfaatlerine aykırı davranışlarda bulunursa acımasızca yakalar, kurşuna dizdirtirim. Bunu böyle bil, niyeti olanlar varsa anlat, uslu uslu oturun. Siz bir uşaksınız, o kadar...

Jozef Ponti sustu, içeri girer girmez irkilen Tophaneli Süleyman'a baktı. Sonra masasının gözünden bir tabanca çıkarıp önüne koydu. Bu onun zaman zaman yaptığı bir gösterişti.

- Niye dikildin orada, Tophaneli? Yaklaş! İyice bak! Sandalyede oturan şu adamı tanıyor musun? Adı Recep'miş!

Polis memuru Tophaneli Süleyman iyice yaklaştı. Dudaklarını büzerek sandalyede oturan Recep Ağa'ya derin derin baktı. Sonra:

- Tanımam efendim, dedi.

- Bir Recep daha vardı, iki kere elimden kaçırmıştım. Nereliydi o?

- Kasımpaşalı efendim!

- Evet, Kasımpaşalı! Bir seferinde sen de vardın yanımda galiba!

- Evet efendim!

- Hiç Şehreminili Recep diye birini hatırlıyor musun?

- Hayır efendim!

- Pekâlâ! Hadi götür bu adamı! Tramvay yoluna kadar çıkar. Bir münasebetsizlik yapmaya kalkışmasınlar. Karışmam sonra!

- Başüstüne efendim!

- Bana bak! Bir herif daha vardı, bir Fransız subayıyla, Süleymaniye'de iki İngiliz'i devirmişti! Yakalanmadı mı hâlâ?

- Sanmıyorum efendim! Nerede olduğunu kimse bilmiyormuş. Kara istihbaratı ilgileniyor onunla efendim!

- Adı neydi?

- Sanıyorum Ragıp! Malûmunuz, dosyası âmiriniz Gordon'da. Muhbiri de gizli tutuluyor.

Jozef Efendi derin bir soluk aldı, hatta dişlerini bile gıcırdattı. Nefret ediyordu, neden, kimden nefret ettiğini, karşısındakiler asla bilmiyordu. Amaç beşeriyete bir darbe vurmaksa, bir milletin çökmesini, insanların inlemesini sağlamaksa bunu pekâlâ beceriyor, çok zaman da şahidi oluyordu. Bir an başını masadaki bir yazıya çevirdi ve sonra Tophaneli'ye yine sordu:

- Son günlerde Mustafa Kemal Paşa'yı sen izledin değil mi?

- Evet şef!

- Burada yazmışsın, bir tehlike seziyor musun? Konuştuklarından şüpheli biri var mı?

- Bilemeyeceğim efendim. Bir jandarma üsteğmeni, gece gündüz peşini bırakmadı. Sanıyorum onu, paşayı korusun diye Türk Genelkurmayı göndermiş olacak!

Jozef Ponti düşündü, sadece "Öyle mi?" dedi. Sonra aklına yeni gelmişçesine öteki İngiliz görevliye sordu:

- Bu Recep denen adamı ihbar eden kim?

- İmzasız mektup yazmışlar, bilemiyoruz şef!

Jozef Ponti'nin canı sıkılmış olacaktı. Üstelik şu anda kendini yorgun hissediyordu. Hiddetle:

- Hepiniz gidin, dedi. Yeter artık.

Sonra Recep Ağa'ya bile bakmadan başını masasındaki evraklara çevirdi...

Gece olmasına rağmen İngiliz Deniz İstihbaratı çalışırdı, şefleri Jozef Ponti de çalışırdı. Telefonlar işler, ajanlar girip çıkar, dayak yiyenlerin bağırtısı duyulur ve böylece sabah olurdu.

*
* *

Galata'da Çinili Hanı geçince Yuvakimyan Hanı vardı. Fransızların gemicilik işleriyle uğraşan La Fransez şirketi orada bulunurdu.

Hanın ışıkları o gece çoktan sönmüştü. Fakat biraz ilerisindeki birahaneden birkaç fesli adam çıktı. Sarhoş, gibi yalpa vuruyorlardı. Düşmemek için birbirlerine tutunmuşlardı. Tam İstavropola Hanına yaklaşırken, köşe başından iki adam daha göründü. Yeraltı Camii'nden dört kişi çıktı. Ve sonra yanında iki gezginci akşamcı, biraz gerisinde üç fesli kişi olduğu halde Sadık Reis İstavropola Hanı'nın önünde durdu.

Kapıdaki nöbetçi şaşırdı. Gecenin karanlığında ilerideki gölgeleri seçmeye çalıştı. Heyecanlanmıştı nöbetçi. Olmayacak, düşünülemeyecek bir şey başına gelebilirdi. Belki de saldırıya uğruyordu. Ne yapması gerektiğini kestirmeye çalışırken Tophaneli Süleyman Recep Ağa ile birlikte kapıda belirdi.

- Bir şeyler oluyor şurada! Birileri var! Şu adama bak!

Nöbetçi böyle bağırıyordu. Tophaneli Süleyman ise görmemezliğe gelip gülmeye çalışıyordu. Nöbetçinin kolunu tuttu:

- Sarhoşlar, dedi. Şimdi ben onları kışalarım. Sen keyfine bak. Galata'da Türklere içkiyi de yasak etmeli...

Işıklar titreşiyordu. Denizden bir rüzgâr karaya doğru esiyordu. Şehir hatlarının bir vapuru nefesi kısılmış gibi düdük çalıyordu... Ve Tophaneli Süleyman,

- Haydi dağılın sarhoşlar, diye bağırıyordu. Şimdi sizleri içeri tıktırırım! Ben, Recep Ağa denen bir zanlıyı evine gönderiyorum. Sizin eviniz yok mu? Gidin, uzaklaşın!

Sadık Reis pek inanamadı karşısındakine. Bir adım; daha attı, sonra Recep Ağa'yı iyice seçti. Bu sefer sadece.

- Geçmiş olsun efendi amca, diye fısıldadı...

Geri dönmüştü. İki akşamcının ellerini bırakmıştı.

- Sizin de işiniz bitti, bizim de! Şimdi evlerimize dönüyoruz, demişti.

Tophaneli Süleyman Recep Ağa'yla uzaklaşırken kapıdaki nöbetçi elindeki silahını geri dönenlere doğru tutuyordu. Ne olursa olsun, bu geceyi âmirine rapor edecekti.

Nihayet gölgeler iyice uzaklaşmış, iki akşamcı ise sendeleyerek kaçmaya başlamıştı. Hâlâ, o çelik bilekli adamın kendilerini evvela meyhaneye, sonra buraya neden sürüklediğini gereğince anlamış değillerdi.'Fakat bundan sonra ne yapacaklarını gayet iyi biliyorlardı. Galata'nın uzağından yakınından bir daha geçmeyeceklerdi.

-XI-
Bağdaki Ev

17 Mayısta Urla işgal edilmişti. 19 Mayıs'ta Damat Ferit Paşa ikinci defa kabinesini kurmuştu. Aynı gün Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak bastığı haberi ulaşmıştı.

O gün Şeref Efendi'nin bağdaki evinde toplanacaklardı. Hepsi teker teker gelmişti. Şimdi Yarbay Sıtkı Bey'i bekliyorlardı.

Ragıp buraya ilk defa geliyordu, Şeref Efendi'yi de hiç tanımıyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'dan ayrılışından bu yana Şişli'deki karakolda kalmıştı. Kendisini bu eve bir polis memuru getirmişti; polis yolda:

- İçimizde işgalcilere hizmet eden hainler de var! demişti. Sizin mahallenin karakolu ne vaziyette?

- Bilmiyorum!

- Kötü! Ne olacak bunun sonu? Ama biz başımızı koyduk bu vatan uğruna! Karım da böyle istiyor.

Ragıp'a bu sefer bir polis elbisesi giydirmişlerdi... Onları bir köpek hırlayarak karşılamıştı. Yaşlıca bir kadın görünmüş, "Üzüm mü istiyorsunuz?" diye sormuştu. "Hayır! Bir bardak su!"

- Buyurun! Buyurun!

Polis memuru, Ragıp içeri girerken geri dönmüştü.

Şimdi Ragıp karşıki divanda oturan, Şeref Efendi'ye bakıyordu. Yaşlıca, zayıf, kır saçlı, beyaz sakallı bir adamdı. Ragıp yeni bir kıtaya ayak basmış gibi karşısındakinin özelliğini araştırmak istiyordu. Şeref Efendi de Ragıp'ı süzüyordu.

Hafif de olsa aşağıdan bir makine sesi geliyordu. Bu sesi bir udun eşliğinde bir kadının şarkı söylemesi dağıtıyordu. Ragıp içinden, "Tegraf makinesi!" dedi. "Bağ evinde bir telgrafhane!"

Başını hafifçe örtmüş genç bir kadın odaya girip çay dağıtmaya başladığı zaman, Şeref Efendi:

- Kızım, dedi... Genç yaşında dul kaldı. Kocası en büyük yardımcımdı... Vurdular evlâdımı!

Kâtip Cafer Bey, Veznedar Şahap Bey, Bahriyeli Şevki Bey ve Ragıp'ın henüz adlarını öğrenemediği iki kişi daha vardı odada.

Şeref Efendi, Ragıp'ın hâlâ birşeyler anlamaya çalıştığını sezince gülümsedi:

- Gelinimin şarkı söylemesini ben istedim, dedi. Telgraf sesiyle, ud sesi beraber ne güzel gidiyor değil mi Ragıp Efendi oğlum?

Ragıp yerinden kalktı, Şeref Efendi'nin yanına oturdu,

- İyice işitemiyorum, dedi, kulaklarım... Tifüsten... Kusuruma bakmayın.

- Ya! Yaşlılık... Unuttum sizin kulaklarınızın hafif duyduğunu. Zararı yok değil mi oğlum? Gelinim şarkı söylüyor dedim. Kızımın da sesi güzeldir. Hanımın da vaktiyle iyiydi. Oğlumunki pek yavandır, bana benzemiş! Senin hanım, Feride kızımız nasıl acaba?

- Feride'yi tanıyorsunuz demek? Bilemiyorum efendim. Pek haber alamıyorum, mahalleye gitmemi uygun bulmuyorlar.

- Bugün onu da konuşacağız. Sabır gerek. Nerede kaldı Yarbay Sıtkı Bey oğlumuz? Merak etmeye başladım.

Birden telgraf sesi kesilip şarkı da duyulmaz olunca âdeta yadırgadılar. Biraz sonra odaya Telgrafçı Asım Bey girdi, merakla yüzüne baktılar.

- Ne haber Asım Bey oğlum?

- Gayet iyi efendim! Her akşam bu saatlerde hattı bağlayacaklar. Yarın Mustafa Kemal Paşa, Samsun'dan Havza'ya geçecekmiş.

- Çok şükür! Tanrım ona güç ve sabır versin. Otursana Asım Bey oğlum.

Telgrafçı Asım Bey oturdu... Şeref Efendi bu sefer dura dura konuştu:

- Bu ev ve bağ babadan kalma, dedi. Daha çok, Ragıp Bey oğlum için söylüyorum. Anlamak istiyor, haklı! Ben kimim, burada ne arıyoruz değil mi? Vaktiyle Darülfünunda hocalık yaptım. Bu evde, sizi karşılayan hayat yoldaşım Nurten Hanım, Asım Bey olmadığı zaman telgrafı çalıştıran oğlum İsmail, kızım Nur ve gelinim Işık'la beraber oturuyoruz. İki de yardımcım var. Bağlara, bostanlara bakarlar,

alışveriş yaparlar ve evet, haber getirip haber götürürler. Bilmem, anlatabiliyor muyum Ragıp Bey oğlum?

- Evet efendim.

- Şimdi de sizin aranızda ne işim olduğunu merak ediyorsun değil mi?

- Hayır efendim.

- Ediyorsun. Sıtkı Bey oğlum, bir gün bana geldi, "Başımız ol." dedi; "Haddim mi?" dedim. Nazlandım galiba, yine de içimden "İsrar etse!" diyordum. Dediğim de çıktı. Sonunda kabul ettim. Pek dolaşamam, pek ortalıkta görünemem. Gücüm yetmez, gönlüm elvermez. Yine de bütün felaketler, beşeriyetin tükenmek üzere olan soluğu, inleyenlerin feryatları bana kadar gelir! Kulaklarımı tıkasam da gelir. Bu en büyük şanssızlığım benim. Kovalıyorum, gelmeyin diyorum. Dinlemiyorlar... Galiba bizimkiler "Başefendi" diyorlarmış bana. Sözün kısası Yarbay Sıtkı'nın başı değil, onun emrinde bir yardımcıyım ben. Bütün varlığım, babadan kalma han, hamam, neyim varsa bu topraklar, burada inleyenler, özgürlük arayanlar için feda olsun. Karım, kızlarım, oğlum hepsi... Ben dâhil... Onlar da böyle istiyorlar zaten. Keşke bir şeyler yapabilsem, değil mi Ragıp Bey? Sen de konuşsana oğlum.

Ragıp verecek cevap bulamadı. Kendi küçücük âlemini düşündü, bir de karşısındakinin gittikçe büyüyen dünyasını değerlendirmeye çalıştı.

- Siz darülfünunda okumuşsunuz.

- Evet efendim!

- Fransızca da bilirmişsiniz.

- Biraz efendim!

- Talebeyken Tütüncü İsmail Efendi'nin yanında çalışmışsınız?

- Nereden öğrendiniz efendim?

- Tütüncü İsmail! Bakalım onu ne yapacağız? Henüz bir karar vermedik. Niye bir daha gidip görmediniz Tütüncü İsmail Efendi'yi?

- Hiç hatırıma gelmedi efendim... Beni şaşırtıyorsunuz.

- Neyse! Ben de seni tanışıp görüşmek için bu gece buraya davet ettim.

24 Mayıs'ın akşamıydı. Dışarda karanlık bir gece başlamak üzereydi. Şimdi Şeref Efendi saatini çıkarmış bakıyordu. Galiba merak, gittikçe artıyordu... Avunmak istercesine fısıldadı:

- Kitaplarım! Yazma eserlerim! Divanlar, velâyetnameler şu, bu... Üstelik büyük hattatların tabloları... Yaşarsam eğer, bir gün onları kıymet bilen birine hediye edeceğim. Ben ezilmeye başladım altlarında. Kitaplarımın çoğu şehirdeki konakta kaldı... Canını sıkıyor muyum?

- Hayır efendim!

- Şimdi de sevgiden söz edeyim sana. Dudaktaki sevgiden değil, gönüldeki sevgiden. O sevgiyi yaşayanlar çirkinlikten, kötülükten uzaklaşırlar, güzeli özlerler, ararlar, bulamazlarsa yaratırlar. O zaman dayanışma başlar, kavga durur ve parmaklar tetiklere gitmez, çizmeler toprağı hoyratça çiğnemez. Güzel ise süsler bizi. Başın döner, secde edersin yaradanın karşısında. Hizmet aşkı yardım etme arzusu sevgiden kaynaklanan en büyük güzelliktir. Özleyin, görün, yeter diyorum bütün insanlara. Emperyalist güçler, bu güzeli görselerdi, sevmenin anlamını bilselerdi, bu savaşa kalkışırlar, böylesine insafsızca ezilmişi daha fazla ezerler miydi? Ama haklılar, göremiyorlar, zaferin sarhoşluğunu üzerlerinden atamıyorlar, kendi çıkarlarını, kendi güvenliklerini karşısındakileri ezmekte buluyorlar. Haklılar diyorum size...

Şimdi Şeref Efendi âdeta bağırıyordu. İrileşmişti. Bir elini beyaz sakalına götürmüştü. Karşısındakinin sanki kabahat yapmış gibi ufaldığını görmemezlikten geliyordu.

- Evet haklılar! İnanın bana, İtilaf devletleri olmasa, onların yerine başkaları gelseydi, aynı davranışlarda bulunacaktı. Mademki sevmesini öğrenememişler, mademki güzeli görememişler, öyleyse içlerindeki boşluğu güçlerine dayanarak zulmün sarhoşluğuyla gidermeye çalışacaklardı. Öyle de yapıyorlar. Bu vaziyet karşısında bizim nasıl davranmamız gerek? Bunu düşündüm. Mademki sevgiyi ve güzeli onlara şu anda öğretmemize imkân yok, o halde yaşayabilmemiz için güçlerine daha üstün bir güçle karşı koymak gerek! İşte o halde onların topuna, tüfeğine, zırhlarına, hatta zenginliklerine karşı elde edeceğimiz güç sadece millî birliğimiz, millî şuurumuz, inancımız, dayanışmamızdır. Nitekim Mustafa Kemal Paşa Hazretleri evvela bunu sağlayacak ve bu birlik hep devamı ederse, bu şuur sönmezse Türk sonsuzluğa dek yaşayacak!...

Galiba Şeref Efendi yorulmuştu. Karşısındakilerin hiç konuşmadıklarını yeni farkediyor gibiydi. Ama anlatmak istediği başka

bir husus daha vardı. Üstelik Yarbay Sıtkı'nın gecikmesini böylece unutacak, ikide bir saatine bakmayacaktı.

- Şimdi de İstanbul'un, bu aziz beldenin durumunu gözden geçirelim. Türk ve Müslüman İstanbul diye adlandırılan, yani Beşiktaş, Haliç, Kasımpaşa, Eyüp, surların içindeki yedi tepede oturanlar, Üsküdar, Beykoz ve çevreleri açlık, işsizlik ve hastalıklarla kıvranıyor, yine de eski geleneklerinin çözülüp dağılmaması ve o duyguları kaybetmemek için direniyor. Dullar, harp malülleri, yetimler, ne hissettikleri bilinemeyen terhis edilmiş askerler bu semtleri dolduruyor. Elbiseler lime lime; hüsran, kin, ümitsizlik içindeler. Sonra Şişli ve Pera var. Harp zenginleri, Rum, Ermeni tüccarlar, ne iş yaptığı bilinemediği halde avuç avuç para harcayanlar orada. Ayrıca eski vezirler, saltanat düşkünleri, yeni politikacılar da gözden kaçmamalı. Bunların çoğu işgal kuvvetlerinin ileri gelenleriyle kucak kucağa, millî renkten yoksunlar, kumar ve içkiye dalmışlar, üzerlerinden dökülen lüks hayat dedikleri bir yaşantının içindeler... Bir de dağılan konakların geride kalan aileleri ve bunların hiçbir işe yaramayan oğulları, kızları, torunları göze çarpıyor. Fakirleşmiş, çaresiz kalmış bir toplum bunlar. Kısacası İstanbul parsellenmiş. Ekalliyet galiplerden ziyade zafer sarhoşluğu içinde... Aralarında elbette istisna teşkil edenler de var. Hepsini bir potaya koyamazsınız... Mesela... Mesela... Takdirle bahsedeceğimiz, şükranla anacağımız bir... Bir...

Galiba Şeref Efendi sözünün sonunu tamamlamak istemiyordu. Nitekim dışardan gelen bir gürültü ona yardımcı oldu, sustu, hep birden dinlediler.

Şimdi bağın iki köpeği birden havlıyordu. Birileri koşuyordu... Gecenin karanlığı, dışarıdaki sesleri büsbütün büyültüyordu.

Şeref Efendi hemen ayağa kalktı, sanki gençleşmişti:

- Telgraf makinesini kuyuya sarkıtın, dedi...

Telgrafçı Asım Bey, yerinden fırladı, odadan çıktı. Biraz sonra sokak kapısının açıldığı duyuldu. Taşlıktan ayak sesleri gelmeye başladı. Ardından içeriye Şeref Beyin hanımı girdi.

- Ne oluyor Nurten? Tedbirde kusur mu ettik?
- Hayır beyciğim. Telaşlanmayınız! Üzülecek fazla bir şey yok.
- Nedir bu gürültü öyleyse?
- Beyciğim! Yarbay Sıtkı Bey'i vurmuşlar!
- Nerede, nasıl?

- Bilmiyorum. İki adamımız köpeklerin havlaması üzerine onu bağın arka tarafında yerde yatarken görmüşler. Sanıyorum, gizleniyormuş. Koluna girip getirdiler.

- Yarasını sarsınlar. Kızım Nur, bunu iyi becerir.

- Gereğini yapıyorlar beyciğim. Birazdan Yarbay Sıtkı Bey sevgili dostlarının yanında olacağını söyledi. Lütfen sizler bekleyiniz. Bir çay daha arzu ederler mi acaba?

- Sanmıyorum. Biraz sonra yemek yeriz. Haber verirsin.

Nurten Hanım çıktı. Hep beraber oturdular, beklediler. Nitekim yarım saat kadar sonra Yarbay Sıtkı Bey Telgrafçı Asım ile beraber geldi. Başında bir kalpak vardı. Omuzu sarılıydı. Ceketinin bir kolunu giymişti.

- Geçmiş olsun Sıtkı Bey oğlum.

- Sağol baba! Fazla bir şey değil! Az kaldı yakalanıyordum.

- Kim? İşgalciler mi?

- Evet yolumu çevirdiler. Silah aramaya kalkıştılar. Üstümde tabanca vardı. Onun için kaçtım...

- Tedbirsizlik. Hiç silah taşımamak gerek...

- Ateş ettiler, ateş ettim. Vurdum mu bilemiyorum.

- Seni tanıdılar mı?

- Hiç sanmam. Yolumu değiştirdim. Dağ yollarına tırmandım. Umuyorum ki izimi de kaybettirdim. Emin olmak için bir süre bağın arka tarafında yere yatıp bekledim. Sizin köpekler uzaktan bile koku alıyorlar!

- Oğlum İsmail iyi yetiştiriyor onları. Zahmet olmazsa, bu gün olup biteni anlat bize.

- Eski Bahriye Nazırı Rauf Bey Bandırma'ya gitmiş. Oradan Anadolu'ya geçecekmiş! Sadrazam Damat Ferit Paşa sözde barış kongresi için Fransa'ya yolcu oldu. Ayrıca sanırım ayın yirmialtısında Saltanat Şurası toplanacakmış. Sultan Vahdettin'in bir çırpınışı olsa gerek bu... Ama boşuna...

Hepsi başka bir haber daha bekliyordu. Sıtkı Bey, elbette bu beklenen haberi de bildirecekti. Fakat bundan evvel bir konuya daha değinmek istiyordu.

- Bekirağa Bölüğü'ndeki tutuklu İttihatçıların ileri gelenleri galiba Malta'ya sürülecekmiş.

- Sanırım Fethi Bey de bunlara dâhil.

- Evet baba. Önleyemeyeceğiz.

- Şimdi de silahlardan bahset. Merakta bıraktın bizi.

- Üç katır yükü tüfek Dudullu yoluyla gönderildi. Özbekler Tekkesi'nde depolanmıştı. Gece yarısı yola çıktı. Yenibahçeli Binbaşı Şükrü Bey, menzil menzil izleyecek onları. Rum çeteleri sarmış yine etrafı... İngilizler yardım ediyor. Yılmak yok, değil mi baba?

- Yok!... Yalnız bu kadar silah ne işe yarar?

- Küçük teknelerle de gönderiyoruz.

- Sırası gelince depolar boşaltacağız. Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin buyurdukları gibi siyasi ortam iyice belli olduktan sonra büyük teknelerle taşınacaklar.

Şeref Efendi sustu, düşündü ve yine konuşmaya başladı:

- Hatırlatmak istediğim birkaç konu daha var. Onları da konuşup bir karara varalım.

- Sizi dinliyoruz baba!

- Recep Ağa bir süre kahvesinden çıkmayacak, hiçbir işe karışmayacak. Üstelik buluşma yeri bundan böyle Şehremini olmayacak, kendinize buradan başka daha emin bir yer seçmelisiniz. Ne dersiniz?

Kâtip Cafer Bey,

- Ben bulurum, dedi. İdare kurulumuzun diğer üyelerine de haber salarım. Esasen Recep Ağa pek üzgün. Muhbirle Jozef Ponti Efendi'yi düşünüyor. Bir türlü işin içinden çıkamıyor. Üstelik eli kolu bağlı kalmak da istemiyor. Muhbiri bulsa kimseye aldırmadan hemen hakkından gelecek.

- Sakın ha, asla dediğim gibi yerinden kıpırdamayacak. Unutuluncaya kadar. Jozef Ponti'ye gelince, neden yanıldı diye soruyorsunuz değil mi?

- Evet baba!

- Şimdilik bunun üzerinde durmayalım. Bakalım ilerde neler olur? O zaman düşünürüz. Sadık Reis'e gelince...

Yarbay Sıtkı Bey Şeref Efendi'nin ne diyeceğini biliyordu. Kendisi de onun gibi düşünüyordu:

- Evet, dedi, Sadık Reis, bize haber vermeden İngiliz İstihbaratını basmaya kalkışmamalıydı.

- Doğru. Recep Ağa gerekirse feda edilecekti. Acemilik yapmayalım. Sırası gelince, başka yollardan çare aramak gerekirdi. Aksi takdirde hepimiz ortadan silinir, amacımıza erişemeyiz.

- Recep Ağa'yı çok sevdiği için böyle davrandı Sadık Reis! Kendisine hatırlattım...

- Bir konu da Feride Hanım kızımız! Özbekler Tekkesi'ne gitmesi asla doğru değildi. Ragıp Efendi oğlumuzun mahallesine Sadık Reis gerekmedikçe uğramasın. Başka birisini Feride kızımıza gönderirsiniz, böylece haber alırız.

Şeref Efendi, haksızlık yaptığını biliyordu. Genç bir kadını yavrusuyla yalnız bırakmak, onun arzu ve çırpınışlarını görmemezlikten gelmek esasında kendisinin hayat anlayışına sığmazdı. Fakat ne yapsın ki orta yerde bir amaç vardı. O amaç gerçekleşirse onu özlemini çektiği sevgiye ve güzele götürecekti. Yalnız kendisini değil, geride kalanlar da aynı duyguyu paylaşacaklardı. Hatta tüm insanlar bile...

Barış olacak, özgürlük olacak, mutluluk olacak, dayanışma olacak, küllenmiş millî şuur çiçeklenecek, büsbütün renklenecek, Tanrı'ya uzanan eller "Çok şükür!" diyecek ve insanlar inanacaklar... Bunların hepsi güzel değil miydi?

- Sevelim... Ve hoş görelim. Beni de hoş görün evlatlarım. İstemediğim halde böyle konuşuyorum. Başka çaremiz yok. Bir süre katlanmak gerek! Bu konularda söz isteyen var mı?

Veznedar Şahap Bey:

- Muhbirler ne olacak? diye sordu. Onları bulmamız gerek. Hem Ragıp Efendi'nin muhbirini, hem de Recep Ağa'nın muhbirini.

- Kanaatime göre Ragıp Efendi'nin muhbiri Feride kızımızın ağabeyleri. Hiç ummadığımız birisi de olabilir. Zaman gösterecek. Elbet her iki muhbir de şöyle veya böyle bir gün meydana çıkacak.

- Ragıp Efendi'yi nerede gizleyeceğiz? Artık Şişli Karakolu'nda da olmaz.

- Özbekler Tekkesi'ne de sık sık gidemez. Bence... İyisi... Hayır, bir türlü karar veremiyorum. En iyisi burada kalsın. Bana arkadaş da olur. Şimdi başka bir konuya değinelim. Aynı amaç uğruna çalışan İstanbul'daki diğer gruplar meselesine...

Yarbay Sıtkı Bey bu konuda pek hasastı. Şeref Efendi'nin kendisiyle aynı görüşü paylaşmasını isterdi. Ne olursa olsun diğer gruplara yardım etmek, onların değerlerini asla küçümsememek düşüncesindeydi. Bu yüzden inancını dile getirdi:

- Baba! Başta "Karakol" olmak üzere birçok grup var. Biliyorsunuz, evvelce de arkadaşlar değinmişti. Yenileri de çıkacak. Sahtekâr olma-

maları kaydıyla birbirimize yardım edeceğiz. Sizin de böyle düşündüğünüze eminim!

- Elbette! Kesinlikle ben de sizlerden bunu isteyecektim. Zaten içimizde öyleleri var ki, hem bize, hem öteki gruplara yardım ediyor. Mesela Yenibahçeli Şükrü Bey! Bu millet onun hizmetini unutmayacaktır. Amacımıza ulaşalım, bunun şerefi kime ait olursa olsun hiç önemsemem. Sanıyorum Yarbay Hüsamettin Bey de bir grup kurmuş, Yarbay Kemal Bey'in M. M. grubu da var. İsim saymak gerekmez...

Odadakilerin hepsi, başlarını salladılar. Yalnız Bahriyeli Şevki Bey,

- İhanet ederlerse affetmeyiz! dedi.

Şeref Efendi gülümsedi, bir an düşüncelerini gerilere doğru kaydırdı. Sonra geleceği gözlerinin önünde canlandırmaya çalıştı. Ve kesinlikle kararını verdi:

- Hazırlıklı olmalıyız! Her an, her şey için... Anadolu'ya subay gerekebilir. Adlarını tesbit etmeliyiz. İstihbaratımızı daha da kuvvetlendirmeliyiz. Masumların yardımına koşmalıyız. Zayıfı korumalıyız!... Ve, ve... Sırasında İstanbul'daki silah depolarını boşaltıp Anadolu'ya taşımak için şimdiden çok paramız olması gerek. Takalarla değil, gemilerle gitmeli... Navlun ücreti epeyce tutar. Kumpanyalara çengel atmalıyız. Sağdan soldan topladıklarımız yetişmez! Ve işte ben bu yüzden Eminönü'ndeki hanımı da satılığa çıkardım. Oğlum bu işi yarın halledecek. Sağlanan parayı, dışardan toplananlar gibi Veznedar Şahap Bey saklayacak. Dükkânlarım da var... Gerekirse...

Hepbirden,

- Hayır! dediler. Han sizindir, sizin kalmalıdır. Yalınızı da sattınız! Yetmedi mi? Geriye pek birşeyiniz kalmıyor.

Şeref Efendi'nin ağzından sadece "Vatanım!" kelimesi çıktı. Sonra merdivenin başında bekleyen ve onları yemeğe çağıran karısıyla onun arkasında ellerindeki havlularla duran gelini ve kızına seslendi:

- Siz ne dersiniz? Hanımım! Gelinim! Kızım! Satmak gerekmez mi, vatanımız için değmez mi?

Kadınların gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Başlarındaki beyaz başörtüsü, petrol lambasının titrek ışığında dahi daha beyaz, bembeyaz görünüyordu.

Nurten Hanım hıçkırıklarını boğmaya çalışarak güçlükle cevap verdi:

- Beyciğim! Bize neden danışırsınız? Siz en iyisini yaparsınız. Vatan olmazsa malın ne kıymeti var? Hatta canın bile... Değil mi beyciğim?

Şeref Efendi koşarcasına yürüdü, karısını okşadı. Sonra kızı ile gelininin karşısında durdu:

- Söyleyin bana, dedi. Kızım Nur ile gelinim Işık! Söyleyin bana; gerekirse bu vatan için siz kadın olarak canınızı verir misiniz?

- Elbette baba! Hiç düşünmeden baba!

- Daha başka? Daha kıymetli şeyler... Feda eder misiniz?

Kızı ve gelini birbirine bakındılar. Karşılarında ufalmış, büsbütün küçülmüş Şeref Efendi'yi yaşlı gözlerle süzdüler. Sonra diz çöktüler. Elleriyle yüzlerini kapadılar. Boğazlarından sadece şu iki kelime çıktı:

- Evet, evet!...

Sofayı sanki soğuk bir rüzgâr kapladı. Hepsi üşüdü. Hatta paltolarını aradılar. Bir çılgın mı vardı karşılarında, ona bunca zamandan beri saygı beslemekle hata mı etmişlerdi?

Fakat fazla düşünmelerine vakit kalmadı, Ragıp'ın bir şaşkın gibi ortaya atıldığı, çırpındığı ve kendinden umulmayan bir sesle bağırdığı görüldü:

- Ben ne olacağım, ben ne olacağım? Verecek hiçbir şeyim yok. Üstelik hazır yiyorum katınızda... Bugüne kadar da bir yararım dokunmadı. Bıktım! Görev verin bana, öl deyin bana. Takadaki adam, sana sesleniyorum! Recep'in kahvesine gittim de ne oldu? Asalak mıyım ben? Karım, çocuklarım, anam! Onlar ne olacak? Hiç birini göremiyorum. Üstelik onları da besliyorsunuz.

Yarbay Sıtkı Bey Ragıp'a yaklaştı. Omuzundaki yaranın acısına aldırmadan bir elini onun omuzuna attı:

- Takadaki yolcu, dedi. Haksızlık etme. Sen bugüne kadar farkında olmadan çok iş yaptın. Bir kere vaktiyle savaşmanın, yaralanmanın, hatta sağır kalmanın manasız olmadığını anladın. O günler, bugünü hazırladı. Varlığınla da bizleri güçlendirdin. Sonra Sadık Reis gibi birini, en büyük desteğimizi takipten kurtardın, onun yerine sen aranır oldun. Sadık da rahatça dolanıp şüpheden uzak görev yapabiliyor. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa hazretlerini gördün, ondan bize haber getirdin, direktiflerini ilettin. Ve şimdi buradasın. Daha

çok işler yapacaksın, bekle... Şeref baba ne dedi? Duydunuz hepiniz! Onu asla bir çılgın sanmayın. Görün ve anlayın! Vereceğiyle alacağını teraziye koyup tartıyor. Alacağının yanında vereceğinin hâlâ hafif kaldığı inancında...

Yarbay Sıtkı Bey'in şakaklarından boncuk boncuk terler akmaya başlamıştı. İnsanların bir duvar olmadığını, hatta bir makine olmadığını gayet iyi biliyordu. İnsanlar bazen his girdabı içinde boğulurlardı, yapmak isteyip de yapamamanın aczi içinde kıvranırlardı. O insanlar ki, savaşın bütün katılığına ve acı kurallarına rağmen duygularını silip atamazlardı. Ararlar, özlerlerdi ve bir şeyler yapmak için çırpınırlardı. Yaradanın eseri olan insan da yaratmalıydı. İşte o zaman acz silinip kaybolurdu.

Sıtkı Bey başını kaldırdı ve Şeref Efendi'ye baktı. Şeref Efendi onu anlamış gibi:

- Sanat! dedi... Vatana can katmak, onu yüceltmek de bir sanattır. Yaratılanın yarattığı eserdir. İnsan eserine ihanet edemez. Vatan senin ve benim, bizlerin omuzlarında yükselir. Hatta bu kadınların da. Ufalmazlar onlar, yücelirler... Oğlum Ragıp Efendi, sana söylüyorum, sadece sana. Bir daha isyan etmeyesin diye sana söylüyorum. Takada gördüğün ikinci adam Binbaşı Rıza, benim damadımdı. İlerdeki yolda, buraya gelirken gözümün önünde işgalciler vurup devirdi onu... Ben bekçi kulübesindeydim. Yardımına kimseyi göndermediğim gibi sahip de çıkmadım. O da dönüp buraya bakmadı bile... Ölüsünü kim kaldıracak diye ileride pusu kurdular. Bizi çağırıp kim olduğunu sordular, tanımadığımızı söyledim. Bir süre bahçeye bile çıkmadık, sadece Yarbay Sıtkı'ya gizlice haber gönderdim. Sonunda bir çöp arabasına atıp götürdüler damadımı. Söyle! Ben şerefsiz miyim? Adımın Şeref olduğuna bakmadan söyle... Onun için bekleyeceksin ve gerekirse bu kadınlar etlerini de satacaklar.

Sonra kızına döndü, içi titreyerek, âdeta inlercesine sordu:

- Çok üzgünsün değil mi Nur?

- Çok, hem de pek çok baba! Bunca savaştan sonra gözümüzün önünde kocamın ölümüne seyirci kalmak pek korkunçtu!

- Beni lanetliyor musun kızım?

- Asla baba! Siz gerekeni yaptınız.

Artık kimse bir şey söyleyemiyordu, hele Ragıp hiç!... Bu adam asla çılgın değildi, bu adam ne yaptığını biliyordu ve için için kaynıyordu.

Nurten Hanım "Artık yemeğe buyurun, lütfen!" deyince hepsi derin bir baskının altından kurtuldu ve o zaman anladılar ki, vermeleri gereken daha çok şeyleri olmalıdır. Kadınlar leğen ve ibrik de getirmişlerdi. Misafirlerinin ellerine su döküyorlar ve sonra havlu ile kuruluyorlardı.

*
* *

Ragıp artık Şeref Efendi ile beraberdi...

27 Mayıs'ta Bekirağa Bölüğü'ndeki bir kısım İttihatçıların Malta'ya sürüldüğünü ve aynı tarihte Aydın'ın işgal edildiğini orada duydu.

Mustafa Kemal Paşa'nın, Erzurum'daki Onbeşinci Kolordu'ya, Ankara'daki Yirminci Kolordu'ya ve Diyarıbekir' deki Onüçüncü Kolordu ile Konya'da bulunan Ordu Müfettişliği'ne 28 Mayıs 1919'da Havza'dan gönderdiği tebliği de bağ evinde öğrendi. Aşağı kattaki telgraf, akşamları durmadan tik-taklarına devam ediyordu.

Mustafa Kemal Paşa, tebliğinde özetle şöyle diyordu:

> "İzmir'in ve sonra Manisa ve Aydın'ın işgali, gelecek tehlikeyi açıkça belli etmektedir. Bu yüzden ülkemizin tamamının korunması için millî gösterilerimizin daha canlı olarak devamı gerekir. Hayat ve istiklalimizi yok eden işgal ve ilhak gibi olaylar milletimizi büsbütün perişan kılmaktadır. Hazmedilmesi ve tahammülü kabil olmayan bu durumun derhal giderilmesi ve bütün medenî milletlerle büyük devletlerin âdil davranmalarını sağlamak için heyecanlı mitingler yaparak millî gösterilerde bulunulması gerekmektedir. Bu durum sizlere bağlı teşkilata da yayılmalı ve büyük devlet temsilcileriyle Bab-ı Âli'yi etkileyecek telgraflar gönderilmelidir. Fakat bütün bu millî gösterilerde görgü ve geleneklerimizle hareket edilmesi, sükûnetin korunması, ayrıca Hıristiyan halka karşı herhangi bir tecavüzde bulunulmaması, düşmanca davranılmaması elzemdir..."

Şeref Efendi ile Ragıp orada, o sedirin üzerinde bazen düşünerek, bazen konuşarak günü karanlığa gömen gecenin varlığı kadar, geceyi kovan bir günün de var olabileceği inancı içinde oturuyorlardı.

Aşağıdan bazen ut sesi gelirdi. Makinenin tik-takları bittiği zaman genellikle ut da susardı. Ragıp'ın anladığı kadar, var olanı yeniden yaratmaya kalkışmak yerine var olanı bulmaya çalışmak, onu karanlıktan çekip çıkarmak hünerdi. Bunu elbet en büyük usta yapacaktı. Kendileri birer araçtı, hatta Şeref Efendi bile...

Bazen Yarbay Sıtkı Bey gelirdi, bazen Ragıp'ın tanımadıkları da gizlice uğrardı. Sonra bağ evinden haberler giderdi oraya, buraya...

Bir sandal vardı aşağıda, denizde. Üç çifte kürek gecenin karanlığında Boğaz'da balık avına çıkardı. Balıkçılar Beylerbeyi'nden Arnavutkoyü'ne uzanırlar, ağlarını atarlar, oltalarını sarkıtırlardı. Orada, kıyıda ucuz balık satınalmak için bekleyenler çok olurdu!...

Kadınlar da aşağıda yemek pişirirler, çamaşır yıkarlar ve sonra başlarını iyice örtüp seccadelerine kapanırlardı. Uzanan elleri Tanrı'ya dönüktü. Şeref Efendi namazını yalnız kılardı, odasına çekilerek... Sanat eserleriyle dolu salonda, el yazması Kur'an-ı Kerimler, gümüş işlemeli kılıç kılıfları, hatta Hattat Rakım'ın ender raslanan tabloları duvarları süslerdi. Şeref Efendi onların karşısında durur, âdeta secde edercesine bakardı.

Şeref Efendi'nin oğlu İsmail pek az uğrardı yanlarına. Hatta bağla, bahçeyle uğraşır gibi görünen iki koruyucuyla bile Şeref Efendi, bir çiçek koparmak ya da koklamak için bahçeye indiği zaman konuşurdu.

Şeref Efendi şöyle dedi bir gün Ragıp'a:

- Yarbay Sıtkı Bey'i evvelden de tanırdım. Hep bekâr yaşamış, hep bu vatan uğruna savaşmıştı. Damadım Binbaşı Rıza ile Galiçya dönüşü bu bağa geldiler. Bir gece kaldılar, sonra yine savaşmaya gittiler. Giderken, "Belki dönmeyiz," dediler. "Durumu iyi görmüyoruz. Recep Ağa denen bir çavuş da Galiçya'daydı. Bizimle beraber çarpıştı. Şimdi yaralanıp geri döndü. Oldukça varlıklıdır. Şehremini'nde de çok sevilir, hatta sayılır. Ona bir kahve açmasını söyledik. Gerektiğinde bizlerin buluşacağı yer olacak. Siz de Recep Ağa'yı görürseniz seviniriz." Damadımla Yarbay gittiler. Kızım yine çok ağladı arkalarından... Fakat en büyük talihsizlik, kocasının gözleri önünde ölümü, hele bir çöp arabasıyla götürülüşü oldu. Bir çocuk bekliyorduk, bir torun, onu da kaybettik o akşam. Senin de böyle olmuş sanırım, savaş yuvaların en büyük düşmanıdır. Eşinle birkaç saat kalmış, sonra yine savaşa gitmişsin. Yavrular, eşler,

ümitsizce bakar geleceğe! Kim istedi bu savaşı? Neden çarpışıldı boş yere? Devletler de insanlar gibi neden birbirlerinin gırtlağına sarılır? İçimizdeki şeytan orada yaşadıkça, yerini sevgi meleğine bırakmadıkça bu hep böyle devam edip gidecek. Şeytanı kovmamız gerek, değil mi Ragıp Efendi oğlum?

- Evet efendim!

- Yalnız "evet"le olmaz sanırım. İnanmak gerek, vermek gerek, vermenin unutulmaz zevkini tatmak gerek. Kişiler çıkar peşinde koşuyorsa ve bu onlara göre bir zevkse, bu hata vermeyle giderilmeli.

- Düşünemiyorum, ne diyeceğimi bilemiyorum efendim. Aklıma Hüseyin Amca geliyor. Onu da Süleymaniye'de ihtiyar bakkalın evinde yüz üstü bıraktım. Ben âciz ve nankörün biriyim efendim. Verebilmesini öğrenseydim, gidip hiç değilse Hüseyin Amca'yı arar bulurdum. Ona destek olmaya çalışırdım.

- Benimkisi hayal mi acaba Ragıp Efendi oğlum? Bu düşüncelerim Kaf Dağı'nı aramaya mı benziyor? Olmayacakla mı uğraşıyorum dersin? Böyle bir dünya kurulur mu? Bu güneşin kabuk bağlayıp yazıyla kışıyla, sıcağı soğuğuyla bizi şaşırtmayan yeni bir güneşin doğması gibi mi dersin? Hüseyin Efendi'ye gelince... Evet oğlum, Hüseyin Amca dediğin o zat hayatta değil artık...

- Emin misiniz, nereden haberiniz oldu?

- Gittiler, hizmet etmek istediler bizimkiler... Ne yazık ki, bakkalla beraber işgalin acısı göğsünde büyüye büyüye yorgun kalbini susturdu. Konuşma... Üzülme!.. Ruhu şad olsun! Kendisini daha evvel de tanırdım...

Ragıp gerçekten konuşamadı, başını önüne eğdi, ağlayamadı da... Yalnız gelecek daha karanlık gözüktü ona...

*
* *

Akşama doğru, Şeref Efendi'nin oğlu İsmail şehirden geldi,

- Han satıldı, dedi, parasını Veznedar Şahap Bey'e verdim.

Şeref Efendi âdeta sevindi buna.

- Bir yük kalktı üzerimden, diye söylendi. Hafifledim! Daha başka şeyler de yapmalı, çok para toplamalı... Alıcısı çıkarsa hamamı da satarım. Dükkânlara da sıra gelir elbet... Kızılay'ı da düşünmek gerek.

- Siz ne ile geçineceksiniz?

- Ben mi? Ne çıkar?

İsmail, aşağıya telgrafın başına geçmişti, kadınlar yine ut çalıyorlardı ve galiba Şeref Efendi'nin kızı Nur bu sefer şarkı söylüyordu. Hem de ağlarcasına.

Durgun, fakat yapışkan bir gece başlıyordu. İçlerini bilinmeyen bir canavarın tırmaladığı, huzursuzluğun baskısı altında ezilen, yine de iç âlemlerini belli etmemeye çalışan insanlar vardı o evde, kadınlı erkekli...

Gece iyice karardığı sıralarda hoca kılığına girmiş Yarbay Sıtkı Bey geldi. Sarığını sedirin üzerine bırakırken,

- Mitingler başlayacak, dedi. Fatih'te, Sultanahmet'te... Başka yerlerde de olacak tabii... Türk Ocağı'nda da toplanıldı. Halide Edip Hanım da konuşacak. Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin tebliğindeki emirleri yerine gelecek.

Şeref Efendi zaten bunu biliyordu, sadece sordu:

- Tarihler tespit edildi mi?

- Evet! Sultanahmet'teki 6 Haziran'da...

- Pekâlâ! Bu mitinge gözlemci olarak Ragıp Efendi oğlumuz katılır! Daha bir haftamız var.

Bu sefer Yarbay Sıtkı Bey cebinden bir gazete çıkardı. Bu bir *İkdam* gazetesiydi. 25 Mayıs 1919 tarihini taşıyordu.

- Gazeteyi getirdim baba, dedi. Buyurun...

- Biraz geç kaldıksa da zararı yok. Ragıp Bey oğlumuz okusun, beraber dinleyelim.

Ragıp, Sıtkı Bey'den *İkdam* gazetesini alıp işaretlenen yeri yüksek sesle okudu:

> "Washington'dan telsizle bildirildiğine göre, Osmanlı İmparatorluğunda bir Amerikan himayesi sağlanması meselesi Amerika Kongresine arz olunmak üzeredir. Mösyö Wilson'un, sulh konferansında Türkiye'nin neresinde Amerika himayesi kurulacağının açıklığa kavuşmasından sonra durumu Amerika Kongresine bildireceğinden ve Kongrenin olumlu bir karar vereceğinden kimsenin şüphesi yoktur.
>
> Anlaşıldığına göre Türkiye muhtelif himaye mıntıkalarına bölünecektir. Bu suretle Türkiye dünya haritasında ancak bir müstemleke devleti olarak görülecektir. Bahis mevzuu teklif, Amerika'nın

İstanbul ve Anadolu'da Türkiye'ye bırakılacak kısımda bir manda kurma suretiyle olacaktır..."

Ragıp gazeteyi bıraktı,

- Bizi yine başka türlü parçalıyorlar... dedi.

- Parçalayacaklar ya evlat!... Birçok toprağımız tamamen elden gidecek, bize lütfedecekleri kısma da manda adıyla Amerika yerleşecek. Haklılar diyorum size... Ama başarabilecekler mi? Orası şüpheli. O, Anadolu'daki sarı saçlı aslan, buna izin vermez! Biz de peşindeyiz işte. Millî gururumuz, şanla şerefle dolu tarihimiz küllendirilmeye çalışılsa da çok üstün imkânlarımız onların karşısına dikilecektir. Biliyorum, bu manda meselesi gittikçe alevlenecek. İçimizde, gerçekten vatanını sevenler arasında bile bu mandaya taraftar olanlar da var... Başka çare göremedikleri için böyle düşünüyorlar. Hayır, asla... Ya büsbütün batacağız, ya da yaşayacağız.

Şeref Efendinin gözleri çakmak çakmaktı. Hiddetine eklenen üzüntüsü ona, o anda bazı çılgınlıklar yaptırabilirdi. Karısının sofaya gelip "Buyurun yemeğe!" demesi üzerine duygularını yatıştırmaya çalıştı. Gelininin getirdiği leğen ile ibrikte ellerini yıkadı, kızının uzattığı havlu ile kurulandı. Sonra:

- Affet beni kızım Nur, dedi. Biliyorum, ben dünyanı kararttım. Yine hıçkırıklarını tutamadın bu akşam. Affet kızım! Sen de hak veriyorsun. İnan ki böylesi gerekti... Biz bir yerlere doğru gidiyoruz. Uydurduğumuz mekân içinde hayalimizde yaşattığımız zamanla birlikte bir yerlere gidiyoruz. Umarım zamanın götüreceği yer ilerde senin için güzelliğin ve sevginin gölgelenmediği bir mekân olur...

Hepsi başları önlerine eğik aşağıya indiler... Telgraf sesleri çoktan susmuştu... Bu sefer bir sandıkta saklanan ve bir jandarma karakoluna bağlı manyetolu telefon çalıyordu. Bu telefon çok az çalardı...

"Alo! Bir bardak su istiyorum!"

"Buyurun! Üzüm istemez miydiniz?"

"İngiliz devriyeleri sıklaştı, dikkat edin! Bu gece kimse sokağa çıkmasın. Burada birkaç ev bastılar!... Bu kadar!"

"Anlaşıldı... Güle güle..."

İşte bu telefon hep böyle zaman zaman haber getirir, haber götürürdü...

-XII-
SULTANAHMET MİTİNGİ

RAGIP'ı Yarbay Sıtkı Bey'in giydiği hoca kılığına sokmuşlardı. O sabah yola çıktı. Günlerden Cuma idi, 8 Haziran 1919 Cuma...

Arka yoldan, bayırlar aşıp tepelerden inerek kıyıya varmıştı. Beylerbeyi'ndeki balıkçılar ona, sözde şakalaşarak, "Hoca efendi deniz tutmazsa seni karşıya geçirelim." demişlerdi.

Üç çifte kürek Boğaz'ın sularını yarmaya başlamış, sandal Arnavutköy'e yanaşmıştı...

Ragıp, Sultanahmet'e geldiği zaman meydan çoktan dolmuştu. Meydan ortasındaki insanlardan çevreye doğru bir kaynaşma ve bir uğultu dalgalana dalgalana uzaklaşıyordu. Bu uğultuları, minarelerden gelen tekbir sesleri bastırıyordu:

"Allahu Ekber..."

Bekliyorlardı, İngiliz askerlerinin yavaş yavaş etrafı çevirdiğini anladıkları halde endişesiz, fakat dopdolu heyecanla onbinlerce kişi bekliyordu.

Kulaktan kulağa dolaşan sözler de vardı. Oraya nasıl ve kimin tarafından gönderildiklerini, miting haberini nasıl aldıklarını sorarsanız, çok kimse bilmezdi. Şöyle diyorlardı birbirlerine:

- Fatih mitingi de çok güzel olmuş!

- Ben oradaydım! Evet çok güzel oldu. Coştuk, ağladık!

- Halide Edip Hanım orada da konuşmuş. Burada da konuşacak.

- Polis Müdürü Halil Bey mitingin kontrolünü şube müdür muavini Nevzat Bey'e bırakmış...

- Polis ses çıkarmayacakmış. Mitingi dağıtmayacakmış.

- Doktor Adnan Bey, Göz Tabibi Esat Paşa, Cemil Bey, Maliye Müfettişi Arif Bey, Eczacı Vasıf Bey ve arkadaşları tertip etmiş bu mitingleri diyorlar.

- Ali Kemal Bey; elinden geldiğince mitingi engellemek istemiş... Haddini bildirmek gerekmez mi?

- Lanet!... Lanet!...

İleride bir kürsü vardı... Kürsünün önünde sarıklı hocalar, darülfünun müderrisleri ve tıbbiye talebeleri duruyordu.

Fesliler, çakşırlılar, bir mintan ve bir yelektiler, yumurta topuklular, sırık hammalları, eteklerini beline bağlamış medreseliler hep oradaydı. Hatta hatta çarşaflı, peçeli, yaşmaklı hanımlar bile vardı... Çoğunun yüzü açıktı.

"Allah!" diyen bir sesin yanında "Vatanım!" diye haykıran başka bir ses duyuluyordu.

Gökte uçaklar uçuyordu, İngiliz uçakları... Âdeta minarelerin kenarından geçiyorlardı.

- At diyorlardı, fırlat bombanı, parçala bizi...

Uçaklar ne kadar gürültü çıkartırsa çıkartsın, ne kadar hırlarsa hırlasın kimse aldırmıyor, kimse onlara önem bile vermiyordu. İşte bekliyorlardı, bekleyeceklerdi de... Biraz sonra şu kürsüden bir ses gelecekti. Ümitlerini tekrarlayacaktı bu ses, yalnız olmadıklarını, özgürlüğün çok yakın olduğunu bildirecekti. Onlar da avunacaklar ve daha inançlı bakacaklardı geleceğe... Bunun bir aldatmaca olmamasını dileyeceklerdi.

Ragıp kalabalığı yarmaya çalıştı. Kürsünün önünde durmak istiyordu. Halide Edip Hanım'ın söyleyeceklerini başka türlü duyamaz, Şeref Efendi'ye gerçeği anlatamazdı.

Kürsüye iyice yaklaşmıştı ki, gözü tanıdık bir kişiye takıldı. Bu İngiliz İstihbaratında çalışan sivil polis Tophaneli Süleyman'dı. Süleyman'ın yanında Ragıp'ın tanımadığı kısa boylu bir adam duruyordu. Fes giymişti bu adam, elinde bir baston vardı. Sinirliydi, bastonunun sapıyla durmadan oynuyordu. Kaşları çatıktı, kır saçları fesinin kenarından taşmıştı. Elleri bellerinde iki kişi bu adamın hemen gerisinde duruyordu. Onu korudukları belli oluyordu.

Tophaneli Süleyman'la Ragıp bakıştılar. Belki bu bakışma, iradelerinin dışında fazla uzadı. Tophaneli Süleyman, sarıklı, sakallı bu hocayı tanımaya, hatta onun burada ne işi olduğunu anlamaya çalıştı. Sonra başını çevirip gülümsedi. O zaman yanındaki kısa boylu adam sordu:

- Tanıyor musun bu hocayı?

- Hayır şef!
- Adı ne?
- Nereden bileyim şef?
- Tanıyorsun!
- İnsaf edin şef!
- Bana bak, ben Jozef Ponti! Ben, yalana hiç tahammül edemem. Bir gün anlarsam, bir gün senin nasıl çalıştığını öğrenirsem sağ kalmazsın! Bunu aklından çıkarma, asla affetmem!

Tophaneli Süleyman terlediğini farketti, sanki ayaklarının altındaki toprak kaymıştı:

- İsterseniz yakalayıp getireyim bu hocayı şef!...
- Kalsın! Sen etrafını kolla! Başka tanıdıklar var mı? Kaçaklar var mı?
- Baş üstüne şef!

Ragıp bir an olduğu yerde kalakalmıştı. Neden bilinmez, bir endişenin içine gömülmüştü. Fakat bu tereddüdünü çabuk yendi, birkaç adım daha attı, yine durdu. Artık gözlerine inanmak istemiyordu; bütün tanıdıkları oradaydı. Hiç yalnız değildi! Hemen önünde kendisini Şişli karakolunda saklayan polis memuru duruyordu. Ve sonra sırtında küfesiyle Mustafa, Kahveci Veli, Mahalle İmamı Fettah Efendi, Bekçi Gaffar Ağa... Bu kadarla da bitmiyordu; Manav Kâzım'ın dul karısı Zerafet peçesini kaldırmış, büyük oğlu Şevket'le oradaydı... Ve, ve... En şaşırtıcısı, en olmaz sanılanı karısı Feride de vardı!.. Feride yüzünü açmıştı, kucağındaki yavrusu Murat'ı boynuna sarılmıştı.

Dayanmak mümkün müydü? Aylarca görememişti eşini, yavrusunu. Konuşmalıydı onunla, hiçbir şey yapamadığının aczini anlatmalı, beklemenin boşluğu içinde nasıl yuvarlandığını söylemeliydi. Hatta, hiç değilse karısının elini tutmalı, oğlunu koklamalı, öpmeliydi.

Oğlunu öperken bir evlada sahip olmanın gururunu yaşayacak, karısının elini tutarken belki de cinsi bir arzunun, hazzın ve hepsinden öte sevginin zevkini tadacaktı.

Ragıp, Feride'yi asla unutamazdı. Feride vaktiyle al güller atmıştı yoluna. *"İkimizi bir odaya koysalar!"* diye şarkı söylemişti arkasından. Feride çok güzeldi, Feride çok sadıktı, Feride beklemesini bilen, arayan, avutmaya çalışan, dayanan bir kadındı. Üstelik Feride bir anneydi. Her anne gibi kutsaldı, anneliğin kutsal duygusunu taşıdığı

sürece de Tanrısına çok yakındı!... Ne olurdu karısına sokulsa, elini tutsa, sadece "Nasılsın?" dese idi? O kadardı... Sonra onun başka bir şey söylemesine vakit bırakmadan uzaklaşırdı... Nitekim birkaç adım attı, nefesi kesilmişçesine soludu, titrediğini hissediyordu, yine de elini uzattı... O zaman Feride'yle arasına Şişli Karakolunun polis memuru girdi:

- Nereye gidiyorsun hoca efendi?

- Ben mi? Şey!

- Ne şeyi? Söyle!

- Hiç!

- Utanmıyor musun? Böyle bir günde, duanı, niyazını unutup elin namahremine aç kurtlar gibi nasıl bakıyorsun?

- O kadın! Şu kadın mı? Evet, anlıyorum, haklısın! Yani yanılıyorsun!

- Hadi git hoca efendi, kaybol! Bir daha da başını yerden kaldırma... Sonra karakola götürürüm seni!...

Ragıp geri döndü, kalabalığı yararak, arkasına bakmamak için büyük bir güç sarfedip en ön sıraya geldi... Eğer Feride kendisini tanıdıysa nasıl bir duygu altında çırpındığını anlamak güç değildi. Nitekim Feride o anda gözlerindeki yaşlar boncuk boncuk süzülürken yavrusunu büsbütün bağrına basmış, "Murat'ım, evladım, oğlum," diyordu, "acı, çok acı!... Bir bilsen, bir bilsen..." Çocuk saflıkla soruyordu, anlamak istiyordu, bir şeyler olduğunu hissediyordu:

- Kim bu hoca efendi anne? Tanıyor musun onu?

- Bilmem yavrum! Tanımıyorum! Hiç tanımadım?

"Hiç tanımadım!" demek Feride için bütün bir geçmişi unutmak, daha kötüsü çiğnemek demekti.

Feride böylesine çırpınırken ona dikkatle bakan başka bir çift gözün sahibi soluyarak uzaklaştı ve Jozef Ponti' nin yanına sokuldu:

- Merhaba mösyö Ponti!

- Bonjur mister Jorj Kallas!

- Sizden bir ricada bulunacağım!

- Emredin! Ufak bir hizmetimiz dokunursa ne mutlu bize!

- Garip, fakat gerçek! Ahdim var! Muhakkak yerine getireceğim. Şurada çocuğunu bağrına bastırmış, ağlayan bir kadın duruyor. Adı Feride.

- Evet?

- Onu takip ettirmenizi, nerede oturduğunu öğrenmenizi rica edeceğim.

- Ya! Niçin?

- Sormayın! Hepsi bu kadar! Bana haber iletirseniz, aramızdaki dostluk bağları daha kuvvetlenir, yüksek menfaatlerimize gölgeler düşmez! Sizi daima korurum!

- Pekâlâ! Hiddetlenmeyin mister Kallas! Sizin asil görevlerinize hep hayran kalmışımdır. Britanya İmparatorluğu'nun büyük denetçisi, bir mührüyle Türk gemilerinin Karadeniz'e açılmasına izin veren eşsiz insan, ricanız bizim için bir emirdir. Yalnız hatırlatmakta yarar görüyorum, Feride dediğiniz bu kadına aşırı bir arzu duyuyorsanız, yeri burası değildir. Bu Türkler böyle konularda çok hassastır. Zaman ve zemin kollamak gerekir. Zorla yaptırılan bir işin ise hiç tadı, tuzu yoktur.

- Elbette! Ben bilirim! Sırası ve zamanı gelecektir. Siz yalnız nerede oturduğunu öğrenin yeter!

- Bir gönül hikâyesi mi?

- Hem de nasıl? Ahdim var dedim size...

İngilizce konuşuyorlardı. Tophaneli Süleyman konuşulanlardan hiç bir şey anlamıyordu. O, Jorj Kallas denen adamı gayet iyi tanırdı. Sözü işgalciler arasında da sosyetede de çok geçerdi. Genellikle Boğaz'dan Karadeniz'e açılan gemilerin kontrolünü ona verirlerdi. Bir İngiliz subayının yanında birkaç İngiliz askeri ve tercümanla Kızkulesi önünde bekleyen gemilere çıkar, ambarları, kamaraları, kaptan köşkünü didik didik arardı. "Kalsın!" dedi mi bütün gemi boşaltılırdı. Yolcular inler, fakat o sırtını dönüp uzaklaşırdı.

Jorj Kallas da fes giymişti. Şimdi ürke ürke geri dönmüş, uzaklaşıyordu. Bir kolu sarılıydı, boynuna asmıştı. Etrafına bakınıyordu, birisi gelecek, öteki kolunu da kıracak, üzerine çıkıp tepinecek sanıyordu. Çok ileride, derin derin düşünerek duran Amiral Galthorp'un sağ kolu Kolonel Symythe'in yanına gelince âdeta rahatladı.

- Bu konuşmacı Halide Edip denen kadını tutuklamalı, dedi.

- Öyle mi azizim Kallas? Düşünmek gerek! Tutuklatırsak Büyük Britanya İmparatorluğu'na yararı mı olur, zararı mı olur?

- Ben olsam acımam kolonel! Faydası olacağına da inanıyorum! Acaba Halide Edip güzel mi?

- Acımak elbette bahis konusu değil! Ben Türkleri gayet iyi bilirim. Büyük şairleri Tevfik Fikret'in vaktiyle talebesiydim. Türkçeyi de iyi konuşurum. Fakat Türkler, ezildikçe şahlanan, hele kadınlarına dokundukça her türlü tehlikeyi göze alan bir millettir. Bu yüzden takip ettiğimiz politikanın yanlış olduğu kanısındayım. Fakat mecbur kalıyoruz, âmirlerimiz de böyle istiyor. Asker ve subaylarımıza da anlatamıyoruz. Umarım bu miting bir felaketle sonuçlanmaz! Her iki taraf için de... Neyse, kolunuz hâlâ geçmedi mi azizim Kallas?

- Hayır! İnanın kolonel intikamım korkunç olacak. O adamı tanıyamıyorsam da kadını muhakkak bulacağım!

"Geliyor!" sesleri duyulup tekbir sesleri minarelerden büsbütün yükselmeye başlayınca her ikisi de sustu ve bekledi.

Bu sırada Jozef Ponti, elindeki bastonunu sık sık yere vuruyordu. Belki de bir karara varamamanın ezikliğini yaşıyordu. Nihayet Tophaneli Süleyman'a,

- Sen takip et! dedi.

- Kimi şef?

- Kimi mi? Şurada çocuğunu bağrına basıp hüngür hüngür ağlayan bir kadın var. Adı Feride'ymiş!...

- Evet şef!

- Hayır sen gitme, vaz geçtim.

Tophaneli Süleyman'ın hayret dolu bakışları arasında Jozef Ponti, arkasındaki muhafızlarından birine döndü, ona İngilizce bir şeyler söyledi. Muhafız Feride'ye bakarak uzaklaştı.

Şimdi Halide Edip Hanım kürsüye yaklaşmıştı. Ona yol açıyorlardı. Oldukça ufak tefekti, fakat inançları onu büyütüyor, yüceltiyordu. Üstelik kadın olması, toplumun onu kabul etmesi büsbütün değer kazandırıyordu.

Kürsüye çıkınca derin bir soluk aldı. Evvela minarelere, sallanan kara bayraklara baktı.

Artık tekbir sesleri kesilmişti, uğultular tamamen dinmişti. Etrafı kaplayan bambaşka bir sessizlik insanı ürkütüyordu.

Sesinin uzaklara kadar gitmeyeceğini bildiği halde önce şöyle dedi Halide Edip Hanım:

- Kardeşler! Vatandaşlar! Bilmelisiniz ki, milletler dostumuz, hükümetleri düşmanımızdır! Konuşmama başlamadan önce siz-

lerden şunları istiyorum: Evvela insanlık ve adalet esaslarına sadık kalacaksınız! Yemin ediniz?

Sanki gök gürledi, havada uçan İngiliz uçakları uzaklaştı:

- Yemin ediyoruz!

Halide Edip Hanım devam etti.

- Sonra, hangi şartlar altında olursa olsun hiçbir kuvvete boyun eğmeyeceksiniz! Yemin ediniz!

- Yemin ediyoruz!

İngiliz uçakları yine yaklaşmıştı. Fakat evvelce de olduğu gibi onlara kimsenin aldırdığı yoktu. Sanki bir sivrisinek gibi vızıldıyorlardı...

Halide Edip Hanım bir an kürsüden aşağıya baktı. Sararmıştı, belki de titriyordu, onun dünyası oradaki onbinlerce kişiyle birlikte şu kara bayraklarla kaplanmıştı... O bayraklar elbet gün gelecek gerçek rengine bürünecekti. Fakat geleceğin kuşağı bunu unutmamalı, nereden nereye ulaşıldığını, siyahla al rengin, siyahla ay yıldızın farkını gayet iyi bilmeliydi!...

Halide Edip Hanım artık konuşuyordu ve durmadan sesleniyordu:

- Kardeşlerim, vatandaşlarım! Yüzyılların şerefiyle göklere yükselen şu minarelerin yanında Osmanlı İmparatorluğunun bugünkü felaketini seyrediyor ve bu meydanlardan alaylar halinde geçmiş, yenilmek nedir bilmeyen büyük atalarımızın ruhuna sesleniyorum. Diyorum ki, "Ben İslamiyetin bedbaht bir kızıyım." Evet bugünün talihsiz bir kızı olan ben, aynı zamanda kahramanlık devrinin de anasıyım... Atalarımıza şunu da söylüyorum, "Silahsız olan bu milletin, bugünün yeni Türkiyesinin kalbi sizinki gibi yenilmez güçtedir. Çünkü biz burada Allah'a ve haklarımıza inanıyor ve iman ediyoruz.

Halide Edip Hanım gittikçe coşuyor, gittikçe sesini yükseltiyordu. Yumruklarını sıkmıştı, karşısında duran onbinlerce kişinin de aynı duyguları paylaştığına kaniydi.

Ragıp onu dinlerken bir taraftan da gözleri Recep Ağa ile Sadık Reis'i arıyordu. Her ikisini de görememişti, belki hiç gelmemişler yahut kalabalığın arasına sinmişler, gözden uzak kalmayı uygun bulmuşlardı. Ayrıca Ragıp ensesinde de bir nefes hissediyordu. Birileri üflüyordu, soluk soluğa, alev kusarcasına birileri nefes alıyordu. Elbette dost değildi bu nefesin sahibi! Kimdi, ne istiyordu? Ragıp

etrafına bakınıyor, bir türlü göremiyordu onu. Yalnız bir adam oturuyordu, merdivenlerin dibinde, yaşlıca bir adam. Ellerini göğe kaldırmış, bakışlarını Halide Edip Hanım'dan ayırmaz olmuştu. Durmadan ağlıyordu, tükenmek nedir bilmeyen gözyaşları yanaklarından aşağıya doğru süzülüyordu bu adamın.

- Ağlama baba, ağlama! Biz varız, biz...

Halide Edip Hanım zaman zaman durarak, zaman zaman soluk almaya çalışarak hatta bu ağlayan adamı üzüntüyle seyrederek konuşmasına devam ediyordu:

- Evlatlarım, kardeşlerim, bacılarım! Sizlere İtilaf devletlerinin bazen hıyanete kadar varan biz Türklere karşı yaptıkları haksız saldırganlıklarından bahsetmek isterim. Şayet ayda ve yıldızlarda da Türk ve Müslüman olduğunu bilseler hiç düşünmeden oralara da istilacı ordularını gönderirlerdi.

Halide Edip Hanım'ın önünde yazılı bir metin yoktu. İçinden geldiği gibi söylüyordu. Sonradan neler konuştuğunu sorsalar, kendisi dahi olduğu gibi nakledemez, aynı kelimeleri bulamaz, aynı cümleleri tekrarlayamazdı.

- Kardeşlerim! Babalarım!... İnanıyorum ki, bir gün gelecek çok büyük bir mahkeme, milletleri en tabii haklarından mahrum edenleri muhakkak mahkûm edecektir. Hem de bu mahkemenin üyeleri, bizi mahkûm eden devletlerin fertlerinden meydana gelecektir. Çünkü ne kadar bastırılırsa bastırılsın kişinin içinde ezelî bir hak duygusu daima vardır...

Birisi uzaklardan, "Allah!" diye bağırınca Halide Edip Hanım sustu, bir an o sesi dinledi. Ardından "Türkler asla ölmeyecektir! Buna kimsenin gücü yetmez!" diyen başka bir ses bir anda meydanda dalgalanınca bakışların yönü değişti.

İlerde kürsünün yanında sakalı ve sarığıyla duran Ra-gıp'tı bu sesin sahibi!... Ve şimdi kayınbiraderlerinden biri, sakat olmayanı, Şadan bağırıyordu.

- Vurun! Yalan söylüyor! Bu adam, bir haindir, sahtekârdır. Hoca da değildir. Adı Ragıp'tır... Adam öldürmüştür, kaçaktır...

Bir an ortalık karıştı. Evvela Şadan görünmez oldu. Tıbbiye talebeleri hemen üşüştüler. Yemiş iskelesinin hamalları kalabalığı yarmaya başladı. Mustafa küfesini fırlatıp "Kumandanım!" diye inledi ve Ragıp son defa haykırdı:

- Bu vatanı kimse çiğneyemeyecek! Yaşasın Türkiye!

Sonra Ragıp kendisi de farkına varmadan kayboldu, kalabalığın arasında eridi sanki. Bu sefer yanında Sadık Reis'in nefesini duyuyordu.

- Ne yaptın sen efendi? Benim gibi hata işlersin.

Saklayamamıştı işte, duygularını bastıramamıştı. Ölümün daha tatlı olduğunu düşünüyordu şimdi. Şu anda bir rüya âlemine dalıp gitmek, Türk'ün mutluluğunu oradan seyretmek ne kadar zevkli olurdu!

Gizlediler onu, aralarına alıp âdeta örttüler, İngiliz deniz piyadelerinin kalabalığı yarıp etrafı araştırmaları boşunaydı. Sadece ezilmekten zor kurtardıkları Ragıp'ın kayınbiraderi Şadan'ı alıp götürmüşlerdi. Daha doğrusu kurtarmışlardı onu.

Halide Edip Hanım içindeki sönmeyen imanıyla konuşmasına devam edince meydanda yine derin bir sessizlik başladı:

- Kardeşlerim, evlatlarım! Bizim çiğnenen, hiçe sayılan bu hakkımız er geç anlaşılacaktır. Tekrarlıyorum, hükümetler düşmanımız, milletler dostumuzdur ve kalbimizdeki şu haklı isyan en büyük kuvvetimizdir. İnanın bütün milletlerin haklarını kazanacağı gün çok uzak değildir. O gün bayraklarınızı alınız, bu uğurda canlarını feda eden asil kardeşlerinizi ziyaret ediniz! Yüreğinizdeki kutsal heyecan, milletlerin hakları sağlanıncaya, kadar sürecektir...

İlerde, Alman İmparatorunun yaptırdığı bir çeşme vardı. Daha ötede Fuat Paşa Türbesi görünüyordu. Divan yolundan aşağıya doğru inmeye çalışan bir tramvayın çanları pek cılız çıkıyordu. Çift atlı bir araba yokuşu tırmanmaya çalışıyordu. Havadaki İngiliz uçakları ise kaybolmuştu... Birileri bağırıyordu, bu sefer koşarak bağırıyordu:

- Padişahımız geldi, padişahımız geldi!

Sultan Vahdettin hiç gelir miydi oralara? Yanıldıklarını çok çabuk anladılar. Arabadan, padişah zannıyla, Nezarete giden Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'yı indirmişlerdi. Müşir üniformasıyla Şevket Turgut Paşa pek şaşkındı:

- Ben padişah değilim, diyordu, hâşâ ben padişah değilim! Efendimiz Yıldız Sarayı'nda...

Şevket Turgut Paşa zorla arabasına bindi, ona uzanan kollar sarktı ve araba uzaklaştı... Anladılar ki, ne bu hükümet, ne de padişah onları kurtarabilirdi... Hak ve özgürlük başka yerden, başka şekilde gelecekti...

İçlerinde iman, göğüslerinde milletlerinin özgürlük arzusu olduğu halde hepsi yavaş yavaş uzaklaştı. Bir şey daha vardı onlarla beraber giden, o da gözyaşlarıydı...

Şurada duran, kalabalığın arasında ezilmemeye çalışan malûller, yatacak yer arayan gaziler, yedek subaylar, savaşın bütün acılarını hâlâ üzerlerinden atamayanlar da diğerleri gibi o imanı, o özgürlüğü benliklerinde taşıyarak, fakat ağlamadan, geldikleri yere doğru gidiyorlardı...

-XIII-
ZERAFET'İN KISMETİ

OCAKTA bir çamaşır kazanı vardı. İçindeki su, bekâr çamaşırlarıyla birlikte kaynıyordu. Mutfak hafif buğulanmıştı. Bir köşeye sedir kurmuşlar, Ragıp'ın annesi Hüsniye Hanımı yatırmışlardı. Gözden uzak tutmak istemiyorlardı. Ne kadar cansız olursa olsun bir an geliyor, Hüsniye Hanım ayağa fırlıyor, önüne geleni deviriyor ve yere yığılıyordu.

Zerafet çamaşır leğeninin başındaydı. Büyük oğlu Şevket balık tutmaya, küçükler ise surlarda oynamaya gitmişti. Murat babaannesinin ayakları dibinde küçük tahta parçalarıyla oyalanıyordu. Ve hamur tahtasına doğru eğilmiş Feride, Mustafa'ya "Tekrarla!" diyordu.

Mustafa hamur tahtasının üzerinde duran alfabeye bakıp heceliyordu:

- Baba... Ada... Ata ot at...
- Altındakini de oku...
- Ada... Adam... Deve derede... Dede ot ver...
- Güzel! Aferin Mustafa! Başaracaksın!
- Sahi mi yenge? Ben okuyabilecek miyim?
- Elbette!
- Kumandanım gibi mi?
- Kumandanın gibi!
- Dedem sağ olsaydı, çok sevinirdi, çok ama...

Mustafa gülümsüyordu, bu küçük gazi, her gün Aksaray pazarında küfesiyle kendisine iş arayan, kumandanının karısıyla oğlunu beslemeye çalışan bu gönlü zengin delikanlıcık o an çok mutluydu:

- Bir de kumandanım burda olsaydı, değil mi yenge?

Leğenden başını kaldıran Zerafet derin derin iç çekti.

- Bana bak Mustafa, dedi, kumandanının lafını etme bir daha! Anladın mı?

- Anladım abla!

- Hepimizin yüreği dağlanır zaten, bir de sen tazeleme yaramızı! Nasıl bağırdı ha, onca kalabalığın arasından, "Bu vatanı kimseye çiğnetmeyeceğiz!" diyerekten! Onun gibisi yetişti mi bu mahallede?

- Yetişmemiştir abla!

- Bir yürek varmış ki onda, nah bu kadar! Hiç bilememişiz! Kafası kopası, gözü çıkası Zerafet! Vaktiyle bana şu leğenin başında para verdiği, hatırımı sorduğu zaman yüzüne bile bakmamış, kovmaktan beter etmiştim onu. Canın çıksın Zerafet!... Sen de bir şeyler söylesene Feride abla! Şimdi nerededir kocan? Öldü mü, kaldı mı?

Zerafet âdeta dövünüyordu... Ragıp geri dönmeli, karısıyla oğlunu bağrına basmalı, "Kocan şehit Kâzım'ın ruhu şad olsun, gamlanma..." demeliydi.

- Gelir mi Feride abla?

- Bilmem Zerafet! Bilemem! Bekleyeceğiz! Hele şu düşmanı kovalım, hele bir kendimize gelelim!

- Nasıl? Biz kadınlara iş düşmez mi? Silah omuza deyip erlerimizle beraber süremez miyiz kâfiri?

- Olur, o da olur!

- Ne duruyoruz?

- Bekleyeceğiz diyorum sana Zerafet! Şimdi şu çamaşırları ver bana, sıkıp asayım!

- Hayır abla, hayır! Ellerine yazık! Olmaz! Güzelsin sen, çok güzel...

- Olur! Hangi el, hangi güzellik? Burası benim de evim, burada ben de çalışmalıyım!

Hüsniye Hanım yattığı yerden kıpırdadı, Murat elindeki tahta parçalarını bırakıp annesinin yanına sokuldu. Dizlerinin üzerinde duran Mustafa ayağa kalktı...

O sırada dışardan bir gürültü gelmişti. Birileri bağırıyor, hatta birileri küfrediyordu.

- Ne oluyor Mustafa? Bak şuna!

Mustafa koştu, hemen sokak kapısını açtı. İçeriye evvela kucağında Zerafet'in en küçük oğlu olduğu halde Kahveci Veli girdi.

Yanında Bekçi Gaffar Ağa, arkasında mahalle çocukları ve en sonunda elindeki tespihiyle "Ya sabır!" çeken mahalle imamı Fettah Efendi vardı.

Hepsi birden mutfağı doldurdular. Hüsniye Hanım kerevetin üzerinde titremeye başladı, Murat ağlıyordu. Leğen devrilmişti, çamaşır suları süzüle süzüle delikli taşa doğru gidiyordu.

- Ne oluyor Veli kardeş, ne oluyor?

- Ne olsun Zerafet hemşire, şey yani Zerafet? Oğlunu İngiliz çavuşu dövmüş?

- Neden? Elleri kırılsın?

- Surlarda oynarlarken çavuş yanına gelmiş, o da küfretmiş.

- Nasıl anlamış küfrettiğini İngiliz?

- Bir adam daha varmış. Galiba Feride Hanım'ın ağabeyisi Şadan. O söylemiş İngilize.

- Vay alçak Şadan! Kusura bakma Feride Abla, senin ağabeylerinin hepsi aşağının bayağısı!... Sen nasıl çıktın onların arasından böyle iyi, böylesine güzel ve merhametli?

Feride sadece başını önüne eğdi. Cevap vermiyordu, veremezdi de... Öyle bir yaşantının içindeydi ki, ne yapması gerektiğini bile gereğince bilemiyordu. Uyuyordu, uyanıyordu, kaynanasının altını temizliyordu, çocuğunun karnını doyuruyor, içindeki arzuları zorla bastırıyor, Zerafet'e yardım ediyor ve yine gecenin karanlığını özlüyordu. Bir de bir ses, "Bekle!... Beklemelisin!" diyordu ona...

- Ver çocuğumu bana Veli kardeş!

- Al! Zerafet bacı! Yani Zerafet! Yarasını kahvede, Plevne'de sıhhiye erliği yapmış Yaman Amca bi güzel temizledi. Hem de sıcak suyla; elini sürme, iyileşecek!

- Teşekkür ederim Veli kardeş!

- Bana Veli kardeş deme!

- Nedenmiş o?

- Şey!... İmam Efendi de burada... Yani...

Kahveci Veli sustu. İmam Efendi'ye bakındı. Zerafet ise oğlu Ali'yi aldı. Çocuk heyecandan donup kalmıştı. Hiç konuşmuyordu, iki ablası yanındaydı. Ağabeyleri Şevket henüz balıktan dönmemişti.

Bekçi Gaffar Ağa konuşmanın uzayacağını, hatta bir yerlere kadar varacağını biliyordu. Mahalle çocuklarıyla Ali'nin ablalarını dışarı çıkarttıktan sonra:

- Beni dinleyin, dedi. Size bir şey söyleyip gideceğim! Benden sonra konuşmanızı sürdürürsünüz!

- Ne söyleyeceksin? Niye çocukları kışaladın Gaffar Ağa?

- Sözümü kesme kız Zerafet! İş kötü! Burada yabancı yok.

- Lafı nereye getirirsin bekçi baba? De diyeceğini...

Bekçi farkında olmadan etrafına bakındı. Âdeta fısıldadı:

- Bir adam, Feride Hanım kızımızın, mitingten sonra, peşine düşmüş! Bu evi öğrenmiş... Karakola da geldi. Hepinizin künyesini bir bir yazdı. Ragıp Bey oğlumuzun da kim olduğunu anladı. Defolup gitti. Bizim komiser makbul adam değil! Sonra...

Herkes bir anda şaşkına dönmüştü; bekçiye üzüntüyle baktılar. Gaffar Ağa ise âdeta yerinde duramıyordu. Daha söyleyecekleri olmalıydı. Veli'nin, İmam'ın, hatta Mustafa'nın yanında bunları anlatmanın doğru olup olmadığını düşünüyordu...

- Niye sustun Gaffar Ağa? Lafın sonunu getir!

- Kız Zerafet! Sıkboğaz etme beni. Neyse, burada yabancı yok dedim. Anlatayım da hemen gideyim! Siz de başınızın çaresine bakın!

- Ne diyorsun bekçi baba? Çatlatacak mısın bizi?

- Biraz evvel bir adam sokuldu yanıma, hiç tanımam. Kulağıma fısıldadı, "Feride Hanım'ın başı dertte. Keferenin biri ona göz koymuş! Hem de kodamanlardan. Muhakkak bir halt ederler. Bu akşam, Feride Hanım'ı oğluyla beraber bir yerde gizlemek için gelip alacağız. Şimdiden hazır olsunlar!" İşte böyle dedi de, o adam, savuştu gitti. Ben de gidiyorum! Allah yardımcınız olsun! Dikkat edin!

Gaffar Ağa, ayakta güçlükle durduğu için sopasını artık gece gündüz yanından eksik etmezdi. Bu sefer de sopasına dayandı, arkasına bile bakmadan evden çıktı.

- Ne olacak şimdi Feride abla? Kime inanacağız?

Feride şimdi kodaman keferenin kim olabileceğini düşünüyor, gölgeler arasından, Galata Köprüsü'nün başındaki gece fenerinin altında bir adamın kendisine saldırışını hatırlamaya çalışıyordu. Gitmek veya gitmemek, güvenmek veya güvenmemek vardı bu işin sonunda. Bekçi Gaffar Ağa elbet doğru söylüyordu. Fakat kendisini almaya gelecek olanlar o kodaman keferenin adamlarıysa ne yapacaktı?

- Hayır, diye haykırdı, gitmeyeceğim!

- Elbette gitmeyeceksin Feride Abla! Biz ne güne duruyoruz burada? Bırakmayız seni. Sen de bir şey söylesene Veli Efendi! Kahvecilik yapmak hüner mi? Dolaşırsın ortalık yerde boşuna...

Kahveci Veli silkindi; kızmıştı. Şu Zerafet biraz ileri gidiyordu galiba! Hâlbuki onun niyeti başkaydı. Bu başka niyetin sonunu getirmeliydi.

- Bana bak Zerafet, dedi. Ağzına geleni savurursun. İşin enini boyunu düşün de öyle konuş!

- Ne olmuş yani, ne olmuş? Ölsem de Feride Ablamı bu evden dışarı çıkartmam! Evvela beni çiğnerler... İşte bu kadar.

- Beni dinle Zerafet! Sen evvela saçını başını ört de öyle konuş benimle. Sonra da söyleyeceklerime iyice kulak ver.

- Hay Allah! İlahi Veli, senden mi kaçacağız biz, yoksa İmam Efendi'den mi? Gördünüz göreceğiniz kadar! Namusumuz mu gitti?

- Kız, kadın!.. Şimdi... Tövbeler olsun. Ben buraya, hazır İmam Efendi de varken?

- Ne olmuş İmam Efendi amcama?

- Ben buraya Allahın izni, peygamberin kavliyle karım olmanı istemeye geldim.

- Ne dedin, ne dedin?

- Çocukların babasız büyüyor. Orada, burada perişan dolaşıyor. İçim sızlıyor. Şu oğlanın dayak yemesi bugün kararımı pekleştirdi. Ayrıca peyke üstünde sabahlamaktan da canım çıktı.

- Büsbütün canın çıksın Veli!

- Ayrıca, İmam Efendi amcam da uygun buldu... Benim adıma seni isteyecek.

Mutfağa sanki bomba düştü, Zerafet çocuğunu bir kenara bıraktı. Şalvarının beline bir düğüm daha attı. Başındaki yemeniyi iyice silkti. Elini beline dayayıp, çıplak ayaklarını malta taşlarına vurarak bağırdı:

- Bana bak Veli, bana bak Veli! Aklını başına topla! Şehit kocam, Manav Kâzım'ın kemikleri sızlar. Sende utanmak, sıkılmak yok mu?

- Kız, şey kadın! Ben ne yaptım? Yolunu mu kestim, sarkıntılık mı ettim? Allahımın izniyle ve de İmam Efendi'nin huzurunda "Karım olur musun?" dedim. Hem de halisinden...

- Gözünü aç da bak. Ben dört çocuk anasıyım!

- Olsun!

- Yüzümde kadınlıktan eser kalmamış!
- Olsun!
- Saçlar desen, kıtık gibi!
- Olsun!
- Hele şu eller, şu ayaklar!
- Olsun!
- Öyleyse sana kim ümit verdi, kim akıl öğretti?
- Geçenlerde kahvenin önünden geçerken içeri doğru bakmadın mı? Kirli çamaşırlarımı yıkayıp elinle getirmedin mi?
- Allah belanı versin Veli! Verecek ya!
- Vermez! Niyetim temizdir!
- Söylesene İmam Efendi amca, sen de bir şey söylesene. Kahveci olacak şu Veli'yi kışalasana.

İmam Fettah Efendi, tesbihini bileğine doladı, beyaz sakalını sıvazladı.

- Zerafet Hanım kızım, dedi. Allahımız da şahittir ki, ben dâhil bütün mahalle bu işi uygun buluruz. Sen yalnız, Veli yalnız! Ne yapalım, Kâzım evladım şehit düştüyse? Allah'ın takdiri! Hadi, "Evet!" de! Bugün mü olur, yarın mı olur, nikâhınızı kıyıvereyim şurada! İki de şahit buluruz!

Şimdi Zerafet sığınacak bir yer arıyordu. Direnmek, başını dinlendirmek istiyordu. Elleri çamaşırdan bin kere şişse de, ayağına şu odunlar düşse de bu kadar yorulmaz, bu kadar canı yanmazdı. Feride'ye sığındı, bu sefer Feride'den yardım bekledi:

- Feride Abla, sen söyle, olmaz de! Tövbe Allahım, tövbe! Çocuklar ne olacak? Hepsi büyüdü, kazık kadar oldular. Hele Şevket!... Veli'ye nasıl "Baba!" der? Doğru mu bu Veli'nin yaptığı Feride Abla?
- Doğru!
- Ne yani? Dört çocuk, bir de ben beş! Dört de siz! Etti mi dokuz? Bir de Veli gelirse on kişi nasıl barınırız bu evde? Kucak kucağa oluruz alimallah!
- Zerafet iyi düşün! Hemen olmaz deme! Elbet bir yol bulunur, belki biz başka bir yere gideriz. Yahut ne bileyim, şimdi aklıma gelmiyor...
- Öyleyse üç şartım vardır.

Hepsi birden ümitlendiler, "Nedir o?" diye sordular. Zerafet dura dura, parmaklarıyla saya saya söyledi:

- Evvela, seni yaka paça dışarı atıp, rahmetli Sütçü Musa Ağa'nın evini Hürriyet Partisi binası yapan ağabeyin Şadan'ı dövecek...

- Veli Efendi'nin başını derde sokarsın. İsteme böyle şey Zerafet!

- Olacak! Oğlumu İngiliz gâvuruna gammazlayan da ağabeyindir! Allah bilir Ragıp ağabeyimi de o namussuz fitlemiştir!

- Zerafet beni dinle!

- Hızımı kesme abla, daha sözüm bitmedi. İkincisi, bu gece kim gelirse gelsin, seni teslim etmeyeceğiz ve de gelenin bir güzel aklını başına getireceğiz, Veli de elde balta mı olur, bıçak mı, nah şu kapının arkasında nöbet tutacak.

- Zerafet, sen çıldırmışsın! Gelenlerin maksadını anlamadan nasıl karşı koruz, nasıl saldırıya geçeriz? Üstelik gece vakti Veli Efendi'nin bu evin içinde işi ne?

- Ben anlamam abla! İsterse, dışarda nöbet beklesin! Artık burama kadar geldi! İnsan bir kere ölür. Bu işgalciler dediğiniz ise her gün öldürür bizi... Bu yüzden üçüncü şartım.

- İnsan evlenirken şart koşar mı Zerafet? Ya evet der, ya hayır der. Sen de öyle yap. "Evet" de.

- Araya girme abla! Üçüncü şartım, Veli eline bir silah alıp Ragıp Ağabeyimi bulacak, onunla burada mı olur, İzmir'de mi olur, yoksa Milliciler denenlerin yanında mı olur, çarpışıp düşmanı kışalayacak! Ondan sonra gelsin, istesin beni. Gıkım çıkmaz; eline, ayağına kapanırım. Rahmetli Kâzım'ımı unutup şu hamur tahtasının üzerinde kendi elimle mezesini hazırlarım. Yapmazsa bunları, şimdiden hayır!

- Kolay mı sanıyorsun Zerafet?

- Başka türlüsüne aklım ermez! Senin kocan nasıl atıldı ortalık yere! Bunlar niye duruyorlar? Çay yap, ıhlamur yap! Sabahtan akşama kadar kahvede çene, dedikodu. Sonra peykede pinekle! Başka marifetleri yok! Erkeklik mi bu? Hepsi gidecek! İngiliz'in, Fransız'ın, Yunan'ın gırtlaklarına sarılacaklar, alaşağı edecekler, biz de olacağız yanlarında! Ne namus kaldı, ne can, ne mülk! Her gün heyecan! Gelecekler, basacaklar, yıkacaklar diye. Böyle yaşanır mı Feride Abla? Padişah göstermelik oldu, sadrazam ise Paris'te sürünür diyorlar! Bir paşamız varmış! Anadolu'ya gitmiş! Kimisi

Sarı Paşa der. Bütün ümit ondaymış, tek başına ne yapsın adam Samsun'da?

Şimdi Zerafet ağlamaya başladı. Gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Bir an başını çeviriyor, Veli'ye bakıyor, yine ağlıyordu.

Ocakta ateş sönmek üzereydi. Kazandaki su soğumuş olmalıydı. Hüsniye Hanım altını kirlettiği için büsbütün büzülmüş, ufalmıştı. Murat hiçbir şey anlamadan annesine sokulmuştu. Yaralı küçük Ali, acısını çoktan unutmuş, şaşkın şaşkın etrafına bakınıyordu:

- Haksız mıyım İmam Efendi amca, sen söyle, haksız mıyım?

- Haklısın kızım! Allah büyük, elbet bu masum milleti bu felaketten kurtaracak. Her gün dua ediyoruz! Yine de evlenmek başka, savaşmak başka...

- Bu adamları sıkıştırın, İmam amca; yetimlerin ahını alsınlar, toprakları sulayan bunca şehidin kanını kurutmasınlar! İşte benim diyeceğim bu kadar.

Kahveci Veli, ne yapacağını, ne edeceğini şaşırmıştı. Üstelik şu Zerafet denen kadın daha fazla hoşuna gitmeye başlamıştı. Rahmetli Manav Kâzım'a "ağabey!" derdi Veli. Dükkânları yan yanaydı. Kâzım arada bir tavla oynamaya gelirdi kahveye. Bazen de coşar, hele marul zamanı, "Yedikule'nin bunlar!" diye bağırırdı. Yazın da, "Kesmece! Kan kırmızı!" diye haykırırdı. Elindeki karpuz dilimini uzatır, eski orta oyunculardan pişekâr Haşmet Baba'ya, "Buyur baba, buyur! Ye! Ben de lokmanı yerim!" derdi. Bütün kahve müşterisi güler, Haşmet Baba da güler, üstelik o da bir laf savurup uzaklaşırdı. Şimdi Haşmet Baba hâlâ hayattaydı, ama Kâzım gitmişti. Bu toprak Manav Kâzım'ların çok kanını emmişti, hem de nasıl emmişti! Elbet bunu gerektiği gibi değerlendiremiyordu Kahveci Veli!...

- Ben gideyim öyleyse, dedi. Yine gelirim Zerafet!... O zaman başka türlü gelirim!

- Başka türlü gel! Kapım açık! Unutma Feride Abla'yı kimse alamaz bü evden... Hiç değilse, miting meydanında "Yaşasın vatan!" diye" bağırsaydın, bir bağırsaydın Veli!...

İmam Fettah Efendi, artık ağlamayan Zerafet'e, ne yapacağını kestiremeyen Feride'ye ve bir de tespih böceği gibi büzülmüş Hüsniye Hanım'a baktı:

- Bugünlük bu kadar! dedi. Allah sizleri korusun hanım kızlarım. Yürü Veli...

İmam önde, Kahveci Veli arkada mutfaktan çıktılar. Biraz sonra sokak kapısının kapandığı duyuldu...

*
* *

Zerafet'in dört çocuğunun en büyüğü Şevket'ti. En küçükleri ise Ali... Orta yerde iki de kız vardı. Çiğdem'le Gül!... Kâzım koymuştu bu isimleri onlara. Şevket ilkokuldan sonra okula gitmemişti. Şimdi ise Ragıp Ağabeyisi gibi olmanın çarelerini arıyordu. Okumak, daha çok okumak, ayrıca güçlü, kuvvetli olup önüne geleni devirmek...

Bu yüzden Balıkçı Nihat'ın teknesiyle balığa çıktığı zamanlarda bile hep düşünür olmuştu. Nihat ona, "Ülen dalma!" derdi, "Yem yedirirsin, çaparini karıştırırsın. Vururum ha!" Arada bir, basamak tahtası inerdi hafiften Şevket'in omuzuna.

Hele Şevket atkuyruğundan balık oltası yapmaktan artık hazzetmiyordu. Küçük çocuklar, çöpçü beygirlerinin kuyruklarını gizlice kesip getirdikleri zaman somurtmaya başlamıştı. Balıkçı Nihat onu karşısına alıyor, "Ör bakalım," diyordu, "düğümü tam ucundan at, sıkı bağla, çek bakayım! Bu seferki beş kat olacaktı!"

İstanbul'da balık bol çıkıyordu o sıralar. Fukaranın etiydi istavritler, izmaritler!... "İstavrit, balığın kuru fasulyesidir." derdi Balıkçı Nihat! Hele uskumru çiroza kaçtı mı, kova kova tutarlardı Ahırkapı'nın önünde, ipe dizerlerdi. Kıyıları, bir çiroz kokusu kaplardı uzun süre...

Şevket, cebinde Nihat'ın verdiği birkaç metelik ve bir torba balıkla eve döndüğü zamanlar hemen maltıza ateş konur, mevsimine göre balıklar ya tava ya da ızgara olurdu.

O akşam da eve balık getirmişti Şevket. Fakat annesi elinden kapıp balıkları fırlatmış, üstelik bir de tokat atmıştı.

- Ne vuruyorsun anne?

- Nerede kaldın ülen, nerede kaldın?

- Oltalar karışmıştı, Nihat Ağabey "Çözmeden eve gitme." dedi. Kendisi Veli amcanın kahvesinde...

- Feride teyzeni götürmeye gelecekler, haberin var mı bundan senin?

- Kim, nasıl?

- Ne bileyim ben? Sür şu sokak kapısının sürmesini, şu kütükleri de daya arkasına. Mutfak kapısına da bak.

- Sen niye bakmıyorsun anne?

- Ben çocukları yatıracağım. Feride teyzen de kaynanasıyla Murat'ı doyuracak. Mustafa ise bahçede, dut ağacının dibinde nöbette. Sen hiç Hürriyetçi Şadan domuzunun dayak yediğini duydun mu?

- Feride teyzemin ağabeyisinin mi?

- Onun!

- Duymadım.

- Korkağın biri bu Kahveci Veli denen adam. Hayır gelmez ondan.

- Getirdiğim şu balıklar ne olacak anne? Çok kimse açlıktan kıvranıyor mahallede. Bir uskumruya bile razılar. Sen ise fırlatıp attın.

- Yarın Fatma Hanım teyzene götürüp verirsin. Yedi-rir de, belki gelinine süt gelir... Hadi oyalanma, bu kadar laf yeter.

Zerafet, Şevket'i itti; Şevket nereden, nasıl başlayacağını kestiremeden koştu...

Feride sokuldu Zerafet'in yanına. Kararını vermiş insanların dinlenmişliği vardı üzerinde:

- Boşuna telaş ediyorsun Zerafet, dedi. Gelenler dost sa, gerçekten beni bu tehlikeden kurtarmak için uğrayacaklarsa kapıyı açmamak olur mu?

- Açmayacağız! Ne bilelim dost olduklarını? Ya seni kapıp kodaman dedikleri kefereye götürürlerse? "Buyur!" diye önüne atarlarsa?

- Sanmıyorum! Bunun yolu böyle olmasa gerek! Beni isterlerse bir bahane bulup tutuklarlar, gündüz de götürürler! Kim engeller?

- Öyle mi dersin? Peki Reis dediğiniz adam neden bir daha gözükmez oldu?

- Bilmem! Galata'da o yabancının elinden beni kurtaran Reis'ti. Katırcıoğlu Hanı'nda nasıl sabahladığımı bir ben bilirim.

- Reis'ten sonra gece yarısı arada bir uğrayan adam nerelerde? O gelip götürsün seni.

- Onu da bilmiyorum. İşleri vardır, bir tehlike sezmişlerdir. Aynı insanın bu mahallede sık sık görünmesi dikkati çeker diye düşünmüşlerdir. Bize beklemek düşecek. Ben alıştım buna. Yine de beni saklamak için gelseler de gitmeyeceğim. Kaçak yaşamak istemiyorum. Kimseye teslim olmam Zerafet!

- Ya namusun? O, ağzı salyalı herifler zorla seni kendilerine yem yaparlar Feride Abla.

- Hayır! Öldürürüm kendimi! Buna kararlıyım! Hiç değilse Ragıp'ı büyük bir dertten kurtarırım. Aklı gerilerde kalmaz. Çocuğum sana emanet!

Zerafet tahtaların üzerine bağdaş kurup oturdu. Kara kara düşünmeye başladı. İşi neresinden tutsa bir sonuca varamıyordu. Kapıyı açsa bir türlü, açmasa başka türlüydü. Bu hayat ne kadar ağırmış meğerse? Hele şu andaki sıkıntısı leğen başında çamaşır yıkamaktan da beterdi. Ne yapsındı, nasıl etsindi?

Mahallede bu kadar ev, bu kadar insan varken, koskoca Ragıp Bey'in karısıyla çocuğuna neden sahip çıkmazlardı?

Yolun üstünde, bahçe içinde, çam ağaçlarının arasında bir paşa konağı vardı. İhtiyar Ferhat Paşa çoktan ölmüş, oğlu Sarsak Mehmet, yarı bunak çerkez dadı ve bir bahçıvanla onun doğudan yanına getirttiği üç kızı ve bir oğluyla beraber otururdu. Sarsak Mehmet'in, konağın eşyalarını arada bir sattığı söylenirdi. Koltuklar, avizeler, konsollar, halılar muhacir arabalarına yüklenip giderdi. Mehmet bir süre gözükmezdi ortalıkta. Sonra meydana çıkar, başını sallaya sallaya bahçıvanın kolunda yokuştan aşağıya inerdi. İşte Zerafet'in aklına bu konağa taşınmak geldi. Odaları çoktu konağın. Çoğu da boş olmalıydı. Rahat ederlerdi orada. Çocuklar da bahçede, bahçıvanın çocuklarıyla oynardı. Bunak dadı ise yemek pişirmekten kurtulur, Şevket bahçıvanın yerine Sarsak Mehmet'i dolaştırır, Feride Abla da kaynanası ve çocuğuyla bir odada rahat yaşardı. Mustafa'ya da yer vardı bu dünyada. Bahçıvanın yanında çalışırdı. Bahçeye bakardı, yol gözlerdi. Bir çift azılı köpek bulup saldılar mı ortalığa, kimse kolay kolay sokulamazdı. Zaten konağın bahçe duvarları çok yüksekti.

Birden ayağa kalktı Zerafet, âdeta bağırdı:

- Oldu bu iş!

- Ne oldu Zerafet?

- Yarından tezi yok, İmam Efendi'yi yanıma alıp gider konuşurum.

- Kiminle?

- Sonra anlarsın Feride Abla! Bana bak Şevket, getir şu baltayı bana. Ben burada bekleyeceğim. Abla ne olur sen benim çocuklara bir göz at! Sümüklü musibetler, bir iş gelmez ellerinden...

Şevket'in balta getirmesine vakit kalmadı. Sokakta öyle bir gürültü koptu ki, ne yapacaklarını şaşırdılar.

Çocuklar sofaya sıralanmıştı, Hüsniye Hanım inliyordu, Mustafa bahçeden eve girmek için mutfak kapısını yumrukluyordu.

- Sağır mısın Şevket? Ver dedim baltayı, doğrayacağım, hepsini doğrayacağım!

Şevket baltayı bulup annesine getiremedi. Üstelik gürültülerle beraber iki el silah sesi de işitildi ve kapının tokmağı çalınmaya başladı:

- Açın! Kapıyı açın!

- Niye açayım ulan? İnsanlık öldü mü? Savuşun gidin!

- Aç diyorum! Yıkarım sonra!

- Yerim seni, vallahi yerim! Kimse dokunamaz bize, kimse! Hele Feride Abla'ma! Esir olduksa rezil olmadık ya?

- Zerafet! Aptal karı! Ben komiser! Başımı derde sokma, aç!...

Zerafet duraladı... Haindi, domuzun tekiydi şu adam ama, ne de olsa mahallenin komiseriydi. İşgalcilerle işbirliği yapsa da mahalle muhtarını kışalayıp muhtarlığı üstlense de yine de komiserdi. Göz göre göre elini helâle uzatmazdı.

- Ne istiyorsun komiser efendi, ne istiyorsun?

- Evi arayacağız! Aç da konuşalım!

- Ne varmış evde?

- Ragıp Efendi buraya saklanmış diyorlar. Bir bakalım! Doğru mu, yanlış mı?

- Ragıp Ağabeyim ne arar bizde? Tozunuzu atar alimallah hepinizin? Niye saklansın? Hadi savuşun!

- Bana bak Zerafet, yıkarım evini başına! Bir de yaralımız var. Bir değil, iki...

Dışarda gürültüler dinmişti. Herkes kapının açılmasını bekliyor olmalıydı. Hatta Mustafa bile bahçe kapısından çıkıp arka yoldan sokak kapısının önüne gelmişti:

- Aç Zerafet Abla, diyordu.

Feride ise çok üzgündü, dayanamayıp "Örtün Zerafet!" dedi. "Bir kenara çekil, ne olur artık karışma! Harap oldun, yeter!"

Feride daha evvel kendine çeki düzen vermişti. Ragıp'ın gelmiş olması ihtimali onu büsbütün heyecanlandırmış, daha doğrusu beklemediği bir duyguya doğru sürükler olmuştu.

Kol demirini çekti, Şevket'in dayadığı kütükleri itti, kilidi döndürdü, gıcırdayan ahşap kapıyı ardına kadar açtı:

- Buyurun komiser bey!

Sokak karanlıktı. İlerdeki cılız fenerin ışıkları, gölgeleri ayakları dibine düşürüyordu. Günlerden Haziran'ın yedisiydi... Bu mevsime rağmen yapışkan bir hava dolmaya başlamıştı içeriye.

Önde komiser, arkada Mustafa, daha arkada bir polis, İngiliz çavuşu ve yaralı bir İngiliz askeri, daha sonra iki kişinin kolunda, ayaklarının üzerinde güçlükle duran Feride'nin ağabeyisi Şadan içeriye girmeye başladılar.

Bütün mahalleli sanki oradaydı. Kahveci Veli gülümsüyor, İmam Fettah Efendi sakalını sıvazlayıp, "Çok şükür!" diyor, Balıkçı Nihat, "Kim becerdiyse bu işi ona bir çift kırlangıcım var." diye fısıldıyordu...

- Atın bu domuzu dışarı, Şadan deneni, evimde işi yok onun! İngiliz askerine gelince, ocağın başında sarın yarasını, defolup gitsin.

- Çekil kadın bir kenara!

- Helal olsun! Kim şu Şadan domuzunu bu hale koyduysa anamın ak sütü gibi helal olsun!

- Ragıp dövdü diyorlar! Yüzünü örtmüş, almış ayaklarının altına, ezmiş de ezmiş! Arayacağız Ragıp itini...

- İt senin...

- Ne dedin çamaşırcı Zerafet? İt benim neyim?

- Destur! Komiser, başımı belaya sokma! Yiğittir benim Ragıp ağabeyim! Ondan başkasında bu yürek ne gezer?

- Arayacağız! Defol karşımdan.

Komiser Zerafet'i itti. Polis memuruna,

- Her tarafı didik didik edin, dedi. Arka sokak gözaltında mı?

- Evet komiserim!

- Hadi durma!

Polis memuru görevine başladı. İngiliz çavuşu, Feride' ye uzun uzun baktıktan sonra polis memurunun peşinden gitti...

Ev zaten ne kadarcıktı? Neresini araştırıp, kimi bulacaklardı? Nitekim polis memuru,

- Yok! dedi. Buraya Ragıp Bey gelmemiş komiserim!

- Allah kahretsin, ne yapacağız şimdi?

- Ne yapacaksın komiser efendi? Bütün bu hırdavatları da alıp gideceksin evimden!

- Kadın, ne bela şeymişsin sen? Şimdi elimden bir kaza çıkacak. Çekil karşımdan.

Şadan'ı yere uzatmışlardı. İnleyip duruyordu. Yüzü gözü şişmişti. Kimse yanına bile sokulmuyordu. Omuzundan yaralı İngiliz askerine Plevne gazisi sıhhiye eri sıcak suyla pansuman yapıyordu. Kurşun omuzunu sıyırıp geçmişti.

- Kim vurdu bu kâfiri, helal olsun, kim vurdu?

- Ne bileyim ben! Belki yine Ragıp'tır. Burada oldu, biraz ilerde! Ben sokağın başında duruyordum. Karanlıkta bir adam bir kurşun sıktı İngiliz askerine, bir de havaya! İstese öldürürdü İngiliz'i. Devriye geziyorlardı, sizin evi arayacaklardı.

- Zor ararlardı!

- Bunun hesabını sorarlar benden! Kadın, kadın, başımı derde soktunuz? Nerede Bekçi Gaffar Ağa?

Bekçi Gaffar Ağa hiç görünürlerde yoktu. Komiser ise âdeta dövünüyordu. Bu evde yapılacak bir iş kalmadığını da anlıyordu. Merkeze haber vermeliydi. Başka çareler aramalıydı. Şadan'ın yanına hâlâ kimse sokulmuyordu. İngiliz askerinin yarasını ise sarmıştı eski sıhhiye eri!

- Gidelim, dedi komiser, gerisini karakolda tamamlarız. Kaldırın yerden Şadan Beyefendiyi! Gaffar'ı bulun bana, Gaffar'ı! Her işe burnunu sokar da, şimdi niye ortalıkta görünmez?

Şadan'ı da aldılar, İngiliz askerini de aldılar. İngiliz çavuşunun Feride'yi yiyecekmiş gibi bakmasına aldırmadan onu da önlerine katarak evden çıktılar.

Herkes gitmişti. En arkada komiser kalmıştı, döndü, yutkundu, merakını yenemedi, sordu:

- Siz bu İngiliz'i vuranı da, Şadan Beyefendiyi döveni de biliyor musunuz?

- Hayır! Nereden bileceğiz?

- Gizlemeyin benden, dost olalım!

- Asla bilmiyoruz! Bilsek de söylemeyiz!

- Kurşunu sıkan herif, "Feride Hanıma kim yaklaşırsa geberirl" diye bağırdı. Bunu İngiliz çavuşuna söyleyeceğim! Bu gece devriye

dolaşacak evinizin etrafında. Elbette Ragıp iti karısını görmeye gelecek! Yakalayacağız onu...

Komiser âdeta kin duyuyordu. Rengini belli ediyordu. Yahut bocalıyordu. Yerinden, canından endişe ediyordu. Karşı tarafı tutmakla ayakta kalacağını sanıyordu. Yere tükürdü ve çıktı.

O zaman açık duran kapıdan Kahveci Veli ile Balıkçı Nihat girdi. Kadınlara baktılar, başlarını önlerine eğdiler. Zerafet dayanamayıp sordu:

- Eee! Ne istiyorsunuz bizden?

- Hiç! Keyfin yerine geldi mi Zerafet bacı?

- Ne demek bu Kahveci Veli? Keyif nerde, ben nerde?

- Daha ne olsun? Şadan'ın yüzü gözü birbirine karıştı!

- Nasıl? Yüzü gözü karışmakla? Sırıtma karşımda Veli! Yoksa sen mi? Ragıp Ağabeyimiz değil mi?

- Ne sandın Zerafet?

- Ya kurşunu kim sıktı?

- Bunu Nihat'a sor!

- Vah, vah, vah!. Ne yiğitler yetiştirirmiş bu mahalle de biz bilmezmişiz! Varın, gidin; Allah bağışlasın sizi!

- Sözünde duruyor musun Zerafet?

- Ne sözü?

- Dönek karı! Kâzım Ağabey bunca yıl seninle nasıl yaşamış?

- Ha! Şu mesele! Hele al silahı eline, katıl Ragıp Ağabeyimin yanına. Kovun işgalcileri bu memleketten! Sonra gel! Başımın üstünde yerin var. Makbulümsün... Ne istersen yaparım! Öyle değil mi Nihat kardeş?

Balıkçı Nihat cevap bile vermedi, sadece "Gidelim!" dedi. İmam efendi ise kapının önünde onlara bakıyordu. Memnundu, elbet bu iş olacaktı! Bu İmam Efendi, başka İmam Efendi'ydi, sokak ortasında bile nikâh kıymasını bilirdi...

Giderlerken Zerafet dayanamayıp sordu:

- Gaffar Ağa nerelerde, Gaffar Ağa?

- Yangın yerinde tabancasını bekler. Nihat götürüp verince meydana çıkar. Bir gün seni ayağımın altında ezersem, hiç şaşma Zerafet! O gün elbet gelecek!

- Görelim bakalım! Hele o gün gelsin!

Bu kadına laf yetiştirilmezdi. Veli bunu çoktan anlamıştı. Arkasına bakmadan evden çıktı.

*
* *

O gece geç vakitlerde mahallede kurşunlar yağdı... İngiliz çavuşu, komiser, iki İngiliz askeri yerlere serildi. Karakolun iki polisi kaçtı. Bekçi Gaffar Ağa'nın sopası, Zerafet'in sokak kapısı önünde yere birkaç kere vurdu.

Zerafet sokak kapısını istemeyerek açtı. İçeriye petrol lambasının titrek ışığı altında Sadık Reis'le bakışlarını yerden ayırmayan iki adam girdi:

- Gidiyoruz Feride hemşire, hemen hazırlan, çocuğunu al, gel bizimle!

- Hayır! Ben kendimi korumasını bilirim reis!

- Hemşire! Emir böyle! Yorma bizi, tehlikeye salma bizi! Birazdan o namussuzların aklı başına gelir. İş kötüye varır!

Feride daha fazla, direnemedi. Feride bu irade karşısında boyun eğmek zorunda kaldı. Çarşafına, büründü, titreyen oğlunu kucağına aldı.

- Hakkını helal et Zerafet kardeş, dedi. Seni asla unutamam. Bir gün borcumu ödeyeceğim.

Zerafet donuk, Zerafet şaşkındı. Ne diyeceğini bilemiyordu. Onun yerine Sadık Reis konuştu:

- Sen mert insanımışsın Zerafet kadın! Gün gelir konuşuruz. Unutma, hiçbirimizi tanımıyorsun! Bir süre Ragıp Efendi'nin annesiyle emireri senin yanında kalsın! Belki onlara da bir çare düşünürüz.

O zaman Zerafet karşısındakinden ürkmüşçesine zorla konuştu,

- Ragıp Bey'in annesi sizlere ömür!... Biraz evvel hakkın rahmetine kavuştu. Mustafa ise bizimle yaşar. Sen merak etme yiğit!

Sadık Reis fazla konuşmazdı. Sevmezdi uzun uzun laf etmesini. Çok zaman başını sallardı. Mutlu muydu, mutsuz mu? Bilinemezdi. Yalnız Recep Ağa'ya duyduğu hayranlık sonsuzdu. Bunu asla gizlemezdi. Hep beraber çıkarlarken Gaffar Ağa sordu:

- Ben ne olacağım reis? Döv beni! Sonra nasıl kalkarım bu işin altından?

Sadık Reis hemen anladı, sadece dokundu; Gaffar Ağa yere yığıldı. Elindeki sopa yuvarlana yuvarlana uzaklaştı. Tabancası yanı başındaydı, içinde iki kurşunu eksikti.

Biraz sonra, açık duran kapıda Jozef Ponti Efendi gözüktü. Baktı içeriye dudaklarını büzerek. Bir taş kadar duygusuz ve katı görünüyordu... Zerafet'i süzdü. Birbirlerine omuz verip oturan Şevket'le Mustafa'yı kısa bir süre seyretti. Üç küçük çocuğun, annelerinin dizi dibinde ağlamakta, hem de hıçkıra hıçkıra ağlamakta olduklarını gördü... Omuz silkti, bastonuyla yer yer çökmüş sofanın tahtalarına dokundu. Sonra yanındaki muhafızına Türkçe:

- Gidelim! dedi. Böyle olur işte! Geç kalmışız! Kimse bunlar, muhakkak bulacağız, bu sefer kurtulamayacaklar. Senden rapor istiyorum.

Onlar da gitti... Kapı hâlâ açıktı, kimse kapamayı aklından bile geçirmiyordu.

Esasında Zerafet, Jozef Ponti'yi hiç tanımazdı. Bu melon şapkalı adamın oraya neden geldiğini de anlamış değildi.

Dışardan iniltiler geliyordu. Galiba koşuşanlar da vardı. Belki de mahalle vakitsiz bir uykudan uyanıyordu... Böylece Zerafet'in, paşazade Sarsak Mehmet'in konağına taşınma hayali de kendiliğinden sönüvermişti...

-XIV-
Olaylar ve Kişiler

Şeref Efendi üzgündü, hatta hiddetliydi. Karşısında duran Ragıp'a kırgın bakıyordu.

- Yanlış iş yapıyorsunuz Ragıp Efendi. Sen de karın da hata ediyorsunuz!

- Anlıyorum efendim, ama nasıl davranabilirdim?

- Niye bağırdın? Mitingte bunca insan varken sen göğsünü gere gere, tanınacağını hiç düşünmeden neden avazın çıktığı kadar "Bu vatanı kimse çiğneyemeyecek..." diye haykırdın?

- Zaptedemedim kendimi efendim! Tutamadım.

- Seni oraya mitingin nasıl olduğunu bana anlatman için göndermiştim, görevin sadece o kadardı... Üstelik karın da çıktı ortaya. Niye geldi, neden yüzünü açtı? Gördün işte sonucunu! Az kaldı, kan gövdeyi götürecekmiş. Bir daha bu gibi hatalar asla tekrarlanmayacak!

- Ama biz insanız beyefendi! Bir duygu taşıyoruz! Yıkılmışın üzerinde yürüyoruz. Kendimizi nasıl zaptedebiliriz? Annem de ölmüş, onu kendi elimle dahi gömemedim. Esasında bu evde uyuşup kaldım. Ayrıca yük oluyorum size. Birşeyler yapmam gerektiğine inanıyorum. Karım da öyle... O da birşeyler yapmamı ister, üstelik özlüyorum onu. Hele yavrumu, Murat'ımı! Ben gideyim artık. Karımı da salıverin gizlendiği yerden. Biz başımızın çaresine bakarız. Gelsinler, vursunlar, ipe çeksinler beni... Hiç değilse bütün dünya bu vahşeti duyar, başka masumlara el atmaktan çekinirler...

Şeref Efendi Ragıp'a cevap vermeden yanıbaşındaki kanepeye oturdu. Ragıp'ın heyecanını, üzüntülerini anlıyordu. Hatta hoş görüyordu. Yine de ona hak verir görünmesi mümkün değildi. Hele, "Evet, dilediğiniz gibi yapın!" demeyi hiç düşünmüyordu.

Ragıp mitingten iki gün sonra akşamüstü gelmişti bağdaki eve. İki gece Şişli Polis Karakolu'nda görevli polisin evinde kalmıştı.

Şimdi telgraf makinesi aşağıda tıklıyordu. Ve Şeref Efendi'nin kızı bir udun eşliğinde bu sefer Hacı Arif Beyden segâh makamında bir şarkı okuyordu-.

"Olmaz ilaç sine-i sad pâreme
Çare bulunmaz bilirim yâreme..."

Şeref Efendi ayağa kalktı, pencerenin yanına doğru yürüdü, sonra vaz geçti, geri döndü, kısa bir süre hem telgraf sesini, hem kızının şarkısını dinledi, "Yazık!" dedi.

Onun "Yazık!" demesi, bütün bir duygu âlemini, kişilerin mutsuzluğunu, hatta geleceğe dönük endişelerini kapsıyordu.

- Oturun Ragıp Efendi oğlum. Seni hırpalamak istemedim! Fakat duyulursak, yuvamız, yerimiz, teşkilatımız anlaşılırsa işin başında, dağılır, çok kimsenin kanına girer, en önemlisi de artık hu vatana, Anadolu'daki o sarı paşaya, millî cepheye hizmet edememiş oluruz. Düşünüyorum ve iyice anlıyorum ki, tek dayanağımız Mustafa Kemal Paşa! Nereden nereye geldik hiç düşündün mü?

Sustu, Ragıp'ı kolundan tutup oturttu. Şimdi gözlerinden yaşlar süzülüyordu! Bu yaşlar, demincekki üzüntüsünün dışarı dönüşüydü:

- Karakol Cemiyeti belki de dağılacak, dedi. İçlerinden biri bir toplantıda böbürlenmiş! Anlatmış yapmak istediklerini karşısındakine. Şimdi kim bilir kaç kişi inleyecek, kaç kişinin kanı akacak? Dilerim, başka bir ad altında toplanmaya gerek kalmadan çalışmalarını sürdürürler. İşte biz bu yüzden, o büyük kahramanın, Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin dediği gibi, "Siyasi durum açıklığa kavuşuncaya kadar" esaslı hiçbir harekette bulunmayacağız. Yalnızca haberleşmeye ve istihbarata dikkat ede-ceğiz. Anlaman gerek Ragıp Efendi oğlum. Rica ederim üzülme, kal yanımda. Karın Feride ise oğlunuzla beraber Yarbay Sıtkı Bey'in annesinin Fatih'teki evinde bulunuyor. Sıtkı, nasıl olsa bekâr, evine de uğramaz! Mahalleli; Ortaköy'de evleri yanan, dul bir akrabaları sanacak Feride Hanım kızımı... Konuş Ragıp Efendi oğlum, dök içini... Ben işte böyle can sıkıcı bir ihtiyar oldum.

Ragıp sadece Şeref Efendi'nin elini öptü, konuşamıyordu. Zaten buna vakit de kalmamıştı. Şeref Efendi'nin oğlu İsmail yanlarına gelmiş, babasına bir kâğıt uzatmıştı. Şeref Efendi yazılanı yüksek sesle okudu:

"Mustafa Kemal Paşa hazretleri İstanbul'a çağrılı-yormuş! Paşa dönmemekte kararlıymış. Durumu Genel Kurmay Başkanı Cevat Paşa gizlice, Mustafa Kemal Paşa'ya şifreyle bildirmiş..."

Tarih 8 Haziran 1919 idi. Tam Sultanahmet mitinginden iki gün sonra. Şeref Bey sadece,

- Harbiye Nezareti'ndeki bizim dostlar atladı, dedi. Yarbay Sıtkı Bey'in de haberi yok. Hemen telefonla jandarma karakoluna bildir oğlum!...

İsmail Bey elindeki telgraf müsveddesini babasına verip çıktı. Şeref Efendi yine sadece "Yazık!" dedi.

Onun bu seferki "Yazık"ı daha başka anlam taşıyordu. Bu haber yaralıya sıkılmış ikinci bir kurşundu. Üstelik bu kurşunu sadece, yaralı çıkarmak zorundaydı. Şeref Efendi:

- Milli şuura dönüş yakındır, diye söylendi. Onu susturmak mümkün değildir. Ona yapılacak tazyikleri elimizden geldiğince buradan önlemeye çalışmak bizim görevimizdir...

*
* *

Böylece günler geçti, olaylar peşpeşe birbirini kovaladı. 12 Haziran'da Mustafa Kemal Paşa'nın Havza'dan Anadolu'ya hareket ettiği haberini aldılar. 21 Haziranı 22 Hazirana bağlayan gecede ise Mustafa Kemal Paşa'nın bir tamimi geldi. Telgrafı Yaver Cevat Abbas Bey çekmişti. Yurdun her tarafına dağıtılıyordu.

Şeref Efendi, oğlunun getirdiği telgraf metnini sessizce okuyup Ragıp'a şöyle özetledi:

"Mustafa Kemal Paşa diyor ki, vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir. Hükümet görevini yapamamaktadır. Milletin istiklalini, milletin azim ve kararı kurtaracaktır. Bunu sağamak için Sivas'ta toplanmasına karar verilen millî bir kongreye katılmak üzere her sancaktan üç kişi gönderilecektir. Ayrıca daha

evvel Erzurum'da doğu vilayetleri adına bir kongre yapılacaktır. Temsilcileri Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyetleri ve belediyeler seçecektir. Askerî ve mülkî teşkilat asla kaldırılmayacaktır. Kumanda hiçbir surette terk ve başkasına devredilmeyecektir. Herhangi bir işgal karşısında derhal savunmaya geçilecek, silah ve mühimmat katiyetle elden çıkarılmayacaktır..."

Bu bir savaşa hazırlık, bu bir millî iradeye, Şeref Bey'in ifadesiyle "millî şuura" dönüştü. Şeref Efendi başını salladı:

- Mitinglerden sonra kongreler devri başlıyor, dedi. Sonra o şuurun güçlenmesi için kapatılan meclis açılacak. Böyle görüyorum ben, paşa hazretleri de böyle istiyor! Yoksa sen inanmıyor musun Ragıp Efendi?

- İnanıyorum efendim. Yalnız sıkılıyorum.

- Bekle!

Şeref Efendi'nin sesi sertti. Bu sertlik uzun süre de devam etti. Bağdaki koruyuculardan biri,

- Efendim ekmek bulamıyoruz, kuru fasulye ve pirinç de yok! dediği zaman,

- Su içeriz, asma yaprağı yeriz! diye cevap verdi.

Şeref Efendi'nin bağı aşağı köyden bir hayli uzaktı. Bağ evi ağaçlar arasında kaldığı için karşıdan gözükmezdi. Evin önünde bir su tulumbası ve güzel bir bahçe vardı. Civarda başka ev yoktu. İlerde çökük bir bina, daha aşağıda harap bir ahır vardı. Fakat hepsinin endişesi buranın da gözlenmekte olduğuydu. Bir baskına uğrarlarsa evi yakacaklar, ellerinden geldiğince patikadan kayalar arasından kaçmaya çalışacaklardı. Şeref Efendi'nin değerli antika eserleri kül olup giderken onlar arkalarına bile dönüp bakmayacaklardı.

Mustafa Kemal Paşa'nın 25 Haziran'da Amasya'dan Sivas'a gidişini, sonra 28 Haziran'da Sivas'tan Erzurum'a geçişini hep bu bağ evinde izlediler.

Fakat en korkuncu, bekledikleri halde onları en fazla üzeni 9 Temmuz'da Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum'da rütbelerinden vazgeçip sivil hayata dönüşü oldu. Paşa askerlikten istifa etmişti.

Şeref Efendi olayları biliyordu. Padişah, Paşa'ya "Tebdil-i hava alıp bir kenara çekil" demişti. Harbiye Nezareti, "Hiçbir işe karışma, İstanbul'a gel!" diye israr etmişti. Sonunda İstanbul, Mustafa Kemal

Paşa'nın resmî görevine son vermek üzereyken o istifa etmiş, durumu ordulara ve sevgili milletine bildirmişti. Şimdi şöyle diyordu Mustafa Kemal Paşa, "Yalnız milletimin şefkat ve civanmertliğine güvenerek vicdanî görevime devam edeceğim..."

Şeref Efendi'nin elinde telgraf metni duruyordu. Aşağıdaki tik-taklar kesilmişti, oğlu İsmail ayakta babasına üzüntüyle bakıyordu.

- Evet baba, ne yapmamız gerek?

- Sen git, jandarmaya buradan telefon etme! Sıtkı Bey'i bul. Anlat. Yılmak yok. Yarbay Sıtkı Bey ne yapılacağını bilir. Eskisinden daha güçlü, birbimize daha fazla kenetlenmiş olmamız gerek.

İsmail hiçbir şey söylemeden gitti. Gecenin karanlığında, patikadan aşağıya doğru âdeta kayarcasına uzaklaştı. İçeriye bahçe görevlilerinden biri girip "Efendim, yıkık evin önünde adamlar dolaşıyor, sanırım burayı gözlüyorlar!" dediği zaman Şeref Efendi kısa bir süre düşündü. Sonra sordu:

- İsmail'in gittiğini gördüler mi?

- Bilemeyeceğim efendim! İsmail Bey yan taraftan çıkmıştı. Köpekleri adamların üzerine salayım mı?

- Hayır! Sadece bağda dolaşsınlar. Hatları da kesin, telgraf makinesiyle telefonu ne yapacağımızı sonra düşünürüz.

Adam gidince Şeref Efendi, eline karpuz bir lamba alıp yandaki büyük odaya geçti. Hiç telaş etmiyordu. Oradaki beş kollu gümüş şamdanı da yaktı. Etraf iyice aydınlanmıştı. Bu sefer Şeref Efendi, duvardaki tablolara, levhalara, camekânlardaki el yazması eserlere, bir köşede duran ipek Hereke seccadelere, gümüş işlemeli kılıç kınlarına ve Mevlana'nın yine el yazması *Divân-ı Kebir*'i ile *Fîhi Mâfih*'ine uzun uzun baktı.

Dudaklarındaki acı tebessüm yavaş yavaş kayboluyordu, nefes alıp verişi değişiyor, yanaklarına bir kızıllık yayılıyordu.

- Ne güzel değil mi, Ragıp Efendi? Güzel, rahatlatır insanı. Her türlü kötülükten uzak tutar. Sen de bunun farkındasın sanırım.

- Evet efendim.

- Şu sedef ve bağa kakmalı Kur'an-ı Kerim rahlesine bak. Hele fildişi ceviz kakma Kur'an-ı Kerim muhafazası nasıl?

- Çok hoş efendim.

- Şimdi, unutmaya çalışıp güzelle birlikte beklemek zamanı. Sine-i millet onu bağrına bastığı an, bir ana özlemi gibi biz de önün göğsüne yaslanacağız! Bu bekleyiş ve sabrı ise bize şu güzellik verecek. *"Ya sabır!"* diye yazılı şu levhaya bak, hattat öylesine işlemiş ki, duygular parıldıyor orada. Sevmek gibi, özlemek gibi, yaşatmak gibi, kavuşmak gibi duygular, hep oradalar. Görüyorsun değil mi Ragıp Efendi oğlum?

- Evet efendim!

- Şöyle otur. Ben de oturacağım! Burada bizi dinlendirecek, nefretten uzaklaştıracak, hasret duyuracak, sevmesini tekrar tekrar öğretecek birçok eser var. İstersen sabaha kadar kalırız, istersen sen gider uyursun,

- Kalırım efendim...

Bu sefer Şeref Efendi Mevlana'nın *Divan*'ından ezbere küçük bir parça okudu.

> "Tanrı ışığıyız, Tanrı sırçası. Kendi kendimizle bunca savaşımız, bunca inatlaşmak nedir? Aydınlıktan niçin kaçarız?"

Her ikisi o gece yemek yemeden bu odada kaldılar. Şeref Efendi gözlerini kapamıştı. Bu sefer güzeli içinde görüyordu, güzelle beraber yaşıyordu. Işık istiyordu, aydınlık...

Şamdanlardaki mumlar titriyordu...

*

* *

Dört gün hiçbir şey olmadı. Yıkık evde dolaşan adamlar da görünmedi. Sine-i millet şimdi Erzurum'da atıyordu. Mustafa Kemal, valisiyle, hocasıyla, Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa ve diğer arkadaşlarıyla geciken kongrenin hazırlıklarıyla uğraşıyordu.

13 Temmuz akşamı bağ evine Bahriyeli Şevki Bey gelip "Tutuklanamayan kaçak istihbaratçıların gıyaben idam kararı çıktı!" deyince Şeref Efendi, "Hep böyle olacak!" dedi. "Kaçaklar, kovalayanlar, ölecekler, öldürecekler... Sonra... Sonra..."

Şevki Bey de birkaç gün kaldı bağ evinde. Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın Fransız Başvekili Clemenceau'dan azar işitip Paris Konferansı'ndan boynu eğik dönüşünü, istifasını ve yeniden üçüncü defa sadrazam oluşunu hep beraber izlediler.

23 Temmuz 1919'da yapılan Erzurum Kongresi onları ne kadar sevindirdi, Anadolu'nun bağrından yükselen ses ne kadar mutlu kıldıysa, bir hafta sonra Mustafa Kemal'in tevkif emri çıkınca öylesine çöktüler.

Harbiye Nezareti'ne yeni tayin edilen Nazım Paşa, Erzurum'daki Onbeşinci Kolordu Kumandanı'na şöyle bir emir göndermişti:

> "Mustafa Kemal Paşa ile Refet Bey'in hükümet kararlarına aykırı hareket etmelerinden dolayı hemen yakalanıp İstanbul'a gönderilmesi hususunda mahalli memurluklara gerekli emir verildiğinden Kolordunuzca da yardımda bulunulması..."

Tabii Mustafa Kemal Paşa'ya kimse el uzatamamıştı.

Aşağı yukarı bir ay sonra 29 Ağustos 1919'da ise Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum'dan Sivas'a hareket ettiği gün, yine hoca kılığıyla Yarbay Sıtkı Bey bağ evine geldi. Evvela Ragıp'a

- Senin hanım iyi, dedi, oğlun da iyi. Annemle güzel güzel anlaşıyorlarmış. İçin rahat etsin. Belki Feride Hanım kızımıza yakında bir görev düşecek.

Sonra Şeref Efendi'yi kucaklayıp,

- Baba, dedi, Ankara'ya biri binbaşı olmak üzere on subay gönderdik. Yirminci Kolordu'ya katılacaklar. Dördü takayla İnebolu yoluyla, altısı Dudullu'dan kara yoluyla menzile varacaklar. Takadakiler yumurta ve yağ tüccarı, karadan gidenler asker kaçağı... Jandarmalar kovalayacak asker kaçaklarını, ama yakalayamayacaklar.

Şeref Efendi'nin bu habere pek sevindiği söylenemezdi. Onun kafasında bir aydan beri Erzurum Kongresi'nin kararları dolaşıyordu. Ragıp'a sık sık tekrarlamıştı:

> "Millî hudutlar dâhilindeki vatanın her parçası bir bütündür. Birbirinden asla ayrılamaz. Her türlü ecnebi işgali ve müdahalesine karşı ve Osmanlı hükümetinin çökmesi halinde milletimiz birleşerek müdafaa ve mukavemet edecektir. Millî kuvvetleri işler hale getirmek ve millî iradeyi hâkim kılmak şarttır. Manda ve himaye asla kabul olunamaz. Millet Meclisi derhal toplanmalıdır..."

Nitekim Şeref Efendi, Yarbay Sıtkı Bey'i oturttuktan sonra içindeki sıkıntılarını şöyle anlattı:

- İyi ki Ragıp Efendi oğlum yanımda. O olmasa ne yapardım? Sabırla dinliyor beni. Çekilmez, miskin, kocamış bir adam oldum ben, Ragıp Efendi oğlum, sesini çıkarmadan, kendi düşünce ve duygularını bile öne sürmeden katlanıyor bana. Onun da konuşmasını istiyorum. Hatalarım varsa söylemeli. Evvelce Şeyh Ata Efendi kardeşim gelirdi. Şimdi sakıncalı görüldüğü için uğramıyor. O da beni iradenin ışığı altında dinlerdi... Onun iradesi, bambaşka bir iradeydi...

Ragıp lafa karışmak gereğini duymuş olacak ki,

- Estağfurullah efendim, dedi, benim de çok kusurlarım var. Bazen isyan ediyorum. Belki sizi daha fazla üzüyorum. Bağışlayın beni.

- Hayır evladını. Biz bir duygu âleminin içinde boğuluyoruz. Beklemenin hiç bu kadar insanı dağlayacağını sanmazdım.

- Yalnız beni, bu beklemenin ötesinde de harap eden, Pera Caddesinde sırtıma yediğim yumruk ile çaresiz kalıp ayağımla çiğnediğim fesim olmuştur.

- Geçecek oğlum, geçecek! Ne diyor o, "Milletimiz birleşerek müdafaa ve mukavemet edecektir."

Bu sefer Yarbay Sıtkı Bey söze karıştı.

- Karakol Cemiyeti toparlanmış, dedi. Birkaç tevkifin dışında, fazla can yanmamış. İşgalciler bir şey bulamamışlar. Biz tam anlamıyla ne vakit harekete geçeceğiz baba? Arkadaşlar oturmaktan sızlanır oldular.

- Beklemek değil mi? Bazen beceremeyeceğimi sanıyorum. İsterseniz hoş görün, bağışlayın beni. Mevlana'nın şöyle bir sözü hatırıma geliyor: *"Baş gözü, gam kadar ağlayabilseydi, gece ve gündüz ağlardı. Gökyüzü bu ayrılığı fark etseydi, yıldızlar da, güneş de, ay da ağlardı..."* İşte böyle dostlarım!

Yarbay Sıtkı Bey'le Ragıp birbirlerine bakındılar. Şeref Efendi ne demek istiyordu? Bir eski eser, bir anıt gibi zamanın insafsızca kemirmesi karşısında çöküyor muydu? Yoksa bir destek mi arıyordu kendisine? Elbette soramazlardı. Zaten o, konuya başka bir yön vermek istercesine bu sefer özel hayatını, ailesini anlatmaya başlamıştı:

- Karım Nurten yıllarca kahrımı çekti benim. Hep, "Evet" dedi. Çocuklarımızı da böyle yetiştirdi. "En iyi düşünen babanızdır." dedi onlara. Oğlum sadece bir el, bir ayak oldu bana. Yürüyen, tutan bir

uzuv... Kızım Nur, gözümüzün önünde kocası kurşunlandığı halde benden gizli ağladı. Yanımda hiçbir zaman hıçkırmadı, şikâyet etmedi! Neden? En iyisini ben düşünürdüm de ondan, kocasının gözümüzün önünde ölmesi şarttı da ondan. Şimdi, adını değiştirip "Işık" yaptığım gelinim de aynı yolda yürüyor! Hatta kendi öz babasını, geldiği evi aramak ihtiyacını bile duymuyor.

Yarbay Sıtkı Bey daha fazla dayanamamış olacak ki,

- Susunuz, dedi, kendinize bu kadar haksızlık yapmayınız!

- Hayır! Gerçeklerden ürkmeyelim! Daha doğrusu bugün için gerçek sandığımızdan, zaman geçince gerçek olmadığını anlayacaklarımızdan kaçmayalım! Yeter ki gerçek olmadığını anladığımız anda, onun yerine başka bir gerçek koymasını bilelim... Ve hakikati gerçekle karıştırmayalım. Ben belki bir gerçeğim ama bugünlük, belki yarınlık... O kadar...

Şeref Efendi'nin, gittikçe hızlanan, gittikçe yolunu değiştireceğe benzeyen konuşmasını dışardan gelen köpek sesleri kesti. Bakıştılar birbirlerine... Biraz sonra İsmail merdivenleri çıkıp yanlarına, sokuldu,

- Molla Efendi, Mahir Efendi ve Behiç Bey geldiler, dedi.

- Öyle mi? Ne istiyorlarmış acaba?

- Bilemeyeceğim baba!

- Hamdolsun, hiç değilse "Baba!" diyebiliyorsun bana. Bir de "Efendi hazretleri" deseydin üzüntüm çok daha fazla olacaktı oğlum!

- Anlayamadım baba?

- Zarar yok evladım! Misafirleri biraz oyalayıp getir buraya! Dostlarımız benim çalışma odama geçsinler.

Yarbay' Sıtkı Bey'le Ragıp hemen Şeref Efendi'nin kitaplarla dolu, yalnız başına namazını kıldığı, okuduğu, çoğu zaman yazıp yazıp yırttığı odaya geçtiler.

Biraz sonra yukarıya, Şeref Bey'in eski tanıdıklarından Molla Efendi, Mahir Efendi ve Behiç Bey geldiler. Behiç Bey aynı zamanda Işık'ın babasıydı. Yani İsmail'in kayın babası.

- Şöyle buyurun efendim! Bu sofayı pek sevdiğim için, günlerimin çoğunu burada geçiririm. Rahat etmezseniz misafir odasına geçeriz. Hepiniz sefa geldiniz! Kızınızla görüştünüz mü Behiç Bey kardeşim?

- Hayır, henüz değil! Birazdan konuşacağımı umarım. Zaten ziyaretimin bir sebebi de kısa bir süre için de olsa "Işık" diye ad taktığınız kızımı alıp götürmektir.

- Niçin?

- Bunalıyor umarım. Dünya yüzü görmüyor. Bir bağ evine kızımı âdeta kapadınız. Biraz bizim yanımızda kalsın, oyalansın, sonra kocasının yanına döner elbette...

— Öyle mi? Belki de haklısınız. Bir de Işık'a sormalı, sıkıldıysa size gelir, avunur. Acaba fakirhanemi şenlendirmenizin diğer sebeplerini de öğrenebilir miyim?

Bu soruya Molla Efendi cevap verdi; oturduğu yerden biraz kıpırdayıp etrafını şüpheyle süzdükten sonra konuştu:

- Sizi afiyette görüyorum Şeref Efendi! Hiç yaşlanmamışsınız. Genç kalmanızın sırrı ne olsa gerek?

- Bilemeyeceğim. Lütfediyorsunuz. İnşallah dediğiniz gibidir.

- Azizim Şeref Efendi. Şimdi de ben size işin doğrusunu söylemek isterim. Gözetleniyorsunuz! İngilizler uyumuyor, dikkat etmelisiniz.

- Niçin?

- Bir gizli cemiyet kurmanızdan endişe ediyorlar. İki ay evvel, ilerdeki yıkık evden izlemişler sizi, bir şey bulamamışlarsa da peşinizi bırakacaklarını sanmam.

- İlginize çok teşekkür ederim Molla Efendi. Ben her ne kadar cellâda, "İşini bitir köpeğin, neden oyalanıyorsun?" diye çağıramaz, o cesareti kendimde göremezsem de zararlı bir iş de yapmam!

- Ne demek istiyorsun Şeref Efendi? Kinayenizi anlamamış olayım. Cevap verir misiniz bana? Şehirde de bir konağınız bulunduğu, hâlâ boş durduğu, sülaleden gelen servetin tek varisi olduğunuz halde bu dağ başında niye yaşıyorsunuz? Buraya gelinceye kadar nefesimiz tıkandı. Bir yerden sonra araba bile yürümedi. Neden gözden uzak kalmaya çalışıyorsunuz?

- A efendim, gönül bu, böyle dinleniyorum. Ahir ömrümde gürültüden uzak yaşamak istiyorum. Sizin gibi İngilizler'le düşüp kalkamıyorum. Onlar pek hızlı! Bilirsiniz ben aceleye gelemem!

Molla Efendi yanındaki Mahir Efendi'ye baktı, onun sabırsızlandığını görünce,

- Buyurun siz devam edin, dedi

- Şeref Efendi, şimdi de beni dinleyin. Mustafa Kemal Paşalı mısınız siz?

- Ne dememi istiyorsunuz?

- İtilaf ve Hürriyet Partisi'ne girin! Sarayla bir olun, Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın takdirini kazanın. İngilizlere sevimli görünün! Böylece bu vatana hizmetiniz, yararınız dokunsun!

- Acaba, bunları yapmadan da vatana hizmet etmenin başka yolu yok mudur?

- Yoktur! Hürriyetçi olacaksınız, İttihatçıları temizleyeceksiniz, mandalığı, himayeyi kabul edeceksiniz! Onlar da boyun eğdiğimiz takdirde bizi yönetecekler. Rahat edeceğiz!

- Boyun eğilmezse?

- Yunanlılar daha fazla Anadolu içlerine doğru ilerler.

- Karşı konur!

- Ne ile?

- Millî şuurla!

- Millî şuur dediğin pazarda satılır mı? Nerede bulmalı?

- Doğru! Duyulmazsa bulunmaz! Öyleyse İttihatçıları temizlemek şart! Mandalığı kabul de gerek... Böylece kurtulacağız!

- Elbette! İttihatçıların bu memlekete yaptıklarını gördün. Şimdi de Mustafa Kemal diye bir paşa çıkmış, kongre topluyor, milleti kışkırtıyor, direnin, silahlanın diyormuş. Vatan büsbütün yangın yerine dönecek! Bu asi paşa muhakkak idam edilmeli. Memleketin selameti için aşılmalı!

O zaman Şeref Efendi coştu, kendini zaptedemedi, âdeta bağırdı:

- Efendiler, efendiler! Biz kasap değiliz! Kimi ve ne için asmak istediğimizi bilelim. İttihatçı ve Hürriyetçi çekişmesine gelince. Bu memleket asıl bu iki partinin birbirinin ayağına çelme takmasından, çok sevdiğini iddia ettiği milletini, vatanını unutup hıncın, kinin, tahammülsüzlüğün ardından gitmelerinden bu hale geldi! Ta Makedonya dağlarından savaşın sonuna kadar geçen devreyi düşünün. Durmadan silah çektiniz birbirinize. İktidar olacağız diye lekelediniz karşınızdakini. Hürriyetçiler İttihatçıları devirip başa geçince Balkan Harbini kaybettiler. Makedonya elden gitti. İttihatçılar Bab-ı Âli baskınıyla Hürriyetçileri kovaladı. Sonunda cihan savaşında yenildik. Şimdi de batanı görmemezlikten gelip...

— Sus artık Şeref Efendi...

- İzin verin, az kaldı. Ne demiştim? Batanı görmemezlikten gelip İttihatçı avına çıkıyorsunuz! Hiç aklınız başınıza gelmeyecek mi? Yarın da mı böyle yaşayacak bu millet? Partiler çamur mu atacak hep birbirine? İnleyenlere kim dönüp bakacak? Sevmek hep dudaklarda kalıyor, seven hizmet eder, seven yararlı olur. Seven hoş görür...

Şeref Efendi susunca, üçü birden ayağa kalktı. Sanki kurulmuş gibi başlarını salladılar. Molla Efendi kıpkırmızı kesilmişti, Mahir Efendi ne diyeceğini şaşırmış gibiydi, Behiç Bey ise kızını bu evden nasıl alıp götüreceğinin çarelerini araştırır olmalıydı.

- Oturun rica ederim, bir kusur işledimse affola!... Bazen coşarım işte, siz de bilirsiniz. Misafirimsiniz, kabalık yapmak istemezdim. Kimseyi küçük görmek de âdetim değildir. Sizler benim eski tanıdıklarım, ahbaplarımsınız. Arzu buyurulursa başka konulara değinelim.

Üçü de oturdu. Üçü de cevap vermek istiyor, Şeref Efendi'yi kendi evinde yenmenin gerektiğine inanıyordu. Fakat Şeref Efendi bu fırsatı tanımadı onlara:

- İngilizler tarafından gözlendiğimi buyurmuştunuz. Nereden duydunuz acaba? Sormak cesaretinde bulunabilir miyim?

Üçünün adına Molla Efendi konuştu:

- İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne haber gelir. Sayın Doktor Robert Fiew söyledi. Jozef Ponti Efendi, adamlarını göndermiş, birkaç gün buralarını izletmiş! Verdiği rapor, şimdilik bir tehlike olmadığı merkezindeymiş. Şimdilik ama, sonu bilinmez...

- Jozef Ponti mi? Kimmiş o?

- Tanımıyor musun?

- Hayır! Nereden tanıyacağım?

- İngiliz Deniz İstihbaratının şefi Jozef Ponti Efendi'yi herkes bilir! Siz geç kalmışsınız. Yine de yüz yüze gelmenizi hiç istemem azizim Şeref Efendi!

- Gelmem inşallah azizim Molla Efendi.

- Son sözün ne? Onu öğrenelim? Hürriyet Partisi'ne katılmıyor musun? Belki hükümete de alırlar sizi.

- Kusurumu affedin! Ben bu bağ evinde ömrümün kalan kısmını Allahıma dua ederek geçirmek niyetindeyim. Sizden de ricam, avdan avcıdan vazgeçmenizdir. Bir de bu millet manda olarak asla yaşayamaz. Esaretin anlamı nedir? Çamura batalım, yeter ki sırtımızda başkasını taşımayalım. Umarım siz de benim gibi düşüneceksiniz.

Sofaya koruculardan biri şerbet getirmişti. Ağustos ayının bu son günleri sıcak geçiyordu. Boğaz'da bile rüzgâr esmez olmuştu. Şerbetlerini içerlerken hepsi düşünüyordu. Artık gideceklerdi. Boş yere geldiklerine inanmak istemiyorlardı. Hiç değilse, Şeref Efendi'nin rengini biraz olsun görebilmişlerdi. Daha fazlasını da o gün için anlayamazlardı. Hürriyetçi olmasa bile, kendi kabuğuna çekilip onlara zararı dokunmayacağa benzerdi. Yine de aldanabilirlerdi.

Molla Efendi, "Dikkat et!" dedi. Mahir Efendi, "Sonun kötü olur, sonra üzülürüz. Sakın elini başka işlere uzatma." diye ekledi. Behiç Bey ise, "Kızımı alıp gitmeliyim!" arzusunu tekrarladı.

O zaman, şerbet bardaklarını almaya gelen korucuya Şeref Efendi:

- Evladım, dedi. Işık Hanım kızımızı çağır, buyursun babasının elini öpsün. İsmail Bey oğluma da haber ver, o da aramıza katılsın.

Korucu aşağıya inince, şeytanî bakışlarıyla karşısındakini süzen, hatta gülümseyen Molla Efendi yeniden söze başladı:

- Kuzum Şeref Efendi, hiç buraya bizden başka misafir gelmez mi?

- Gelir elbette! Dostlarım çoktur.

- Biz tanır mıyız onları?

- Bilmem ki... Belki tanırsınız?

- Kim mesela?

- Birkaçını söyleyeyim! Biri Mustafa Kemal'in hayranı, âşığı bir yarbay. Diğeri İngilizlerin kovaladığı, yakalanırsa asacakları, katil zanlısı bir genç!...

- Ne diyorsun sen? Şakanın da bu kadarı olmaz efendi?

- Hatta, şu anda bile buradalar! Siz gelince şu odaya çekildiler. İsterseniz gidip bakın...

Hepsi güldü; Şeref Efendi de güldü. Artık onlarla oynuyordu. Onları küçücük görüyordu. Kartondan birer kuklaydı onlar. İstediği anda kırar, bacaklarını kollarını koparabilirdi. Nitekim başkaları da oynuyordu bu molla ile. O ise bir şeyler yaptıkları, bir hizmette bulundukları, hatta geleceklerini sağladıkları zannıyla, bunun hiç farkında değildi. Şeref Efendi'nin sözde şakası ise onu eğlendirmiş, içlerindeki şüpheyi şimdilik silmişti.

Yukarıya çekinerek, Işık ile İsmail gelince dönüp baktılar.

- Sefa geldiniz baba! Sizler de efendim hoş geldiniz!
- Sefa bulduk kızım. Gel şöyle yanıma!
- Öpeyim elinizi baba.
- Öp ya!

Işık babasının elini öpüp yanına oturdu. Babasından kaçar gibi bir hali vardı. Esasında babası ona şu anda yabancı bir insanmış gibi geliyordu. Bu sırada Molla Efendi ayağa kalkmıştı. Ragıp'la Yarbay Sıtkı'nın saklandığı odaya doğru yürürken sordu:

- Bu odada mı senin kaçak misafirlerin?
- Evet o odada?
- Çalışma odan neresi?
- Yine orası?
- Doğrusu, methini işittiğim kitaplarını görmek isterdim!
- Buyur!

Molla yürümekten vazgeçti. Karşısında sakin duran, eliyle odayı işaret eden Şeref Efendi'yi tekrar süzdü. Onda hiçbir telaş, hiçbir endişe yoktu.

- Peki, kıymetli, paha biçilmez eserlerin nerede Şeref Efendi? Onlar İstanbul'daki konakta mı kaldı?
- Nasıl ayrı yaşayabilirim? Her gittiğim yere götürürüm onları?
- Neredeler?
- Şu büyük odada... Kapısını çalışma odam gibi daima kapalı tutarım! Bakmak arzu buyurulmaz mı?
- Kalsın şimdilik! Vakit geçti. Başka zaman inşallah. Aklıma gelmişken sorayım. Eminönü'ndeki hanınızı sattığınız söyleniyor. Doğru mu?
- Doğru!
- Niçin? Parasını ne yaptınız?
- Fakirlere dağıttım! Muhtaç o kadar çok kişi var ki... İnsanın içi titriyor.
- Keşke bana satsaydınız. Haberim olsaydı alırdım. Yoksa hanın parasını Kızılay'a vermeyesiniz?
- Aklıma gelmedi, bir daha sefere satılık malım olursa onu da düşünebilirim.
- Sakın ha, hiç uygun bulmam. Kızılay'a verilen her para Anadolu'ya gider, belki de Mustafa Kemal'in cebine...

Molla Efendi geri döndü, eski yerine oturdu. Behiç Bey kızıyla konuşuyordu, sıhhatini soruyordu, anneliğinin onu çok özlediğini söylüyordu. Nihayet arzusunu dile getirdi:

- Kızım! Yavrum! Şeref Efendi'nin iznini aldım. Kocanın da uygun bulacağını sanırım. Kısa bir süre de olsa seni alıp bizim eve götürmek istiyorum.

- Niçin baba?

- Bilmem! Biraz da biz hasret giderelim! Sonra bu bağ evinde canın sıkılmış olabilir. Bir yerlere gittiğinizi de sanmıyorum. İnsana kasvet çöker. Üstelik bana bir torun bile vermediniz. Ne dersin?

Işık babasının elini okşadı. Vakit kazanmak istediği belli oluyordu. Şimdi de derin bir soluk alıyor, bir şeyler anlamaya çalışıyordu. Sonunda:

- Teşekkür ederim baba, dedi.

- Geliyorsun değil mi?

- Hayır!

- Niçin kızım?

- Bir kere kocam izin vermez, verse de ben gerek görmem!

- Neden ama?

- Burada çok rahatım baba, bilemeyeceğiniz kadar huzur içindeyim. Kocam İsmail Bey, eşi bulunmaz bir insan, kayın babamı zaten biliyorsunuz. Burada kendimi çok özgür hissediyorum, üstelik akşamları ut çalıyoruz, görümcem, o güzel sesiyle şarkı söylüyor bize. Onun bana ihtiyacı var. Yalnızlığını unutturmalıyım.

- Ne demek bu? Ne şarkısı? Dur bakayım, senin görümcen dul mu kaldı yoksa?

- Evet!...

- Kocasına ne oldu? Binbaşı'ydı sanırım.

- Şehit düşmüş! Savaştan geri dönmedi. Boşyere bekledik.

- Öyle mi? Bilmiyordum. Benimle gelmiyorsun demek? Analığına ne diyeceğim? Üstelik burada kalmana da gönlüm razı değil. Başınıza kötü bir şey gelebilir... Yine de sen bilirsin! Hiç değilse günübirliğine uğra! Belki bizim evde daha açık konuşursun.

- Şehre inmekten çekiniyoruz baba! Senegalliler, İngilizler, Fransızlar, Yunanlılar! Yollarda nasıl yürüneceğini bile unuttum baba! Hoş gör beni. İzninizle...

Işık kalktı, babasının yeniden elini öptü. Diğerlerine selam verdi ve arkasına bakmadan merdivenlerden aşağıya inmeye başladı.

Şeref Efendi sadece,

- İşte böyle, dedi. Şimdiki kızlar biraz saygı bilmiyorlar. Elbet Işık ziyaretinize gelir Behiç Bey. Halim olursa ben veya oğlum eşlik ederiz ona. Yine de meraklanmayın, elimizden geldiğince iyi bakıyoruz kızınıza. Sonra bize kim ilişebilir ki, suçumuz ne?

- İtilaf ve Hürriyet Partisi'ne girsen, bizlere katılsan hiç endişe etmeyeceğim. Nazır da yaparlar seni, mandalığı da kabul ettik mi kurtuluruz!

- Ne desem boş, anlatamıyorum. Hoş görün beni, teşekkür ederim.

Artık konuşacak konuları kalmamıştı, hiç değilse o gün için kalmamıştı. Hepsi ayağa kalktı. İsmail yol gösterdi onlara...

Dışarıda köpekler havlamaya başlamıştı. O gün böylece sona ermişti... Yalnız Şeref Efendi,

- Yalan söylüyoruz, bilerek isteyerek yalan söylüyoruz! diye fısıldıyordu. Bu da beni üzüyor, hem de çok üzüyor. Korkaklıktan mı acaba?

Çalışma odasından çıkan Yarbay Sıtkı Bey ile Ragıp şimdi ona bakıyor, üzüntüsüne katılıyorlardı. Ayrıca Sıtkı Bey korkaklığı asla kabul etmiyordu.

Ve Mustafa Kemal Paşa o sıralarda Erzurum'dan Sivas'a doğru yol alıyordu.

-XV-
SUÇLULAR

GALATA'DA İstavropola Hanı'nın kapısından hırsla, fakat bir bileğini oğuşturarak Jorj Kallas girdi. Jozef Ponti Efendi'yi sordu. Nöbetçi bu meşhur adamı tanıyordu, yol gösterdi.

Masanın başında çalışan Jozef Ponti, karşısında Jorj Kallas'ı görünce ayağa kalktı.

- Sefa geldiniz mösyö Kallas! Buyurunuz, oturunuz! Bu ziyaretinizi neye borçluyum? Bir şey içmek ister misiniz?

- Hayır! Hemen konuya geçeceğim. Kolonelle görüştüm. Sizin hâlâ o kadının izini bulmakta niye bu kadar geciktiğinizi anlamak mümkün değil! Acele etmenizi ve bir sonuca varmanızı bir kere daha istiyorum.

- O kadın dediğiniz kim mösyö Kallas?

- Feride!... Türk kadını!

Jozef Ponti Efendi, hayret etmiş gibi Jorj Kallas'a baktı. Karşısındakinin hâlâ bileğini oğuşturduğunu, hatta hiddetinden dudaklarını çarpıttığını görünce sordu:

- Niçin Feride denen bu kadının üzerinde bu kadar ısrar ediyorsunuz mösyö? İstanbul Bolşeviklerden kaçan Beyaz Rus kadınlarıyla kaynıyor. Çoğu prenses, kontes, bilmem ne? Yarı aç, yarı tok dolaşıyorlar. Garsonluk yapıyorlar, dans ediyorlar, hatta Pera sokaklarında müşteri bekleyenleri de var. Sanırım sizin Feride dediğiniz Türk kadınından da güzeldir bunlar. İhtiyacınızı rahatlıkla sağlarsınız umarım!

- Hayır! Onu istiyorum! Bu benim namusum, bu benim gururum! Vazgeçmeme imkân yok.

- Bugüne kadar karşınıza başka bir Türk kadını çıkmadı mı? Frenkleşmeye kalkışanların, memleketini satıp savaş içinde bulgur ve vagon ticareti yapanların, şimdi ise toplantılara katılıp Büyük Britanya İmparatorluğu'nun yüksek menfaatleri için çalışan bazı Osmanlıların eşleri, kardeşleri ya da kızları da mı gözünüze çarpmadı?

Jorj Kallas, Jozef Efendi'ye hemen cevap vermedi. Onun ne demek istediğini anlamaya çalıştı. Jozef Ponti ona nasihat vermeye kalkışmış olmalıydı. Ya da korkuyordu, başının derde girmesini istemiyordu. Anlıyordu, bu Feride denen kadın yalnız değildi, o bir teşkilatın içinde, ayrıca dev gibi kuvvetli bir koruyucusunun himayesindeydi:

- Korkuyorsunuz, dedi. Bana nasihat vermeyiniz ve çekinmeyiniz! İngiliz devleti sizi korumasını bilir. Ben sadece ve sadece o kadını istiyorum. Yoksa bu bileğimin sızısı hiç geçmeyecek! Üstelik yüzünü bir türlü seçemediğim o adamı da bulacaksınız. O zaman rahat ederim, o zaman intikamım alınmış olur!...

- Bir kere kadının yerini buldum. Evinin önüne kadar, iki defa devriye gönderdim. Mahalle komiseri bile yardım etti. Elinizden kaçırdınız! Benden fazlasını isteyemezsiniz.

- İsteyeceğim! Yapacaksınız! Bulacaksınız! Kim haber verdi ona, kim devriyelerimize baskın yaptı? Bunu da araştırmak sizin göreviniz azizim Jozef Ponti! Geç kaldınız, kalıyorsunuz! Yoksa...

Jozef Ponti ayağa kalktı, Jorj Kallas'ın sözünün sonunu getirmesini bekledi, o susunca gülümsemeye çalışarak tane tane konuşmaya başladı:

- Hiddet buyurmayınız! Bu kadının ve benim de var olduğuna inandığım teşkilatının peşinde olmadığımı kim söyledi size? Elbet yakalanacaklar, geç veya erken yüksek mahkemeye gönderilecekler! Madem istiyorsunuz, kadın da sizin olacak. Yalnız size şu kadarını anlatayım, benim görevim sizlere sadece yol göstermek, hedefi işaret etmektir. Gerisine karışmam. Görevim burada biter! Ben baskıncı değilim. Zaten elimdeki elemanlar bu tarz yetişmemiştir.

- Yeter! Siz bu kadarını yapın, sonuna karışmayın.

- Bekleyin öyleyse, bana inanmanız için bekleyin. Ben görevimi yaparım, ben acımasızım ve ben Türkleri hiç sevmem!

Jozef Ponti zile bastı, gelen görevliye

- Bana Tophaneli Süleyman ile, Kasap Şarl'ı çağır, dedi.

Kasap Şarl ile Tophaneli Süleyman içeri girince, Jozef Efendi evvela Kasap Şarl'a İngilizce sordu:

- Ne oldu? Hâlâ Feride denen o Türk kadınından haber yok mu?

- İz üzerindeyiz şef!

- Nereye kadar ilerlediniz?

- Fatih'te bir evde çocuğuyla birlikte saklandığını sanıyoruz.

- Kimden duydunuz?

- Kocası Ragıp'ın küfecilik yapan emirerini Fatih'in arka sokaklarında bizimkiler görmüş.

- Ya emireri, kadının alçak kocasını arıyorsa? Yani kaçak katili?...

- O da olabilir şef! Belki de kadınla kocası buluşmuşlardır. Bu sefer ikisini birden avlarız.

- Acele edin! Bu suretle Britanya İmparatorluğu'nun ve aziz dostumuz mösyö Jorj Kallas'ın zedelenen şerefi tamir edilsin.

- Merak etmeyin şef, yakında her şey açığa çıkacak. Küfeci, kadının ya da Ragıp'ın yerini bulduysa onu bülbül gibi söyletiriz.

Kasap Şarl dışarı çıkmak üzereyken Jozef Ponti onu durdurdu ve hemen konuşulanlardan bir şey anlamayan Tophaneli Süleyman'a, Türkçe sordu:

- Ya sen ne yaptın tembel adam?

- Bende size aktarılacak esaslı bir bilgi yok şef!

-- Ne demek? Aziz mösyö Jorj Kallas'ın kolunu kıran o namussuz, o rezil herifi hâlâ bulamadınız mı?

- Hayır şef!

-Yalnız olamazlar! Karısı da, Ragıp denen o katil de bir teşkilata dâhildir. Kimlerse hepsini teker teker yuvalarında yakalamalıyız. Bizim görevimiz bu...

- Çalışıyorum şef! Yakında sizi sevindirecek haberler getireceğimi umuyorum.

O zaman Jozef Ponti âdeta tepindi. Âdeti olduğu üzere yumruğunu masasına indirip kaldırmaya başladı. Hatta masasının çekmecesinden tabancasını çıkardı. Olanca hızıyla bağırdı:

- Öldürürüm seni, azlettirir, mahkemeye veririm seni. O dev herifi de, onun teşkilatını da bulacaksın! Senin için başka kurtuluş yok. Bak, Kasap Şarl iz üzerinde! Nasıl çalışıldığını ondan öğren. Feride denen kadının ya da kocasının saklandığı yeri bulmak üzere-

ler. Fatih'teymişler. Küfeci oğlanı sokak aralarında dolaşır görmüşler. Senin ise gözlerin kör, hiçbir şey göremiyorsun. Sana yakında onların yakalanacağı günü söyleyeceğim. Rezil kadını elinle tutup aziz mösyö Jorj Kallas'a sen teslim edeceksin! Defol şimdi karşımdan! Sen de git Şarl!...

Bu son cümleyi Jozef Ponti İngilizce söylemişti. Her ikisi de şaşkın dışarı çıkarken Jozef Ponti arkalarından bağırdı.

-Tophaneli! Sen niye bizimle beraber çalışıyorsun? Hâlâ anlamadın mı? Türk olduğun için, aralarına rahatça sızıp haber getiresin diye buradasın. Yoksa iki taraflı mı oynuyorsun? Anlarsam, ipini ben çekerim!

- İstediğin gibi çek şef! Yalnız teşkilat işiyle Kara İstihbaratı da uğraşıyor. Esasen bu onların görevi!...

- Bana akıl vermeye kalkışma. Sonuç almadan da bir daha karşıma çıkma.

Odada ikisi yalnız kalınca Jozef Efendi tabancasını çekmeceye koydu. Oturdu, bir süre portmantoda asılı duran melon şapkasına baktı. Sonra gülümseyerek Jorj Kallas'a döndü:

- Gördünüz ya mösyö! Nasıl uğraşıyorum? Siz hem Türkçe, hem İngilizce bilirsiniz. Konuşulanları duydunuz! Umuyorum yakında emelinize kavuşacaksınız. Başka bir emriniz var mıydı mösyö? Görürseniz yüksek komiserimize saygılar iletiniz!

Jorj Kallas yumuşamışa benziyordu. Gitmeden evvel bazı düşüncelerini de söylemek gereğini duydu. Dudaklarında geleceğe dönük bambaşka bir hazzın izleri dolaşırken konuştu:

- O herif, o aygır, bileğimi kıran o insafsız bir balıkçı reisi olamaz mı?

- Sanmam! Sonra hangi balıkçı reisi? Siz de yüzünü görmemişsiniz! Biz de öyle iri yarı, dev gibi balıkçı reisi tanımıyoruz.

- Bir de tulumbacı reisleri varmış! Onlar da kuvvetli olurmuş!

- Mümkün! Ayrıca İstanbul'un onikileri de vardır. Mahallenin çanak yalayıcıları yani. Onların da reisleri kuvvetli olurmuş. Bu adam hiçbirisi değil, hiçbirisi... Bulacağız elbet, merak buyurmayın. Başka bir düşünceniz?

- Ermeni meselesini de halletmek gerek.

- Ne gibi?

- Türklerin Ermenilere yaptığı zulmü bütün dünyaya yaymamız çıkarlarımıza uygun düşer!

- Türkler Ermenilere zulüm mü yapmış? Ben aksini sanıyordum mösyö!

- Tarihi yanıltmalıyız. Menfaatimiz için böyle göstermek zorundayız... Yüksek Komisere, Kolonel'e söyleyeceğim! Türkler Ermeni çocuklarını kaçırıp Türkleştiriyorlar diyeceğim.

- Örnek bulmak gerek!

- Uydururuz! Bundan kolay ne var? Zaten Britanya İmparatorluğu'nun politikası da bu merkezde. Taşnakçılarla işbirliği yapıyor musunuz?

- Bu karacıların görevi aziz Jorj Kallas!

- Öyleyse hoşça kal mösyö Ponti! Yine görüşeceğiz!

- Görüşeceğiz.

Jorj Kallas bileğini tuta tuta odadan çıktı. Jozef Ponti yalnız kalınca, başını iki avucunun arasına aldı, derin derin düşünmeye başladı.

*
* *

Mustafa, kahveden içeri girdi. Gözleri parlıyordu. Küfeyi bir kenara koydu. Ocağın başında derin derin düşünen Kahveci Veli'nin yanına sokuldu:

- Veli Ağabey, dedi. Galiba Feride Yengemin yerini bulacağım! Bu sefer tamam...

- Ülen Mustafa, sana bu işten vazgeç demedim miydi?

- Nasıl vazgeçerim? Üsteğmenim, Ragıp Kumandanım, niye yengeni yalnız kodun derse ne cevap veririm?

- Demez! Böylesi daha iyi! Bırak Feride Hanım'ın yakasını. Biz kendi başımızın çaresine bakalım.

- Sadık Reis'e Yemiş İskelesinde rastladığımda el öptüm, ayak öptüm, sonunda dayanamayıp, "Meraklanma Feride Hanım Fatih'te, emin yerde" demişti bana. Söyledimdi sana. O günden bu yana dolaşmadığım sokak kalmadı Fatih denen yerde... Bugün bir boyacı söyledi. Misafir bir kadınla bir çocuk varmış evin birinde. Yarın birilerine danışıp bildirecek bana...

Veli kahve ocağından çıktı, gidip peykeye oturdu. Canı çok sıkılıyordu. Geçim derdi bir yana, memleketin haline, elden bir şey

gelmemesine, üstelik bunca yılın Zerafet'inin beyninin içine çöreklenmesine kolay kolay katlanamıyordu.

Mustafa'yı elinden tutup yanına oturttu.

- Bana bak, dedi! Bir daha Fatih'lerde gözüküp Feride Hanım'ı aramayacaksın. Bu bir!

- Olmaz! Feride Yengem beni görürse çok sevinir. Üstelik ona harçlık da veririm. Ne parası var, ne pulu! Çamaşıra, bulaşığa da gidemez! Nasıl geçinsin? Sonra bana okuma yazma da öğretir. Yarıda kaldı...

- Mustafa! Kulağını aç da beni iyi dinle. Yarın beni Yemiş İskelesine götüreceksin. Rastlarsak Sadık Reis'le konuşturacaksın! Elbet o yolunu yordamını biliyordur. Beni de aralarına alırlar. Bu iki...

- Ne yapmak niyetindesin?

- Ragıp Ağabey gibi beceremezsem de...

- Elbette, Kumandanım gibi kimse baş edemez onlarla...

- Elimden elbet bir şeyler gelir. Hesap alıp hesap sorarım. Gece yol gözler, mazlumun ahını yanlarına bırakmam.

- Kahve kime kalacak?

- Balıkçı Nihat bakar!

- Hem balık, hem kahve olmaz ki...

- Zerafet'in oğlu Şevket de durur ocakta! Söz verdim zaten Zerafet Abla'na...

- Ne sözü?

- Sen anlamazsın! İstersen sen de kahvede kalırsın!

- Şimdi benim de şartım vardır.

- Neymiş o?

- Ne olursa olsun Feride Yengemi göreceğim. İçim rahat etsin. Sonra Sadık Reis'e beraber gideriz. Sen ne yaparsan, ben de onu yaparım. Mazlum dediğinin ahını beraber çıkarırız. Anlaştık mı Veli Ağabey? Ben askerim, asker. Dedem sağ olsaydı, "Aferin!" derdi bana.

Bu onyedi yaşındaki küçük adama Kahveci Veli söz geçiremeyeceğini anlamıştı. Kafasına koyduğunu yapıyordu Mustafa! Altında ezilse bile inancından asla vazgeçmiyordu.

Yine de onu oyalamak için çareler düşünürken yolun üst tarafın-

daki konakta oturan paşazade Mehmet'in bahçıvanı kahveden içeri girdi. İhtiyarın eli ayağı titriyordu, ne diyeceğini şaşırmış gibiydi.

- Yetişin! Koşun! Yardım edin!

- Ne oldu bahçıvan başı?

- Yavrularımı götürüyorlar, koparıyorlar benden.

- Niçin?

- Ermeniymişler sözde! Doğudan getirip zorla Müslüman yapmış paşa efendimiz yavrularımı! Şimdi yeniden Ermeni kılıp kiliselerinde besleyeceklermiş! Cümle âleme karşı bizi rezil edeceklermiş!

- Kim bunlar?

- İşgalciler! Ermenilerin belki haberi bile yoktur bundan! Yetişin! Müslümansanız, Türkseniz yetişin!

Kahve birden karıştı. İçeri giren bekçi Gaffar Ağa beylik tabancasını Veli'ye verdi. Ö sırada Şevket nefes nefese kahveden içeri daldı:

- Koş Veli Ağabey! diye bağırdı. Anam da yola düştü!

İmam dâhil herkes dışarı fırladı; paşazade Mehmet'in konağına doğru yokuşu tırmanmaya başladılar.

Yokuşun ilerisinde ayakları çıplak, şalvarı ıslak, yemenisi çenesinin altından düğümlenmiş Zerafet'in koşmakta olduğu görülüyordu. Ve Zerafet bağırıyordu:

- Durmayın korkaklar! Kahve miskinleri! Yavrular gidiyor! Yavruları yuvalarından koparıyorlar! Ya benim çocuklarımın başına da gelirse!...

Bütün mahalle ayaktaydı şimdi... Çocuğu, yaşlısı, ihtiyarı, hepsi paşazadenin konağına doğru koşuyordu.

Fakat fazla gidemediler. Havaya üç el silah atıldı. Bir kurşun Zerafet'in kulağının dibinden geçti, bir kurşun Veli'nin fesini deldi. Herkes bir kenara çekildi. Orta yerde Zerafet, İmam, Veli, Mustafa ve Gaffar Ağa ile Balıkçı Nihat kaldı.

Konağın bahçe kapısı devrilmişti. Dadı kalfa taşların üzerinde yatıyordu. Paşazade Mehmet duvara yapışmış gibi duruyordu. Ve dört İngiliz polisi bahçıvanın dört çocuğunu kolundan tutmuş sürüklüyordu. Önde Komiser ile Feride'nin ağabeyisi Şadan ve bir İngiliz çavuşuyla bir Fransız gediklisi vardı. Tabancasını ateşleyen bu Fransız gediklisiydi:

- Savulun cahiller! Gidin evlerinize! Canınıza mı susadınız?

Nereden çıktıysa, birdenbire görünüveren, milliyeti meşhul bir tercüman böyle bağırıyordu; Fakat fazla konuşamadı, şiddetli bir taş yağmuru altında, ne yapacağını şaşırdı. Komiserin arkasına sığındı. Şimdi mahallenin çocukları durmadan yerlerden taş topluyorlar, ceplerine dolduruyorlardı.

Bu sefer komiser,

- Dağılın, dedi! Karşı koymak olmaz, hepiniz yanarsınız!

- Komiser bey! Komiser bey! Esas sen çekil bir kenara! Sen bir daha bu mahallede barınamazsın!

- Bunu bana mı söylüyorsun kahveci iti?

- Sana söylüyorum! Yeter artık ettiklerin!

- Ulan Gaffar! Ne işin var bunların arasında? Yakala şunu!

Bekçi Gaffar Ağa yerinden bile kıpırdamadı, artık gündüz bile taşıdığı sopasını sadece birkaç kere yere vurdu.

Veli tekrar bağırdı. Artık hiç korkmuyordu. Bir kere ok yaydan çıkmıştı. Üstelik Zerafet ona gülümseyerek bakıyordu:

- Şadan Bey, Şadan Bey! Senin ne işin var işgalcilerin arasında? Hesap ver bize!

- Hay kahveci kopuğu! Adam oldun da bana sual mi soruyorsun?

- Ben adam olmasam da, sen dediğinin yanından bile geçmemişsin! Yazık değil mi bu yavrulara? Sen de bilirsin ki bunlar öz be öz Türk'tür ve bahçıvan ağanın çocuklarıdır.

- Olsun! Ne çıkar bundan? Madem İtilaf devletleri Ermeni diyor, Ermeni oluverirler! Yaranmak lazım! Sularına gitmek lazım! Vatan böyle kurtulur! Senin kaz kafan ne anlar? Beni kim dövdü, sen onu söyle bana. Burada haddini bildireyim!

- Sen bir hainsin Şadan Bey! Belki de Ragıp Efendi ağabeyimizi İngilizlere sen ihbar ettin...

- Ne sandın? Ben ettim! O budalayı, o alçağı bu ma-hallede daha fazla yaşatacağımı mı sanıyordun? Geveze emireri Mustafa'ya niye sesin çıkmıyor?

- Bunun cezasını çekeceğini hiç düşünmedin mi Şadan Bey?

- Ben hizmet ediyorum! Ben partimin selameti, İstanbul'un kurtulması, sadrazamımın rahatı için İtilaf devletlerine yardımdan asla vazgeçmem!

İşte o sırada bir tabanca patladı; Şadan'ın göğsünü tuttuğu görül-

dü. Şadan sendeledi, elini havaya kaldırdı ve dizleri bükülüp yere yığıldı...

Şimdi Veli, elindeki tabancanın namlusundan çıkan barut kokusunu koklamaya çalışıyor, ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Fakat onun oyalanmasına vakit kalmadı, İmamın "Yürüyün!" diye bağırdığı duyuldu.

Artık bundan sonra olanları izlemek kolay kolay mümkün olmadı. Hep birden bağırıyorlardi:

- Türk çocuklarını Ermeni diye götüremezsiniz. Onlar bizim yavrularımızdır. Kimseye teslim etmeyiz.

Bir kenara sinen tercümanın cırtlak sesi bağırtılar arasında güçlükle duyuluyordu:

- Ermeni olmadıklarını herkes biliyor! Galip devletlerin yüksek menfaatleri uğruna Ermeni olsalar ne çıkar?

- Asla! Asla!

Taşlar, sopalar atılıyor, kurşunlar vınlıyordu. Şimdi savaş alanına dönmüştü yokuşun ortalık yeri. İnleyenler vardı. "Anneciğim!" diye bağıranlar vardı. Yavrusunu bağrına basıp sığınacak yer arayan kadınlar vardı.

Vınlayan kurşunlarla birlikte dipçikler de inip kalkıyordu. Ve Zerafet durmadan tükürüyor, tekme sallıyor, tırmalayacak yüz göz arıyordu.

- Benim de yavrularıma el atarsanız yerim sizi, yerim!

Bahçıvan yerde sürünüyordu, paşazade Mehmet bayılmıştı, komiser ortalıkta görünmez olmuştu...

Sonunda işgalciler galip geldi. Dizlerinin üzerinde duran İmam, Veli'ye,

- Durma evlat, dedi. Yenildik. Takdir-i ilahî bu kadarmış. Mustafa'yı al da saklan! Elbet ulu Tanrım yardımcı olur bize!

Kurşunları biten tabancayı bekçiye fırlatan Veli, "Aslanım! Veli!" diye arkasından haykıran Zerafet'in çığlıkları kulaklarında çınlaya çınlaya uzaklaştı... Mustafa da onunla beraber koşuyordu...

İmam'ı, Gaffar Ağa'yı ve Balıkçı Nihat'ı alıp götürdüler... Zerafet'e sadece bir dipçik indirdiler.

İşte böylece işgal altındaki İstanbul'un bir mahallesi, bütün oturanlarıyla birlikte esir olmuştu...

Sokaklar ıssızdı, kahve kapanmıştı. Kapılar, kafesler bile açılmıyordu.

O eğribüğrü yollarda işgalciler durmadan devriye geziyordu... İmam'ı, Gaffar Ağa'yı ve Balıkçı Nihat'ı bir daha gören olmadı. Şevket, Nihat'ın boş kalan sandalıyla zaman zaman balığa çıkıyordu. Bahçıvanın çocukları da ortalıkta yoktu...

*
* *

O gün bir İngiliz subayı Fatih sokaklarında dolaştı. Sonra iki sivil, bakkaldan bir şeyler sorup gittiler. Arkalarından Mustafa göründü.

Köşedeki boyacı çocuk, Mustafa'yı fark edince, "Gelme!" diye işaret etti. Mustafa aldırmadı bile, topallayarak boyacının yanına sokuldu,

- Şimdi biz Sadık Reisliyiz, dedi.

- Ne demek o?

- O demek işte! Kahveci Veli Ağabeyim de Sadık Reisli! Reis bizi bir süre gizleyecek! Sen Feride Yengemi buldun mu?

- Git dedim sana! İşler iyi gitmiyor bu mahallede! İşgalciler kol geziyor! Yakında kıyamet kopar!

- Nereden biliyorsun?

- Sual sorma! Kaybol, bir daha gelme! Senin Feride Yengen de kaçak değil mi?

- Kaçak! Yerini söyle bana. Hangi evde? Bir kerecik yüzünü göreyim, sonra Sadık Reis'in bizi gizlediği hana dönerim. Veli Ağabeyimden habersiz handan kaçtım.

- Sadık Reis'i nereden tanıyorsun?

- Tanırım! Bizim mahallede çarpıştık işgalcilerle. Ayağım ağrıyor hâlâ. Veli Ağabeyim birkaçını hakladı. Yakalarlarsa asarlar. Ben onu Sadık Reis'in yanına götürdüm...

Mustafa belki daha fazla gevezelik yapacaktı. Fakat yanlarında üstü kapalı bir fayton durunca sustu, faytondan çıkanlara hayretle baktı.

Evvela çarşaflara bürünmüş iki kadın, arkasından fesli, yüzünü belli etmemeye çalışan bir adam arabadan indi. Kadınlar biraz ilerde durunca adam boyacıya sokulup sordu:

- Ne haber?
- İyi değil ağabey!
- Herifler evi buldular mı?
- Sanırım!
- Kim bu yanındaki çocuk?
- O da arıyor! Günlerce bu sokaklarda dolaştı. Adı Mustafa'ymış. Emireriymiş vaktiyle.
- Tanıdım. Söyledin mi yerini?
- Söyleyecektim, vaz geçtim! Acımıştım!
- Sakın ha! Sen buradan ayrılma! Fayton bekleyecek.

Yüzünü göstermemeye çalışan adam ilerdeki kadınların yanına gitti, hep beraber uzaklaştılar.

Mustafa peşlerinden yürümek istedi. Boyacı onu göğüsledi, âdeta bağırdı:

- Sakın ha! Beni dinlersen git buradan. Bir de Sadık Reis'in adını ağzına alma!
- Ama o benim Feride Yengem! Göremezsem kumandanıma ne derim?
- Git hadi! Ağır gelmeye başladın.

Boyacı, Mustafa'yı itti, Mustafa kaldırım taşlarına oturdu.

Yüzünü göstermemeye çalışan adamla çarşaflı iki kadın, Yarbay Sıtkı Bey'in annesinin evinin önünde durdular. Adam kapının tokmağını üç kere vurdu, arkasından, "Saka" diye bağırdı.

İçerden yaşlı bir kadın sesi cevap verdi:

- Su istemiyoruz!
- Bu iyi su! Sizin için getirdim!
- Sağ ol evladım, şimdi kapıyı açıyorum!

Hemen kapı açıldı. Adamla kadınlar süratle içeri girdiler. Kapı çabucak kapandı.

- Teyze, ver elini öpeyim!
- Süleyman! Tophaneli Süleyman, evladım sen misin?
- Vaktimiz hiç yok teyze! Söyleyeceklerime iyice kulak ver. Belki bu evi basacaklar. Feride Hanım hemen şu bohçacı elbiselerini giysin. Bu hanımlardan biri onu faytonla götürecek. Ayrıca bir görevi de var, Feride Hanımın! Küçük Murat'a gelince...
- Aman oğlum! Aman oğlum! Sen neler söylüyorsun?

Yarbay Sıtkı Bey'in annesi, bembeyaz saçları, uçlarını kulaklarının arkasına aldığı beyaz yemenisiyle Tophaneli Süleyman'a bakıyordu:

- Teyzeciğim! Telaşlanma, hiç birine bir şey olmayacak! Murat'ı da şu hanım evine götürüp saklayacak. Sen ise, Yarbayımın emriyle burada kalacak, olanları bekleyeceksin...

- Yarbayım nerede? Oğlum nerede?

- Bir daha bu eve gelmez! Hiçbir şeyden haberin yok senin. Oğlunla dargınsın. Aylardan beri yüzünü bile görmedin. Feride Hanım ile Murat, yangından kaçtılar, sana sığındılar. Şimdi de akrabaları alıp götürdü. Anladın mı teyzeciğim!

- Anladım evladım! Yüce Allahımdan niyaz ederim ki, bizi bu hallere sokanlar hiçbir şeyin hayrını görmesinler.

- Belki bugün, belki yarın gelirler. Zamanını kestiremiyoruz. Şimdi ben gidiyorum teyze! Beni de görmedin, beni de tanımıyorsun.

- Tabii evladım! Ben asker kızıyım, asker eşiyim ve asker anasıyım. Git sağlıcakla, Tanrım seni korusun.

Merdivenin başından konuşulanları dinleyen Feride âdeta yalvardı. Aşağıya sesi sanki damla damla geliyordu:

- Ne olur beni evladımdan ayırmayın! Kocamdan oldum, evladımdan etmeyin.

Tophaneli Süleyman başını kaldırmadan Feride'ye cevap verdi:

- Başka çare yok hemşire! Çocuğunuzla beraber olursanız, muhakkak gizlendiğiniz yeri er geç bulurlar. Bu sefer de böyle oldu.

Süleyman daha fazla konuşmadı. Sokak kapısını açtı ve dışarı çıktı. Yakasını kaldırıp etrafına bakındığı sırada ilerden Jozef Ponti Efendi'nin Kasap Şarl'la beraber gelmekte olduğunu gördü...

Yakalanmıştı, daha doğrusu yakalanacaktı. Jozef Ponti insafsızdı. Öldürürlerdi Süleyman'ı. Bunun pek önemi olmasa da söyletirler, bütün emekler boşa giderdi...

Tophaneli Süleyman bir çöküntünün altında kaldığını sandı. Tabancasını çıkardı; Ponti'yi vuracaktı, Kasap Şarl'ı da devirecekti. Kendisi de intihar ederdi, geride kalanlar kurtulurdu.

Fakat bu düşüncesinden hemen vazgeçti. Çünkü Jozef Efendi, arkasını ona dönmüş, hiddetli hiddetli Kasap Şarl'a birşeyler söylüyor, Kasap Şarl da başını eğmiş korkuyla şefini dinliyordu.

Demek ki Ponti Efendi, Süleyman'ı henüz görmemişti. O zaman Tophaneli koşmaya başladı. Buna koşmak değil, sıçramak da denirdi. Hemen karşıdaki bir evin kapısına yüklendi, kapı ardına kadar açılır açılmaz tabancasıyla beraber içeri daldı. Kapıyı kapattı, kol demirini arkasından vurdu:

- Korkmayın, diye bağırdı, size asla zararım dokunmaz. Türkseniz, vatanınızı seviyorsanız gizleyin beni...

Ona yaşlı, beli kamburlaşmış bir adam cevap verdi:

- Elhamdülillah evlat! Gel benimle! Tasalanma hiç!

- Bey baba! Beni karşı evleri görecek bir yere götür. Kafes arkasından sokağı gözleyeceğim.

- Pekâlâ evlat!.. Yukarı çıkalım! Hanımlar kaçılın! Misafirimiz var.

Tophaneli Süleyman ihtiyar adamın peşi sıra yürümeye başladı...

*
* *

Feride diz çökmüştü. Karşısında oğlu Murat duruyordu. Murat sakin görünüyordu. Yine de gözlerinden iki damla yaş süzülüyordu.

- Oğlum, evladım! Ayrılıyoruz. Kısa bir zaman sonra yine buluşacağız!

- Niçin anne?

- Yavrum! Anlatması çok güç! Baban da böyle istemiş!

- Neden anne? Ben annesiz, babasız ne yaparım?

- Yavrucuğum! Şu teyzen sana çok iyi bakacak. Karnını doyuracak, oyuncaklar verecek, onunla gideceksin.

- Ben annesiz oyuncak istemem!

- Kısa bir süre oğlum, kısa bir süre. Sonra yine beraber olacağız. Ne olur anneni üzme! Pekiyi de oğlum! Sen söz dinlersin. Allaha ısmarladık Murat'ım.

- Pekiyi anne! Çabuk bul beni anne!

Murat, annesine sarıldı, sonra kendisine ellerini uzatan çarşaflı kadına doğru koştu.

Kadın Murat'ı kucağına aldı, bağrına bastı,

- Meraklanmayın hemşire hanım, dedi. Sizin gibi olmasa da iyi bakarım küçük Murat'a. Ben de anneyim! Hepimiz bu yola baş koyanların eşiyiz!...

Kadın Murat'la çıktı. Murat'ın dudaklarında sadece "Ah anneciğim!" sözleri dolaştı durdu.

Sokak tenhaydı. Görünürlerde hiç kimse yoktu. Hatta Jozef Ponti bile kaybolmuştu. Kadın köşeyi döndü, Murat'la beraber arabaya doğru koşmaya başladı. Arabacı sabırsızlanıyordu. "Nerede kaldınız?" diye homurdandı.

Hemen bindiler, bir kırbaç şakladı. Araba geldiği yerin aksine ilerlemeye başladı...

Mustafa Murat'ı görmüştü. Fakat bir anlam verememiş, yine de konuşmak istemişti. Fakat boyacı göğüslemiş, "Kal olduğun yerde." diye bağırmıştı. Camiden çıkan iki kişi ile bakkala doğru giden iki çocuk önlerinden geçiyordu. Ve bir de Kasap Şarl ile birlikte Jozef Ponti gözükmüştü...

Ponti yavaş yavaş sokuldu boyacının yanına, onu bastonuyla dürttü,

- Bana bak, dedi. Ne yapıyorsun sen burada?

- Boyacıyım amca? Boyayayım mı? Ucuza yapıyorum!

- Şu oğlan kim? Ne arıyor yanında?

- Dilenci galiba! Para istiyor benden...

- Giden arabanın arkasından koşmaya çalışırken niye önledin onu?

- Para isteyecekti kadından. Arabacı kamçılayacaktı, dayak yemesin dedim!

- Arabaya binen o kadın ile çocuğu tanıyor musun?

- Nereden tanıyacağım amca? Boyayayım mı?

- Çok konuşuyorsun! Okşa şunu Kasap Şarl! Yalnız fazla ileri gitme.

Sözünün son kısmını İngilizce söylemişti. Şarl hiç vakit kaybetmedi. Boyacıyı havaya kaldırdı, sadece bir tokat attı. Bu tokat boyacının yere yığılıp bayılmasına yetti bile.

O zaman Mustafa, Şarl'ın üzerine atladı.

- Namussuz! Namussuz! Niye dövdün arkadaşımı? diye bağırıyordu. Fakat bir göğüs darbesiyle Mustafa da yere yığıldı. Kasap Şarl, çok kuvvetli olmalıydı! Çok uzun boyu, kalın bilekleri vardı. Acımasızdı! Zaten ona bu yüzden "Kasap!" demişlerdi. Çok kimsenin canını yakmıştı, yakmakta da devam edecekti.

Karşıdan çarşaflarına bürünmüş iki kadın görünce, Şarl ayaklarını tekmeleyen Mustafa'ya aldırmayıp;

- Şef! dedi. İki kadın geliyor!

- Bize ne?

- Yollarını keseyim mi? Kim olduklarını anlayayım mı?

- Anlayıp da ne yapacaksın? Bu Türk kadınları umacı! Tesbih böceği gibi hepsi. Biz Feride denen o haspaya bakalım! Nerede kaldı baskıncılar?

- Birazdan burada olurlar. Feride yosmasını sürükleye sürükleye götürecekler. Çok güzelmiş. Yaşadı mösyö Jorj Kallas!

- Sırıtma, terbiyeni takın! Sana ne?

- Kusurumu bağışla patron!

İki çarşaflı kadın, gözlerini bile örtmüşler, ürkek ilerliyorlardı... Ponti ile Şarl'ı görünce duraladılar, âdeta ne yapacaklarını şaşırdılar,

- Patron, bu kadınları çevireceğim! İzin ver, biraz eğleniriz!

- Peki, git yanlarına, kim olduklarını anla. Hayır gitme, bizimkiler geliyorlar! Ne halleri varsa görsün bu karılar!...

Kadınlar kaçmaya başladı. İlerden bir grup İngiliz polisi göründü. Jozef Ponti,

- Nerede kaldınız? diye bağırdı. Kuşu kafesten kaçıracaksınız!

Boyacıyla Mustafa ayılmaya, daha doğrusu neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. İngiliz polisleri ise sokak başlarını tutmaya başlamıştı. İngiliz çavuşu Jozef Ponti' nin yanına gelince selam verdi.

- Siz burda mıydınız mösyö? diye sordu.

- Buradayım ya! Geç kalıyorsunuz! Ev şu ilerki sokakta. Şarl size gösterecek. Acımayın! Genç kadını sürükleye sürükleye götürün. İhtiyar kadını okşayın yeter. Çocuğu da ne isterseniz yapın. Mösyö Jorj Kallas'a teslim etmeden evvel genç kadını ben görmeliyim. Belki bir şeyler söyletirim.

Çavuş yeniden selam verdi. Kasap Şarl'la beraber uzaklaştı.

Jozef Ponti bastonuna dayanmış, gidenleri seyretmeye başlamıştı. Seviniyor muydu, üzülüyor muydu, hatta kızgın mıydı, pek belli olmuyordu.

Biraz sonra ileride gürültüler, bağırtılar, hatta silah sesleri gelmeye başlayınca Jozef Ponti, ayağa kalkmaya çalışan Mustafa'ya

- Git burdan, dedi, kaybol! Gözüm görmesin seni?

Hâlâ yerde oturan, ayağa bir türlü kalkamayan boyacı da yalvardı,

- Git kardeşim, git! Bu iş senin bildiğin gibi değil, Allahını seversen git!

- Niçin?

- Kaybol dedim!

- Feride Yengem ne olacak, Feride Yengem?

- Konuşma daha fazla! Canı çıksın Feride Yengenin. Hemen uzaklaş, sakın bir daha da karşıma çıkayım deme canını yakarım!

O zaman Mustafa bir şeyler anlamaya çalıştı. Sendeledi ve güçlükle yürüyerek uzaklaştı...

Biraz sonra Kasap Şarl'la omuzunu tutarak yürüyen İngiliz çavuşu geldi. Ponti umursamaz görünerek çavuşu sordu:

- Ne oldu?

- Karşıki evden birisi bize ateş etti. Bir polisimiz yaralandı. Benim de bir kurşun omuzumu sıyırdı.

- Kadın, kadın nerede?

- Kaçmış! Yok!...

- Ya çocuk? Onu ne yaptınız?

- O da yok! Kayıp!

- İhtiyar kadına ne oldu?

- Baygın yatıyor. Emekli bir subayın anasımış. Oğlu uğramazmış yanına. Dargınmışlar. İnanmalı mı?

- Bakacağız, araştıracağız! Bu benim işim!

- İhtiyar kadın fazla bir şey söylemiyor.

- Sırası gelince ben konuştururum!

- Karşıki evden bize ateş edeni de yakalayamadık. Zaten eve zorla girmiş.

- Öyle mi? Anlaşıldı!

- Ne anlaşıldı mösyö?

- Sizin beceriksizliğiniz! Yine kaçırdınız. Ben buluyorum, siz yakalayamıyorsunuz. Ne haliniz varsa görün. Mösyö Jorj Kallas bakalım ne diyecek? Hey Şarl, gel peşim sıra...

Jozef Ponti, melon şapkasını başına iyice oturttu, bastonunu sallayarak uzaklaştı...

*

* *

O gün Feride'yi bohçacı kadın kılığıyla Mustafa Kemal Paşa'nın annesi Zübeyde Hanım'a götürdüler. Bir endişeleri vardı, Paşa'yı İstanbul'a getirebilmek için annesine baskı yapabilirlerdi. Hatta bu husus karşı tarafın tasarıları içindeydi. Yarbay Sıtkı Bey'in cebinde bir konuşmanın kaleme alınmış metni duruyordu...

Feride, Zübeyde Hanım'ın elini öpmüştü. Zübeyde Hanım durumu hemen anlamış, hatta şile bezinden bir örtü de satın almıştı:

- Meraklanmasınlar kızım, bir tehlike hissedersem haber salarım.

- Nasıl salarsınız efendim, kiminle?

- Allah büyüktür kızım! Bizi korur! Oğlum başaracak. Kemal'im hep başarmıştır.

- Efendim! Buradan her sabah ve akşamüstü bir Osmanlı polisi geçecek. Endişeniz olursa, bir baskı altındaysanız sesleneceksiniz, "Hırsız var!" diyeceksiniz. Size böyle söylememi bildirdiler.

Zübeyde Hanım ağladı. Feride de ağladı. İkisi de anneydi ve ikisi de şimdi evlatlarından uzaktaydılar. Hiçbir farkı yoktu. Birisi ordular kumandanı, öteki küçük bir yavru olsa da, evlattı! Anneler onları sütleriyle beslerlerdi.

Feride sırtında bohça ile kapıdan çıktığı zaman oğlundan uzak olmanın, hatta günün olaylarının etkisinden biraz kurtulmuştu. Çünkü bir hizmet görmüştü. Yararlı olmanın zevki başkaydı...

Onu o sırada oradan geçen bir polis tutukladı, hemen karakola götürdü. Artık Feride o polisin evinde kalacaktı...

-XVI-
Zamanın Getirdikleri

Şeref Efendi, Ragıp'a sordu.

- İyi nişan almasını bilir misin oğlum?

Ragıp birdenbire böyle bir sorunun anlamını kavrayamadığından duraladı. Sonra tereddütle cevap verdi:

- Sanırım efendim!

- Hangi silahlarda daha başarılısın?

- Hangisi olursa! Tabanca, tüfek!...

- Buna sevindim! Ordudayken makineli de kullandın mı?

- Hayır efendim! Savaşın son yıllarında "Kafkas İslam Ordusu" adıyla kurulan ve başına Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'yı getirdikleri birliğe beni de katmışlardı. Tifüsten yeni kalkmıştım, kulaklarım bugünküne nazaran daha ağır işitiyordu. Emirerim Mustafa'ya, "Kanını sakın boş yere akıtma!" demiştim. "Vatanın için belki günün birinde gerekir."

Şeref Efendi Ragıp'ın bu lafından çok duygulanmış olacak ki,

- Beğendim bu sözünü, dedi, emirerinle böyle konuşabiliyordun demek!...

- Evet efendim!

- Devam et...

- Kafile halinde gidiyorduk. Nuri Paşa çok ilerlerdeydi. Arkasından Kurmay Tevfik Bey ve grubu geliyordu. Sonra da biz karargâh mensupları onları takip ediyorduk. Yağmur yağmıştı, yerimizden kıpırdayamıyorduk. Nihayet Nusaybin'e gitmek için emir alınca yeniden yola koyulduk. Yolda Bulgar Sadık, ustalığını göstermek için durmadan ateş ediyor, kuş avlıyordu. Öyle bir an geldi dayanamadım, emirerim Mustafa'nın elinden tüfeğini aldım ve ateşledim. Dalın

birine konmuş bir kuşu, zavallı hayvanı yere düşürdüm... İşte hepsi bu kadar efendim!...

- Sonunu söyle be oğlum!

- İttihatçıların vurucu elemanı olarak bilinen Bulgar Sadık buna çok kızmıştı. "Kim vurdu bu kuşu?" diye bağırdı "Ben!" dedim. "Amacım sadece seni susturmak..." Büsbütün kızdı, "Bana bak," dedi, "benimle şaka edilmez, sağım solum yoktur." Mustafa'ya tüfeğini verdim, başımı çevirip uzaklaştım. İşte Mustafa o yerler için kanını akıtmamalıydı! Ama şimdi, o küçücük Mustafa'nın o tertemiz kanı burada, bu topraklarda akabilir. Emretseydiniz, benimki çoktan akmıştı. Gidenleri bir daha göremiyoruz efendim...

Şeref Efendi, derin derin düşündü. Önünde bir tarih kitabı vardı ve o yavaş yavaş bu kitabın sayfalarını çeviriyordu.

- Bir gün gelecek, senin nişancılığından yararlanacağız evlat! Dedi. Tabii beyninden de... Feride Hanım kızımla Murat Bey torunum ise çok iyiymiş maşallah!

- Özlüyorum onları efendim, çok özlüyorum.

Şeref Efendi, Ragıp'ın verdiği cevabı değerlendirmek istemedi. Gözlerinin önünden asla gitmeyen o kitabın sayfalarını yeniden teker teker çevirmeye başladı.

4 Eylül 1919'da Sivas Kongresi'nin ilk oturumu açılmıştı. Kongrenin Amerikan mandasını kabulü konusunda İstanbul'da aydın geçinen birtakım kişilerin muhtelif vesilelerle Mustafa Kemal Paşa'ya tazyik yaptıkları bir gerçekti. Şeref Efendi, o kişileri bulup bu konunun tartışmasını yapmak istemişti. Fakat Sıtkı Bey'in de ısrarıyla vazgeçmiş, bağ evinden uzaklaşmamıştı.

Manda meselesi, Sivas Kongresi'nin başlıca konularından biri olmuştu. "Tam istiklal mi, yoksa manda mı kabul edilmeliydi?"

Tam istiklali, Türk'e kolay kolay kim verirdi ki? Bu şartlar altında bunu sağlamak bir hayaldi. Hatta delilikti. Mandalık ise kolaydı! Tamamen teslim olurdun, açardın kucağını, Amerikan veya başka bir devlet, Türk'ü parçalaya parçalaya yönetirdi, Türk de bu badireden kurtulurdu.

Şeref Efendi de, Yarbay Sıtkı Bey de anlamı bile pek anlaşılamayan "Mandalığa" çoktan hayır demişlerdi. Ölümü istiyorlardı. Bu suretle ebediyete uzanan o yolda şerefle yürünürdü.

Nitekim Sivas'taki ses, Mustafa Kemal Paşa da, "Manda istiklali ortadan kaldırmaz." diyenlerin aldatmacasına sonuna kadar direnmiş, "Ya istiklal, ya ölüm!" tezini Kongre'ye kabul ettirmişti.

Bu suretle Şeref Efendi, Sıtkı Bey, hatta Ragıp, Mustafa Kemal Paşa'nın nasıl bir irade sahibi olduğunu bir kere daha anlamışlardı.

Kongre 11 Eylül 1919'da sona erdiği zaman, bir Temsil Heyeti (Hey'et-i Temsiliye) kurulmuş ve bu heyetin başına Mustafa Kemal Paşa getirilmişti. Bir de Millî Meclis'in yeniden açılması fikri hâkim olmuştu Kongreye... İstanbul zorlanmış, baskı altına alınmıştı...

Onlar, böylece bağdaki evde, günlerin gecelerle çarpıştığı anlarda bile geleceğin aydınlığını süslemişlerdi hep...

Şeref Efendi, Ragıp'ı seviyordu ve Ragıp, geçmişi, hatta eşini, yavrusunu unutmaya çalışıp Şeref Efendi'yi dinliyordu.

- Evlat, diyordu Şeref Efendi. Seni bana Allah gönderdi. Sadece çırpınmakla yetindiğimiz şu günlerde sen yanımda olmasaydın ben ne yapardım? Kiminle konuşur, nasıl avunurdum?

- Çocuklarınız var, eşiniz var!.. Belki de ben sizi onlardan ayırıyorum. Aranıza giriyorum. Ailecek dertleşmenizin huzur ve güvenini bozuyorum. Beraberken ayrı yaşıyorsunuz bu evde...

- Ne demek? Nasıl böyle düşünebiliyorsun? Yoksa doğru mu bu dediklerin? Oğlum İsmail'le ne konuşabilirim? Haber getirir, haber götürür! Hiç vakti yok. Üç kadına gelince, geçiniyorlar, gönüllerine taş basmışlar, bekliyorlar. Bana inanıyorlar.

Ragıp nedense Şeref Efendi'ye karşı duyduğu saygıya rağmen direnir olmuştu. Bu direniş belki de uzun süreden beri eşinden ve oğlundan uzak kalışından kaynaklanıyordu:

- Onların size karşı duydukları saygının ötesinde başka istekleri yok mudur? Bütün yaşantıları, aşağıdaki üç oda, bir taşlık ve bir mutfağın içinde mi geçmeli? Hiç değilse sizi yanlarında görmek istemezler mi? Sevinçlerine ve kederlerine neden katılmazsınız?

Şeref Efendi Ragıp'a birden cevap veremedi... Doğru muydu Ragıp'ın söyledikleri? Onları şimdiye kadar bir oyuncak olarak mı görmüştü? Şu Ragıp anladığının ötesinde içindekilerini saklayıp birden insanın yüzüne vuran cinsten biri miydi?

- Bana bak evlat, dedi. Ben şimdi sadece vatanımı düşünüyorum. Beynim hep onunla dolu... Kimseyle ilgilenemiyorum. Ayrıca İstanbul'da birçok aile benim gibi parçalanmış olarak yaşamıyor

mu? Sen ne yapıyorsun? Yarbay Sıtkı Bey de öyle... Artık annesine bile gidemiyor. Telgrafçı Asım, karısının yüzünü göremiyormuş! Kâtip Cafer Bey, yatalak kız kardeşini komşulara emanet etmiş! Yenibahçeli Şükrü, bizim Bahriyeli Şevki, hele Tophaneli Süleyman, yavruları, eşleri, anneleriyle ne vakit beraberler? Biz bir savaşın içindeyiz, ayrı görünsek de beraberiz, aynı duyguyu paylaşıyoruz! İşin gereği bu... Seni karşımda sabır taşı seçtiğim için hiç pişman değilim. Ama bana sen de dayanamadın değil mi?

- Ne olur kusuruma bakmayın. Siz bizlerden farklısınız! Siz henüz aileniz efradıyla bir çatı altında yaşıyorsunuz. Duygular beraber de olsa bunu kanıtlamak, bunu beslemek gerekmez mi?

Şeref Efendi kısa bir süre düşündü. Sonra oturduğu yerden kalktı, sofanın camlı kapısını açtı, merdiven başından aşağıya seslendi:

- Nurten Hanım! Hu! Hanımcığım!

Nurten Hanım'ın, Şeref Efendi'nin güler yüzlü eşinin, sesi aşağıdan duyuldu:

- Buyurun beyciğim! Bir emriniz mi vardı? Yoksa hasta mısınız? Allah korusun!

- Hayır! Hiçbir şeyim yok. Buraya gelmenizi rica edeceğim. Kızım, gelinim, oğlum da gelsin...

- Başüstüne beyciğim!

O akşam Telgrafçı Asım Bey uğramıştı bağ evine! Makinenin başında o vardı. Zamanını bekliyordu. Neredeyse tiktaklar başlardı. Onlar Anadolu'dan haber getirir yahut Anadolu'ya haber ulaştırırdı. Asım Bey'in arkadaşı merkezdeki telgrafçı yahut hattaki nöbetçi geleceğin tehlikesine hiç aldırmadan kaçak hattı devreye sokar ve bu hat bağ evine, bambaşka bir dünya aktarırdı. Bu fedakâr telgrafçıları, çok kimse bilmeyecek, hatta tanımayacaktı. Zaten onların da bilinmek, methedilmek gibi beşerî arzulara önem verdikleri yoktu...

Önde Nurten Hanım, sonra Nur ve Işık, daha sonra İsmail merdivenleri çıkıp açık duran camlı kapıdan sofaya gelince Şeref Efendi onlara,

- Oturun! dedi. Sen şöyle geç hanım! Sen de kal Ragıp Efendi.

Hepsi oturdu. Merak ediyorlardı. Şeref Efendi'nin, onları hiç sebep yokken böyle bir zamanda çağırması alışılmışın ötesindeydi.

- Yavrularım! Hanımcığım! Ben sizlerden özür dilemek istiyorum.

- Niçin beyciğim? Ne yaptınız ki? Esas, bizim sizden özür dilememiz gerek! Kusurumuzu bağışlayın!

- Nedenmiş o hanım?

- Hiç de derdinizle ilgilenmiyoruz. Üzüntülerinizi paylaşmıyoruz. Bereket versin Ragıp Efendi oğlumuz sîzi yalnız bırakmıyor da oyalanıyorsunuz! Vatanınız için çırpındığınızı hepimiz biliyoruz.

Şeref Efendi, Ragıp'a baktı. Ragıp istemeyerek başını eğdi. Şaşırmıştı, nasıl bir dünyada yaşadığının belki de hâlâ farkında değildi...

- Bilir misin hanım? Ragıp Efendi oğlumuz senin gibi düşünmüyor. Sizi ihmal ediyormuşum, sizlerle ilgilenmiyor, dertlerinize ortak olmuyormuşum. "Kopmuşsunuz!" demek istiyor bana. Öyle mi İsmail?

- Hayır baba! Siz hep bizim yanımızdasınız!

- Acaba? Peki gelinim Işık ne diyecek buna?

Işık derin bir nefes alıp kocasının yüzüne baktıktan sonra cevap verdi.

- Ragıp Efendi yanılmış baba! Ben kocamla size daha fazla yardım edememenin üzüntüsünü yaşıyoruz. Duygularınızı biliyoruz. İstediğimiz gün geldiği anda, boynunuza sarılıp "Baba sen bizim için yaşadın. Sabrı öğrettin." diyeceğiz!

- Ya sen kızım Nur? Böyle mi düşünüyorsun? Acılarını paylaşamadığım, yanında oturup seni avutamadığım için yalnızlığının büsbütün arttığına mı inanıyorsun?

- Hayır baba! Sizin yukarıda bulunuşunuz, sofra başında içtenlikle hatırımızı soruşunuz yetip de artıyor bile. Ragıp Efendi niçin böyle söyledi? Anlayamıyorum...

Şeref Efendi bütün bu cevaplara rağmen şimdi kendisini bir hayal adam olarak görmeye başlamıştı... Ortalıkta dolaşan, varlığına kendinden başka kimsenin inanmadığı, söylediği yalanlarla avunan bir insandı o... İşte bir Ragıp onu yıllar sonra uyuduğu derin uykudan böylesine uyandırmıştı.

- Haklısın oğlum Ragıp, dedi, çok haklısın! Ben gerçek bir kişi değilim. Hep kendimi yaşadım. Vatan tutkum bile bir fantazi...

- Hayır efendim, asla! Bunu demek istemedim. Beni affedin. Siz başlı başına bir değersiniz. Siz varsınız! Belki de ben kendimi düşünerek böyle konuştum.

Fakat Şeref Efendi'nin cevap vermesine vakit kalmadı; aşağıdan telgraf sesleri gelmeye başladı. Nur ve Işık hemen ayağa kalkıp koşarcasına sofadan çıktılar.

Biraz sonra bir udun eşliğinde bir kadının şarkı söylediği duyuldu. Kadının sesi ne kadar yanıktı! Keşke bu şarkıyı söylemeseydi. Her halde Dede Efendi, böyle bir akşam için, ümitle ümitsizliğin birleştiği bir an için bestelememişti bu şarkıyı...

Telgraf sesleri durunca ut ve şarkı da sustu ve telgrafçı Asım Bey'in merdivenlerden ayak sesleri gelmeye başladı. Asım Bey, Şeref Efendi'nin yanına varınca elindeki bir kâğıdı uzattı:

- Efendim Anadolu'nun İstanbul'la olan bütün haberleşmesi kesildi!

- Nasıl?

- Sanırım Ali Galip yüzünden!

Tarih, 12 Eylül 1919 idi... Yani Sivas Kongresi'nin bitiminden bir gün sonra. Zaten onlar, Ali Galip diye birinin Padişah ile Sadrazam Ferit Paşa'nın teşviki ve özellikle işgalcilerin baskısıyla Mustafa Kemal'i tutuklama çabalarının haftalarca sürdüğünü ve sonunda Ali Galip'in kaçmak zorunda kaldığını biliyorlardı.

Şeref Efendi yine de inanmamış gibi sordu:

- Bilgimizin ötesinde başka bir şey var mı?

- Sanmıyorum! Sadrazam Ferit Paşa, Mustafa Kemal Paşa'nın telgraflarına cevap vermiyor, padişahla konuşturmuyormuş. Paşayı seven kolordu kumandanları telgrafhaneleri işgal etmişler. Elimde son defa alabildiğim "Umumi Kongre Heyeti" adına çekilmiş şu telgraf var.

- Lütfen otur ve oku bize Asım Bey!

Asım Bey oturdu ve telgraf metnini yavaş yavaş okudu:

"Hükümet, milletin; padişahla olan ilişkilerini engellemektedir. Ayrıca tahakkuk eden hainçe hareketler de devam ettiğinden yeni ve meşru bir hükümet idareyi eline alıncaya kadar, İstanbul'la bütün idarî işler, her türlü telgraf ve posta haberleşmelerinin kesilmesine milletçe karar verilmiştir.

Mahalli mülkiye memurlarıyla askerî kumandanlar beraberce bu hususu sağlayacaklar ve sonucu Sivas Umumî Kongre Heyetine bildireceklerdir.

Bu tebligat bütün kumandanlara ve mülkiye âmirlerine bildirilmiştir."

Nurten Hanım'la İsmail ayağa kalktılar, ikisi de telgrafçı Asım Bey'le Ragıp'ın orada bulunduğunu unutmuş gibiydiler. Şeref Efendi'nin önünde durdular:

- Beyciğim üzülmeyiniz! Siz de gayet iyi biliyorsunuz ki, bizim şimdi bir yerine iki düşmanımız var. Kaderi yenme azminizin ötesinde asla bizi düşünmeyiniz! Bizler sizin yükünüzü hafifletmek için çareler aramalıyız!

Nurten Hanım, artık kocasının yüzüne bakamadı. Mendiliyle gözlerini kurularken geri döndü, merdivenlerden aşağıya doğru inmeye başladı. İsmail ise babasının elini öptü.

- Baba, dedi, ölmemi ister misiniz?

- Hayır! Asla! Niçin?

- Böyle bir arzunuz olursa çekinmeden bildir bana...

- İki şey için ölünür oğlum, iki şey için! Sen bunları bilirsin, benim sana hatırlatmama gerek yok!

- Öyleyse izin veriniz! Durumu telefonla jandarma karakoluna bildireyim. Yarbay Sıtkı Bey'in haberi olsun!

Şeref Efendi sadece başını salladı. O, gelecek günlerin neler getireceğini şimdiden hesap etmek istiyordu. Hayal adam olmanın ötesinde de gerçeğe sıkı sıkıya sarılmak arzusunda idi... Beyni yoruluyordu, yaşlılığını anlıyordu, hepsinden öte göremememin, yetişememenin üzüntüsünü taşıyordu.

*
* *

20 Eylül 1919'da Padişah Vahdettin bir beyanname yayınladı. Diyordu ki,

"Hükümetin takip ettiği siyaset sonucu İzmir faciası Avrupa devletlerinin ve medenî milletlerin dikkatini ve sevgisini sağladı. Bir özel heyet mahallinde araştırmalar yaptı. Millî birliğimizi bozacak hiç bir karar ve teklif olmadı. Bazı kimseler, ahali ile hükümet arasında güya muhalefet olduğunu ilan ediyor. Bu durum, sulhün yaklaştığı bir sırada varlığı gerekli olan ve bir an evvel yapılmasını

arzu ettiğimiz seçimleri de geciktiriyor. Benim milletimden beklediğim hükümetin emirlerine uymaktır. Büyük devletlerin duyguları ve Avrupa ile Amerika halkının soğukkanlı davranışı, bizi haysiyetimizi sağlayacak bir sulhe kavuşturacağını ümit ettirmektedir."

Padişah Sultan Vahdettin böyle söylemiş, böyle bildirmişti ama olaylar hiç de onun iddia ettiği gibi olmamış, 21 Eylül 1919'da Anzavur adlı birisi. Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın teşvikiyle "Kuvâ-yi İnzibatiyye" kumandanı olarak Anadolu'da yer yer işgalcilerle çarpışan millîcilere karşı mücadeleye başlamıştı.

Sonunda 20 Eylül 1919'da Damat Ferit Paşa istifa etmiş, yerine Ali Rıza Paşa sadrazam olmuştu. Olaylar elbet burada da bitmemişti. 15 Ekim 1919'da Patrikler el birliği yapmış gibi işgalcilerden bütün Türkiye'nin işgalini istemişti.

Şeref Efendi,

- Ege'de de, Marmara sahillerinde de düşmana karşı koyan mahalli örgütler, var diyordu. İşte bunlar millîci. Ama asla yeterli değil!

Esasında amaç, millî bir ordu kurup, bunu harekete geçirmekti. Mustafa Kemal'in istediği buydu. İşte o, bunun çabası içindeydi. Kuvvetleri birleştirmek gerekti.

*
* *

Şimdi, kurulacak Mebuslar Meclisi'nin İstanbul'da mı, yoksa Anadolu'da mı toplanması konusu da tartışılıyordu.

Mustafa Kemal Meclis'in, Anadolu'da toplanması fikrindeydi, "İstanbul'da düşman tazyiki altında bulunan bir Millî Meclis'in asla yararlı olamayacağı" kanısındaydı.

Garp cephesinde yer yer millî kuvvetlerle Yunanlılar arasında çarpışmalar olurken, efeler dağdan inip dağa çıkarken Mustafa Kemal Paşa son defa 19 Kasım 1919'da Sivas'ta kumandanlarla konuşmuştu.

O gün Şeref Efendi, Karakol Cemiyeti'nin kurucularından Kara Vasıf Bey'in söylediklerini sofada dolaşarak tekrarlıyordu:

"Millî kuvvetlerle aynı fikirde olan Meclis, padişaha karşı gelirse Anadolu kimin arkasından gider? Millî kuvvetlere mi tâbi olsunlar? Meclis'i Anadolu'da toplamak fikrinden vaz geçmek bir vatan vazifesidir..."

Bu bir fikirdi, böylece Kara Vasıf Bey de inancını bildiriyordu. Fakat Şeref Efendi de Mustafa Kemal Paşa gibi düşünüyordu. Karşısında duran Ragıp'a tekrar tekrar soruyordu.

- Kara Vasıf yanılıyor değil mi? Sen de bizim fikrimizde değil misin?

- Evet efendim!

- Hep evet efendim deme, aksini de söylemelisin. Yanılabilirsin de... Fakat asla kişiliğini yitirme.

- Ben Anadolu'da hâlâ bir millî kuvvet göremiyorum efendim! Kim var bunların başında? Bize gelen haberler eksik. Üstelik bizim buradan binbir güçlükle gönderdiğimiz silah ve subayların nerelere gittiğini de tam anlamıyla bilemiyoruz.

- Öyle mi? Boşuna mı çalışıyoruz?

- Bir şey diyemeyeceğim efendim!

- Ya Mustafa Kemal? Sivas'ta nasıl çırpındığının farkında değil misin? Ona inancın mı sarsıldı yoksa?

- Hayır efendim! Her gün daha fazla artıyor!

Şeref Efendi Ragıp'ın yüzüne acı acı baktı ve sonra hiç konuşmadan sanat eserlerinin durduğu salona geçti. Belki de orada avunacaktı...

*
* *

Sonunda Meclis'in İstanbul'da toplanma fikri galip gelmiş ve Mustafa Kemal Paşa 27 Aralık 1919 tarihinde Hey'et-i Temsiliye Reisi sıfatıyla Sivas'tan Ankara'ya geçmişti...

O gün İsmail, babasına bir telgraf metni uzatmıştı. Şeref Efendi yüksek sesle okudu bunu:

"Sivas'tan Kayseri yoluyla hareket eden Hey'et-i Temsiliye, bütün geçtiği yerlerde büyük milletimizin içten sevgi ve vatanî duygularıyla bugün Ankara'ya gelmiş bulunmaktadır.

Milletimizin gösterdiği birlik ve azim memleketimizin özgürlüğünü sağlaması hakkındaki kanaatleri büsbütün kuvvetlendirmiştir. Şimdilik Hey'et-i Temsiliye'nin merkezi Ankara'dır.

Saygılarımı sunanım efendim.

Hey'et-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal"

Şeref Efendi telgraf metninin yazıldığı kâğıdı oğluna iade etti.

- "İstanbul'da bir Meclis, Ankara'da bir Hey'et-i Temsiliye..." diye fısıldadı. Sonra Ragıp'a döndü: Sanıyorum ki, dedi, senin bu evdeki misafirliğin belki yakında sona erecek!

- Niçin efendim?

- Artık siyasi ortam belli olmuştur. Senin bir türlü kabul edemediğin ve boşuna gittiğini sandığın yardımlarımız gerektiği yere ulaşacaktır. Millî kuvvetlerimiz, millî bir orduya dönüşecektir...

- Dilerim efendim!

- Keskin nişancı olduğunu öğrendiğime göre sen birilerini silahla koruyabilirsin.

- Elbette! Şüphe etmeyiniz efendim. Ben burada sabır ve cesareti öğrendim!

- Sende zaten vardı. Bilinen öğrenilmez. Artık hanımların yanına gidelim.

Üçü birden merdivenlerden indiler. İki genç kadın mutfakta çalışıyordu. Nurten Hanım ise pencereden bahçeyi seyrediyordu. Yanında gergefi duruyordu. Şeref Efendi hiç çekinmeden okşadı karısını:

- Hanım, dedi, bugün düşündüm de ben pekâlâ kendi kendime elimi yüzümü yıkayabilirim. Budan sonra bana leğen, ibrik ve havlu getirmeyeceksiniz.

- Nasıl olur beyciğim?

- Bir üstünlük göremiyorum kendimde. Elbet kabul etmek çok güç. Yılların alışkanlığını yıkmak zor! Yine de bir hayal adam olmak istemiyorum. Sizin duygularınızı da paylaşmak benim görevim.

- Hayır beyciğim, hayır!

- Yalnız sevin beni, çok sevin; buna ihtiyacım var. Sandığınızdan fazla...

Bu sözlerden kimse bir şey anlayamadı. Hele Ragıp donup kaldı. Ne içindi, nedendi? Bu eve fazla geldiğini sandı. Şeref Efendi, Ragıp'ın bu bocalamasının hemen farkına vardı:

- Gel, bahçede elimizi yüzümüzü yıkayalım, dedi. Bak, burada da, yukarıda da durmadan soba yanıyor. Hiç düşünmüyoruz. Hâlbuki dışarısı soğuk! Alışmak gerek değil mi?

Bahçeye çıktılar, köpekler etraflarında dolaşmaya başladı. Şeref Efendi tulumbayı çalıştırdı:

- Hadi evlat, dedi, yıkan! Sonra da sen çalıştırırsın, ben elimi yüzümü yıkarım. Uykun geldiyse bu gece erken yatarsın, beni dinlemek zorunda değilsin... Aklıma gelmişken söyleyeyim. Bundan sonra telgraf çalışmaya başlayınca kızlar ut çalıp şarkı söylemeyecek. Anlamı yok. Bir tedbirse, nasıl olsa telgraf seslerini dışardan birisi duyamaz. Hele şu köpekler varken.

Bağ evi üç katlıydı. Üst katta yatak odaları vardı. Ragıp aşağıda, kapının yanındaki bir odada yatıyordu.

İçeri girdikleri zaman sofra hazırlanmıştı. Bir ut kanapenin üstünde duruyordu. Dışarıda gece katre katre çöküyordu...

-XVII-
Misak-ı Millî

Nihayet Meclis 12 Ocak 1920'de İstanbul'da Fındıklı'da toplandı.

Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a giden mebusların çoğuyla Ankara'da görüşmüş, onlara Mecliste "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu" adıyla bir grup kurmalarını bildirmiş, misak-ı millî konusunu anlatmış ve bu millî bağlılığı, millî sözleşmeyi Meclis'e kabul ettirmelerini istemişti.

Mustafa Kemal Paşa mebus seçildiği halde İstanbul'a gelmemiş, Ankara'da Kalaba'da Ziraat Okulu binasındaki karargâhında gelecek günleri bekler olmuştu...

Millî hareketi temsil eden mebuslar Rauf Bey'in başkanlığında İstanbul'a geldikleri zaman bağdaki eve de şu telgraf ulaşmıştı.

"Tek çare kurtuluş! Gelenleri destekleyeceğiz..."

*
* *

Açılıştan sonraki günlerde işgalcilerde görülen telaş o gece telgrafla bildirilirken, telgrafın Ankara'daki ucu Asım Bey'e şunları yazdırıyordu:

> "Görülüyor ki, Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'da tecavüze uğrayıp dağılacağı kanaati gittikçe kuvvet kazanmaktadır. Bu yüzden mebusların selameti ve Ankara'ya gönderilmesi konusunda şimdiden tedbirlerinizi alınız... Meclis dağılırsa Ankara'da toplanacaktır."

Şeref Efendi, Asım Bey'in yanındaydı, telgraf metnini okuduktan sonra,

- Sen de şunları bildir, dedi, hazır mısınız?
- Evet efendim!

- "Buradaki çevrelerin çoğu meclisi, Hey'et-i Temsiliye'nin bir uzantısı olarak görmektedirler. Misak-ı Millî tasarısı tartışma konusu olmuştur. Buna rağmen 22 Ocak'tan itibaren Meclis'te bu konuda çalışmalar yapılmış ve bugün Misak-ı Millî kabul edilmiştir."

Tarihler 17 Şubat 1920'yi gösteriyordu. Asım Bey telaşlı, Şeref Efendi durgun, Ragıp heyecanlıydı... Makine tekrar çalışıp susunca Asım Bey'in sesi duyuldu:

- Ankara'dan gelen cevapta, "Misak-ı Millî'nin metnini özetleyiniz." diyorlar efendim.
- Pekâlâ! Lütfen bildiriniz Asım Bey!

Sonra Şeref Efendi teker teker söyledi ve Asım Bey. büyük bir alışkanlıkla bunu Ankara'ya nakletti:

"Metin Edirne mebusu Şeref Bey tarafından okunmuş ve Türk milleti ya bu akdin şartlarını yerine getirecek, ya da bu yolda şerefle silinip gidecek fakat esir olmayacaktır diyerek metni oya sunmuş, oy birliğiyle kabul edilmiştir. Metnin özeti şudur:

Osmanlı Devletinin Arap ekseriyetinin bulunduğu ve Mondros Mütarekesinin imzası sırasında hasım ordularının işgali altında olan toprakların kaderi ahalisinin serbestçe verecekleri reylere göre tayin edilecektir...

Bunun haricinde Osmanlı - İslam ekseriyetiyle meskûn bulunan toprakların tamamı bir küldür ve asla parçalanamaz. Osmanlı hükümetinin merkezi ile Marmara Denizi'nin emniyeti her türlü halden korunmuş olmalıdır. Ekalliyetin hakları, komşu memleketlerdeki Müslüman ahalinin aynı haklardan yararlanmaları ümidiyle sağlanacaktır. Her devlet gibi bizim de tam serbest ve bağımsız olmamız yaşamamızın esasıdır. Bu yüzden siyasi, adlî, malî ve diğer her türlü ilerlememize mani kayıtları kabul etmeyiz."

Şeref Efendi sustu... Gözlerini bir an için kapadı, sanki geleceği yaşadı, hatta geçmişle geleceğin birleştiği çizgiye ayak bastı... Sonra:

- Lütfen şunları da biidirirniz, dedi:

"Misak-ı Millînin işgalcilerin İstanbul'daki temsilcileri arasında etkisi çok büyük olmuştur. Malumları olduğu üzere Türkleri dize getirmek için daha sert tedbirler alacakları sanılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin Meclis'te kurulmasını buyurduğu 'Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu' yerine geçen 'Felâh-ı Vatan Grubu'nun odasına gelen Sadrazam Ali Rıza Paşa, Kuvâ-yi Milliye'nin ikinci bir hükümet şeklinde görünmemesini ve hükümetin işlerine karışmamasını istemiştir.

Durum arz olunur efendim."

Şeref Efendi derin bir soluk aldı. Etrafına bakındı, oğlu İsmail'i aradı. Hâlbuki İsmail o gün iki kere aşağıya inmiş, henüz ikincisinden geri dönmemişti!

- Gecikti, dedi. Hâlbuki İsmail şu anda yanımızda olmalıydı. Yeni haberleri Ankara'ya ulaştırmakta yarar vardı. Ankara ne diyor Asım Bey? Niye bu makine çalışmıyor?

Asım Bey başını kaldırdı, Şeref Efendi'ye üzüntüyle baktı. Çünkü Ankara'dan artık hiçbir cevap ya da bir emir gelmiyordu.

- Ne oldu Asım Bey, ne oldu?
- Hattı kestiler efendim!
- Kim, nasıl?
- Bilemiyorum! Bu ikinci defa başımıza geliyor.
- Nasıl anlarız?
- Arzu ederseniz ben gidip bakayım!
- Hayır! Lütfen yerinizde kalınız!

O anda ortalığı derin bir sessizlik kaplamıştı. Konuşurlarsa Ankara'dan büsbütün cevap gelmez sanıyorlardı. Bu dopdolu sessizlik uzun süre de devam etti! "Ne yapılması gerekir?" düşüncesi zihinleri kurcalamaya başladığı sırada köpeklerin acı acı havladıkları duyuldu. Biraz sonra koruculardan biri telaşla odaya girdi.

- Efendim! Bağın ilerisinde dolaşan biri var! Karartısı seçiliyor.

İstanbul o yıl soğuk bir kış geçiriyordu. Kar yağıp yığılmıştı. Şimdi de gökte bir ay yüzünü gösterir olmuştu. Aydınlıktı etraf. Biraz evvel Şeref Efendi pencereden doyamamacasına dışarısını seyretmiş, "Ezilmemişliğin güzelliği" demişti.

Ragıp hâlâ bağdaki evden ayrılmamıştı. Şeref Efendi Ragıp'a baktı, hatta gülümsedi.

- Şu dolaptaki mavzeri al, dedi, git, ne olduğunu anla, gerekirse vur, içi doludur.

- Ben mi?

- Keskin nişancıymışsın! Acımıyorlar, sen de acıma!

- Ben hiç adam öldürmedim efendim!

- Belki de bundan sonra gerekecek! Karşı koymazsa, gözetleyeni buraya getirirsiniz!

- Efendim, nasıl olur? Bir yabancıyı aramıza nasıl sokarız?

- Bizi görsün. Tehlikesiz olduğumuzu sansın. Makineyi saklayınız Asım Bey!

- Bu işi Hasan yapsa olmaz mı efendim?

- Korkuyor musun?

- Asla!..

- Senin yapmanı istiyorum, beni bağışla...

Ragıp tüfeği aldı. Koruyucu Hasan ona yol gösterdi. İkisi birden bahçeye çıktılar. Gece gerçekten aydınlıktı. Köpeğin birisi ilerde hâlâ havlıyordu. Ötekisi evin kapısı önündeydi.

Şimdi bağ kütüklerine sürünerek gidiyorlardı. Koruyucuların kulübeleri ilerdeydi. Pencerelerinden duman çıkıyordu. Bunlar Şeref Efendi'ye sadık, köyden gelmiş, zaman zaman köye gidip dönen iki kişiydi. Vaktiyle çoluk çocuklarıyla burada otururlar, bağa bakarlardı. Bu olaylar sırasında Şeref Efendi ailelerini köylerine göndermişti. Olaylara şahit olmasınlar, bilinmemesi gerekeni bilmesinler diye... Hasan ve Hüseyin'di bu iki kişinin adı.

Çitin kapısına gelince ilerideki köpek hırıldayarak yanlarına sokuldu. Hasan elini kaldırdı,

- İşte! dedi.

Hakikaten ilerde bir karartı vardı. Yüzü bağ evine dönük olmalıydı. Şimdi olduğu yerde duruyordu, sanki soluk alışı onlara kadar uzanıyordu. Ragıp tüfeğini doğrulttu, ayağının kaymamasına dikkat ederek bağırdı:

- Kıpırdama, olduğun yerde kal, kimsin?

Ragıp heyecansızdı. Hiç bu kadar soğukkanlı olacağını sanmamıştı. Hatta etraftan kurşunlar sekeceğini, bunlardan bir tanesinin kendisine saplanacağını umduğu halde hiç telaşa kapılmamıştı. Adam öylesine hedef gösteriyordu ki, istese onu tetiği bir çekişte devirebilirdi:

- Kimsin diyorum? Yaklaşma, oradan konuş! Gece vakti ne arıyorsun burada?

O zaman Ragıp'a ileriden bir ses cevap verdi.

- Ben üzüm istemiyorum, bir bardak su istiyorum!

Ragıp duraladı, âdeta dili tutuldu, ne yapacağını şaşırdı. Sonra kendini toparladı. Sordu:

- Ne dedin? Üzüm mü istiyorsun?

- Hayır bir bardak su...

Yapılacak bir şey yoktu. Gelen kimse, bu eve nasıl girileceğini biliyordu. Ragıp tüfeğini indirdi. Hasan hâlâ hırıldayan köpeğin tasmasını tuttu.

- İçeri mi girmek istiyorsun?

- Evet!

- Kimi göreceksin?

- Şeref Efendi'yi!

Bu sefer adam yerinden kıpırdadı. Yavaş yavaş yürümeye başladı. Kardan ayağının kaymamasına dikkat ediyor olmalıydı.

Ragıp'ın yanına gelince, Ragıp onun melon şapkalı, bastonlu bir yabancı olduğunu gördü. Kürklü paltosunun yakasını kaldırmıştı. Bir elini cebine sokmuştu.

- Siz bir yabancısınız! Adınız ne?

- İçerde konuşalım. Bana yol gösterin!

Hasan çitin kapısını açtı, hep beraber bağ evine doğru yürümeye başladılar. Köpek Hasan'ın elinden kurtulup bağ kütüklerinin arasından yan tarafa doğru koştu. Belki bir koku almış, belki de bir ses işitmişti... Öteki koruyucu Hüseyin, kulübesinden ayrılmamıştı... Bağ evinin kapısı önüne gelince ikinci köpek karşıladı onları. Ragıp dayanamayıp bağırdı:

- Efendim! Bir misafirimiz var!

Kapıyı Şeref Efendi açtı. Asım Bey, gizlenmiş olmalıydı, belki de makinesiyle birlikte kuyuya girmişti... İçerden ut sesi geliyordu...

- Nasılsınız Şeref Efendi? Davetsiz bir misafir kabul eder misiniz?

Şeref Efendi, eşinin tuttuğu petrol lambasının ışığı altında gelen misafire baktı, gördü, hatta sevindi:

- Sefa geldiniz azizim Jozef Ponti, dedi... Bekliyordum sizi! Neden geciktiniz? Buyurunuz lütfen...

Ragıp ömründe bu kadar şaşırdığını hatırlamıyordu. Beraberinde getirdiği adam, İngiliz İstihbaratının amansız şefiydi... Acımasızdı, çok canlar yaktığı söylenirdi, zeki ve kurnazdı.

- Şeref Efendi, bana bir terlik verirseniz şu ıslak ayakkabılarımla evinizi kirletmemiş olurum! Nasılsınız hanım efendi? Zahmet oluyor size, ayakta kaldınız!

Hasan dolabı açıp Jozef Efendi'nin önüne bir mabeyin terlik koydu. Ponti potinlerini çıkarıp giydi bunları...

- Yukarı buyurun azizim Jozef Ponti! Daha rahat konuşuruz. Sen de gel Ragıp Efendi oğlum!

- Ne dediniz? Bu zat, kaçak, katil zanlısı, adına tutuklama emri, hatta vur emri çıkmış Ragıp Efendi mi?

- Evet!

- Tahmin etmeliydim! Sarıklı da olsa, sakallı da olsa mitingde görmüştüm. Demek bunca zaman sizde saklanmış.

- Nasıl oldu da haber alamadınız?

- Ben de bazen atlıyorum! Feride Hanım kızımız konusunda biraz gecikseydim, Ragıp Efendi'yi şimdi büyük üzüntülere gömerdim. Feride Hanım iyidir inşallah!

- Umarım! Yine de eş ve evlat hasreti çekse gerek!

- Yazık! Lütfen bana yol gösteriniz, hanımefendiyi daha fazla ayakta tutmayalım.

Ragıp, tüfeği kapının arkasına dayayıp Nurten Hanımın elinden lambayı aldı, Ponti de şapka, palto ve bastonunu Hasan'a verdi, üçü birden bağ evinin ikinci katındaki sofaya çıktılar. Orada da soba yanıyordu. Yalnız bir yerden soğuk gelmeliydi, Ragıp üşüdüğünü sanıyordu. Öyle ki, elinden bir türlü bırakamadığı lambanın ışığında ısınacağını umuyordu.

- Lambayı yerine koyunuz Ragıp Efendi oğlum. Siz de şöyle buyurunuz azizim Jozef Ponti!...

- Biliyorum rahatsız ettim. Fakat konuşmam gerekti sizinle...

- Sizi ne zamandan beri bekliyordum. Yine de yanlış bir gece seçmişsiniz! Biraz evvel telgraf hattımız kesildi. Ne olacağımız belli değil. Oyalanmadan gitseniz bence iyi olacak aziz Ponti.

Jozef Ponti oturdu. Büyük bir sevgiyle Şeref Efendi'ye baktı. Dudaklarında hafif bir gülümseme vardı:

- Kusuruma bakmayın, dedi, hattı oğlunuz İsmail'e ben kestirdim.

- Niçin?

- Bu gece dinlenme ihtimaliniz var. Hem bunu, hem de başka bir konuyu konuşmak için buraya kendim gelmeye karar vermiştim... Yolda oğlunuza rasladım, ondan rica ettim. Daha evvel kaynağından bitti bu iş! Birazdan oğlunuz döner... Sizden şüphe ediyorlar. Gözden uzak tutulmadığınızı hatırlatmak istedim.

Şeref Efendi de oturdu, elini beyaz sakalına götürdü. Bir an düşündü, sonra cevap verdi:

- Korkmuyoruz aziz Ponti, asla korkmuyoruz! Yine de tedbirimizi alacağız. Hatırlatmanıza çok teşekkür ederim.

- Bu gece bütün telgraf hatları dinlenecek. Ankara'yla gizli konuşulduğunun farkına vardılar. Ama kim, nereden, nasıl? İşte bunu henüz bulup çıkaramadılar.

Aşağıdan sokak kapısı açılmıştı. İsmail'in "Babam nasıl? Misafirimiz geldi mi?" diye sorduğu duyuldu.

O zaman kısa süren bu duraklamadan yararlanan Ragıp merakını ve heyecanını yenemeyerek sordu:

- Ne olur beni bağışlayın! Anlamak istiyorum, daha doğrusu kendimi yenemedim. Belki kabalık yapıyorum, lütfen söyleyin, mösyö Jozef Ponti, nasıl ve niçin bize hizmet ediyor? Neden?

Şeref Efendi ve Ponti birbirlerine baktılar. Şeref Efendi gülümseyemiyordu. O anda çok doluydu, heyecanlıydı. Çok zaman yenmesini başardığı duygularını susturamayacağının endişesi içindeydi:

- Kabilse siz anlatınız azizim Jozef Ponti! Sizin aramızda olduğunuzu İsmail, ben ve Yarbay Sıtkı Bey oğlumdan başka kimse bilmiyor.

- Tophaneli Süleyman da bilmiyor mu?

- Hayır!

- Bilmesin, böylesi daha iyi! Yine dolaylı mesajlarımı size pek güzel ulaştırıyor. Cin gibi; ona bir gün bir hal olursa üzülürüm. Öteki habercimizi de kutlamak gerek! Ona hayranım!

- Ragıp Efendi oğlumun da merakını yenecek misiniz?

- Siz arzu ettikten sonra ben duygularımı söylemekten kaçınmam.

- Buyurun lütfen!

Bir an üçü de konuşmadı. Jozef Ponti anılarını gerilere, Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllara doğru yaşamaya başlamıştı. Şeref Efendi'nin konağındaki konuşmalarını hatırlıyordu. O zaman iflas etmiş bir insandı. Şeref Efendi onu aylarca evinde eşiyle misafir etmiş, Galatasaray lisesindeki talebelik yıllarından bahsetmişler, ezilmekte olan beşeriyetin acılarını dile getirmişler, Türklerin çilesini, aczin bezginliğini, kuvvetlinin zulmünü kınamışlardı. Sonra Jozef Ponti, Şeref Efendi'nin zorla verdiği parayla eşini de yanına alıp Londra'ya gitmişti. Orada İngiliz istihbaratına katılmıştı. Böylece yıllar geçmiş, artık birbirlerinden haber alamamışlardı.

Jozef Ponti başını kaldırdı, Şeref Efendi'ye baktı, sonra Ragıp'a dönüp düşüncelerini güzel Türkçesiyle şöyle anlattı:

- Burada yapılan haksızlıkları görüyorum. Bunları durdurmak elimden gelmiyor. Öyleyse hizmetim başka türlü olsun diye düşünüyorum. Bu toprakta yaşayanlar hiç değilse böyle zamanlarda kafalarına çakılıp kalmış düşüncelerden, ideoloji sandıklarından, hatta kinlerinden sıyrılıp aralarındaki ayrılıkları unutmalıdırlar. Irkların göçü felaketlere sebep olur. Baskı altında yaşamanın, emir alarak ömür sürmenin ne olduğunu bilenlerdenim! Hele Türk milleti, yardıma koşan, misafirini bağrına basan, güçsüze gönülden yardım eden Türk milleti asla böyle göçlere ve baskıya layık değildir. İşte benim gayem budur. Bu görüş ve duyguma uyarak sizlere faydalı olmaya çalışacağım.

Ragıp inanamıyordu. Jozef Ponti'nin yaptıklarıyla insancıl düşünceleri arasında çok fark vardı. Dayanamayıp yine sordu:

- Öyleyse neden bunca insanı tutuklattınız, bunca ev yıkıp, tekne batırdınız?

- Düşünmeniz gerekti, anlamanız gerekti. Ben bunları yapmasaydım, dış görünüşümle gaddar olmasaydım, bu yerde nasıl tutunurdum? İki günde foyam meydana çıkar, belki de İngiliz mahkemelerince idama mahkûm edilirdim. Mecburum, ilerde de mecbur olacağım! İnanınız Ragıp Bey, ben bir barut fıçısı üstünde oturuyorum. Küçük bir ateş havaya uçmama yetecek. Korkum, uçarken sizi de beraberimde götürmemdir. Ayrıca, evet ayrıca...

- Niçin sustunuz?

Jozef Ponti daha fazla konuşmak istemiyordu. Belki vakti yoktu,

belki yoruluyordu, belki de gereksiz buluyordu. Ragıp'ın ısrarı üzerine devam etti.

- Ayrıca ben Şeref Efendi'ye çok şey borçluyum. Ona taparcasına hayranım. Ona duyduğum inanç sonsuzdur. O, beni alacaklılarımın hakaret ve baskılarından kurtarmıştır. Bana kişiliğimi kazandırmıştır. Onun insanlığına, onun milletine olan sevgisine hayran kalmışımdır. Hâlâ efendidir o... Görmüyor musunuz? Şu duruma bakınız, yeter... İstanbul'da göreve başladığımın ilk aylarında her türlü tehlikeyi göze alarak İstavropola Hanı'ndaki çalışma odama gelip "Yeni görevinde başarılar dilerim azizim Jozef Ponti!" demiştir bana... Ne demek istediğini anladım. Nezaketi zaten başka türlü konuşmasına engeldi. O zaman orada ona söz verdim... İşte hepsi bu... Başka gizli gruplar olduğunu da biliyorum. Gelsinler, benimle ilişki kursunlar, hepsine yardım edeceğim, elimden ne geliyorsa vatanı için çırpınanlara, benim doğup büyüdüğüm bu topraklardaki insanların hepsine hizmet edeceğim. Ama unutmayın ben insafsız ve zalimim!... Ve ben yine de bir insanım!

Jozef Ponti'nin bu konuda konuşacakları bitmişti. Esasen istemeden anlatmıştı. Onun buraya geliş sebebi başkaydı... İsmail'in getirdiği kahvesini yudumlarken yeniden konuştu:

- Buraya köpeklerin yüzünden kolay kolay giremeyeceğimi anlamıştım. Parolayı İsmail Bey yolda vermişti. Bu suretle kendimi belli edip katınıza varabildim Şeref Efendi hazretleri.

- Estağfurullah, estağfurullah! Rica ederim azizim Ponti, beni mahcup ediyorsunuz.

- Buraya gelişimin başlıca iki nedeni var. Birincisi telleri kestirmek ve birkaç gün Anadolu'yla konuşmanıza ara verdirmek, diğeri ise artık bu bağ evinde oturmamanız!

- Niçin azizim Ponti?

- Şüpheleniyorlar demiştim. Hemen burayı bırakınız, konağınıza çekiliniz!

- Nasıl olur?

- Gerekli görüyorum! Size kıyarlar sonra ve bizler kıyamete kadar yanarız.

- Olamaz, yapamam! Karınca kararınca hizmet etmek gerek... Orası ne olur, Anadolu ne olur? Mustafa Kemal Paşa hazretleri

"Bunlar niye caydı?" diye sormaz mı? Bir yudumluk can için mi bu endişe? Size yeni tedbirler alacağımızı söyledim sanırım!

- İstemeyerek evet diyorum! Ayrıca başka bir konu daha var! Navlun meselesinde sizi aldatıyorlar!

- Sanıyorum! Kumpanya ve takacılarla yapılan deniz nakliye ücretleri konusunda, aracımız Rüştü bizden farklı fiyatlar alabilir! Fakat mecburuz! İlgililerle yüz yüze gelmek istemiyoruz!

- Madrabaz Rüştü'yü Sadık Reis'e havale edin lütfen! Bir de o korkusuz adama, Jorj Kallas'ın çok kin beslediğini söyleyiniz.

- Demek Sadık Reis'i de biliyorsunuz.

- Evet!.. Arzu ederse Yarbay Sıtkı Bey kumpanya müdürüyle doğrudan doğruya konuşsun.

- Tehlikesi yok mu, tanınmaz mı?

- Lâ Fransez şirketinin müdürü Hanri Botrele yakın dostumuzdur, kızıl Rusya'dan kaçıp gelmişti. O da benim gibi düşünmektedir. Haksız yere ezilene sonsuz merhameti vardır. Çok daha ucuz navlunla bütün gemilerini istediğiniz anda emrinize verecektir. Diğer gizli gruplardan kim başvurursa onlara da "Hayır!" demeyecektir. "Lâ Fransez"in yeri, Galata'da rıhtım üzerinde Çinili Hanın yanında "Yuvakimyan Han"dır.

Şeref Efendi çok şaşırdı... Demek ki insanlık henüz ölmemişti. İçimizdeki şeytanı kovabildiğimiz zaman öldüğünü sandığımız o insanlık, yavaş yavaş da olsa kıpırdanıyor, iyilik ve yardım meleklerini çağırabiliyordu. Şeref Efendi,

- Çok yoruldunuz, dedi, size borcumuzu ödeyemeyeceğiz. Bu bilgileri Yarbay Sıtkı Bey oğlumla Sadık Reis'e ileteceğim.

"Sadık Reis" lafına bu sefer Şeref Efendi'yle Jozef Ponti de güldü.

- İyi olur Şeref Efendi hazretleri, iletiniz.

- Recep Ağa'yı ne yapacağız? Hizmetim dokunmuyor diye sızlanıp duruyormuş.

- Onun dosyasını bir iki gün içinde kapatacağım. Zaten unutuldu da, artık istediği gibi çalışabilir.

- Ragıp Efendi oğlumuz hakkında düşünceniz ne?

- Ragıp Efendi de unutuldu. Dosyası Kara İstihbaratında ise de muhbir Şadan öldüğüne göre, tanıyanı çıkmayacak. İstediğiniz görevi verebilirsiniz. Yalnız karısının yanına gitmesin. Zira gerek biz

gerekse Karacılar Feride Hanım'ın peşini bırakmış değiliz! Her ikisi de istemeden bir kurda yem olabilir! Zavallı Murat'cık değil mi?

Jozef Ponti ayağa kalktı. Bu evden ayrılmak istemiyordu, yine de gitmek zorunda olduğunu anlıyordu:

- Bana kitaplarınızla eski kıymetli eserlerinizi gösteriniz, dedi. Sonra da izin veriniz, çok geciktim. Karda ayak izleri insanı ele verir...

Şeref Efendi gümüş şamdanı yaktı, Ragıp karpuz lambayı tuttu. Evvela çalışma odasına gittiler. Ponti bir kitap çekti kitaplıktan; bu Pîri Reis'in *Kitab-ı Bahriye* adlı eseriydi. El yazmasıydı. Sonra bir kitap daha aldı. Açtı, okudu. Bu da Hoca Sadettin Efendi'nin *Tacü't-Tevarih*'iydi. Koydu kitapları yerine. Tahta oymacılık sanatının bir şa-heseri olan yazı masasına oturdu. Sonra hemen ayağa kalktı, "Buraya yakışmıyorum!" dedi.

Antika eserlerin durduğu salona gelince, âdeta önlerinde secde etti. El yazması bir Kur'an-ı Kerim'in sayfalarını çevirdi, Bakara Suresini okumaya başladı:

> "Bağışlayan, yarlıgayan Allah adıyla başlarım! Bütün âlemleri yaratan, yarattıklarını rahmetle kucaklayan, sevgisiyle yarlıgayan, hesap gününün sahibi Allah'a hamdolsun!... İlahi biz yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola ilet..."

Jozef Ponti salondan üzüntüyle çıktı. Aşağıda potinlerini giyerken birden hatırına gelmiş gibi konuştu:

- Henri Botrele her ne kadar navlunu size ucuza sağlayacaksa da bundan sonra yine de çok para gerekecek. Recep Ağa ve yardımcılarının toplayacağı para yetişmez sanırım. Ne yapmayı düşünüyorsunuz?

- İsmail, Fatih'teki hamamı satacak. Kiracısı almaya karar vermiş. Yakında muamelesi biter. Yalnız kiracıya tembih ettik, satın aldığını kimseye söylemeyecek. Belki konağı da satarım. Fakat "Parasını ne yaptın?" diye soruyorlar insana...

- Yine de yetmez efendi hazretleri, yine de yetmez!

- Dükkânlarım var!

- Başka?

- Kalmadı.

- Bağ evi duracak değil mi?

- Elbette, başka türlü düşünemiyorum!

- Düşünseniz iyi olurdu...

- Durun bakayım! "Kalmadı" derken hata ettim. Kitaplarım var. Antika eserlerim, var: Onlar ne güne duruyor?

- Yapamazsınız bunu!

- Neden? Vatan olmayınca, karanlık çökünce, şu ağaçlar dağlar, tepeler, kaybolunca Hattat Rakım'ın tablolarının ne değeri kalır?

- Kusurumu bağışlayın! Hata ettim galiba! Ne olur çok dikkat edin! Belki bir daha görüşemeyiz. Hakkınızı da helâl edin!

Jozef Ponti çıktı. Yanında Ragıp'la Hasan yürüdü. Bağın öteki tarafına kadar götüreceklerdi onu. Köpekler anlamış gibi bu sefer havlamıyorlardı.

Dışarda beyaz bir gece vardı...

-XVIII-
İNEBOLU YOLCULARI

ŞEREF EFENDİ, Ragıp'a "İnebolu'ya gideceksin!" demişti. "İnebolu'daki irtibat subayı ile görüşeceksin. Parolayı öğren. Yarbay Sıtkı Bey'den selam götür. Oradaki durumu, gelen cephane ve silahları gözünle gör, ne olduklarını anla..."

Ragıp o gün Şeref Efendi'nin elini öptü, köylü kılıfıyla bağ evinden çıktı. Evvela Özbekler Tekkesi'ne uğrayacaktı, sonra da Sirkeci'ye...

Bağdan uzaklaşırken Ragıp ağlıyordu. Arkasından da üç kadının hıçkırık seslerine karışan dua sesleri geliyordu...

*
* *

Madrabaz Rüştü'nün bir kolu kırık, yüzü gözü şiş içinde bahçesindeki bir ağaca bağlı bulunduğu gecenin sabahında gemici kılığıyla Yarbay Sıtkı Bey, Galata'daki Çinili Hanın önünden geçip "Yuvakimyan Hanı"nın kapısından içeri girmişti. Bu handa Lâ Fransez Şirketinin idare merkezi vardı.

Yarbay Sıtkı Bey'in dudaklarında, Sadık Reis'in çok kullandığı bir söz dolaşıp duruyordu:

"Kimin mirası kimde?"

Yarbay Sıtkı Bey'i La Fransez Şirketi'nin müdürü Hanri Botrele'ye götürdüler.

Botrele odasında ayakta duruyordu,

- Ne istiyorsun gemici? diye sordu.

- Ben Yarbay Sıtkı! Sizinle görüşmeye geldim!

- Öyle mi? Lütfen kusuruma bakmayın. Tanıyamadım sizi. Şöyle buyurun, oturun. Yahut bir dakika öyle durun.

Zile bastı, içeriye giren iri yarı bir Beyaz Rus'a:

- Haber verinceye kadar kimseyi kabul etmeyeceğim, dedi. Ziyaretçileri bekleme odasına alınız!

Beyaz Rus, başını eğip cevap vermeden çıktı.

Hanri Botrele'nin Türkçesi Ponti'ninki kadar düzgün değildi. Yarbay Sıtkı'ya bir kere daha baktı:

- Şimdi oturabilirsiniz, artık bizi kimse rahatsız etmez.

Sıtkı Bey biraz sıkılmıştı, gösterilen yere oturdu. Söze nereden başlayacağını düşünüyordu. O askerdi, pazarlık etmesini bilmez, üstelik bir yabancıdan ricada bulunmak hiç hoşuna gitmezdi.

Onun bu duygularını hemen sezmiş olacak ki Hanri Botrele lafı misafirine bırakmadı:

- Jozef Ponti dostumuz söyledi, dedi. Sizleri takdir ediyorum. Yurt sevgisinin ne demek olduğunu, vatanına hizmet edenlerin duygularını bilenlerdenim. Onun için sıkılmayınız! Ben ve onaltı gemiden meydana gelen ticarî filom emrinizdedir. Suvarilerimizin ağzı sıkıdır. Merak etmeyiniz. Çok ucuz fiyatla mallarınızı taşıyacağız!

O zaman Yarbay Sıtkı rahatladı. Koltuğuna daha sakin yerleşti. Yine de Ragıp gibi kendini yenememişti, sordu:

- Niçin? Bize neden yardım ediyorsunuz? Ayrıca bu davranışınız tehlikeli sonuçlar da doğurabilir!

Botrele hiç düşünmeden cevap verdi. Belki de o, bu soruyu bekliyordu:

- Sizleri çok haklı buluyorum! Ezmekten, ezilmekten nefret ediyorum. Üstelik ben bu toprağı severim... Beş altı lisan bildiğim halde Türkçeyi düzgün konuşamamanın üzüntüsünü yaşıyorum. Tabii bunlar esas sebep değil. Diğer nedenlere gelince, büyük babam burada yaşamıştı. Türklerden gördüğü yakınlığı, Türklerden gördüğü şefkat ve sevgiyi ölünceye kadar anlata anlata bitiremedi. Ben Rusya'da bulundum; zulmü, inleyen insanları orada gördüm. Ermenilerin doğuda Türklere yaptıkları soykırımın nasıl abartılarak ters yüz edildiğine şahit oldum. Şimdi elime fırsat geçti, yararlı olacağım. Sizi karşımda Türk ordusunun kahraman bir subayı ve Türk milletinin temsilcisi olarak görüyorum. Yalnız size değil, diğer gizli gruplardan kim başvurursa aynı şekilde yardım edeceğim. İnleyen beşeriyete hizmet benim için bir görevdir.

Yarbay Sıtkı cevap vermedi. Âdeta dili tutulmuş gibiydi. Karşısındaki insanın milliyetini de öğrenmek istemedi. Gönlünden, samimi olmasını diledi... Eğer değilse, bir hile yapmaya kalkarsa bu adama kıymak pek kötü olacaktı...

Fakat Hanri Botrele onun konuşmasını beklemiyordu. Anlatmak ihtiyacını duyuyordu. Nitekim sözüne devam etti:

- Bilir misiniz oturduğum evin yanında bir cami var. Sabahları ezan sesi duyarım. Ürpertir beni bu ses! Tanrı'ya sığınışın, Tanrı'ya güvenin açık bir ifadesidir. Çağırır sizi! Nereye mi? Biliyorsunuz! Hazır olun der o ses... Ben de secde ederim bu sese... Sonra düşünürüm; hayat asla göründüğü gibi değildir, belki de hayat hepimizin bildiğinden, yaşantısından bambaşkadır derim kendi kendime. Servet, parada değil gönüldedir. Sizler gönül vermiş insanlarsınız. İşte ben sizin gibi zenginlere hayranım!

Galiba Hanri Botrele yoruldu. Henüz gençti ama, nefes almakta güçlük çekiyordu:

- Şimdi sizi dinliyorum, dedi. Ne vakit, nereden başlayacağız?

Yarbay Sıtkı daha evvel kararını vermişti. İdare kurulu da toplantıda onu onaylamıştı.

- İki gemi kiralayacağız, dedi. Tamir amacıyla Haliç'e girecekler. Bir tanesine cephane yüklenecek, diğeri boş dönüp Sirkeci'ye demirleyecek. Boş olanda cephane olduğu ihbarını yayacağız!

- Jozef Ponti size yardım edecektir!

- Evet! Boş olanı arayacaklar, dolu olan rahatlıkla sefere çıkıp malı İnebolu'ya bırakacak.

- Çok güzel! Ponti, bu aldatmaca işini rahatlıkla yapar!

- Gemilerin navlunlarını muhasebecimiz gelip size ödeyecek. Zaten irtibatı muhasebecimiz Sırrı Bey sağlayacak. Ben aradan çekileceğim! Bize inanıyorsunuz değil mi?

- Elbette! Size şimdilik iki vapur vereceğim! Birinin adı Rıhtım, diğeri İskele!... Rıhtım ufak ve eski bir gemidir, onda silah var diye duyurursunuz. Kısmetse İskele yükü götürür. Allah yardımcınız olsun!

Konuşacakları başka bir şey kalmamıştı... Sıtkı Bey ayağa kalktı, sevgiyle Hanri Botrele'nin elini sıktı. O da yarbaya üzülerek baktı...

Zaman, ilerde onları belki daha fazla dost kılacaktı...

*
* *

Ragıp, Üsküdar iskelesinden Sultantepesi'ne doğru yürüyordu. Üstünde köylü elbisesi vardı. Yine Özbekler Tekkesi'ne dönüyordu. Sözde bilet almaya gitmişti. Acente ona Haliç'te tamirde olan Rıhtım vapuru için bir bilet vermişti. Yalnız vapurun ne zaman kalkacağı belli değildi...

İstanbul'a gece çökmüştü... Buna rağmen Boğaz yabancı savaş gemilerinin ışıklarıyla aydınlıktı. Şenlik var gibi, saygısız komşu gibi yasa bürünmüş İstanbul'un bağrında yabancılar eğleniyordu.

Ragıp Sultantepesi'ne uzanan küçük ve dar bir yokuştan yürümeye çalışıyordu. Bu yolun başında İngiliz polis karakoluyla birlikte hırsızlar da bulunuyordu. Soyulacak bir şeyleri olmayanı bile soymak için çaba sarfeden kişilerdi bunlar...

Tekke tepenin üstündeydi. Ragıp kapının önünde biraz nefes aldıktan sonra ipi çekip çıngırağı çaldı. İçeriden bir ses duyuldu:

- Ne istiyorsun?

- Beni İsa gönderdi!...

- Geliyorum, bekleyin!

Biraz sonra elinde bir şamdanla bir derviş kapıyı açtı. "Şeyh Efendi yukarda!" dedi. Beraber yukarı çıktılar. Divanda oturan Ata Efendi üzgün görünüyordu,

- Sefa geldin oğlum, dedi, ne haber?

- İstanbul sanki koyu bir bulutun içinde kaybolmuş gibi!

- Ne yapalım? Bulut İstanbul'a çökmüşse gökte de güneş var! Biliyorum, haberler hiç iyi değildi!

- Öyle!... Anzavur denen adam, Köprülü Hamdi Bey'i öldürmüş! O Hamdi Bey ki, Akbaş cephaneliğini taşımıştı. Şimdi Anzavur yardımcılarıyla beraber Marmara kıyılarında kol geziyordur.

- Benim de başka bir haberim var. Harbiye Nezareti'n-deki Albay İsmet Bey, Meclis'in yakında fesh edileceği ihtimalinin çok kuvvetli olduğunu Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmiş. Bu gece Şeref Efendi de aynı şeyi Ankara'ya duyuracak!

- Ankara başlangıçtan beri bunu bekliyordu Şeyh Efendi! Bize bu yolda talimat bile vermişti...

Ragıp oturdu... Yorgundu; bu, üzüntünün verdiği bir çöküntüydü. Divanın bir köşesinde o gece Anadolu'ya gitmeye hazırlanan

sekiz kişi onları dinliyordu. Tarihler 3 Mart 1920'yi gösteriyordu. Ragıp onlara,

- Yolunuz açık olsun! dedi, sonra ilave etti: Ali Rıza Paşa istifa etmiş, yerine Salih Paşa'nın sadrazam olacağı söyleniyor.

Şeyh Ata Efendi Ragıp'a başka bir haber vermek istiyordu. Daha doğrusu bir emri aktaracaktı:

- Biraz evvel Kemalettin Sami Bey geldi ve gitti, dedi. Galiba Halide Edip Hanım'ı da buradan Ankara'ya yolcu edeceğiz. Daha önce Yarbay Sıtkı Bey uğramıştı. Siz yarın gece Haliç'te olacaksınız. İskele vapurunun yüklenmesinde hazır bulunacaksınız. Sizi Eyüp'te, iskele yanında Sadık Reis karşılayacak!...

- Görevim ne imiş?

- Koruyuculuk! Sonra İskele vapuru sizi alıp Kara-deniz'e yolcu edecek. Bakalım İnebolu'yu nasıl bulacaksınız? Evrakınız tamam mı?

- Evet!...

Sultantepesi'ndeki Özbekler Tekkesi'nin yirmidört saati işte böyle bu tarz konuşmalar, haber getirip haber iletmeler ve bir de Anadolu'ya gidecekleri kısa bir süre de olsa bağrında barındırmakla geçiyordu. Nereye kadar sürerdi bu? Kimse bilemiyordu. Aşağıda nöbet bekleyen İngilizlerin bir baskınıyla her şey biterdi. Yahut bir hain haber verir, bir anda yıkılıp enkaz altında kalırlardı...

Kadınlar, Şeyh'in damadı Kahraman Bey'le beraber tepsi tepsi yemek getirince, Şeyh, yolculara

- Buyurun! dedi. Azıklarınız da hazırlanıyor. Bir saat sonra yola çıkarsınız. Şu pencereden aşağıya atlayacaksınız. Orada sizi yol gösterenleriniz bekleyecek. Ulu Tanrıma yalvarıyorum, sağ salim Mustafa Kemal Paşa'nın yanına varırsınız inşallah!... Gökler ve yerler iradenin emrindedir. Ve biz o iradeye boyun eğeceğiz. O irade bizimledir...

Hep beraber yemeklerini yediler... Hepsi de heyecansız görünüyordu. Esasında yolcular, Ankara'ya kadar ne türlü engellerle karşılaşacaklarının bilinci içindeydiler.

Evvela rüzgâr ve yağmur onları kasıp kavuracaktı. Sonra da Rum çeteleri, İngiliz devriyeleri ve dağlar, bayırlar...

*

* *

Ragıp jandarma subayı elbisesiyle Eyüp iskelesinin yanına geldiği zaman bir el omuzuna dokundu. Bu elin sahibi Sadık Reis'ti:

- Sefa geldin efendi, oyalanmayalım! Sandal bizi bekliyor. Şu tabancayı da al, doludur. Emir böyle, bizleri kollayacaksın!

Ragıp, Salih Reis'in verdiği tabancayı cebine soktu, hep beraber kıyıdaki sandala bindiler.

Denizin ortasında Sadık Reis sadece,

- Efendi Amcam Recep Ağa da bizimle beraber, dedi, çok şükür! Efendi Amcamın dünyada bir eşi daha yoktur.

Kürekler yavaş yavaş sulara gömülüyor, yavaş yavaş sulardan çıkıyordu...

Gece karanlıktı, korkunç bir soğuk çıkmıştı, Ragıp üşüdüğünü hissetti... Sadık Reis,

- Cephaneler, Karaağaç'taki deri fabrikasından taşınacak, dedi.

- Nasıl?

- Mavnalarla. Üçyüz hamal var!

- Gelmezlerse?

- Hadlerine mi düşmüş? Ertesi gün ocakları söner.

- Zorla mı?

- Hayır! İsteyerek!... Dilerim ki kapıdaki nöbetçiler güçlük çıkarmasın! Bir de İngiliz devriyelerine rastlamayalım. Can yakmak, ellerimi kana bulamak hoşuma gitmiyor...

Sandal bir geminin bordosuna yanaştı. Bu "İskele" vapuru olacaktı. İleride başka bir karartı daha vardı. Bu da "Rıhtım"dı... Her ikisi de ışıklarını söndürmüş, geleceği endişeyle bekliyorlardı sanki...

Sadık Reis, "Haşmet!" diye seslendi. Birisi cevap verdi ona:

- Buyur reis!

- Edirnekapılılar geldi mi?

- Henüz değil!

- Mavnalar ne âlemde?

- Hepsi hazır!

- Efendi amcam nerede?

- "Rıhtım", vapurunda kaldı...

- Biz deri fabrikasına gidiyoruz! Yol açacağım! Boş sandıkları taşımaya başlayın. Bu gece her iş bitecek! Geciken olursa, aksarsa, bilirsin!

- Başüstüne reis, merak etme reis!

Sandal tekneden uzaklaştı. Şimdi karşı sahile doğru gidiyorlardı. Kıyıya ayak bastıkları anda bir ışık yanıp söndü. Sadık Reis'in ıslığı duyuldu. Muhasebeci Sırrı Bey'le Bahriye Yüzbaşısı Şevki Bey yanlarına geldi.

Şevki Bey,

- Deponun kapısını açacaklar, dedi, yalnız gedikli çavuşu direniyor, okşayacaksın!

- Kolay! İngilizler nerede?

- Şimdilik görünürlerde yok! Sandıklar geliyor mu?

- Mavnalara yüklemişlerdir. Biz işimize bakalım!

Sadık Reis yürümeye başladı. Ragıp tabancasını çıkarıp ona yetişmeye çalıştı...

Birisi ıslık çalıyordu sanki yahut bir kuş ötüyordu ilerden. Ragıp kendilerine yardım edecek birkaç kişi daha bekledi; kimsenin geldiği yoktu. İki kişi nasıl başaracaklardı bu işi, bir türlü anlayamıyordu.

Ragıp tökezledi, o zaman terlediğini hissetti.

- Nasıl olacak? diye sordu.

- Nasıl mı olacak? Görürsün efendi! İşte geldik!

Deponun kapısında iki nöbetçi vardı. Bir gemici feneri solgun ışıklarını yere sermişti.

- Kimsin? Yaklaşma!

- Yabancı yok asker! Boş getirip dolu götürmeye geldik. Siz çekilin bir kenara! Çavuşunuz nerede?

Nöbetçi kulübesinin içinden birisi çıktı, Sadık Reis'e biraz sokuldu. Ragıp'ın elindeki tabancayı görünce durdu:

- Giremezsiniz! diye bağırdı. Ben emaneti kimseye vermem!

- Çavuş yapma! Harbiye Nezareti Levazım Dairesinden izinimiz vardır.

- Aklım ermez, gündüz gelin!

- Çavuş canını yakarım, çekil bir kenara!

Çavuş elini tabancasına attı, fakat onu çekmeye fırsat bulamadı. Sadık Reis bir hamlede yanına vardı, bileğini kavradı, sonra gedikliyi havaya kaldırıp silkeledi. Hepsi o kadardı. Çavuş şimdi yerdeydi, kıvranıyor, "İlişme!" diye inliyordu...

- Bana bak çavuş! Kimseye bir şey söylemeyeceksin. Biz buraya gelmedik, cephaneleri almadık! Eğer aksini yaparsan sakat kalırsın! Anladın mı?

- Anladım!

- Açın kapıları askerler! Çavuşunuz anladı!

- Geride bir manga asker daha var! Farkına varırlarsa nasıl baş edeceksin? İngilizler de uğruyor!

- Orası bizim bileceğimiz iş, açın kapıları!

Askerler deponun kapılarını açtı... Yerde çavuş hâlâ kıvranıyordu. Ragıp onu, elindeki tabancayı bırakmadan, bir kenara çekti. Bütün dileği İngiliz devriyelerinin gelmemesi, tabancasını ateşlemek zorunda kalmaması idi. Ne olursa olsun, kim olursa olsun, adam vurmak istemiyordu. Geriden hışırtılar duyunca karanlığa çekildi. Sadık Reis, "Bizimkiler!" dedi.

Bir yığın karartı göründü. Gürültü yapmamaya çalışıyorlardı. Sonunda onların yüzünü seçebildi Ragıp. Sırtlarında boş sandıklar vardı... Ve Ragıp karanlıktan çıktığı anda sevgi dolu bir ses işitti:

- Kumandanım! Kumandanım! Sonunda seni buldum.

Mustafa, sırtındaki boş sandığı fırlatıp kendini Ragıp'ın kollarının arasına attı. Arkadan Kahveci Veli soluk soluğa Ragıp'ın ellerine sarıldı:

- Demek bizleri korumak için buralara kadar geldin ağabey? Nur ol, var ol!

- Kumandanım bu, kumandanım! Aslandır! Kahramandır.

Hâlbuki o anın, böyle duygulara yer verecek durumu yoktu. Ragıp bunun bilinci içindeydi.

- Sevindim, dedi, gidin hemen! Ben buradayım! Üstelik ben ne aslanım, ne de kahraman!

- Ah şu Zerafet karısı yok mu, Zerafet karısı?

- Ne olmuş Zerafet'e Veli?

- Benimle evlenecek ama, senin gibi olmalıymışım! Nasıl olurum?

- Şimdi sırası mı evlenmenin Veli?

- Ne yapayım ağabey? Sen yine ona söyle, kelleyi koltuğa aldım, çalışıyorum! Üstelik Şadan itini de vurdum!

- Ya!... Sen mi öldürdün onu? Yine de acıdım Veli! Neyse, hadi iş başına...

Mustafa zorla ayrıldı kumandanından, Veli de öyle. Belki de bir daha görüşemeyeceklerdi. Geleceğin ne getireceği hiç belli değildi. Ragıp'ın içi sızladı, ağlayabilirdi.

Şimdi boş sandıkları bırakanlar dolularını sırtlayıp sahile doğru gidiyorlardı. Arı gibi çalışıyorlardı. Neredeyse nefes bile almayacaklardı. Sadık Reis tepelerindeydi, sadece bakıyordu onlara, bu da yetip artıyordu bile.

Kıyıda muhasebeci Sırrı Bey, yolun baş tarafında Bahriyeli Şevki Bey vardı...

Bir aralık Sadık Reis kayboldu... Yeniden gözüktüğü zaman:

- Askerler seslerini çıkarmayacaklar, dedi. Sen üşümüyorsun ya efendi?

- Hayır, terliyorum!

- İngilizler bu saatten sonra gelmez sanırım! Yine de belli olmaz! Biz işimize bakalım! Kimin mirası kimde?

Sabaha karşı kararlaştırılan miktar kadar cephane taşınmış, bir ıslık sesi duyulunca gidenler bir daha dönmez, olmuştu.

İskele vapurunun ambarları şimdi cephaneyle doluydu. Üzerlerini brandayla örtmüşlerdi. Daha sonra tüccar malı konacaktı. Bu malın üstüne de yolcular oturacaktı. Ragıp sandala bindiği zaman dizlerinin burkulduğunu hissetti. Tabancayı Sadık Reis'e verdi. Sadık Reis:

- Silahı sahibine iade ederim, dedi, ben tabanca kullanmam!

Sandalda Muhasebeci Sırrı Bey'le Bahriyeli Şevki Bey de vardı. Muhasebeci Sırrı Bey Ragıp'a döndü:

- Her iki vapur da tamirleri bitmiş gibi yarın gece köprüden geçecek! Sonra gümrük muayenesi, sonra işgalcilerin kontrolü... Ben beyannameye "Zeytin" diye yazacağım. Cephanelerin üstünde bir miktar da zeytin olacak elbet... Ordino ve konşimentolar bu beyana göre doldurulacak. Siz evvela "Rıhtım" vapuruna bineceksiniz! Oradan umuyoruzki sizi "İskele" vapuruna aktarırlar. Bu cephanelerin bekçisi ve komiserisiniz! Böyle kararlaştırıldı. Anladınız mı?

- Anlıyorum!

- Köylü kılığındasınız. İnebolu'ya vardığınızda irtibat subayına kendinizi tanıtırsınız. "Boğazın suları serindir!" deyin yeter.

Başka bir şey konuşmadılar. Cephane yüklü İskele vapuruna yanaşıkları zaman Sadık Reis seslendi:

- Haşmet!

Vapurun küpeştesinden bir baş uzandı:

- Buyur reis!

- Her şey tamam mı?

- Meraklanma reis!

- Kaptan ne yapıyor?

- Uyuyor!

- Gemi köprüden geçinceye kadar, üç kişiyle birlikte içinde kalacaksın!

- Başüstüne reis!

- Diğerleri yavaş yavaş ve ayrı ayrı yollardan dağılsınlar!

- Emredersin reis!

- İçi boş olan "Rıhtım" vapurundaki efendi amcam Recep Ağa'ya dikkat edin. İki kişi de onun yanında kalsın. Başına bir hal gelirse, yakarım!

- Sen meraklanma reis!

- Hadi eyvallah!... Mavnalar da gitsinler!

Sandal "İskele" vapurundan uzaklaştı... Sadık Reis sanki kendi kendine konuştu:

"Maçka silahhanesinde 300.000 tüfek varmış! Acaba onları taşımak kimlere kısmet olacak?"

İki gün sonra yolculuk başlayacaktı. Ragıp bunun heyecanını şimdiden duyurdu. Mustafa ve Veli'yi de o gece bir daha görememişti.

*

* *

O gün Ragıp itile kakıla Rıhtım vapuruna binmişti. Gemi köprüden geçiş ruhsatını almış, gümrük muayenesi yapılmış, gümrükçüler üstünkörü aradıktan sonra konşimentoya mühürlerini basmışlar, "Rıhtım" da Sirkeci'ye-yanaşmıştı.

Bu vapur boştu, bu yüzden köylü kılığıyla güvertede oturan Ragıp'ın hiç bir endişesi yoktu. Fakat cephane dolu "İskele" vapuru ne olacaktı? O gemi henüz yolcu almıyordu. Tüccar eşyası yüklüyordu. Çok sonra Karadeniz'e açılacaktı.

Yolcular itişe kakışa gemiye binerlerken Ragıp gelecek günlerle geçmişi değerlendiriyordu... Gelecek, geçmişe nazaran daha karanlık

gibi geliyordu ona. Yine de kendini ayıplıyordu. Geçmiş unutuluyordu, geleceğin ise karamsarlıkta hiç yeri yoktu.

İki İngiliz polisiyle bir Osmanlı polisi vapura binenleri hırpalarcasına yokluyorlardı. Bu yoklama, bir türlü bitmiyordu.

Ambarların üstü, güverteler gittikçe doluyordu.

Karada el sallayanlar, ağlaşanlar, hatta dua edenler vardı.

Vapurun kara kara dumanları etrafı kaplıyordu, İstanbul sanki bu dumanların altında kalmış gibiydi... Bu yolculuğun sonunu herkes gibi Ragıp da bilemiyordu. Boş gemi yoluna devam edecek miydi? Yoksa alakoyulacak mıydı?

Birincisi olursa bütün emekler boşa giderdi. O zaman Ragıp sadece, kendini tanıyan çıkmazsa bir İnebolu yolculuğu yapmakla yetinecekti. Duası, geminin seferden men edilip onun yerine "İskele" vapurunun yola çıkmasıydı...

Öğleye doğru vapur düdük çalıp demir almaya başlarken Ragıp ayağa kalktı, ilerde oğlunun yanında üzüntüyle etrafına bakınan bir adama sokuldu:

- Gemide kaçak silah varmış diyorlar!
- Ne dedin, ne dedin?
- Cephane ve silah! Yandık biz! Keşke binmeseydik.
- Sus ülen! Kapa çeneni!
- Kapamazsam?
- Ben kapatırım!

Ragıp uzaklaştı... Baba oğul arkasından şaşkınlıkla baktılar. Ragıp başka birinin önünde durdu:

- Biliyor musun hemşerim?
- Neyi?
- Gemide kaçak cephane varmış!
- Kaçak mı? Nereye gidiyormuş?
- Nereye gittiğini bilemem ama, millîcilerin eline geçecekmiş!
- Yandık kardeşim, yandık! İşgalciler tozumuzu atarlar! Ne yapsak acaba? Ne yapsak?
- En iyisi haber vermeli! Bu suretle biz kurtuluruz!
- Olmaz, yapamayız bunu, çok yazık!

Ragıp uzaklaşırken, adam âdeta dövünüyordu... Şimdi yağmur da yağmaya başlamıştı. "Rıhtum" ise dumanlarını savura savura Kızkulesi'ne doğru yavaşça yol almaya başlamıştı.

Ragıp oturup yeniden düşünmeye çalıştığı sırada tepesine hiç tanımadığı bir adam dikildi,

- Bana bak, dedi, sen neler söylüyorsun sağa sola?

- Hiç!

- Nasıl hiç? Ayağımın altına alırsam ezerim seni! Ağzını kapa!

- Kapamazsam? Yazık değil mi bize?

Ragıp göğsüne bir tekme yedi. Bir el boğazına sarıldı:

- Boğarım seni! Çeneni kapayacaksın!

- Peki ağabey, kapatırım!

- Bir daha ortalıkta dolaştığını görmeyeceğim!

Adam uzaklaştı. Bu sivil giyinmiş kaçak bir Türk subayı olmalıydı... Ragıp hem gülümsemek istedi, hem de kendi yalanına kendisi üzülmeye başladı.

Vapur sonunda Kızkulesi'nin önünde demirledi. Denizden gelen bir ses megafonla:

- Kontrol var! diye bağırdı.

İşgalcilerin bir motoru demincekten beri peşlerini bırakmamıştı, şimdi ise geminin bordosuna yanaşıyordu. Bir tercüman, dört İngiliz askeri, bir çavuş ve en önde sivil elbise giymiş yabancı kılıklı bir adam uzatılan merdiveni tırmanmaya başladılar...

Kaptan karşıladı onları:

- Buyurun efendim! Gemimizde kaçak hiç bir eşya yoktur. Her tarafı arayabilirsiniz!

- Sen çekil bir kenara! Nasıl yokmuş anlayacağız! İhbar var! Bunun hesabını ipte sallanarak ödersiniz! Ben kimim biliyor musun?

- Evet efendim! Hiç bilmem mi?

- Ben Jorj Kallas! Büyük Britanya İmparatorluğu'nun denizlerdeki temsilcilerinden biri... Göreceğiz bakalım! Arayın!

- Arasınlar efendim! Alnımız açıktır. Gemide tüccar malı var, beyanname, ordüno ve konşimentolar emrinize amadedir. Kamarama buyurunuz!

- Kapa çeneni, ben burada kalacağım!

Ragıp, olduğu yere iyice sinmişti... İşte karşısında karısının amansız iz sürücüsü Jorj Kallas duruyordu. Onu şuradan bir kurşunla ne güzel yere yıkardı! Ama neye yarardı? Bir Kallas giderse yerine başka bir Kallas gelirdi! Üstelik kendi hayatı da sönerdi. Daha kötüsü, bütün örgüt ele geçebilirdi!

Tercüman koşarak geldi, Jorj Kallas'ın önünde saygıyla eğildi:

- Efendim! Biraz evvel bir adam, gemide kaçak cephane olduğunu söylemiş! Herifin ağzını zorla kapatmışlar!

- Nerede bu herif?

- Bir köylüymüş! Tanıyan pek yok!

- Neyse! Doğrudur! En küçük deliğine kadar gemi aranacak? Sen çavuşun yanından ayrılma. Ben burada kalacağım, nasıl olsa Türkçe biliyorum!

Tercüman uzaklaştı. Jorj Kallas kinle bastonunu yere vurdu.

Yağmur çiseleyerek yağıyordu. Denizden başka bir motor sesi geliyordu... Kallas eğilip baktı, yüzünü ekşitti. Yanında Jozef Ponti'yi görünce:

- Sefa geldin, dedi, ne haber?

- Merak ettim? Buldunuz mu cephaneleri?

- Daha değil? Sahiden kaçak mal var mı burada?

- Elbette! Aldığım istihbarat böyle, yoksa sizi niye aldatayım?

- Göreceğiz! İşiniz varsa gidebilirsiniz.

- Biraz oyalanmak istiyorum! Bakalım ne kadar mal çıkacak?

- Bu cephaneleri nereden alıp da nasıl yüklüyorlar bu gemiye?

- İşte bunu pek bilemiyoruz. Bir yerlere depoluyorlar. Sonra oradan taşıyor olmalılar... Ama yakında öğreneceğim. O zaman köklerini kuruturuz.

- Feride denen kadınla bileğimi kıran o hayduttan ne haber?

- Artık izlerini bulamıyoruz. Belki de İstanbul'dan gitmişlerdir.

- Yazıklar olsun sana! Ama göreceksin, yakında göreceksin!

Jorj Kallas'ın keyfi hiç yerinde değildi. Ayrıca Jozef Ponti'den hazzetmiyordu. Pek işe yaradığına da emin değildi. Bunu kolonele söylemeliydi...

Gemi didik didik aranıyordu ve Jort Kallas çavuşun her gelişinde "Bir şey bulamıyoruz!" demesi üzerine bağırıyordu:

- Daha dikkatli! Ranzalara, yataklara varıncaya kadar bakın! Bulacaksınız, burada ya da şurada! Acımak yok!

- Başüstüne efendim!

Yağmur hâlâ çiseliyordu... Şimdi gemiden bağırtılar, hıçkırık sesleri gelmeye başlamıştı.

Kim varsa, dipçiklerle vurarak, zorla getirip Jorj Kallas'ın karşısına sıraladılar. Bir sıra, bir sıra daha, sonra bir sıra daha!... Ragıp da

aralarındaydı. Çocuklar katılırcasına ağlıyorlardı. Bir anne örtünmeyi unutup yavrusuna meme vermeye çalışıyordu.

- Başlayın aramaya!

İnsafsızca arıyorlardı. Âdeta erkekleri soymuşlardı... İki kişide tabanca çıktı; süngüleyerek götürdüler. Bunun bir tanesi Ragıp'a, "Ağzını kapa!" diyen adamdı...

Ragıp hiç direnmiyordu, ne isterlerse yapıyordu. Yine de kendisini tutmasa bağıracağını, hatta ağlayacağını anlıyordu.

- Niye bakıyorsun bana öyle?

Jorj Kallas bozuk Türkçesiyle soruyordu. Jozef Ponti ise başını önüne eğmişti, Ragıp'ı görmek istemiyordu.

- Ben mi size bakıyorum? Yanılmışsınız!

- Sen ne biçim köylüsün? Türkçeyi çok düzgün konuşuyorsun! Şunun hüviyetini araştırın.

Jozef Ponti,

- Ben araştırırım, dedi, olmaz ya, belki de aradığımız kaçaklardan biridir.

Ragıp'ı bir kenara çektiler. Ponti Ragıp'ın heybesinden izin kâğıdı ile nüfus kâğıdını aldı. Okudu, iyice kontrol etti:

- Kaçak değil, dedi. İnebolulu, Karadenizli yani! Bazen içlerinden düzgün Türkçe konuşanları da çıkıyor bunların...

- İki tokat indirin bu serseriye...

Ponti hiç düşünmeden Ragıp'ın ayaklarını yerden kesecek kadar şiddetli iki tokat attı. Ragıp diz üstü çöktü:

- Bir ders olsun sana! Belki aklın başına gelir! Bir daha sayın Jorj Kallas'a dik dik bakmazsın!

Şimdi rüzgâr da çıkmıştı. Gemi sallanıyordu. Yağmur taneleri Ragıp'ın çıplak sırtına yapışıyordu... Yine de Ragıp terlediğini sanıyordu.

- Ne yapmak gerek? Hiç bir şey bulamıyorlar!

- Bana kalırsa efendim! Bu gemiyi boşaltmalısınız!

- Ne dedin Ponti? Bunca yolcuyu hangi ahıra tıkarız?

- Sanıyorum, henüz sefer emri almamış, Sirkeci'de demirli boş duran "İskele" adlı bir gemi var. Aynı kumpanyaya ait. Oraya taşınsınlar. İskele, Karadeniz'e açılır. Bu "Rıhtım" vapuru ise kızağa çekilir. Filikasına, islim borularına kadar aranır! Ambarlar tamamen boşaltılır!

- Ya yine bir şey bulunmazsa?
- Muhakkak bulunacak!
- Bulunmazsa dedim?
- O zaman ben, yanlış haber getirenin acımasızca canına okurum!
- Pekâlâ, bu it sürülerini "İskele" denen gemiye taşısınlar! Kumpanyaya da haber versinler... Gemi yarın kal-kar. "Rıhtım"ı ise çekip götürsünler!...

Ponti işaret etti, iki muhafızından biri koştu, tercüman bağırdı:

- Gemi boşaltılacak! Herkes üzerlerindeki pırtıları giyip hazır olsun!

Tekrar karışık sesler yükselmeye başladı... Şimdi kadınlar da bağırıyordu:

- Biz esir miyiz? Nedir bu işkence? Allahım sana sığındık!...

Tercüman cevap verdi onlara,

- Esirsiniz! Çenenizi kapatın, emredileni yapın!

Bir çocuk annesinin elinden kurtulup denize attı kendini:

- Yavrum, evladım!

Deniz köpük köpüktü, gece çökmüştü etrafa. Aldıran yoktu bu feryada... Jozef Ponti,

- Ben gidiyorum, dedi! İzninizle.
- Ben de geliyorum! Burada nöbetçiler kalacak. Gece hepsi taşınacak.
- Ben de gelirim!
- Rica ederim, Mösyö Kallas siz zahmet etmeyin! Bu gemiyle ilgilenin.
- Pekâlâ, güle güle! Yine de görüşürüz. Bir bulursak, bir bulursak!... Hepsini ipe çekeceğim, hatta sizin yapamadığınızı yapacağım, Feride denen o kadını getirteceğim! Anladınız mı?
- Çok iyi anlıyorum efendim!

İp merdivenlerden indiler, motorlarına binip uzaklaştılar... Gece, gittikçe koyulaşıyor, deniz coştukça coşuyordu...

*
* *

Ragıp, cephane dolu "İskele" vapuru, kısa bir muayeneden sonra Boğaz'da ilerlediği sırada güvertede oturuyordu. Altındaki emanetin ağırlığı sanki omuzlarına çökmüştü. Cephaneler orada, ambardaydı.

Böylece Karadeniz'e açıldılar...

*
* *

İnebolu'da onları sevgi dolu yüzler karşıladı... Güleç insanlar inanmışlığın, güvenin huzurunu yaşıyorlardı... Yılmıyorlardı, gemideki emanet, kadını erkeği ve hatta ihtiyarıyla mavnalara indiriliyor, karaya çıkarılıyor, uzaklara taşınıyordu. Sonra bu emanet kağnılarla Anadolu içlerine götürülecekti... Belki de Ankara'ya...

Ragıp, "Bu cephaneler insan öldürecek," diye düşündü. "Yine de bana hepsi güzel görünüyor!"

Nöbetçi subayını bulup, "Boğazın suları serindir" deyince subay elindeki sigarayı attı, "Sizi bekliyordum" dedi. Ragıp:

- Nasılsınız? diye sordu.

- Görüyorsunuz!

- Cephanenin miktarı ve sandık adedi hafızamda, bir kenara yazar mısınız?

- Buyurun gidelim, evde konuşuruz! Teslim aldığımıza dair imza da veririm... Gözler yaşlı değil mi?

- Evet!

- Oğlum kendini denize atmış!

- Sizin yavrunuz muydu?

- Evet!... Ağlamaya bile vaktim yok! Anasına bu gece İnebolulular bakacak! Ben ise...

- Siz ise?

- Bilemiyorum! Diliyorum ki bu cephaneler ölümü değil, ölmezliği sağlasın... Böyle mi olacaktık?

Yavaş yavaş yürümeye başladılar. Ragıp, irtibat subayına Mustafa Kemal Paşa'yı sordu. Aldığı cevap pek sade, fakat pek manalı idi:

- Paşa çok büyük!... Biz ise çok küçüğüz!...

İnebolu sokakları iğri büğrüydü. Karşıda simsiyah bir duvar vardı sanki...

-XIX-
MECLİS-İ MEBUSAN

RAGIP BAĞ evine geldiği zaman Şeref Efendi'yi çok üzgün buldu. Nurten Hanım, "Yukarıya çıkınız, avutunuz onu!" demişti. Şeref Efendi âdeta ufalmış gibiydi.

- Çok kötü, diyordu, büsbütün yıkılacaklar üzerimize!

Ragıp bir şey anlayamıyordu. Şeref Efendi'nin böylesine perişan olduğunu hiç görmemişti.

- Efendim, ne oluyorsunuz? Lütfen bana anlatınız!

- İşgalciler, bir iki gün içinde İstanbul'u fiilen ikinci defa işgal edecekler. Bunun manası bambaşka... Bizlere gözdağı vermek istiyorlar. Daha doğrusu Mustafa Kemal Paşa'ya ihtar...

- Sanıyorum ki siz, bu durumu bekliyordunuz!

- Evet, fakat nasıl? Meclis-i Mebusan kapatılacak, büyük çapta tevkifler başlayacak. Üstelik Rauf Bey de diretiyor.

- Ne için?

- Mustafa Kemal Paşa onu ve bazı mebusları Ankara' ya çağırdı. Gitmiyorlar... Biz de rica ettik, "Olmaz!" diyor. Amacı Meclis'in fesh edilmesi, hatta kendilerinin yakalanması imiş! Bu suretle bütün dünya İngilizlerin zulmünü öğrenecekmiş...

- Siz de böyle düşünmüyor musunuz?

- Hayır! Mustafa Kemal Paşa hazretleri de böyle düşünmüyor. İşte Kemal Paşa'nın Rauf Bey'e yazdıkları...

Şeref Efendi cebinden bir kâğıt çıkarıp okudu:

"Rauf Beyefendi, Meclis'in cesaretle sonuna kadar görevine devamı pek faydalı ve parlak olacaksa da sizinle beraber, varlıkları ilerideki teşebbüs ve hareketlerimiz için gerekli görülen arkadaşların

Ankara'ya gelip bize katılmaları şarttır. Çünkü neticede Ankara'da bir hükümet kurmak zorunda kalacağız. Bu hükümette sizler de bulunacaksınız. Esir olmanızı, işkence görmenizi asla istemiyorum. İtilaf devletlerinin zecrî davranışlara geçeceğinden katiyen şüphem yoktur..."

Ragıp heyecanlanmıştı.

- Ne olacak şimdi efendim? diye sordu.

- Ne mi olacak? Rauf Bey belki Ankara'ya gitmeyecek. Paşa hazretlerinin arzusu yerine gelmeyecek. Neyse ki Rauf Bey'e, bu gece Ağa Camii'ndeki evine göndermeyip, Şişli'deki Hâşim Bey'in apartmanında kalmasını kabul ettirebildik. Yarın sabah da Albay Kâzım ve Seyfi Beyler kendisini kandırmaya uğraşacaklar. Olmazsa bu iki değerli dostumuzu Özbekler Tekkesi'nden hemen Ankara'ya yolcu edeceğiz. Sen de bu sabah erkenden karşıya geçip Şakir'in evinde Recep Ağa'yı bulacaksın. Rauf Bey'i son defa caydırmaya çalışacaksın.

Şeref Efendi yorulmuş gibi sustu. Sonra dolaşmaktan vazgeçip divana oturdu. Derin derin nefes aldı:

- Sen de otur evlat, dedi. Yarın yoğun bir gün geçireceğimizi sanıyorum. Yarbay Sıtkı Bey dostumuz, yarın sabah erken saatlerde Harbiye Nazırı Fevzi Paşa hazretlerini makamında görüp konuşacak. Onun da Anadolu'ya geçmesi gerek. Sonra Albay İsmet Bey'imiz var. Mustafa Kemal Paşa bu arkadaşını da yanında görmek istiyor. Yalnız silah göndermekle olmuyor. Korkuyorum oğlum, çok korkuyorum. Başaramayacağız diyorum. Bunca mebusu nasıl koruyacağız, nasıl Ankara'ya göndereceğiz? Elbette diğer örgütler de çalışıyor. Yine de... Üstelik paramız da tükendi...

- Ya İngilizler Meclis'i basmazlarsa?

- Basacaklar!... Ve dünyanın, Rauf Bey'in düşüncesinin aksine, kılı bile kıpırdamayacak.

Şeref Efendi neden bu kadar perişandı? Beklediği olaylar gerçekleşse de onlar önceden hazırlıklı değiller miydi? Bir beklenmedikle karşılaşmıyorlardı ki?... Bağdaki bu ev belki kendinden sonra da birçok olaylara tanık olacaktı! Şeref Efendi direnmez, çökerse doğru yolu kim gösterecekti onlara?

- Neden? diye sordu Ragıp. Efendi hazretleri üzüntünüzü gereğince anlayamıyorum.

- Ben de anlayamıyorum oğul! Direleceğim, kendimi yeneceğim, hepsinden öte kendime güveneceğim! Yalnız çok kan akacak, çok kan!...

- İstemiyor musunuz?

- Hayır!

- Öyleyse neden bana Jozef Ponti'nin geldiği gece al bu silahı da vur dediniz?

- Dedim, yine de diyeceğim. Fakat nefret edeceğim...

Birden ayağa kalıktı, derin derin nefes aldı, salona geçip kısa bir süre orada oyalandı. Sonra döndü:

- Düzeldim, dedi, ne olursa olsun başaracağız!

- Başaracağız efendim!

- Aşağıda İsmail ile Asım Bey telgraf başındalar. Bu gece yine Ankara'yla konuşacağız. Her an bir telefon da gelebilir. İyi ki sen buradasın!

Köpeklerin havladığı, kapının çalındığı duyulunca sustular ve dinlediler. Aşağıdan gelen konuşmalar bir tehlikenin olmadığını gösteriyordu. Hatta Ragıp gelen kişinin sesini bile tanıyacağını sanıyordu.

Merdivenlerden ayak sesleri duyuldu. Şeref Efendi'nin, gelini Işık ile babası Behiç Bey karşılarında durunca Ragıp bundan sonra hiç bir şeye şaşmaması gerektiğine inandı.

- Nasılsın Şeref?

- İyiyim can-ı azizim!

- Bu zat Ragıp efendiymiş!

- Evet!... Aziz bir dost!

- Çok göreceğim geldi sizi, daha fazla dayanamadım! Üstelik verecek haberlerim de var.

- Yine de gelmemeliydin! Şeker-renk gözükmek, dargın olmak, düşmanlarımız için gerekli sanıyorum.

- Yapamadım Şeref, kızımı da görmem gerekti. Bir torunumuz olacakmış!

- Ayaküstü söylediler demek! Bunlarda utanma kalmamış!

Kucaklaştılar... Ragıp onlardan evvel oturdu. Şaşkınlığı öylesine artıyordu ki, ne diyeceğini bilemiyordu.

- Biliyor musun Behiç? Jozef Ponti geldi. Sana hayran! Onunla benim haberleşmemizi sağladığın için senden bahsederken "O kahramana selam söyleyin!" dedi.

Ragıp daha fazla sabredemeyeceğini anlıyordu. Bunlar karşısında oyun oynayan iki oyuncuydu sanki! Yahut Ragıp rüya görüyordu... Işık, onların konuşmalarını kesti,

- Babacığım, dedi. Bana bir emriniz var mıydı?

- Hangimize soruyorsun?

- Her ikiniz de babamsınız! Farkı yok, vallahi farkı yok...

- Şeref, kıskandım seni! Bana bak anne adayı! Aklını başına topla, yoksa bu evden alıp götürürüm seni...

- Gitmem!...

Işık öptü her ikisinin de elini, sonra farkında olmadan karnını tuta tuta aşağıya indi. O zaman Ragıp:

- Bu kadarı yeter, dedi, niçin bana söylemediniz efendi hazretleri? Bana güvenmiyor musunuz yoksa? Belki ilerde Behiç Beyefendi'ye bir kötülüğüm de dokunurdu.

- Sen kötülük yapamazsın evlat, istesen de yapamazsın. İşte şimdi öğrendin. Her şey birden söylenmiyor ki... Daha anlatmadığım neler var!...

- Kusuruma bakmayın efendim! İsterseniz ben aşağıya ineyim.

- Hayır kal! Dinle bizi... Biz iki dostuz. Acılarını da sevinçlerini de paylaşan iki dost. Bir oğlu olsaydı kızımı Behiç Bey'in gelini yapardım. Neyse, bu bahsi açmayalım... Kızım duymasın. Kocasını çok sevmişti... Değerdi de doğrusu... Anlat Behiç. İyi haberlerin olmasa gerek...

- Evet, işgalciler yarın sabah İstanbul'u büsbütün basacaklar...

- Kimden duydun?

- Molla Efendi'den! Kumandan General Wilson, Londra'dan aldığı emri yarın sabah yerine getirecekmiş! Yabancı temsilciler de toplanıp bu emri kabul etmişler. Kuva-yi Milliye'nin buradaki başları yakalanacakmış!

- Yazık!

- Niçin?

- Paramız yok! Gerekeni yerine getiremeyeceğiz!

- Ne kadar mülkün kaldı?

- Hamamı da sattım. Konakla birkaç dükkân, bir de bu bağ kaldı. Bunları da elden çıkaracağım ama, ha deyince olmuyor... Üstelik...

- Niye sustun?

- Galiba korkağın biriyim ben. Molla Efendi, sattığın malların paralarını ne yapıyorsun diye sorarsa, ne cevap veririm diye düşünüyorum.

- Konakta şimdi kim oturuyor?

- Emektar dadı ile kâhya! Aylardan beri yüzlerini görmedim.

- Yanına neden almıyorsun?

- Burada olup bitenleri öğrenmelerini istemiyorum. Boşboğazlık yapabilirler...

- Konağını Molla Efendi'ye satalım... Dadı ile kâhyayı da bize gönder...

- Hata yapmayalım!

- Sanmıyorum! Ucuzuna verirsen Molla'yı sevindirirsin bile...

- Satın öyleyse!...Helâl olsun...

- Ne ile geçineceksin?

- Bilemiyorum! Tanrı'nın büyüklüğüne inanıyorum. Üstelik şu salondaki eserler ne güne duruyor?

- Hayır, bunu yapamazsın! Onlar senin zevkin, huzurun, hatta canın! Onlarla avunuyorsun!... Benim de satılacak bir şeylerim bulunur elbet Şeref!

- Yetmiyor, yetmiyor! Recep Ağa topluyor, adamları topluyor... Muhasebecimiz topluyor... Yine de yetmiyor. Recep Ağa'cık iki evini ve bir dükkânını da sattı. Karısının altınlarını da bozdurmuş. Yalnız kahvesi duruyor. Sadık Reis bakıyor onlara... Kızılay'a da yardım gerek. Navlun parası, Anadolu'ya gidenlere harçlık. Mavnacıların ücreti... Şu, bu... Bereket versin Sadık Reis hamallara bir şey ödemiyor...

Şeref Efendi yeniden kederlenmeye başlamıştı... Onu avutacak şu anda bir torun ile salondaki kıymetli eserleriydi. Fakat henüz torun yoktu. Salondaki eserler ise ona artık yabancıydı. Daha doğrusu hatırlamak istemiyordu onları... Bırakıp gidenlere, sırt çevirenlere insanlar küser-di. Kabul etmesi gerekirdi, nasıl olsa Sisley'in bir tablosu. Rakım'ın bir hat'tı, hatta el yazması Kur'anlar, rahleler ve kehribar teşbihler Şeref Efendi'den günün birinde ayrılacaklardı...

Behiç Bey,

- Konuşsana Şeref, dedi.

- Sen konuş Behiç!

- Sana yılmak yakışmıyor!

- Kim demiş? Dimdik duruyorum. İnanıyorum! Bunu belki her gün yüz kere tekrarlıyorum. O zaman güçlü hissediyorum kendimi. Şimdi de öyle... İnanıyorum, inanıyorum...

- Seviyorsun da...

- Evet!... Seviyorum.!... Tüm insanları seviyorum! Dost olanları, dost olmayanları, hatta kötü yöneticiler dışında düşman gözükenleri bile seviyorum! Kimseye karşı kinim yok... Tek amacım, bu topraklarda yaşayanların mutluluğu...

- Dikkat et Şeref. Düşmanlarını sevme. Unutma ki, Tanrı bile affetmiyor. Sana ikinci haberim de şu: Molla şüpheleniyor; bize gel, bu evi bırak. Kızımın hatırı için barışmış görünelim...

- Hayır!... Birazdan Ankara ile haberleşeceğiz. Telgraf her akşam çalışır. Ben telgrafımdan uzaklaşamam...

Nitekim aşağıdan telgraf sesleri gelmeye başlamıştı. Şeref Efendi yerinden fırladı. Verilecek haberleri, alacak emirleri vardı. Ankara'da Ziraat Mektebi'nde Hayati Bey telgrafın başında bu haberleri alacak ve sonra Mustafa Kemal Paşa'ya bildirecekti. Paşa'dan gelen emirleri de onlara iletecekti.

Ankara o sıralar çok soğuktu. Kalaba'da Ziraat Mektebi'ndeki karargâhta yaşayanlar hep endişe içindeydi ve Mustafa Kemal, hizmet erine "Bir kahve daha yap çocuk!" diyordu. Sonra böbrek sancılarıyla kıvranıyor, şakaklarından süzülen terleri kurulamaya çalışıyordu... Asilerin Ayaş sırtlarından gelen silah seslerini de duyunca gecenin karanlığında bile iradesini biliyordu...

*
* *

O geceyi Harbiye Nezaretinde geçiren Yarbay Sıtkı Bey, asker elbisesiyle ertesi gün 16 Mart 1920 Salı günü sabahı, Harbiye Nazırı Fevzi Paşa'nın odasına henüz girmişti ki Nezareti İngilizler bastı, nazırın göğsüne süngülerini dayadılar...

Fevzi Paşa,

- Çekilin! diye bağırdı. Saygısızlığın da bir derecesi vardır! Yol verin bana, Bab-ı Âli'ye gideceğim.

Sonra Yarbay Sıtkı Bey'e döndü,

- Sıtkı, sen hemen uzaklaş buradan, dedi. Öyle umuyorum ki, bu durum karşısında ben de İstanbul'da pek fazla kalamayacağım. Mustafa Kemal Paşa haklıymış!

- Paşa hazretleri, bu vaziyette yaşayamazsınız. Anlaşalım. Hemen hareket ediniz.

- Gerekirse haber salarım... Sıtkı...

Yarbay Sıtkı Bey selam verdi, ağlayacaktı, kendini zor tuttu, dışarı çıktı. Arkasından yetişeceklerini, kendisini tutuklayacaklarını umdu. Fakat gelen olmadı. İşgalci askerler merdivenlere iki sıra halinde dizilmişler, süngülerini takmışlardı...

Harbiye Nezareti'nde büyük bir şaşkınlık hüküm sürüyordu. Koşuşanlar vardı, süngülenerek odalara tıkılanlar vardı. Kasalar açtırılıyor, masaların gözleri didik didik ediliyordu. Bir Türk subayı:

- Genelkurmay'la Bahriye Nezareti de işgal edilmiş, dedi. Yarbayım oyalanmayın, sizi de yakalarlar...

Yarbay Sıtkı, Beyazıt Meydanı'na çıktığı zaman evvela bir şaşkınlık geçirdi. Hâlbuki bir gün evvel işgal anında ne yapmaları gerektiğini kararlaştırmışlardı... Kendisinin Fevzi Paşa'yı ziyareti, onun Ankara'ya gitmesini sağlamak, gerekli direktifleri ve imzaları almak içindi. Olamamıştı... Gecikmişti. Esasen Fevzi Paşa'nın İstanbul'dan hemen ayrılmak niyetinde olmadığı anlaşılıyordu.

Yarbay Sıtkı Bey şimdi etrafına bakınıyordu. Birilerini arıyordu. Bu arayış boşunaydı... Onlar burada olamazlardı...

Caddeler işgalciler tarafından tamamen tutulmuş, köşe başlarına mitralyözler yerleştirilmişti, hatta siperler kazılmıştı... Harbiye Nezareti'nin önünde İngilizler öbek öbek silah çatmışlardı...

Gök hâlâ kırçıldı... Günün ışıkları ürkmüş gibi titreşiyordu... Çiseleyen yağmur, insanın yüzüne yapışıp kalıyordu.

Yarbay Sıtkı, Vezneciler'e doğru hızlı hızlı yürümeye başladı... Asker elbisesiyle yakalanmak istemiyordu... Sonunun nasıl olacağı asla belli olmazdı... Köşe başlarını tutan İngilizler, her önüne geleni çeviriyor, âdeta soyuyorlar, sonra dipçikleyip kovalıyorlardı.

Sıtkı Bey Vezneciler'in köşesini dönerken bir İngiliz askeri süngüsünü uzattı, "Dur! Soyun Köpek!" dedi. İngilizce bağırmıştı. Fakat Sıtkı Bey onun ne demek istediğini anlıyordu. Elini havaya kaldırdı, "Yaklaş da sen soy!" dedi. Fakat başka bir konuşmaya,

hatta davranışa gerek kalmadı. Geriden biri sıçradı İngiliz askerinin başına sadece bir yumruk indirdi. Asker ne olduğunu anlayamadan yere yığıldı.

- Kumandan, durma! İlerde bizim fakirhane var, Efendi amcam da sizi bekliyor.

- Sadık Reis! Kendini niye tehlikeye attın?

- Gidelim kumandan.

Koşmadılar, hızlı hızlı yürümeye başladılar. Eve girdikleri zaman arkalarında kimseler yoktu.

Recep Ağa, Yarbay Sıtkı Bey'in ellerine sarıldı:

- Çok şükür, çok şükür! Sağ salim geldiniz! Sensiz ne yaparız biz kumandan?

- Oyalanmayalım Recep Ağa! Bana başka bir elbise verin! Merkez postahanesine gitmeliyim. Postahaneden sonra Süleymaniye'de Albay İsmet Bey'i göreceğim. Ankara'ya gitmesi gerek. Paşa çağırıyor onu. Artık zamanı geldi.

Yarbay Sıtkı, biraz düşündü, sonra yine devam etti:

- Paşa'ya hemen bilgi vermek gerek. Şeref Efendi ancak akşama konuşur, o zaman da çok geç kalınır. Sizler de Meclis-i Mebusan'a gidin, Fındıklı'da üstlenin. Fındıklı sahil sarayında sandallar hazır olmalı. Rauf Bey'i ve arkadaşlarını deniz yoluyla kaçırmaya çalışın. Gerekirse çarpışacaksınız. Yollar hazırlandı, yolcular da hazırlansın. Şakir'in evi karargâhınız olacak! Orada sizi Ragıp Efendi bekleyecek...

- Başüstüne kumandan!

Yarbay Sıtkı'ya Sadık Reis böyle cevap vermişti, konuşurken de suç işlemiş bir çocuk gibi başını önüne eğiyordu.

- Neyin var senin Sadık?

- Efendim! Yetişemedik! Bu sabah, çok erken saatlerde Şehzadebaşı'ndaki Onuncu Kafkas Fırkası Karargâhını basmışlar. İki kamyon içinde elli nefer kadar varmış. Beş erimiz şehit olmuş, on erimiz yaralanmış...

Yarbay Sıtkı cevap vermedi... Veremiyordu, boğulacak gibiydi. Elbisesini çıkarıp hamal kılığına girerken bile konuşmuyordu...

Sokak kapısının önünde durdu,

- Allah yardımcınız olsun, dedi. Haberleşme yerimiz Jandarma karakolu... Sonra Arnavutköy ile Beylerbeyi balıkçıları... Ayrıca

Tophaneli Süleyman da yardımcı olacak. Birisi hemen Şeref Efendi'ye haber salsın...

- Merak etmeyin efendim!

Recep Ağa ile Sadık Reis selam durdular... Yarbay Sıtkı adımını sokağa attığı zaman Sadık Reis'in, Recep Ağa'nın elini öpüp başına götürdüğünü gördü...

Halk şimdiden fırınlara üşüşmüştü... İtişiyorlar, "Ekmek!" diye ellerini uzatıyorlardı. Biraz ileride ise işgalciler durmuş onlara bakıyor, sonra katıla katıla gülüyorlardı...

Yarbay Sıtkı başını çevirdi, hem fırındakileri, hem de gülenleri görmek istemiyordu...

Büyük bir güçlükle merkez postahanesine geldiği zaman derin bir nefes aldı. Kendisini çeviren polise parolayı verdi. Hemen telgrafçı Manastırlı Hamdi Efendi'nin yanına gitti. Fakat konuşmasına gerek kalmadı. Asım da oradaydı. Ayrıca birkaç kişi daha vardı. Hamdi Efendi ise makinesinin başına geçmiş, Ankara'yı bulmuş, durmadan yazdırıyordu:

"Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,
Bu sabah... İngilizler müsademe ederek İstanbul'u işgal altına alıyorlar. Bera-yı malumat arz olunur efendim..."

Bir an telgraf sustu... Etrafı derin bir sessizlik kapladı. Yarbay Sıtkı,

- Harbiye Nezareti ile Bahriye Nezaretini de işgal ettiler, hemen paşa hazretlerine bildir! dedi.

Makine tekrar çalışmaya başlamıştı, Ankara soruyor olmalıydı. Manastırlı Hamdi Efendi, makine susunca yeniden yazdırmaya çalıştı:

"Efendim... Gelenler söylüyor... Harbiye'nin işgalini haber aldık. Hatta Beyoğlu telgrafhanesinin önünde İngiliz askerleri varmış. Fakat telgrafhaneyi işgal edip etmeyecekleri bilinemiyor..."

Manastırlı Hamdi Efendi etrafına bakındı. Terlemişti, terini kurutmaya çalıştı. Etrafındakiler ondan daha fazla heyecanlıydılar. Yarbay Sıtkı, Hamdi Efendi'nin gelenlerden aldığı bilgiyi aynen Ankara'ya aktarmasını istiyordu:

- Devam et Hamdi Efendi, dedi. Ne biliyorsan Mustafa Kemal Paşa hazretlerine ilet.

Hamdi Efendi makineyi çalıştırmaya başladı. Yine bildiklerini, işittiklerini Ankara'ya naklediyordu.

"Paşa Hazretleri,

Harbiye telgrafhanesini İngiliz bahriye askeri işgal edip teli kesmiş. Tophane de işgal ediliyormuş. Zırhlılardan karaya asker çıkartılıyormuş. Emirlerinizi bekliyoruz..."

Manastırlı Hamdi Efendi, hem söylüyor, hem yazdırıyordu. Birden dışarıdan gürültüler geldi, içeriye üçkişi daha girdi. Biri âdeta bağırdı:

- Hamdi! Beyoğlu telgrafhanesini de bastılar, bizi kovdular! Sen Ankara ile mi konuşuyorsun? Dikkat et... Bir saate kadar buraya da gelirler...

Hamdi Efendi, yeniden terini kuruladı. Makineyi çalıştırıp yazdırmaya başladı:

"Beyoğlu telgrafhanesini de işgal etmişler efendim! Memur ve müdürleri şimdi geldi. Hepsini kovmuşlar... Bir saate kadar buraya da geleceklermiş..."

Bu sefer Hamdi Efendi Mustafa Kemal Paşa'dan cevap alınca sanki kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi, "Emredersiniz efendim," dedi. "Edirne'ye yazıyorum ve bütün merkezleri hazır edeceğim!"

Kimse konuşmuyordu. Makineler durmadan karşılıklı çalışıyordu. Kaybedecek vakitleri yoktu, zaman gittikçe daralıyordu...

Ankara'nın son sorusunu, Hamdi Efendi yanındakilere okudu,

"Mebuslara, dair bir haber var mı? Meclis telgrafhanesi konuşuyor mu?"

Sonra Hamdi Efendi vakit kaybetmeden hemen cevabını verdi:

"Evet efendim şimdilik konuşuyor! 14. Kolordu Kumandanı da hazır. Paşa Hazretleri istiyordu, verelim mi?"

Dışardaki polis içeriye koşarak girdi. Sendeliyordu, ne yapacağını bilemiyordu:

- Geldiler! diye bağırdı... Burayı da basıyorlar!

O zaman Yarbay Sıtkı Bey hiç vakit kaybetmedi.

- Kes hattı, kapat makineyi Hamdi, dedi. Dağılalım arkadaşlar. Tanrı hepinizi korusun!

Bir silah sesi duyuldu. Koridorlarda koşuşmalar vardı.

Evvela iki İngiliz askeri gözüktü. Hamal kılığıyla uzaklaşmaya çalışan Yarbay Sıtkı Bey'e bir dipçik vurdular. Arkadan gelen tercüman bağırdı:

- Defolun! İstanbul Merkez Postahanesi Büyük Britanya İmparatorluğunun kontrolü altına alınmıştır.

Şimdi hepsini dipçiklerle sokağa sürüyorlardı... Herkes üzgündü, bilinen gelmiş, beklenen olmuştu... Yine de istenilmeyenin baskısı bir kâbus gibi çökmüştü üzerlerine...

*
* *

Rauf Bey, yanında Reis Vekili Balıkesir mebusu Abdülaziz Mecdi Efendi ve Konya mebusu Hoca Vehbi Efendi olduğu halde Fındıklı sarayındaki Meclis binasından çıkarken Ragıp yanına sokuldu:

- Efendi hazretleri bir dakika beni dinler misiniz?

- Ne istiyorsunuz? Sizi tanıyorum sanırım!

- Evet, sizinle tanışmak şerefine ermiştim. Meclis'ten lütfen uzaklaşmayın, yollar hazırlanmış, gerekli tedbir alınmıştır. Kaçmanızı rica edeceğiz!

- Hayır!

- Niçin efendim?

- Ben Meclis'ten kaçmam! Mebusum, gelenler beni burada tutuklasınlar... Bütün dünya görsün, nasıl bir baskı altında yaşadığımız anlaşılsın...

- Paşa hazretleri Ankara'da sizi bekliyor... Böyle emir aldık...

- Ben kendilerine bildirdim. Şimdi padişahla konuşmaya gidiyoruz. Engel olmayın!

Rauf Bey, yanındakilerle beraber ilerledi. Arabaya binip Yıldız Sarayı'na yöneldiler.

Yollarda bacaklarını germiş, mağrur ve hiddetli işgalci askerler vardı. Süngülerini takmışlar, tüfeklerini koltuklarının altına almışlardı.

Yıldız Sarayı'na vardıkları zaman Sultan Vahdettin onları hemen kabul etti. Padişah gayet katı ve soğuk görünüyordu. Gelenlerin selamlarına istemeyerek karşılık verdi. Sonra yanında duran Başmabeyinci Fuat Bey'e sordu:

- Biz bu işi nasıl haber aldık Fuat? Anlatsana!

Fuat Bey, elpençe divan durmuştu. Heyecanlı görünmekle beraber tane kane konuşmaya çalıştı:

- Efendim, dün Fransız mümessiliği baştercümanlarından biri geldi. Anadolu'daki birtakım kişilerin İstanbul'un emniyet ve huzurunu bozduklarını, onların buradaki yardakçılarının da ileri geri konuştuklarını, yasa dışı işler yapıldığını söyledikten sonra İtilaf devletleri temsilcilerinin şehrin asayişini korumak için bir gösteri yapılmasına karar verdiklerini, bunun mevcut statükoyu bozacak bir davranış olmayacağını bildirdi...

- Peki Fuat, siz gidebilirsiniz! Ben bu efendilerle biraz yalnız konuşacağım.

Başmabeyinci Fuat Bey geri geri çekilerek salondan çıkınca Sultan Vahdettin Rauf Bey'e döndü:

- Duydunuz mu beyefendi? İşgalciler isterse her şeyi yapar. Üstelik kızarlarsa bu kadarla da kalmazlar. Bu sebepten Meclis'te konuşmalarınıza dikkat ediniz. Uslu uslu oturunuz! Ankara ile ilişkilerinizi kesiniz!

Rauf Bey'in padişaha cevap vermesine vakit kalmadı. Konya mebusu Vehbi Efendi heyecanını yenemeyip hemen konuştu:

- Efendim! Ne yaparlarsa yapsınlar milleti yıldıramazlar! Biz memleketin kurtulması için çalışıyoruz. Rahat ediniz padişahım! Ve bizlere lütfen yardımcı olunuz...

Sultan Vahdettin hiç de rahat değildi. Aksine gittikçe kasılıyordu.

- Efendiler, dedi. Sizlerden rica ediyorum, dikkatli davranın. Bu adamlar her şeyi yapar diyorum. Kimsenin gücü onlara yetmez.

Yine Rauf Bey padişaha cevap veremedi. Bu sefer Ab-dülaziz Mecdi Efendi dayanamadı, pencereden görünen Dolmabahçe önlerinde demirli düşman zırhlılarını gösterdi:

- Sultanım, dedi, bu kâfirlerin gücü işte böyle su kenarına kadar geçer. Ötede, karada sökmez. Anadolu çelik gibidir. Memleketimiz, girişti bu mücadeleden mutlaka başarılı çıkacaktır. Bundan emin olunuz! Bizi hiç kimse yıldıramaz!...

Sanki Sultan Vahdettin bu sözleri duymuyordu. Kafasında bir fikir, daha doğrusu bir kanı vardı, onu bir türlü söküp atamıyordu:

- Hayır, dedi, tekrar ediyorum. Akıl için yol birdir. Vaziyet apaçık meydandadır. Onlar isterse yarın Ankara'ya kadar da giderler. Uslu durun...

Anlaşılıyordu ki, Sultan Vahdettin onlar ne derse desin Meclis'e de, Ankara'ya da yardım etmeyecekti. İşgalcilerin yaptıklarına boyun eğerek kurtuluş yollarını böyle bulacağını sanıyordu. Bu sefer Rauf Bey söze karıştı:

- Müsaade buyurunuz padişahım! Misak-ı Millî ile tesbit edildiği üzere, saltanat ve memleketin kurtarılması bahis konusudur. Eğer biz milletin duygularına tercüman olabilirsek başarı sağlayacağımıza güveniyoruz. Sizden istediğimiz Meclis'in kararı olmadan herhangi bir şekilde milletlerarası bir vesikaya imza atmamanızdır. Eğer bu ricamızı yerine getirmezseniz milletin geleceğini çok karanlık görüyoruz. O zaman sonucun ne olacağı şimdiden asla kestirilemez!...

Şimdi Sultan Vahdettin çok sinirlenmişti. Koltuğundan kalktı, birkaç adım attı, bakışlarını Rauf Bey'e dikti:

- Bana bak Rauf Bey, dedi. Bir millet var, koyun sürüsü gibidir. Ona bir çoban gerek. O çoban da benim!... Söyleyeceklerim bu kadar, gidebilirsiniz...

Dönüşte üçü de üzgündü. Belki de Mustafa Kemal Paşa'ya hak veriyorlar, Meclis'in Ankara'da toplanmadığına pişman oluyorlardı. Şimdi ne yapacaklardı? İstanbul'da mı kalacaklardı? Yoksa Ankara'ya mı gideceklerdi? Kemal Paşa onlara, "Gelin." diyordu.

Meclis'e geldikleri zaman orasını mateme bürünmüş buldular. İşgal, mebusları gittikçe sarsıyordu. Meclis Reisi Celalettin Arif Bey görünürlerde yoktu. Bu sebepten Abdülaziz Mecdi Efendi başkanlığında toplanmaya karar verdiler.

Mecdi Efendi onlara padişahla ne konuştuklarını anlattı. Bu konuşma esasında beklenenin ötesinde değildi. Yine de üzüntüleri bir kat daha arttı. Hayret ediyorlardı, padişahtan değil yardım, azar

işitmişlerdi... Artık karar vereceklerdi. Bu çatı altında ses çıkarmadan böylesine sessiz, böylesine boyunlar eğik yaşanamazdı!...

Tam bu sırada Muhafız Kıtası Kumandanı salona girdi:

- Efendim! Kapıya bir İngiliz müfrezesi geldi! Rauf Bey'le Kara Vasıf Bey'i teslim almak istiyorlar!...

O anda Meclis'te bir gürültü yükseldi, bir çoğu ezberlemiş gibi hep bir ağızdan bağırdı:

- Asla! Rauf Bey'le Vasıf Bey'i teslim etmeyiz! Silahla karşı koruz...

Bu sırada Gümüşhane mebusu Zeki Bey kürsüye çıktı:

- Efendiler, hislerinize kapılmayınız, diye bağırdı. En iyisi Rauf Bey ile Vasıf Bey'in kaçmalarıdır. Yollar hazırlanmıştır. Evet demeleri yeterlidir.

- Öyleyse Rauf Bey konuşsun! Bir de onu dinleyelim.

Rauf Bey oturduğu yerden ayağa kalktı. Yavaş yavaş kürsüye geldi. Gururlanmıştı, yine de sık sık soluk aldığı belli oluyordu:

- Efendiler! Şimdiye kadar sizlerin durumu tehlikeye düşmesin diye sesimi çıkarmadım. Fakat şu anda Meclis taarruza uğramış sayılır. Meclisin muhafız kıtası var. Emir verin karşı koysunlar, silahlı çatışma olsun...

"Doğrudur!" sesleri yükselmeye başladı. Şimdi herkes başka türlü bağırıyordu. İşgalcilere lanet edenler, kaçıp kurtulmayı isteyenler, Meclis'i feshedip Ankara'da yeniden toplanmayı düşünenler vardı. Başka bir ses yükseldi:

- Efendiler! Dinleyin! Asla bir çarpışma olamaz! Meclis Reisimiz Celalettin Arif Bey giderken "Ne maksatla olursa olsun silah kullanılmasını yasaklamıştır." Mademki Rauf Bey kaçmak istemiyor, Trabzon mebusu Şükrü Bey kapıdaki İngilizlerle görüşsün... Belki kan dökülmesinin önüne geçebiliriz...

Meclis'te bir sessizlik oldu. Herkes yeniden Rauf Bey'e baktı. Rauf Bey tekrar konuştu:

- Öyleyse başka bir teklifim daha var. Trabzon Mebusu Bahriyeli Ali Şükrü Bey İngilizlere teslim olacağımı, ancak beni müzakere salonundan zorla aldıklarına dair bir vesika imzalamaları gerektiğini söylesin. Sanıyorum bu düşünceme Vasıf Bey de katılırlar!

- Olmaz!

- Olur!

- Çarpışalım!

- Hayır!

Bu gürültüler arasında Şükrü Bey dışarı çıktı. Meclis bahçesi muhafız erlerle doluydu. Karşıda ise İngiliz müfrezesi duruyordu.

Şükrü Bey'in yanına jandarma subayı elbisesiyle Ragıp sokuldu:

- Beyefendi!

- Ne istiyorsun üsteğmen? Şimdi sırası değil!

- Beyefendi! Geri dönünüz, Rauf Bey'le Kara Vasıf Beye söyleyiniz. Deniz yolu açıktır. Rıhtımı kollayan sandallarımız vardır. Oradan kaçıp Ankara'ya gidebilirler. Biz burada İngilizlerle çarpışmaya hazırız. Meclis muhafız kıtasına gerek yoktur. Böyle emir aldık.

Şükrü Bey duraladı... Sonra,

- Bir daha deneyelim, dedi.

Geri dönüp Meclis'e girdi. Herkes onu bekliyordu. Fakat Ali Şükrü Bey doğrudan doğruya Rauf Bey'in yanına gitti,

- Bir jandarma üsteğmeniyle konuştum, dedi. Sizi kaçıracaklar, rıhtımda sandallar bekliyormuş. Bence oyalanmasanız iyi olur.

- Asla! Neden kaçmak istemediğimi bilmiyor musunuz Şükrü Bey! Ben nefsimi, kendi rahatımı, huzurumu, özgürlüğümü tereddüt etmeden feda etmeye kararlıyım! Bütün dünya bu zulmü öğrenecek, bu suretle vatanımın kurtulmasına az da olsa katkıda bulunacağım. Sizler Meclis'i feshedip Ankara'ya Kemal Paşa'nın yanına gidiniz. Sanırım birçok gizli grup size bu yolu sağlayacaktır...

Şükrü Bey sadece, "Yazık!" dedi... Bahçede yanına sokulmaya çalışan Ragıp'a eliyle işaret etti. "Olmuyor, iş burada bitti! Uzaklaşınız!" diye seslendi...

İngilizler derhal Rauf Bey'in istediği vesikayı imzaladılar. Umursamıyorlardı bile... Bütün dünya neyi öğrenecekti? Öğrense ne olacaktı? Amaç bütün dünyanın öğrenmesi değil, amaç canlarını sıkan Türk millî şuurunun ürküterek, korkutarak, sindirerek susturulmasıydı...

Sonunda Rauf Bey'le Kara Vasıf Bey'i Meclis'ten aldılar, askerî bir otomobille evvela Tophane'deki köşke getirdiler. Sonra oradan da alıp Malta'ya sürülmek üzere "Benbow" dritnotuna bindirdiler.

*

* *

Her şey böylece bir rüya gibi geçti. Ragıp, bağ evine döndüğü zaman hiçbir şey yapamamanın üzüntüsü içindeydi... Üstelik telgraf da çalışmıyordu. Dipsiz bir kuyuya düşmüşlerdi sanki, seslerini duyuramıyorlardı.

- Karımı, oğlumu görmek istiyorum, dedi.

- Niçin?

- Bilmiyorum! Görmek istiyorum. Nerede olduklarını söyleyin bana beyefendi.

- Çok istiyorsan git! Sanırım birkaç gün içinde bulursun onları.

- Birkaç gün içinde mi? Niye bu kadar uzak?

Şeref Efendi Ragıp'a cevap vermedi. İşgal kuvvetlerinin tebliğini çıkarıp "Oku şunu!" dedi, Ragıp parça parça okudu:

"Beş buçuk yıl evvel Osmanlı devletinin kaderini elinde tutan İttihat ve Terakki cemiyetinin reisleri Osmanlı milletini harbe soktular... Mütarekenin imzasından sonra biz İtilaf Devletlerine bir görev düştü. Bu da milletin bütün ahalisinin cins, din ve mezhep ayırt etmeden gelecekteki mutluluğunu sağlayacak bir sulhun temellerini atmaktı...

...Biz bu görevi yerine getirmeye çalışırken bazı kişiler Millî Teşkilat adı altında toplanıp padişahı ve hükümeti hiçe sayarak tükenmiş olan ahaliyi yeniden askere almak, nifak sokmak, millî yardım bahanesiyle halkı soymak gibi hareketlere cür'et ettiler... Sulhu bozmaya çalıştılar...

...Merkez-i hükümet ihtarımıza bir dereceye kadar uy-duysa da Millî Teşkilat adı altında iş gören kişiler kışkırtmacılıklarından ve direnişlerinden asla vazgeçmediler...

...Herkesin özlediği sulh için büyük bir tehlike teşkil eden bu vaziyet karşısında İtilaf Devletleri gerekli tedbiri almaya mecbur kaldı. Bunun için tek çare İstanbul'u geçici olarak işgal etmekti...

İşgal Kuvvetleri adına
General H. F. Wilson"

Ragıp okumayı bitirince Şeref Efendi sordu:

- Gördün mü? Bizler sulhü bozuyormuşuz. Hangi sullh?... Eşini düşünme evlat, ne olur benden ayrılma... Sana çok ihtiyacım var...

*
* *

O geceyi kâbus içinde geçirdiler. Ertesi gün, 17 Mart 1920 tarihli *Sabah* gazetesini okurken Şeref Efendi'nin elleri titriyordu:

"İstanbul işgal edildi

İtilaf Devletleri temsilcileri bu sabah hükümete verdikleri notada ve resmî tebliğde bildirdikleri üzere İstanbul dünden itibaren geçici olarak işgal altına alınmıştır. Hükümetin uhdesine düşen görev yerine getirilmiş bulunduğundan cümlenin sükûnetle iş ve güçleriyle meşgul olmaları tavsiye olunur..."

Sonra hu haberin arkasından General Wilson'un bir ilânı vardı:

"İstanbul ahalisine

İstanbul'un nizamı ve intizamı için örfî idareye gerek görülmüştür. Ben aşağıda imzası bulunan Kuvvetler Genel Kumandanı olarak bildiririm ki, yasal vesikası olanların dışında kimsenin, kendi şahsî meskeninden hariç, bir yerde silah taşıması katiyetle yasaktır. Bilcümle ateşli silahlar ve boyu sekiz santimden uzun bıçak ve hançerler silah sayılacaktır.

Aksini yapanlar Harp Divanına verilip idam veya buna benzer ceza ile cezalandırılacaklardır...

General H. F. Wilson"

Ragıp da okudu. Sonra birbirlerine baktılar. Gün, beklemekle geçti...

Ertesi gece 18 Mart 1920 gecesi Yarbay Sıtkı Bey bağ evine gelmiş, "Meclis bu gün son toplantısını yaptı!" demişti. "Dağılıyorlar!"

Uyuşuk oturup kalmanın hiç sırası değildi. Anadolu yolları zorlanmalı, mebuslar teker teker gönderilmeliydi... O zaman Şeref Efendi, oturduğu yerden kalkıp,

- Daha fazla para gerek! dedi.

Ragıp saflıkla sordu:

- Nereden bulacağız efendim? Öteki gruplar da çalışıyor. Onlar da bulsunlar.

- Çalışacaklar, hep çalışacağız! Onlar da kimbilir ne sıkıntılar içinde kıvranıyordur? Yüzlerce insan yollara dökülecek. Günlerce sürer Ankara'ya varmaları. Sonra silahlar, sonra hastalar, yaralılar... Yardıma muhtaçlar. Albay Refet Bey batıdaymış, Demirci Efe'nin yanında... Ali Fuat Paşa Geyve'yi tutuyor. Yetmiyor, yetmiyor işte... Yunanlıların ne yapacağı belli değil Anadolu'da! Savaş için silah gerek. Savaş için para gerek.

- Konağınız satılmıyor mu?

- İsmail tapuları götürdü. Behiç Bey kardeşim Molla'ya devredip bedelini muhasebecimize verecek. Ama neye yarar? Ne kadar eder ki? Molla kansa bari...

Şeref Efendi yumruklarıyla şakaklarını bastırmıştı. Âdeta hasta gibiydi... Düşünüyor, hep düşünüyordu...

Ragıp artık sual sormamaya, hatta onu avutmamaya karar verdi. Yarbay Sıtkı Bey ise Şeref Efendi'nin yanına iyice sokuldu,

- Efendi Hazretleri, dedi, bey baba! Biz görevimizi yapıyoruz. Olacak, bulunacak! Lütfen kendinizi bu kadar üzüntüye kaptırmayınız!

Birden aşağıdan ayak sesleri gelmeye başladı. Şeref Efendi başını kaldırdı, Yarbay Sıtkı Bey geri döndü, merdivenin başında üç kadın belirdi. Camlı kapıyı açıp içeri girdiler. Üçünün de elinde sedef işlemeli birer kutu vardı.

- Beyciğim biz geldik!

- Ne istiyorsunuz hanım? Çok üzgünüm Nurten! Başka zaman konuşsak olmaz mı?

- Beyciğim! Bizim sizden bir ricamız var, lütfen hatırımızı kırmayınız!

- Ne ricası hanım?

- Benim, kızın ve gelininizin bu kutular içinde hiçbir işe yaramayan bir yığın mücevherlerimiz var!

- Peki, ne olacak onlar?

- Alınız, sattırınız, Anadolu için, daha doğrusu bizler için harcayınız!

- Orada yüz görümlükleriniz de duruyor mu?

- Evet beyciğim! Benim, kızınızın, gelininizin yüz görümlükleri... Değerleri ne olursa olsun, sizin bu üzüntünüzü satın alamazlar...

- Sen neler söylüyorsun Nurten? Kızım Nur, gelinim Işık! Sizler de mi böyle düşünüyorsunuz?

- Evet baba!

- Evet baba!

Kadınlar kutuları halının üzerine bıraktılar. Sonra bir-birlerine sarılıp sessizce aşağıya indiler.

O zaman Şeref Efendi ağladı. Direnmiyordu, "Olmaz!" demiyordu. Belki de "Bunlar ne kadar eder?" diye düşünüyordu. Sadece gözlerinden yaşlar süzülürken,

- Ben bir hayal adamım, diyordu. Bu kadınlar da hayal! Eşini bir süre daha görme Ragıp Efendi oğlum, görme...

Ertesi sabah erkenden Yarbay Sıtkı Bey koltuğunun altında bir er elbisesi, Şeref Efendi'nin oğlu İsmail ise üç sedef kakmalı kutuyla birlikte evden çıktılar.

Yarbay Sıtkı, Albay İsmet Bey'in Süleymaniye'deki evine uğrayıp bu er elbisesini giydirecek, kararlaştırılan tarihte Üsküdar'a geçirecekti. Albay İsmet Bey de bu suretle Ankara yolculuğuna katılacaktı. Hem de kalabalık bir grup halinde dağ, taş, bayır demeden, tepelerden kurşunlar sekerek ilerleyeceklerdi.

Nitekim onlar 9 Nisan 1920'de böylece Ankara'ya varmışlardı. Albay İsmet Bey şimdilik Mustafa Kemal Paşanın yanında Kalaba'da Hey'et-i Temsiliye'nin bir nevi kurmay başkanlığını yapacaktı. Onu Mustafa Kemal Paşa karşılamıştı...

-XX-
Emine Nine

23 Nisan 1920 Cuma günü Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılmış ve Mustafa Kemal Paşa Meclis Reisi seçilmişti. Henüz yetişemeyen mebuslar Meclis'e sonra katılacaktı.

27 Nisan 1920 tarihinde ise bağ evine Fevzi Paşa'nın Ankara'ya vardığı haberi gelmişti...

O gün Şeref Efendi Ragıp'ı karşısına alıp şöyle konuştu:

- Ragıp Efendi oğlum; onun sahip olduğu ne iradedir ki, bu olayların hepsine birden katlanıyor ve başarma azmini asla kaybetmiyor.

- Kimden bahsediyorsunuz efendim?

- Mustafa Kemal Paşa hazretlerinden.

- Evet efendim! Haklısınız!

- Bir tarafta dağılmış bir Meclis'i Ankara'da toplamaya çalışmak, diğer taraftan millî cepheye karşı gelen Düzce, Hendek, Gerede, Bolu gibi yerlerdeki asileri bastırmayla uğraşmak. Ayrıca bu tehlikelerin gelen mebusları ürkütmemesi için çareler aramak... Sonra Yunanlıların Batı Anadolu'ya yayılma ve taarruz hazırlıklarını kontrol altında tutmak... Bunlarla da bitmiyor, Salih Paşa'nın istifasıyla yeniden sadrazam olan Damat Ferit Paşa'nın Anadolu'yu bir düşmanmış gibi görüşü ve elinden gelen kötülüğü yapması, İzmit'te millîcileri yenmek için Kuva-yi İnzibatiye'nin kuruluşu ve buna eklenen İngilizlerin korkunç baskısı. Bir de üstelik Şeyhülislam Dürrizade'nin iftiralarla dolu fetvası... Hangi yürek, hangi bilek, hangi beyin dayanır buna? O dayanıyor, tedbirini alıyor, bizlere de emirler vermekten geri kalmıyor! Ne dersin oğlum?

- Evet efendim, bu güç hiç kimsede yok. Ben, Mustafa Kemal Paşa'ya daima hayran kalmışımdır.

- Şimdi söyle bana. Bu vaziyet karşısında sen hâlâ kişisel yaşantını düşünmeli misin?

- Hangi kişisel yaşantım efendim?

- Oğlunla eşini görmekte kararlı mısın diye soruyorum? Her an bir görev verilebilir sana. Sonra büyük bir tehlike de doğabilir. Üstelik bir kere buluştunuz mu ayrılması çok güçtür. Karın bir tedbirsizlik yapar. Komşular yabancı bir erkeğin yandaki eve girişini görüp mana çıkartmaya çalışırlar. Ne diyorsun?

- Başka bir yerde buluşuruz efendim. Karım da, oğlum da oraya gelir. Çok özledim onları.

Şeref Efendi düşündü. Hiç istemediği halde "Evet!" demek zorunda kalacağını anlıyordu. İçinde bir sıkıntı, hatta bir korku vardı.

- Pekâlâ, dedi. Sizleri birileri götürür. Belki Tophaneli Süleyman'ın evinde buluşursunuz. Kızkardeşinden başka kimsesi yokmuş. Yarın haber alırız.

Ragıp küskün oturdu... Akşam oluyordu. Bu sefer aşağıdaki telgraf çalışmıyordu. Bağ evinde koyu bir sessizlik vardı. Köpekler bile havlamıyordu. Ragıp köpeklerin havlamasını istedi... Onların sesleri bir canlılık getirirdi. Dışarda bir hayatın var olduğunu, bu hayat şimdilik tehlikelerle dolu olsa bile geleceğin ümidini taşıdığını hatırlatırdı. Hâlbuki hiçbir ses işitilmiyordu. Gece çöktükçe sessizlik de artıyordu... Şeref Efendi:

- Sizin mahalledeki Paşazade Mehmet iyi adam çaktı, dedi. Bize yataklık yapıyor. Bahçıvan da öyle... Kahveci Veli kandırmış onları. Bahçıvanın yavrularını geri getiremedik. Hangi kilisede olduklarını biliyoruz. Belki bir çaresine bakacağız.

Ragıp cevap vermedi. Bir duygunun altında eziliyordu. Sadece Şeref Efendi'ye baktı, başını salladı. O zaman Şeref Efendi yerinden kalktı. Bilinmez kaç kuşaktan kendisine geçen tespihini divana bıraktı. Aşağıya indi. Telefonla jandarmayı bulup konuşacaktı. Öyle de yaptı...

*
* *

Jorj Kallas, Jozef Ponti'nin odasına girdiği zaman, bileği sarılıydı. Cebinden bir kâğıt çıkarıp uzattı;

- Kolonelin emri, dedi. Kasap Şarl bundan sonra benim yanımda çalışacak.

- Niçin?

Jozef Ponti hayret etmişti, kâğıdı alıp yerine otururken bile kendini toparlayamamıştı. Jorj Kallas ise sıkıntıyla koltuğa oturdu. Hiç keyfi yoktu. O anda her türlü kötülüğü yapabilirdi.

- Biliyor musunuz Jozef Ponti? Şu bileğim hâlâ iyi-leşmedi. Doktorlar ameliyat diyorlar. İşte bu yüzden...

- Evet; niçin sustunuz?

- Bu yüzden senin yapamadığını ben yapacağım. Bileğimi bu hale sokan o haydut ile Feride denen kadını muhakkak bulacağım. Kasap Şarl da bana yardım edecek. O haydudu yakaladığımız anda Kasap Şarl'a kemiklerini kırdıracağım...

- Kolonel Gordon böyle bir emri nasıl verir size?

- Ben alırım...

- Pekâlâ. Bizim işler göründüğü gibi kolay değildir. Sonunda pişman olmayasınız?

- Olmam! Ancak o zaman rahat edeceğim!

Jozef Ponti gülümsemeye çalıştı, başaramadı. Zile bastı, içeriye gelen muhafıza İngilizce. "Tophaneli Süleyman'ı çağır." dedi.

Biraz sonra Süleyman geldi. Fesini koltuğunun altına almıştı. Bir gözü hafifçe morarmıştı, birileriyle çarpışmış olmalıydı...

- Süleyman! Şarl nerede biliyor musun?

- Sokaklarda çakı topluyor. Yakaladığına basıyor tokadı.

- Sonra?

- Hastanelik edip, oradan da hapishaneye gönderiyor...

- Kendisine karşı gelen çıkmıyor mu?

- O biraz güç efendim! Ama belki bir gün olur. Ben de bundan korkarım...

- Senin gözüne ne oldu?

- Fazla ileri gitme dedim, şakacıktan okşadı beni...

Jozef Ponti ayağa kalktı. Jorj Kallas'ın yanına geldi. Biraz düşündü. Sonra gülümsemeye çalışarak,

- Kasap Şarl' dan vazgeçseniz iyi olur, dedi.

- Neden?

- Başınıza dert açar. Bir de onunla uğraşmak zorunda kalırsınız.

- Hayır, Şarl benimle çalışacak... Evvela Fatih'teki yaşlı kadının evinden başlayacağız.

O zaman Jozef Ponti yeniden Tophaneli Süleyman'a döndü:

- Anladın mı, dedi.

- Hayır şef!

- Bundan sonra Kasap Şarl sayın Jorj Kallas'ın emrindedir. Kendisi gelince böyle söylersiniz. Sayın Kallas'ın bileğini hırpalayan, acısı hâlâ geçmeyen o haydut ile Feride denen, evet Feride galiba, kadını arayıp bulacaklar. Evvela işe Feride'nin saklanıp sonra kaçtığını sandığımız yaşlı kadının evinden başlayacaklarmış. Gerekirse sen de yardım edersin. Şarl, o haydudun kemiklerini kıracakmış. Şimdi anladın mı?

- Anladım şef!

- Gidebilirsin...

Tophaneli Süleyman, çok acelesi varmış gibi hiç oyalanmadan çıkınca Jorj Kallas:

- Kasap Şarl beni hemen bulsun, dedi.

- Sizi bulacaktır, merak etmeyin. Başka bir arzunuz var mı Mösyö Jorj Kallas?

- Hayır!... Yine de sizi bir türlü aklımdan çıkaramıyorum.

- Neden?

- Bir eksiklik görüyorum sizde! Bilemiyorum, unutamıyorum sizi...

Jorj Kallas ayağa kalktı, kısa bir süre bileğini tuttu, sonra karşısındakine dik dik baktı, şapkasını alıp gitti...

*
* *

Kasap Şarl, Jorj Kallas'ın yanına vardığı zaman Kallas ona,

- Bizimle çalışacaksın! dedi.

- Biliyorum! Efendim...

- Bileğimi kıran haydutla Feride'yi bulacağız.

- Mösyö Ponti çok aratmış, bulamamış!

- Sen bulacaksın!

- Nasıl?

- Evvela Feride'nin sığınıp sonra kaçtığını söylediğiniz yaşlı kadının evinden başlayacaksın.

- O kadın fazla bir şey bilmiyor!

- Beni dinle. Feride'yi koruyan birileri var. O birilerin içinde de o haydut var. Feride'yi bulursak haydudu, haydudu bulursak Feride'yi buluruz. Bunun için o yaşlı kadını hırpalamak gerek...

Jorj Kallas odada dolaşıyordu. Birazdan Karadeniz'e açılacak bir geminin muayenesine gidecekti. Rıhtımda mitralyözünü denize çevirmiş bir motor onu bekliyordu. Bir mangaya yakın İngiliz birliği emrindeydi.

Durdu, yumruğunu sıkmak istedi, acıdan kıvrandı. O zaman âdeta bağırdı:

- Kasap Şarl, sen Türkleri sever misin?

- Asla!

- Ben de öyle. Tarihten silinecek bir millettir bunlar. Ermeniler az bile yapmışlar. Doğuda, güneyde hepsini katletmeliydiler. Yakında o da olacak. Parçalanacaklar. Bu suretle adları, sanları işitilmeyecek... Neyse, biz işimize bakalım. Hemen başla... O yaşlı kadına ne yapacaksan yap, nasıl söyleteceksen söylet. Sonra Fatih'teki o mahalleyi altüst et, elbet bir bilen yahut yol gösteren çıkacaktır. Anlıyor musun Şarl?

Kasap Şarl derin derin düşündü. Bir taraftan keyifleniyor, bir taraftan da endişe ediyordu. Karşısındaki adamın acımasız olduğunu biliyordu, başaramazsa elinden kurtulması çok güçtü. En hafifinden sürgüne gönderilirdi.

Bu yüzden Şarl olduğu yerde birkaç kere sallandı. Göğsünü şişirdi, pazuları da beraberinde şişti. Yumrukları birer balyoz gibiydi. Bilekleri bir mengeneyi andırırdı. Bir insanı sıktı mı kemiklerini çatırdatırdı, hatta kırardı...

- Anlıyor musun diye sordum Şarl?

- Anlıyorum efendim.

- Öyleyse işbaşına. İstediğin zaman bana gelebilirsin. İstediğin insanı sana yardımcı olarak verebilirim.

- Mösyö Jozef Ponti, Tophaneli Süleyman'ın bana yardım etmesini söylemiş...

- Sen Süleyman'a güveniyor musun?

- Hayır! Yalnız şef güveniyor.

- Onu da kolla!... Artık git Şarl! Başaracaksın... Böylece bir fesat

yuvasını bulup çıkaracaksın... Unutma senden o haydutla Feride denen yosmayı istiyorum...

Kasap Şarl yine sallandı, sonra hiçbir şey söylemeden odadan çıktı.

*
* *

Yarbay Sıtkı Bey'in annesi Emine Hanım yalnız oturuyordu. Oğlunu boş yere bekliyordu. Çok özlemişti. Yine de bu eve gelmesini istemiyordu. Neler olacağını, nasıl bir felaketle karşılaşabileceğini sezinliyordu. Bildiğinden değil, bir tahmin, bir endişeydi onunki...

Çok acı çekmişti, hâlâ da çekiyordu. Babası Kırım harbinde şehit düşmüştü, kocası Plevne savaşlarına katılmış, bir daha geri dönmemişti. Kardeşinin Trablus'ta tertemiz kanını kumlar emmiş olmalı ki şehit haberini bile alamamıştı.

İşte biricik oğlu Çanakkale'de, Galiçya'da, Doğu'da savaşmıştı. Çok şükür geri dönmüştü... Fakat beraber değillerdi. Yüzünü göremiyordu, nerede, nasıl olduğunu bile bilemiyordu.

Ona Tophaneli Süleyman, Feride'yi almaya geldiği zaman, "Yarbay'ım bir daha bu eve gelmez. Hiç bir şeyden haberin yok, onunla dargınsın, konuşmuyorsun!" demişti.

Emine nine, "Bu savaşlar bitsin, insanlar birbirlerini öldürmesinler!" diye Tanrı'sına hep dua ediyordu. Bir de, oğlu kocaman adam olmasına rağmen bugüne kadar hiç evlenmemişti. Onun gerdeğe girdiğini görmek, gelinini okşamak istiyordu... Yine de Emine Hanım bekliyordu.

Seccadeden başını kaldırıp da ellerini Allah'ına uzattığı zaman "Bana vatanımın kurtulduğunu göster, bir de gelin nasip et Tanrım!" diyordu. Kendisine verilen yüzgörümlüğünü gelinine takacaktı.

Kapısını birkaç komşudan başka kimse açmıyordu. Zaten mahalle, bir baskının altında, açlıkla tokluk arasında bir yaşam savaşına girişmişti.

Yine de Emine Nine mahallenin sevgilisiydi. Genç kızlar vaktiyle ondan ninniler, türküler öğrenmişler, küçücük yavrular kış geceleri mangal başına sıralanıp mısır patlatıp masal dinlemişlerdi...

Emine Nine'nin masalları hep mutlu biterdi. Türküleri biraz yanıktı; baba hasreti, eş hasreti taşırdı...

Emine Hanım, bir şey daha biliyordu, bir şeye güveniyordu. Sabretmek. Parası da olmasa, aç da kalsa sabretmek. Bu sabrın içinde kader de, inanç da, ummak da vardı.

İnsanlara acıyordu. Mahalle çocukları bir köpeği taşa tuttukları zaman, "Yapmayın yavrularım!" diye sesleniyordu. Bakkalın çırağı biraz zeytinle bir parça ekmek getirince, "Yaşa aslanım!" diye sırtını sıvazlıyordu. Boyacı oğlan da odun getiriyordu ona bazı bazı...

Arada bir de Feride aklına geliyordu. İyi kızdı Feride, güzeldi de. Yavrusu Murat'tan ayrılırken nasıl da ağlamıştı. "Kocamdan oldum, evladımdan olmayayım!" demişti. Yine de metin kadındı Feride. Evli olmasa pekâlâ oğluna alırdı. Gül gibi geçinip giderlerdi. Onlara dolmalar yapardı, börekler açardı. Bazen de kocasını anlatırdı. Plevne'nin dağları, amansız kış, Rus kurşunları o yiğidi bir daha dönmemecesine toprağa gömmüştü... Oğlu Sıtkı, bir yaşında yetim kalmıştı...

İçi sızlıyordu Emine Nine'nin... Seccadeden başını kaldırıp selam verdikten sonra, "Allah'ım kimseyi yalnız koma, fakir fukaraya yardım et, bizi düşman zulmünden kurtar, oğlumun yüzünü bir kerecik olsun göster bana!" diye duasını tamamladı.

Birden kapı çalınca yüreği hop etti, seccadesini katladı, sönmek üzere olan mangalın yanından geçip cumbaya gitti.

Kapıyı çalanı göremiyordu. Dışarda, Nisan ayı olmasına rağmen soğuk bir hava vardı. Nefesi yettiği kadar seslendi:

- Kim o?

Ona bir erkek sesi cevap verdi:

- Saka!

Aman yarabbi! Oğlundan haber gelmişti muhakkak. Yorgun kalbi çarpmaya başladı. Evvela ne diyeceğini şaşırdı, sonra aklına geldi:

- Su istemiyorum!

- Bu iyi su! Sizin için getirdim...

Merdivenlerden inmeye başladı. Güçlük çekiyordu, tıkanacak gibi oluyordu. Kapıyı zorlukla açtı.

- Oğlum! Sıtkı'm yok mu?

Karşısında Tophaneli Süleyman duruyordu. Süleyman endişeli ve telaşlıydı. Kapıyı süratle kapattı.

- Anne hazırlan, gidiyoruz.

- Nereye? Sıtkı'mdan ne haber? Yaşıyor mu?

- Ana! Yarbayım çok iyi, ellerinden öpüyor.

- Çok şükür! Haber aldım ya! Gelmesin zarar yok!

- Ana, durum bildiğin gibi değil. Belki de hiç vaktimiz yok. Seni götüreceğim!

- Oh! Süleyman evladım! Ben bu evde doğdum, bu evde büyüdüm, bu evde gelin oldum! Bir yere gitmem.

- Ana inat etme! Gelecekler, seni hırpalayacaklar. Ellerinden kurtulamazsın!

- Ben kime ne yaptım ki Süleyman'ım?

- Bir kötülük yapman gerekmiyor ki! Canları istediği gibi davranıyorlar. Hadi anacığım, örtün çarşafını, hiçbir şey alma. İlerde bir fayton bekliyor. Seni saklayacağım yere götüreceğiz. Bir paşazadenin konağına.

- Niçin evladım, niçin? Ne istiyorlar benden? Oğlumun yüzünü bile görmüyorum, nerede olduğunu bile bilmiyorum. Yemin ederim!

- Yarbayımı aramıyorlar! Feride Hanım'ın kimliğini soracaklar, nerede olduğunu öğrenmeye çalışacaklar.

- Kim bunlar?

- İşgalciler!

- Vallahi, billahi haberim yok. Aldınız götürdünüz Feride Hanım kızımla oğlunu. Ötesini ben ne bilirim? Hem o güzel kadın, o yüreği iyilikle çırpınan insan kime ne kötülük etmiş ki, işgalciler yakalamaya çalışıyor?

Süleyman'ın çakır gözleri dolu dolu olmuştu. Kalın kaşları çatılmıştı. Derdini anlatamadığından olacak nefessiz kaldığını anlıyordu.

- Ana sual sorma artık, dedi. Hemen gidiyoruz.

- Gitmem oğlum! Benim Allahım var! Suçum yok, günahım yok. Bana bir şey yapamazlar. Korkmuyorum onlardan...

Tophaneli Süleyman ne yapacağını şaşırdı. Son çare Emine Nine'yi zorla götürmekti. Hâlbuki bunu hiç istemiyordu. Esasen yaptığı işten nefret ediyordu. Genç yaşına rağmen içindeki ikinci adam, "Al eline silahı çarpış, böyle ikiyüzlü, yalan dolanla, karşındakini kandırmaya çalışarak yaşamını sürdürme." diyordu. Ne yapsın ki, Recep Ağa ona Yarbay Sıtkı'nın bir sözünü tekrarlamıştı. "Bastığın toprağı çökertme. Hizmet yalnız silahla olmaz!..."

O da seviyordu bu vatanı, belki ne için sevdiğini bilmeden seviyordu.

- Ana seni zorla götüreceğim. Başka çarem kalmadı...

- Buna bir şey diyemem Süleyman oğlum! Elin varırsa vur bana, bayılt beni...

Süleyman Emine Nine'yi kuca'kiamaya çalışırken vaz geçti. Ürperdi. Konuşamadı da. Korktuğu başına gelmişti.

Bir omuz darbesiyle sokak kapısı ardına kadar açıldı. İçeriye Kasap Şarl ile bir tercüman girdi.

Şarl, Süleyman'la Emine Hanım'ı karşısında görünce evvela bir mana veremedi. Ponti'nin adamı Tophaneli'nin burada işi neydi? Kıyısından köşesinden öğrendiği Türkçe ile sordu:

- Ne ararsın sen burada?

- Mösyö Jozef Ponti sana yardım etmemi söylemişti. Senden evvel gelip sorguya çekmeye başladım bu kadını. Hiçbir şey bilmiyor.

Şimdi tercüman konuşulanları çevirmeye başlamıştı:

- Öyle mi? Nasıl sorguya çektin bakalım? Okşadın mı?

- Okşamadım, faydası ne?

- Ben okşayayım da sen gör. Bak, bülbül gibi nasıl konuşacak!

- Yapamazsın bunu.

- Neden? Çekil bir kenara.

Sonra Kasap Şarl tercümana döndü, "Sor bakalım şu cadaloza," dedi, "Feride denen yosma neredeymiş?"

Tercüman soruyu tekrarladı. Beyaz başörtüsünü çenesinin altına iyice sıkıştıran Emine Hanım'dan aldığı tek cevap "Bilmiyorum" oldu.

Tercüman aldığı cevapları Şarl'a aktarıyor, soruları Türkçeye çeviriyordu.

- Feride yosmasını koruyan bir haydut var. Onun adı ne?

- Haydut mu? Ben öyle birini hiç tanımıyorum!

- Oğlun subay mı?

- Evet!

- Adı ne?

- Onun ismini ağzıma bile almak istemem!

- Nerede şimdi?

- Bilmem! Seneler var ki kapımın ipini bile çekmez!

- Neden?

- Orasını ben bilirim! Senin anlayacağın kavgalıyız!

- Oğlunun adı Sıtkı'ymış, emekli yarbaymış. Biraz evvel bakkal söyledi.

- Öğrenmişsin ya! Bana niye sordun?

- Oğlunun gizli işler karıştırdığı muhakkak. Onu da yakalayacağım. Biz gelelim yine Feride yosmasına. Bir de efendim Jorj Kallas hazretlerinin bileğini kıran haydutu da bulacağım, söz verdim.

- Ben Feride diye bir yosma tanımıyorum!

- Söyle, oğlu nerede, kendisi nerede?

- Bilmiyorum!

- Söyletirim, canını yakarım, bu evden sağ çıkmazsın.

- Allahım yerdiği bir can, bir emanet bendeki... O isterse emanetini geri alır. Sen kim oluyorsun?

O zaman Kasap Şari'ın gözleri iri iri açıldı. Avcu kaşınmaya başladı. Ona "Kasap Şarl" demişlerdi. Kimse karşısına geçip kafa tutamazdı. Ezerdi, çiğnerdi, devirirdi. O, efendilerine sadık bir köpek gibiydi. Efendilerinden başkaları onun için birer deri, birer kemik parçasıydı. Şarl, bu deriyi yüzer, kemiği çatır çatır kırardı...

Uzandı, Emine Hanım'ın başörtüsünü çekti, sonra da itti... Bu kadarı yetti bile. Emine Nine sırt üstü malta taşlarının üzerine düştü. Şarl hiç vakit kaybetmeden yaşlı kadının göğsüne ayağını dayadı.

- Yapma!

Şimdi Tophaneli Süleyman ellerini uzatmış, Kasap Şarl'a âdeta yalvarıyordu. Şarl ayağını çekti ve hemen sordu:

- Ne dedin? Yapmayayım mı?

- Evet!

- Neden?

- Bilmiyor, görmüyor musun? Kendi halinde yaşayan bir kadın bu!

- Öyleyse Feride ile piçini niye evine aldı? Onları niye sakladı? Sonra nasıl kaçırttı buradan? Bal gibi yataklık ediyor.

- Feride denen kadını sakladığı ne malum? Buraya yangından çıkmış bir kadınla oğlu gelmiş. Sonra akrabaları alıp götürmüşler!

- Kim yutar bunu? Dur bakayım, sen kimi savunuyorsun? Sen başka birilerinin hesabına mı çalışıyorsun yoksa? Anlamıştım.

- İleri gitme Şarl! Seni patrona şikâyet edeceğim.

- Jozef Ponti benim patronum değil artık. Benim efendim, kudretli Jorj Kallas hazretleri...

- Öyle de olsa, aklını başına topla. Çık git bu evden artık.

- Bana mı bu sözler, bana ha!

Kasap Şarl, Tophaneli Süleyman'ın üzerine yürüdü. Süleyman yana çekildi. Buna rağmen Şarl'ın tokatı yanağına az da olsa indi. Bu bile yetti. Süleyman acısından olduğu yere çöktü. Başı dönüyordu...

- Yapma evladım öldürür bu adam seni! Körpecik insansın! Yazık olur sonra sana.

Tercüman durmadan konuşulanları çeviriyordu. İki taraflı konuşması adamı yormuştu. Yine de bu eğlenceli oyunu kaçırmamak istiyor, âdeta zevk duyuyordu.

Kasap Şarl Süleyman'dan ayrılıp Emine Nine'ye döndü,

- Söyle! diye bağırdı. Sonra onu yerden kaldırıp sarsmaya başladı.

- Söyle!

- Bilmiyorum! Bilsem de söylemem! Defolun evimden!

Şarl birkaç kere daha sarsarsa Emine Nine'nin hayatta kalması şüpheliydi.

- Seni hemen öldürmek istemiyorum. Bir tokat atarsam yaşamazsın. Bu işime gelmez. Feride yosmasının saklandığı evi söyle yeter. Altına yatak sererim. Seni kendi elimle yatırırım. "Oh! Hayat ne güzelmiş!" dersin!

- Hayır! Ben şehit kızı, şehit eşiyim! Senin bana "Hayat ne güzelmiş!" dedirtmeni istemem. Onların ruhu benimle beraberdir.

- Al öyleyse!

Şarl, Emine Nine'yi iki kere arka arkaya sarstı. Sonra da bir fiske vurdu... O zaman Emine Nine'nin başı sarktı. dizleri burkuldu, sadece dudaklarından kuru bir nefes duyuldu, "Allah..."

Hepsi bu kadardı, Emine Nine yere yığılmıştı... Belki Kasap Şarl yaşlı kadının üzerine çıkıp çiğneyecekti. Fakat buna vakit kalmadı. Bir tabanca patladı, bir kurşun Şarl'ın omuzunu sıyırıp geçti. Tophaneli Süleyman'ın eli titremişti, vuramamıştı. İkincisine vakit kalmadı, Şarl'ın tekmesi elindeki tabancayı havaya uçurdu. Süleyman acıyla kıvrandı, dizlerinin üzerine çöktü.

- Şimdi seni yedim! Elimden hiç bir kuvvet kurtaramaz! Sen onlardansın...

Şarl, hemen Tophaneli Süleyman'ın saçlarından kavradı. Havaya kaldırdı. Tercüman bile dehşet içinde kalmıştı. Âdeta ne yapacağını

şaşırmıştı. Artık buradan gitmek istiyordu. İşin tadı kaçmıştı, kendisi için de bir tehlike seziyordu.

- Dur!

Kapıda bir adam belirmişti. Şarl, Süleyman'ı bıraktı, başını çevirdi, sordu:

- Kim bu adam?

Tercüman hemen bu soruyu Türkçeye çevirdi. O zaman, bıyıkları dudaklarına sarkmış, kalıpsız fesli, beli kuşaklı kapıdaki adam cevap verdi:

- Senin aradığın haydutum ben!

- Doğru mu?

- Doğru! İşte karşındayım, namussuz Kallas'ın namussuz uşağı!

- Kendi ayağınla geldin, öyle mi?

- Öyle! Göster marifetini. Masum bir kadını, bir nineyi yere yıkmak, körpecik bir genci ezmeye kalkmak hüner değil! Yüreğin varsa beni devir. Senden iğrensem de, bir domuza dokunmanın tiksintisini duysam da karşındayım... Durma! Yoksa ben yanına gelirim.

Çok az konuşan, hatta konuşmayı hiç sevmeyen Sadık Reis âdeta bağırıyordu. Kin ve nefret kusuyordu.

Burası, Fatih'in arka taraflarında bir mahalleydi. Bakkalı, aktarı, camisi, satılacak malı bulunmayan kasabı ile manavı vardı. Yolları yer yer arnavut kaldırımlarıyla kaplı da olsa, o yollardan artık başları önlerine eğik insanlar geçerdi. Cami avlusunda çocuklar endişeyle oynardı. Şimdi ise bunların hiçbiri yoktu. Bütün mahalleli, ortadan kaybolmuş gibiydi. Köşe başındaki boyacı çocuk kahveye koşup. "Nineyi öldürüyorlar, kurtarmaya geleni de öldürüyorlar!" deyince kimse kalmamıştı. Yalnız bir köşede oturan Sadık Reis ayağa kalkıp çocuğa "Kaybol ortadan!" demişti. O kadar!

Tercüman işin nereye varacağını anlıyordu. Sadık Reis'in söylediklerini aceleyle İngilizceye çevirip kaçmak istemişti. Fakat Sadık Reis'ten ilk yumruğu o yedi. Başı döndü dünyası karardı, artık kıpırdayamıyordu bile.

O zaman Kasap Şarl'ın narası duyuldu:

- Köpek! Köpek! Kemiklerini kıracağım senin?

Kasap Şarl atıldı, yumruğunu kaldıracağı sırada hiç vakit kaybetmeden Sadık Reis'i belinden kavradı.

Sadık Reis bir an kemiklerinin çatırdadığını hissetti. O zaman karşısındakinin gücünü anladı. Bu adamla baş etmek pek kolay olmayacaktı. Hatta imkânsız bile görünüyordu. Uzaktan düdük sesleri geliyordu... Yakında İngiliz polisi sarardı etrafı.

Birileri de bağırıyordu galiba. Sadık Reis bir an bu sesleri dinledi, sonra silkelendi. Fakat Kasap Şarl'dan bir türlü kurtulamadı. Belini saran sanki bir mengeneydi. O zaman o dayanılmaz yumruğunu güçlükle birkaç kere indirdi.

Şarl'ın sendelediği, hatta ellerinin gevşediği görüldü. Sadık Reis bir daha vurdu. Şarl diz çöktü ve yuvarlandı. Bir tekme indi Şarl'ın yüzüne. Şarl malta taşlarının üzerinde iki kere döndü, can havliyle ayağa kalktı, yeniden saldırdı:

- Haydut!... Haydut! Öldüreceğim seni. Bütün sülaleni kurutacağım!

Bu sefer Sadık Reis'in elleri Şarl'ın bileklerine yapıştı. Bu dilekler çatırdamıyordu, onu bükmek bile güçlü. Reis fazla uğraşmak istemedi, zaten vakti de yoktu. Muhakkak işgalciler yakında burayı basarlardı. Havasız kaldığını anladığı halde bir tekme daha indirdi ve bu sefer yumruğu Kasap Şarl'ın burnuna indi.

Şarl yığıldı, kıvrandı ve sonunda hareketsiz kaldı.

O zaman Sadık Reis derin derin nefes aldı. Kaburga kemiklerinde bir sızlama duyuyordu. Güçlükle eğildi, yerden fesini alıp başına geçirdi. Sonra zorla Tophaneli Süleyman'ın yanına gitti. Onu ayağa kaldırdı. Hafifçe tokatladı.

- Ne oldu reis? Ben tabansızın biriyim değil mi?

- Değil be oğlum! Karşımızdaki bir canavar.

- Ne yapacağız şimdi?

- Nine yaşıyor mu bilemiyorum. Kumandana ne cevap vereceğiz? Yazıklar olsun bize.

Sadık Reis diz çöktü. Apak olmuş saçlarıyla yerde cansız yatan Emine Hanım'ın alnından öptü. Sonra kucakladı onu, bağrına, bastı, hatta ağladı. Evet iki damla gözyaşı yanaklarından aşağıya doğru süzüldü.

- Ninem! Ninem! Ölme sen, yaşa sen!

Bir an derin bir sessizlik kapladı ortalığı. Taşların üzerinde baygın, kendinden geçmiş iki kişi yatıyordu. Bunlar Kasap Şarl ile

tercümandı. Hatta Şarl'ın ağzından köpükler geliyordu. Tophaneli Süleyman ise ayakta sallanarak duruyordu.

- Süleyman!

- Buyur Reis!

- Kendini topla! Evvela şuradan tabancanı al. Sonra Nine'nin başörtüsünü ver bana. Hemen gidiyoruz,

- Nine yaşıyor değil mi?

- Evet, şimdilik. Sonunu bilemeyiz!

- Gelmedi benimle, gelmedi...

- Bırak konuşmayı! Sen Nine'yi Ragıp Efendi'nin mahallesindeki Paşazade'nin konağına götüreceksin. Bu halinle orada fazla oyalanman doğru olmaz. Bırak, hemen git, bir yerde gizlen. Ben oraya Kahveci Veli'yi bulup gönderirim. Zerafet kadın da ninemize bakar. Ragıp Efendi ise Feride hemşireyle sizin evde buluşacaktı. Sakın evine uğrama. Niye oyalanıyorsun? Bakma bana öyle.

Emine Hanım'ı Sadık Reis hâlâ bağrına bastırmıştı. Dudaklarına doğru sarkan bıyıkları daha da uzamış gibiydi.

Süleyman tabancasını yerden aldı, Nine'nin başörtüsünü yüzüne örttü. Nine şimdi "Evlatlarım, evlatlarım!" diye sayıklıyordu.

- Yürü Süleyman! İlerdeki arabaya bin. Onlar gelmeden uzaklaş buradan.

- Sen ne olacaksın reis!

- Ne olursam olurum! Nineyi hemen al benden. Git diyorum sana.

Emine Nine'yi Süleyman'a verdi, aba ceketini üzerine örttü. Boyacı çocuk, dışarıdan "Geliyorlar!" diye bağırınca, Sadık Reis Süleyman'ı itti. Süleyman koşarcasına uzaklaştı. O zaman Sadık Reis yerde yatanlara baktı. Tiksindi. Onları Süleyman'ın tabancasıyla, öldürebilirdi. Hatta bunu yapmadığına pişman bile oldu. Fakat Sadık Reis kendini savunamayan insanları öldüremezdi. Esasen Sadık Reis öldürmek için adam öldürmezdi. Fakat hırsı öylesine kabardı ki,

- Namussuz! diye haykırdı. Alçak!

Sonra aynı hırsla, bir hamlede, Kasap Şarl'ı tuttuğu gibi havaya kaldırdı, dışarı çıkardı, sokağın ortasına fırlattı...

Hepsi bu kadardı. Boyacı çocuk heyecanla koşarken, Sadık Reis göğsündeki sızıya, ayaklarındaki güçsüzlüğe, parmaklarındaki uyuşukluğa aldırmadan yürüyordu...

-XXI-
Kırık Aynalar

Süleyman'ın evi Tophane'deydi. Kız kardeşiyle otururdu. Eve pek uğramazdı. Esasen buna vakti de yoktu...

Ayşe kız, bir bıçkına tutulmuştu. Adamı esrarkeşler günün birinde bıçaklamışlar, ölüsünü kızın kapısı önüne sermişlerdi...

O günden bu yana Ayşe kız sokağa çıkmamış, iki odalı evinde çamaşır dikip ağabeyisiyle geçinmeye çalışmıştı. Çok ucuza dikerdi Ayşe kız. Bu yüzden eve çok kadın müşterisi uğrardı.

O gün başka bir gündü... Ağabeyisi ona "Misafirler gelecek" demiş, sonra hiç vakit kaybetmeden çıkıp gitmişti. Evvela çarşaflı bir kadınla birlikte Feride gelmişti. Arkadan Emireri Mustafa Murat'ı getirmişti.

Ana oğulun birbirlerine sarılması, hıçkırarak ağlamaları Ayşe kızı çok sarsmıştı.

Murat zayıflamıştı, konuşmuyordu, kollarını annesinin boynundan çekmiyordu.

- Birazdan baban da gelecek Murat'ım! Ne iyi de, çok şükür de.
- Demem!
- Neden evladım?
- Babam beni niçin aramadı?
- Vakti olmamıştır. Yoksa baban seni çok sever.
- Babam beni sever mi?

Feride ne diyeceğini şaşırdı. O da Murat gibi düşünmekten korkuyordu. Hep bekleyiş, hep özleyişle geçmişti ömrü. Kader onları iradeleri dışında daima bir köşeye savurmuştu. Zaman gelmiş, evli olduğunu bile unutmuştu.

- Sana iyi baktılar mı yavrucuğum? Hiç aç kalmadın ya?

Murat bu soruya cevap vermedi. Bir merakı vardı, anlayamadıkları vardı. Gözlerinden yaşlar süzülürken sordu:

- Anne biz niye ayrı ayrı oturuyoruz?

Demek küçücük yaşına rağmen Murat böyle düşünebiliyordu. Bu soruya Feride cevap veremedi. Zaten onun da anlamadıkları vardı. Ne olursa olsun kocasının yanında bulunmalıydı. Daha doğrusu gönlü böyle istiyordu. Hâlbuki gönlünü susturması gerekti. Öyle bir zamanda yaşıyorlardı ki, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu kestirmek pek güçtü. Daha fazla duygularının etkisi altında kalmak istemedi, Mustafa'ya baktı ve sordu:

- Sen nasılsın Mustafa?

- İyiyim hamdolsun!... Yalnız kumandanımı göreceğim geldi. Sizi de bulmamı engellediler. Hiç kimse bana okuma yazma öğretmiyor yenge...

- O da olur inşallah! Hele şu savaş bitsin, hele işgalcileri kovalım buradan. Yeniden başlarız. Acaba Ragıp niye geç kaldı?

- Ben de onu merak ettim yenge. Bir yanında olsaydım? Bu güne de çok şükür değil mi?

Bu sırada kapı çalındı. Ayşe kız çıktı. Biraz sonra Ragıp odaya yalnız girdi.

- Ragıp!

- Feride!

Sevgi güzel şeydi doğrusu. Hasret çok acı. Yine de bu acılığın içinde bir burukluk, hatta özlemekten kaynaklanan bir zevk gizliydi.

Öpüşmediler, sarılmadılar. Sadece baktılar birbirlerine. Aynı duyguyu paylaştılar...

- Kumandanım! Ver öpeyim elini. Nihayet seni gördüm. Güçleştim. Şimdi daha fazla sandık taşırım.

- Sandık mı dedin?

- Gizlice Maçka silah deposunu boşaltıyoruz.

- Sus, burada böyle şey konuşulmaz.

- Doğru! Kusurumu affet kumandanım! Ben cahilim, bana okuma yazma öğretmediniz!

- Öğretmediniz değil, öğretemedik. Vaktimiz olmadı...

- Biliyorum... O günler de gelecek diyor yengem! Gelecek elbet...

Mustafa daha fazla dayanamadı, yapıştı ellerine Ragıp' ın, doyamamacasına öptü.

Murat ise, başı önünde uzaktan dolanıp annesinin bacaklarına sarıldı, öylece donuk kaldı.

Ragıp Mustafa'dan ayrıldı, ellerini uzattı,

- Oğlum, dedi, gel bakayım babana! Atıl kucağıma. Niye öyle bakıyorsun bana? Hiç göreceğin gelmedi mi?

- Neden aramadın beni?

Yaralanışı, çölün korkunç sıcaklığı, hastalanışı, hatta kulaklarının ağır işitmesinden daha acıydı bir baba için evladının bu şekilde kendisinden uzaklaşması.

- Feride, ver oğlumu bana.

- Sen inandır, sen al onu kollarının arasına. Anlat, bana da anlat. Neden? İkimiz de inanalım. Hiç değilse bir kere kaldığım yere uğrayabilirdin. Başka bir gün bana haber salabilirdin! Yapmadın. Sanıyorum Murat da bunu bekledi senden.

- Yapamadım, yaptırmadılar.

- Niçin? Hâlbuki ben seni aramıştım, Özbekler Tekkesi'ne kadar gitmiştim.

- Sonu ne oldu? Bir yığın tehlike sardı etrafımızı! İnan, bizi bizden daha fazla düşünenler var.

- Ne tehlikesi, nasıl bir tehlike bu? Bunu da anlamak istiyorum.

- Bilmiyor musun? Bir canavar, bir İngiliz peşinde... Seni bulurlarsa beni de, Murat'ı da, hatta bütün grubu da bulacaklarını sanıyorlar. Sadık Reis'i düşün! Senin için bileğini kırdığı adamı düşün. Özlemiyor muyum sanıyorsun, istemiyor muyum sanıyorsun? Yuvamızda hep beraber oturmak en büyük arzum değil mi benim? Ama başka bir tedbirsizliğe tahammülü yok efendi hazretlerinin.

Feride eğildi, Murat'ı kucağına aldı. Belki de o, istemediği, hatta hiç düşünmediği halde Ragıp'ı hırpalamaya kalkmıştı.

- Oturalım, dedi. Elbet Murat yavaş yavaş alışacak sana.

Bir kerevete oturdular. Oda küçüktü. Basma perdeler pencereleri kapatmıştı. İçerisi loştu. Birbirlerinin yüzünü iyice göremiyorlardı.

Feride'nin kurumuş dudakları, alnına dökülmüş saçları, hatta küçük küçük çiziklerle dolu elleri onun güzelliğini yine de bozmamıştı.

Seven kadının bakışlarındaki ışık, o kadının güzelliğini büsbütün artırırdı.

Feride, kocasının elini tutmak istedi, sonra hemen vazgeçti.

- Kaldığım eve yük oluyorum, dedi. Karnımı doyuruyorlar, yatırıyorlar, içiriyorlar. Kazandıkları ne ki? Ev sahibi bir polis memuru. Günlerce evine uğramadığı da oluyor. Borcumu nasıl ödeyeceğim bilemiyorum.

- Ben de öyle... Beni de besliyorlar. Ne garip bir dünya? Evladımıza da başkaları bakıyor.

- Çorap örüyoruz, eski çamaşırları onarıyoruz. Bazen kumaş gelirse makineden geçip don veya fanila yapıyoruz. Sonra paketleyip gönderiyoruz. Anadolu'ya gidiyor. Çarpışan askerlerimize. Yeter mi? Hiç sanmam. Keşke daha fazla hizmetim dokunabilse.

Feride sustu, hâlbuki konuşmak istiyordu. Fakat ne demesi gerektiğini o anda kestiremiyordu.

- Biraz da sen anlat, dedi, hadi Murat git babana!

- İstemiyorum.

- Kırma anneni! Baban da çok üzülüyor. Görmüyor musun?

Murat'ı zorla Ragıp'ın kucağına verdi. Çocuk epeyce direndi. Ragıp öptü oğlunu, doyasıya öptü. Murat çırpındı, sonunda teslim oldu.

- Oğlum!

- Babam!

- Seni çok seviyorum ben!

- Ne olur, bırakma bizi baba!

- Elbette, o gün de gelecek, hiç ayrılmayacağız birbirimizden.

- O gün çok uzak mı?

- Değil, yakında...

- Sahi mi?

- Ben hiç yalan söyler miyim? Yeter ki sen gittiğin yerde uslu otur. Ev halkını sakın üzme.

- Peki baba!

Ragıp'ın gözleri Mustafa'ya ilişti. Mustafa oda kapısının önündeydi, yan dönmüştü. Belki de dışarı çıkmak üzereydi.

- Nereye Mustafa?

- Kumandanım, diyorum ki, sizi ben dışarıda bekleyeyim diyorum. Daha iyi olur değil mi?

- Hayır, kal burda. Söyleyeceklerimi sen de dinle.

- Peki kumandanım. Yine ben diyorum ki, o gün gelince ben de sizlerin yanında kalacak mıyım?

- Şüphen mi var? Hep beraberiz. Okuma yazma da öğrenmeyecek miydin?

- Sağ ol kumandanım! Ama ben yine de çalışırım. Beş on para da olsa eve getiririm. Yengem rahat rahat harcar... Rahmetli dedem duyuyordur bunları. Sevinir ki nasıl sevinir. Dünyada bir sen varsın, bir de Sadık Reis!...

Mustafa bağdaş kurup yere oturdu. Gözlerini ayırmadan Ragıp'a bakmaya başladı. Ağzı çarpılmıştı. Konuşurken sesi hep titrek çıkıyordu.

Mustafa! Küçücük, onyedisinde asker Mustafa! Hep hayatın içindeydi. Biraz dışarı çıkıp çocukluk coşkusuyla, çamurlara bata çıka doyasıya oynayamamıştı. Daha doğrusu oyun nedir bilmezdi Mustafa.

- Sen de benim oğlumsun Mustafa! Hem de öyle bir evlat ki, bazen sırtımızı sana dayıyoruz. Taşıyorsun bizi.

- Nasıl kumandanım? Ben mi sizi taşıyorum?

- Niye öyle sesin titriyor? Sen koca adamsın... Sakın ha! O günü düşün, hiç sendelemeden yürü...

- Peki kumandanım.

Feride nedense o anda donuklaşmıştı. Murat ise şimdi mutlu görünüyordu.

- Feride neyin var?

- Seni dinliyorum Ragıp!

- Acaba?

- Bilmem! Ben bu günü böyle düşünmemiştim.

- Nasıl düşünmüştün?

- Hep konuşacaktım seninle. Anlatacaktım, kimseye söz hakkı tanımayacaktım. Hâlbuki şimdi kendimi çok yorgun hissediyorum. Sanki dağ, taş, bayır aşmışım da buraya öyle gelmişim gibi. Uyuyabilirim de...

Feride başını kocasının omuzuna dayadı.

- Biliyorum, vaktimiz azaldı! dedi. Kocam, oğlum ve Mustafa! Biz bugüne nasıl geldik?

- Savaş sonrası, sağır ve yaralı bir kocanın evine dönüşüyle başladı bu günün başlangıcı. İstanbul'u yabancı gemiler kuşatmıştı. Bir Fransız generali alkışlar arasında beyaz atına binip sokaklarımızda dolaşmıştı. Dayak yemiştim, parasızdım, İstanbul bir tarafta eğleni-

yor, bir tarafta inliyordu. İşgalciler alabildiğine özgür sanıyorlardı kendilerini. Bir gece beraberdik, yan yana yatıyorduk. Ben çok üzgündüm. Sen, "Yeniden savaş başlamalı, gerekirse ben de yanında olurum." demiştin. Ben, "Gidip gelmemek var!" deyince, "Ölümden korkuyorsan kal, o zaman bu vatan ne olacak, esir yaşanır mı deyip üzülme." diye cevap vermiştin... Ben birilerini aramıştım. Sen, o birilerinin isterlerse beni bulacağını söylemiştin. Öyle bir geceydi o... Nitekim o birileri buldu beni... İşte yeniden savaş başladı ve sen hep benim yanımdasın Feride...

- Sahi mi?

- Evet, her gün ve her gece...

Feride ayağa kalktı, Feride ellerini uzattı. Sonra hafifçe kızardı, uzandı, çocuğunu aldı. Kucakladı, öptü okşadı...

- Ölmeyeceğiz oğlum! Çarpışacağız oğlum! Yaşayacağız oğlum! Bu ayrılığa katlanacağız oğlum!

Elbette Murat bir şey anlamıyordu. Hatta Mustafa bile böyle bir konuşmanın sırlarını çözemiyordu.

Ragıp Feride'den uzaklaştı. Çok yaklaşırsa kendisini daha başka duygulara kaptıracağını anlıyordu. Gitti, basma perdeyi araladı.

- Vakit geldi, dedi.

- Hayır, biraz daha kalalım.

- Çok kötü... Hemen gitmelisin. Mustafa Murat'la arkandan gelir.

- Beni buraya getiren hanım yandaki odada olmalı. Evvela sen ayrıl...

- *"Üstümüze altın kilit vursalar"* diyecek misin?

- Her daim.

Feride daha da güzelleşiyordu. Gözlerindeki parıltı yanaklarına taşmıştı. Soluk alışı bile değişmişti... Yanındayken bile kocasını özler olmuştu. Ragıp da öyle...

Ragıp oyalanmadan oda kapısına doğru yürüdü. Sadece, "Allaha ısmarladık!" dedi. Şeref Efendi haklıydı, beraber olmanın alışkanlığına kapıldığı anda geriye dönmek, uzaklaşmak çok güçtü.

- Kendine iyi bak!

- Sen de, sen de...

Evvela oda kapısı kapandı, sonra sokak kapısı... Feride sanki kocasının ayak seslerini duyuyordu. İşte köşe başına kadar gitmişti.

Sonra caddeye çıkacaktı. Orada İngilizler devriye gezerdi... Ragıp aralarından geçecekti.

*
* *

Fakat Feride'nin hayal ettiği gibi olmadı. Ragıp köşebaşına varmadan bir adam onun yolunu kesti. Bozuk bir Türkçe ile sordu:

- Ne işin var senin o evde?

- Benim mi? Sana ne, çekil karşımdan.

- Bana mı ne? Orada genç bir kız oturur. Ağabeyisin-den başka hiç bir erkek uğramaz bu eve... Ne alış verişin var onunla?

- Ben kimseye hesap vermem.

- Vereceksin! Şimdi seni karakola götüreceğim. İngilizlerden bir araba dayak yersin, bülbül gibi konuşursun.

- Sen kimsin?

- İtilaf devletlerinin sadık bir bendesi, gözcüsüyüm.

Adam Ragıp'ın yakasına yapıştı. "Yürü!" dedi. O zaman olan oldu. Ragıp artık Pera Caddesinde olduğu gibi sırtına yumruk yemek, fesini çiğnemek, hatta yerlerde sürünmek istemiyordu. O şimdi savaştan yorgun dönmüş, güçlükle işiten, hatta ürkek ve çaresiz bir insan değildi. İçinde bulunduğu hayat, hatta yakınındakiler onu bilemişler, güçlendirmişler, ne kadar yorgun görünürse görünsün nefsine olan inancını artırmışlardı. Bu yüzden bir Sadık Reis'in gelip kendisini kurtarmasını beklemedi. Kaba kuvvete karşı kaba kuvvetin gerektiğini anladı, olanca hızıyla karşısındakine bir yumruk indirdi.

Adam sendeledi, hatta yere yığıldı. Ragıp onun düşen şapkasını çiğnedi, bir tekme savurdu ve sonra koşmaya, başladı:

- Tutun, yakalayın! Casus var, hain var!...

Yakınlardan düdük sesleri geliyordu. Bağıranlar vardı. Ayşe kızın basma perdeleri aralanmış, arkasında Feride çırpınmaya başlamıştı. Murat hıçkırarak ağlıyordu.

- Kocam! Ragıp! Koş Mustafa!

- Baba! Babacığımı isterim ben!

Ayşe kız genç yaşına rağmen hepsinden daha mantıklı ve sabırlıydı. Yandaki odadan süratle gelmiş, hemen onları önlemişti:

- Hayır! Bu delikanlı bir yere gidemez!

- Bırak beni, ben kumandanımı kurtaracağım.

- Olmaz diyorum size. Kocanızın bu evden çıktığını görmüşlerdir. Birazdan evi aramaya gelirler.

- Ne yapmak gerek?

- Yavrunuzu düşünün. Bu delikanlı oğlunuzu alıp bahçe kapısından arka sokağa çıkıp kaybolsun. Siz iki hanım da oturun karşıma.

Feride duralıyordu, hatta Feride bu genç kızın sözlerinin doğruluğuna inanıyordu. Fakat Ragıp ne olacaktı? Ya onu yakalarlarsa? Evet, bir daha buluşmamaları gerekiyordu. Ta o güne kadar. Yeter ki Ragıp kurtulsundu. Sabrın bir ilaç olduğunu yüreği yana yana anlamalıydı Feride.

- Haydi Mustafa! Murat'ı al ve git. Bahçeye çıkacakmışsınız! Oradan arka sokağa...

- Kumandanım ne olacak yenge. Kumandanım?

- Onu Tanrı'sına emanet ediyoruz. Kumandanın güçlüdür. Kurtulacak. Yakalayamayacaklar onu.

- Evet. Kumandanım çok güçlüdür. Kurtulur elbet...

Bu sefer Murat direndi, "Gitmem." diyordu, "Babamı isterim," diyordu.

- Baban gelecek oğlum, üzme anneni oğlum! Yakında hep beraber olacağız. İnan bana oğlum!

Murat'ı sanki bir dalı ağacından koparırcasına annesinden uzaklaştırdılar.

Biraz sonra İngilizler evi bastığı zaman Ayşe kız dikiş dikiyor, iki müşterisi de karşısında oturuyordu.

- Kim o adam? Bu evden bir erkek çıkmış!

- Tanımıyorum. Geldi, ağabeyimi sordu ve gitti!

- Bu kadınların ne işi var burada?

- Müşterilerim.

- Evini arayacağız.

- Buyurun!

Ayşe kız, yol gösterdi onlara. Bıçkın sevgilisinin ölüsünü evin önüne bıraktıkları zaman nasıl hayata küsmüşse, nasıl uzun süre insan yüzü görmek istememişse, şimdi de o kadar canlı, o kadar korkusuz ve cesurdu.

Didik didik ettiler her tarafı ve gittiler... Ragıp ise bilmediği sokaklara girip çıktı. Bazen koştu, bazen durup dinlendi, fakat arkasına hiç bakmadı.

Akşam olmuştu... Gece de çökecekti etrafa... Şeref Efendi'nin bağ evi ise çok uzaklardaydı... Karaköy'e varmalı, köprüye inmeliydi.

Öyle sokaklardan geçiyordu ki, kapı aralığından yarı çıplak bakan kadınlar ona "Yakışıklı," diyorlardı. "Gelse-ne..."

İngiliz bahriyelileri vardı o sokaklarda... Evlere girip çıkıyorlardı. Bazıları yalpalıyor, Ragıp'a bakıp sırıtıyor, sonra bir omuz vurup uzaklaşıyorlardı.

Ragıp bu sefer sadece yumruklarını sıkıyordu.

*
* *

Çocuklar, "Anne, açız!" dedikçe Zerafet çırpınıyordu. Beş boğazı doyurmak kolay değildi. Üstelik geliri de tükenmişti. Acaba insanlar kirlenmiyor mu, insanlar çamaşır değiştirmiyor muydu?

- Çiğdem, Gül, Ali!

- Ne var anne?

- Ağabeyiniz gelecek, size balık, ekmek ve para getirecek. Ben yarın, bulursam mercimek de alırım. Çorba pişiririm. Bu akşam da çorbamız var.

- Pilav istiyoruz! Bir kaşık olsun yeter anne!

Çocuklar yine ağlıyordu, Zerafet yine çırpınıyordu...

Dayanamadı daha fazla, bahçeye fırladı, yandaki komşuya inlercesine seslendi:

- Raziye teyze, Raziye teyze!

- Ne var Zerafet?

- Çocuklar aç! Yemek yok! Pilav istiyorlar...

- İlahi Zerafet niye söylemedin? Biraz bulgur kalmış, şimdi sana gönderirim.

- Yağ var mı?

- Bir kaşık kadar, kusura bakma kızım!

- Sağ ol Raziye teyze! Dünya durdukça dur!

- Ağlıyor musun yoksa Zerafet? Yakışır mı kızım sana?

- Kâzım şehit oldu. Dört çocuğunu hiç düşünmedi... Onu savaşa Ragıp Efendi itti. Zarar yok, sağ olsun Ragıp Efendi... Çarpışıyor... Bize de iş düşerse biz de çarpışırız Raziye teyze!

Zerafet bahçeden içeri girdi. Ağlamayacaktı, büyük oğlu Şevket'i de beklemeyecekti. Sular mı çekilmişti, balıklar mı kaçmıştı, Şevket Balıkçı Nihat'ın çürük sandalıyla balığa çıktığı halde eve pek bir şey bulup getiremiyordu. Esasen sandal su alıyordu. Şevket fazla açılamıyordu. Zerafet üstelik her gece kâbus görüyordu. Ter basıyor, heyecanla yatağından fırlıyordu. Ya, yavrularını da "Ermeni çocuğudur!" diye alıp götürürlerse ne yapardı?

Üstelik Kahveci Veli de hiç görünürlerde yoktu. Veli iyiydi, hoştu doğrusu. Yavrularını da seviyordu. Vaktiyle fena davranmıştı ona. Hâlbuki mert adammış meğerse! Şimdi ters konuştuğuna çok pişmandı.

Komşunun torunu biraz bulgurla bir kaşık yağ getirince sevinmedi. Bugünün yarını da vardı, yarın ne olacaktı?

Çalı çırpıyla ocağı yakacak, bulguru pişirecekti. Sıcak suya kaşığın ucuyla yağ atıp kaynatırsa çorba da olurdu. Yavruları karınlarını böylece doyururlardı. Dünden kalma mısır koçanı karıştırılmış biraz ekmeği de vardı.

İmam Fettah Efendi, Bekçi Gaffar Ağa, Balıkçı Nihat olsaydı, onu böyle perişan bırakmazlardı. O çarpışmada üçünü de alıp götürmüşlerdi. Zerafet onların yokluğunu günler geçtikçe daha fazla hissediyordu.

Üstelik geceleri sopasını vura vura dolaşan bir bekçi yoktu artık mahallede. Namazı müezzin kıldırmaya başlamıştı. Balıkçı Nihat'ın yerini tutan ise hiç kimse çıkmamıştı. İşte sandalı da delikti Nihat'ın, su alıyordu, pek işe yaramıyordu.

Ne olursa olsun, ne kadar halsiz ve isteksiz bulunursa bulunsun Zerafet şu çorba ile bulgur pilavını pişirecekti. Çünkü çocukları karşısına dikilmişler, karınlarını bastırarak annelerini seyrediyordu.

Gece de olmak üzereydi, kararmıştı etraf. Lambada gaz yoktu. Çalı çırpı aleviyle yemeklerini yerler, sonra yatarlardı.

Zerafet, mutfağa doğru yürümeye başlamıştı ki, yavaşça kapı çalındı. Gelen oğlu Şevket olamazdı, onun anahtarı vardı, kapıyı çalmazdı. Meraklandı doğrusu, hatta heyecanlandı. Bağırdı:

- Kim o? Bu saatte?

- Zerafet aç kapıyı!
- Kimsin sen?
- Tanımadın mı? Ben Veli!
- Nee? Allahından bul Veli, nereden çıktın?

Zerafet sevinmişti, öylesine sevinmişti ki, kısa bir süre de olsa kapıyı açmayı unutmuştu. Tanrı göndermişti Veli'yi, başka türlüsü olamazdı.

- Kız Zerafet! Ne oyalanıyorsun? Yakalatacak mısın beni?
- Geldim, geldim!

Zerafet bu sefer bir solukta kapıyı açtı. İçeriye giren Kahveci Veli'nin neredeyse boynuna sarılacaktı. Sonra aklı başına geldi:

- Ne istiyorsun? diye sordu.
- Çabuk toparlan, çocukları da al. Gidiyorsun.
- Nereye? Yavrularımın karnı aç. Şevket de gelmedi. Şimdiye kadar neredeydin?
- Demek beni bekledin!
- Bekledim ya, ne olacak? Hemen kendine hisse çıkarma! Beklemekle...

Veli cebinden bir külah çıkardı, Zerafet'in büyük kızı Çiğdem'e uzattı,

- Al bunu, gidin kardeşlerinle mutfakta paylaşın, dedi.
- Nedir o?
- Akide şekeri!

Çiğdem, Veli'nin elinden külahı kaptı, kardeşleriyle beraber koşmaya başladı.

O zaman Veli, Zerafet'e

- Gel! dedi.
- Ne olacak?.
- Öpeceğim seni!
- Delirdin mi sen?
- Çok göreceğim geldi, öpeceğim!
- Olmaz! Çekil karşımdan. Yerin dibine bat Veli! -
- Gel diyorum kadın!
- Ben de sana olmaz diyorum.

Ama bu sefer Veli'nin dediği yerine geldi. Zerafet'i öyle bir öptü ki, Zerafet neredeyse dizlerinin üzerine çökecekti.

- Bu kadar yeter, kulun olayım Veli! Günaha sokma beni... Nereye götüreceksen götür beni...

- Peki!... Paşazadenin konağına gideceğiz.

- Neden?

- Hep orada kalacaksın. Yaralı bir nine var, hasta, çok hasta. Ona bakacaksın. Kimseye bir şey söylemek yok.

- Mahalleliye ne diyeceğiz? Etraf, "Bu Zerafet'in Paşazadenin konağında ne işi var?" diye sormaz mı?

- Yalnızlıktan usandın. Paşazade'nin dadısı da hasta, yemek, bulaşık... Sözde iş görmeye gidiyorsun.

- Üstelik aç kaldığımı da söylerim.

- Sahi mi? Doğru mu bu?

Zerafet cevap vermedi. Bir elinde bulgur kâğıdı hâlâ duruyordu. Fakat yağ kaşığı yere düşmüştü.

- Cevap ver! Aç mı kaldınız?

- Yok! Kim demiş? Nereden çıkardın? Zerafet öldü mü sanıyorsun?

- Keşke konağa geçen gelişimde sana da uğrasaydım.

- Demek, daha evvel de mahalleye geldin ha! Ben aklından bile geçmedim. Bir yere gitmiyorum.

- Kadın, cinlerimi tepeme çıkarma. Emir böyle, gözükmek yok kimseye!

- Niçin?

- Biz bir savaşın içindeyiz. O kadar. Bunca zamandan beri ne yapıyoruz sanıyorsun?

- Anladım, söyleme, geliyorum. Yalnız Feride Ablam nasıl? Onu anlat.

- İyi olmuş hamdolsun! Çamaşır dikip gönderiyorlarmış!

- Nereye?

- Bir yerlere işte...

- Bunu da anladım! Ah Veli, bana niye söylemezsiniz? Benim de elimden gelir. Daha fazlası da gelir.

- Bundan sonra dikersin. Seslen çocuklarına, vakit geçirme. Ben önden gidiyorum.

Bu sefer Zerafet dayanamadı, Kahveci Veli'yi öptü... Onu bir daha göremeyeceğini sandı. Belli olmazdı, Veli günün birinde dön-

memecesine giderdi. Bir kurşun, bir süngü onu bu dünyasından uzaklaştırırdı.

- Ah Veli!

- Ah Zerafet!...

Veli hemen kapıyı açtı. Galiba Zerafet'ten korkmuştu, koşarcasına sokağa çıktı. Zerafet bir süre sallandı. Sonra akide şekerlerini eme eme yiyen çocuklarının yanından geçerek bahçeye çıkıp seslendi:

- Raziye teyze! Raziye teyze!

- Yine ne istiyorsun Zerafet?

- Biz gidiyoruz.

- Nereye?

- Paşazade'nin konağına,

- Neden?

- Dadı hastalanmış! Bakacak, iş yapacak kimseleri de yok. Haber salmışlar.

- Kiminle?

- Şeyle... Konu komşuya böyle söyle. Birkaç gün gelmeyiz, belki hiç gelmeyiz... Şevket bizi evde bulamayınca sizden sorar. Ona da anlatırsın, yarın sabah gelsin, Paşazade'nin konağında beni bulsun!

- Olur söylerim. Bulgurları ne yaptın?

- Bulgurları mı? Bulgurları değil mi? Konakta pişireceğim onları.

- Hadi güle güle!

Zerafet artık oyalanmadı. Karanlıkta çarşafını bulup giydi. Çocuklarına:

- Gelin buraya! diye seslendi. Ayakkabılarınızı geçirin ayaklarınıza, sırtınıza da bir şeyler alın, gidiyoruz!

- Anne nereye?

- Sual sormayın, hadi!

- Karnımız aç!

- Gittiğimiz yerde doyuracağım sizi, hadi diyorum.

Hep beraber sokağa çıktılar. Sokak feneri köşe başında titreyerek yanıyordu. Mahalle şimdiden uykuya çekilmiş gibiydi. Hiç bir yerden ses gelmiyordu. Ne annelerin ninnisi, ne akşamcıların ut sesi, ne de sokak satıcılarının bağırtıları... Artık, "Silivri yoğurdum kaymak!" diyen de, sırtındaki sırığa dizdiği ciğerleri dolaşarak satmaya çalışanlar da yoktu ortalıkta. Kahve zaten kapalıydı. Müezzinin sesi ise hiç çıkmıyordu.

Şevket koşup annesine yetişince, Zerafet

- Yarın sabah konağa gel! dedi.

Sonra hızlı hızlı yokuşu tırmanmaya başladı.

Konağa geldiği zaman Veli onu bahçe kapısının önünde karşıladı. İhtiyar bahçıvan çocukları alıp götürdü.

Alt katta bir odaya soktu Veli Zerafet'i.

Emine Nine bir sedire yatırılmıştı. Gözleri kapalıydı. Kıpırdamıyordu bile. Üstüne beyaz bir çarşaf örtmüşlerdi. Duvarda bir petrol lambası cılız ışıklarıyla etrafı aydınlatmaya çalışıyordu. Veli,

- İşte bu nineye bakacaksın! dedi.

- Kim bu hanım?

- Belki sonra öğrenirsin. İyileştir onu. Yanından hiç ayrılma. Sonra burada ne görürsen gör, kimi görürsen gör, hemen unut. Ben bir gün yine gelirim.

- Nereye gidiyorsun Veli?

- Çok oyalandım. Er geç seni alacağım Zerafet!

- Bakalım! Hele bir dediklerimi yap. Hele vatanı kurtarın...

Veli Zerafet'i bir kere daha öpmek istedi, vazgeçti. Odadan çıktı.

Konak sessizdi. Çok odaları eşyasızdı. Yukarı katta bir ışık dolaşıyordu. Bu ışığın sahibi, bazı gecelerini şaşkın ve uykusuz geçiren Paşazade Mehmet yahut da ihtiyar dadısı olabilirdi.

Zerafet evvela Emine Nine'nin yanına çekingen sokulmuştu. Başucundaki sehpada bir tas çorbayla, bir bardak su duruyordu.

Zerafet diz çöktü. Saçları bembeyaz olmuş, yüzündeki çizgilerle yaşam hikâyesini anlatan bu sevimli ihtiyarı okşamak geçti içinden. O zaman Emine Nine'nin fısıldadığını duydu:

- Yüz görümlüğüm göğsümde duruyor mu? Gelinime vereceğim onu, gelinime...

Zerafet hemen ayağa kalktı, çarşafını fırlatıp attı. Muhakkak bu ihtiyar kadını iyileştirecekti...

*
* *

Kasap Şarl, Jozef Ponti'nin odasındaki koltuğa çökmüştü. Burnu yassılmış, ağzı çarpılmıştı. Âdeta homurdanıyordu, söyledikleri güçlükle anlaşılıyordu.

- Geberteceğim onu, geberteceğim onu...

Jorj Kallas da bir eli cebinde odada dolaşıyor, sendeliyor, âdeta bağırarak konuşuyordu:

- Barbar! Canavar! Katili görüyor musun Şarl'ı ne hale sokmuş? Ne yapacağız şimdi? Bu yenilginin altından nasıl kalkacağız?

Jozef Ponti ise sanki hiç birisini duymuyordu. Onun düşünceleri başkaydı. Yumruğunu masasına indirip kaldırıyor, hiddetle söyleniyordu.

- Koynumuzda yılan beslemişiz! İkiyüzlü ahlaksız! Tophaneli Süleyman'ı yakalarsak ipini ben çekeceğim. Şimdi size tamamen inanıyorum. Bunlar güçlü bir teşkilat. Muhakkak başlarını bulacağım. Yuvalarını çökerteceğiz.

Jorj Kallas, dudak bükerek Jozef Ponti'ye baktı. Artık ona hiç güvenmiyordu. Hiddetle sordu:

- Tophaneli Süleyman'ın evi nerde?

- Arattım. Evine hiç uğramamış!

- Elbette uğramayacak. Gevşek davranıyorsunuz. Esasen bu işler sizden alındı. Başkaları bulacak. Siz günlük işlerle uğraşacaksınız.

- Bana böyle yazılı bir bildiride bulunulmadı.

- Ben söylüyorum. Yetmez mi?

- Kusurumu bağışlayın, yetmez! Tophaneli Süleyman'ı bulmak benim görevim. İsterseniz siz veya başkaları canavarın peşine düşebilirsiniz!

- Yalnız canavarın değil, Feride yosmasının da...

- Elbette!... Doğrusu sizi takdir ediyorum. İştahınız bir türlü sönmemiş!

- Sönmeyecek de... Yarın bileğimden ameliyat oluyorum. Şarl iyice iyileşince haydudun peşinden biz de koşacağız, başkaları da... Kalk Şarl, gidiyoruz. Dinlenmelisin.

Şarl ayağa güçlükle kalktı. İki adım attı, sendeledi:

- Başım dönüyor! Belim!... Bıçak saplıyor birisi şurama. Öldüreceğim onu, ezeceğim onu...

Kasap Şarl yeniden oturdu. Belini tuttu, sonra yavaş yavaş ayağa kalktı. Ayağını sürüyerek yürümeye başladı.

- Kemiklerini kıracağım onun, çatır çatır.

Kapıdan çıkarlarken Jorj Kallas geri döndü, Jozef Ponti'ye bir kere daha baktı:

- Bütün mahalleyi alt üst ettiler, dedi. Ev ev aradılar. Kahveciyi ve müşterilerini sigaya çektiler. Kimseyi bulamadılar.

- Biliyorum!
- Demek biliyorsunuz.
- Bunlar benim görevim!
- Öyle olsun! Bakalım bu savaştan kimler galip çıkacak? Sen mi, biz mi, yoksa başka istihbarat mı?
- Umarım ki, ben!... Bu işler amatörce olmaz Mösyö Kallas.
- Göreceğiz!
- Bir şey sormak istiyorum. Canavar dediğiniz o adamı bana tarif edebilir misiniz?
- Şarl söylesin.
- Adı neymiş?
- Adını bilmiyoruz! Tarif et şu herifi Şarl.

Kasap Şarl güçlükle konuştu. Her haliyle acı çektiği anlaşılıyordu. Yine de kendini zorluyor, eski şefine karşı sert davranmak istemiyordu:

- Bıyıkları dudaklarının üzerindeydi!
- Nasıl şey o? Yanlış görmeyesin.
- Olamaz mı? Yahut, aceleden ben öyle sanmışımdır.
- Başka özelliklerini söyle bana.
- Çok iriydi. Belinde bir kuşak vardı.
- Sokak iri adamlarla dolu. Üstelik birçok Türk kuşak sarar. Daha başka özelliklerini anlat bana. Topal mı, kel mi, çolak mı? Yuvarlak yüzlü mü, uzun suratlı mı?
- Aklımı karıştırıyorsun şef! Bunların hiç birisi değil. Yalnız kravatsızdı, mintanı vardı.
- Bu Türkler zaten kravat takmazlar. Alışamadılar bir türlü. Anlaşılan sen bu adamı tanıyamamışsın Şarl! Nasıl bulacağız onu?
- Ben bulacağım! Sokak sokak dolaşacağım. Evler, kahveler basacağım! Öldüreceğim onu.
- Aptallık etme Şarl! Seni de öldürürler sonra! Bu Türkler şakaya gelmez. Görmüyor musun ortalığı? Sakın yalnız dolaşma.
- Kimse el süremez bana, hiç kimse... Benden daha kuvvetlisi yok.
- Çıkar Şarl! Şu haline baksana. Eski şefinin sözünü dinle. Bırak teşkilat arasın onu, sen dinlen. Sayın Jorj Kallas'ın yanından hiç ayrılma.

- Hayır! Ellerimle boğacağım onu. Şimdi hatırladım. Bir tesbihi vardı elinde. Bana bağırdıktan sonra cebine sokmuştu. Sarı bir tesbih...

- Kehribar mı?

- Bilmem! Sarı işte...

Jozef Ponti, bir an düşünür gibi yaptı. Hatta masasından uzaklaşıp birkaç adım attı. Sonra Jorj Kallas'a dönüp:

- Sanıyorum ki bu adam hoca, dedi.

- Nasıl hoca?

- Belki de imam! Cami avlularını kollamalı!

- İmam dediğinden böyle güçlü, tuttuğunu koparan insan çıkar mı?

- Türklerde olur, hatta içlerinde pehlivan bile varmış! Tuttuğunu devirirmiş! Değme pehlivanlara koca çayırları dar getirirmiş.

- Nasıl şey o?

Jozef Ponti, canavar deneni şimdiden ele geçirmişler gibi rahatlamıştı. Jorj Kallas'a iyice sokulup

- Güç de olsa yakalayacağız onu, dedi. Arzunuza rağmen ben de peşini bırakmayacağım! Üstelik Tophaneli Süleyman da bana ait.

Sonra Kasap Şarl'a yeniden sordu:

- Bu adamın başında sarığı var mıydı?

- Yoktu!

- Nasıl olur?

- Belki de vardı. Kavgada yere düşmüştür.

- Senin aklın karışmış Şarl, git dinlen. Seni karşımda daima güçlü görmek isterim...

Şarl sendeledi, Şarl eski patronuna artık cevap veremedi. Hatta geleceğini karanlık gördü, yine de, "Öldüreceğim onu!" diye fısıldamaktan kendini alıkoyamadı.

Jozef Ponti, gitmekte acele eden Jorj Kallas'ı kapıya kadar uğurladı,

- Yine beklerim, dedi. İnanın çok üzgünüm! Fakat kendimizi yenilmiş saymıyorum. Muhakkak bu darbenin altından kalkacağız.

Onlar gittikten biraz sonra Jozef Ponti yandaki küçük odaya geçti. Orada kendisini Behiç Bey bekliyordu...

-XXII-
KAÇAKLAR

ŞEREF EFENDİ, bağ evinde manyetolu telefonla konuştuktan sonra yukarı sofaya çıktı.

Ragıp oturmuş, tırnaklarıyla oynuyordu. Şeref Efendi'yi görünce ayağa kalktı.

- Otur evlat!

- Ne vakit başlıyoruz efendim?

- Neye?

- Son parti cephane depolanmış, bekliyormuş. Maçka'dakiler...

- Düşüneceğiz!... Sadık Reis'in bir süre ortalıkta görünmemesi gerek.

- Evet, çok kötü oldu.

- Telefon eden Behiç'ti. Ponti ile görüşmüş, onunkisi de hata. Karakola hiç uğramamalıydı.

Şeref Efendi sofada dolaşmaya başladı. Yine ufalıyordu. Sanki kaçıp bir yerlere saklanmak istiyordu.

- Süleyman'ı da kaybettik, dedi. O, gören gözümüz, işiten kulağımızdı bizim.

- Onun yerine birisini bulmak gerek efendim.

- Ya Sadık Reis'in yerine kimi bulacağız?

- Hiç! Yarbay Sıtkı Bey ne diyor bu işlere?

- Üzgün! Yine de annesini görmeye gitmeyecek. Sıtkı' nın üstün sabır gücüne hayranım...

- Kimse kimseyi göremiyor efendim. Eş kocasından, kardeş ağabeysinden, evlat annesinden uzak. Yavrular büyük bir hasret içinde. Anadolu'da ise kan akıyor durmamacasına. Kimbilir ne kadar çok akacak?

- Pişmansan ayrıl!

- Asla! Affedin, yanlış anladınız!

- Sen de bir daha karını görmeyeceksin! İkinizin birden, hatta yavrunuzla beraber bir kazaya kurban gitmenizi istemiyorum. Belki bana hak vermiyorsun. İçin için isyan ediyorsun. Gözlerinden anlıyorum. Ne olursa olsun kopma buradan...

Aşağıda köpekler havlayınca konuşmalarını kestiler. İsmail'in sesi duyuldu. Biraz sonra merdivenlerden ayak sesleri gelmeye başladı. Camlı kapı açıldı. İçeriye İsmail ile Sadık Reis girdi.

- Sefa geldin Sadık Reis.

- Sefa bulduk efendi hazretleri.

- Geç otur şöyle...

- Ayakta durayım. Beni emretmişsiniz! Yarbayım söyledi.

Sadık Reis Ragıp'a baktı, başıyla selam verdi. Ragıp gülümsemeye çalıştı. Sadık Reis suç işlemiş bir çocuk gibi duruyordu karşılarında.

- Otur diyorum reis! Sen de otur İsmail! Bir aile toplantısı yapalım.

Hep beraber oturdular. Şeref Efendi, söylemek istediklerini kafasından geçiriyor olmalıydı. Çünkü kısa da olsa bir süre konuşmadı. Sonra sordu:

- Kayaların arasından mı geldin reis?

- Evet efendi hazretleri, tırmanması bir hayli güç oraların.

- Senin için ne ki! En emin yol orası. Yalnız benim için çok güç...

- Ben de yaşlanıyorum efendim. Hele şu sıralarda kemiklerim de sızlıyor, yürümekte güçlük çekiyorum.

- Yakında hiç bir şeyin kalmaz. Şimdi beni iyi dinle.

- Buyurun efendi hazretleri.

- Bıyıklarını keseceksin!

Sadık Reis'in yerinden kıpırdadığı, hatta ayağa kalkmak istediği görüldü. Sonra sık sık nefes alarak sordu:

- Neden efendim? Ben bıyıklarımı kestirmem!

- Ufaltacaksın. İncelecek. Kasap Şarl dediğiniz adam seni bu halinle tanıyor. Sanırım tercüman da öyle...

- Efendim, izin verin, bir şey söyleyeyim. Bıyıklarımı kestireceğinize beni öldürseniz çok daha iyi edersiniz.

- Kavlimiz karşı koymak mı Sadık Reis? Daha sözüm bitmedi. Şimdi sırasıyla sayıyorum. Mintanını çıkartacaksın, kravat takacak-

sın. Kuşak asla kullanmayacaksın Fesin kalıplı olacak. Aba ceket ve aba pantalondan vazge çeceksin.

- Efendim! Efendim! O zaman ben ne hale gelirim? Herkes güler bana.

- Kim gülerse gülsün. Sen kimin için çalışıyorsun? Söyle bana.

- Kimin için mi?

Bu sorunun cevabını Şeref Efendi vermedi. Bekledi. İstedi ki kendi sorusuna Sadık Reis kendisi cevap versin.

Fakat Sadık Reis konuşmuyordu. Başını önüne eğmişti. Tesbihini çıkarmış, onunla oynamaya başlamıştı. Üstelik terliyordu.

Her ikisi de ayağa kalksa, yan yana dursalar, Şeref Efendi, Sadık Reis'in yanında ufacık kalırdı. Hâlbuki o anda Şeref Efendi büyümüş, âdeta devleşmişti.

- Konuş Sadık Reis, konuş!

- Efendim! Vaktiyle Recep Ağa'ma, yani efendi amcama Yarbayım Sıtkı Bey gelmiş, "Başlayalım!" demiş Efendi amcam da beni çağırdı, "Başlıyoruz!" dedi. Ben efendi amcamın sözünden asla dışarı çıkmam.

- Yalnız onun mu? Başkaları yok mu? Biz neciyiz? Üzerinde yürüdüğün bu toprak ne olacak?

- Ben toprağımı severim. Kanım helal olsun ona. Toprağıma söz edeni hoş karşılamam.

- Anlaştık öyleyse reis! Bizim de, bu toprağın da sana ihtiyacı var. Tanındın, yakalanacaksın. Henüz adını öğrenememişlerse de onu da bulurlar. Bu yüzden kılık değiştireceksin. Bir süre iskeleye gitmeyeceksin. Oradakilerle başkası aracılığıyla haberleşirsin. Vezneciler'e de, Recep Ağa'ya da uğramayacaksın.

- Ben efendi amcamsız yapamam.

- Olacak! Yarbay Sıtkı Bey'le ya La Fransez Şirketi müdürü Hanri Botrele'nin odasında, ya da bir kahvede buluşursunuz. Hele cami avlularından hiç geçmek yok. Ver o tesbihi bana. Sana bundan sonra tesbih kullanmak da yasak!...

- Öyleyse ben ne yapacağım efendim, ne yapacağım?

- Ne mi yapacaksın? Sadık Reis! Bizimle berabersin ve gerekirse beraber öleceğiz. Ama asla daha evvel sen değil! Söz ver hana.

- Tanrı bilir efendi hazretleri!

- Bu dediklerimin hepsini yerine getireceksin. Son sözüm bu.

- Başüstüne efendi hazretleri!

Sadık Reis elindeki tesbihi uzattı. Şeref Efendi hırsla kaptı onu, sonra kendini yenememecesine bağırdı:

- Niçin öldürmedin o kasabı? Hatta tercümanı? Niçin?

Şimdi Sadık Reis çok sakindi. Başını kaldırmıştı, Şeref Efendi'ye bakıyor, onun hırçınlığını anlamaya çalışıyordu. Tane tane cevap verdi:

- Ben kendinden geçmiş, korumasız birini öldüremem efendi hazretleri. Hiç böyle hir şey yapmadım bugüne kadar, bu kadar küçülmedim.

- Ama o adam gözünü kırpmadan o vaziyette seni öldürürdü.

- Öldürsün! Ben küçülemem efendi hazretleri.

Şeref Efendi ayağa kalktı. Avucunun içindeki Sadık Reis'in tesbihini sıkmaya başladı.

- Öldürecektin, o zaman tanınmayacaktın! Duygular bile denk değil. Siyahla beyaz kadar farklı. Onlar yine haklı. Bu savaşta merhamete yer olmamalı. Hisler konuşmamalı, acımanın, mertliğin adını kazımak gerek kitaplardan. Küçülmekmiş! Onlar küçülüyor mu?

Şeref Efendi hem dolaşıyor, hem söyleniyordu. Bu sefer Ragıp ayağa kalkıp Şeref Efendi'nin karşısında durdu.

- Kusurumu bağışlayın, dedi, bir şey soracağım.

- Sor Ragıp efendi oğlum.

- Siz Sadık Reis'in yerinde olsaydınız Kasap Şarl ile tercümanı baygın halde yatarlarken öldürür müydünüz?

- Ben mi?

- Evet siz!

Şeref Efendi duraladı. Sonra Ragıp'ın yanından geçip divana oturdu. Tesbihi yanına bıraktı. Sanki sofada kimse yokmuş gibi, sanki kendi kendine konuşuyormuşcasına fısıldadı:

- Hayır! Yüz kere, bin kere hayır! Elimi bile süremezdim. Öleceğimi bilsem dokunamazdım ona.

Şeref Efendi pişman, Şeref Efendi üzgündü şimdi. Devleşmiş o adam yeniden ufalıyordu, hayata küsüyordu, durmadan kendini suçluyordu. Artık kendisine savaş açmıştı Şeref Efendi. Ragıp onu çok iyi anlıyordu:

- Efendim çok yorgun görünüyorsunuz. İsterseniz salondaki sanat eserlerinizi bir süre seyrediniz. Dinleneceğinizi umarım.

- Olmaz! Onlara küsüm! Sen de bunu biliyorsun.

- Hayır! Niçin?

- Gidecekler benden, kaçacaklar. Öyle sanıyorum ki vakit yaklaştı. Bundan sonra onları seyretmek üzer beni.

- Peki efendim! Sizin için ne yapmamı emredersiniz?

- Hiç! Dua edelim sadece! İmanımızı tazelemiş oluruz. İçimizdeki boşluğu doldururuz.

- Arzu ederseniz dışarı, bahçeye çıkalım. Yeşeren tabiatı seyredelim. Güzel'i sever ve özlersiniz siz!

- Nerede? Evvela içimi yıkamalıyım, yenmeliyim kendimi. Karanlıktan, kurtulduğum an güzele cesaretle bakarım. O zaman huzura erişirim.

- Güzeli görmek, karanlıktan kurtulmak demek değil midir?

Şeref Efendi bu soruya cevap veremedi. Hemen, onları şaşkınlıkla dinleyen Sadık Reis'e baktı.

- Git artık reis, dedi, Tanrı seni korusun. Sen kalbimizdesin. Yılmayacağız değil mi?

- Yılmayacağız efendi hazretleri...

Sadık Reis ayağa kalktı. Birkaç adım geri geri gitti... Sonra İsmail'le birlikte sofadan çıkıp merdivenlerden inmeye başladı.

Şeref Efendi, kısa bir süre arkalarından baktı. Belki de hiç istemediği halde, beyninin bir köşesine düğümlenip kalmış olan bir arzusunu, bir sır gibi Ragıp'a nakletti:

- Kızım Nur hasta, kızım Nur bir hasretin içinde kıvranıyor. Ne kadar gizlerse gizlesin, bir babanın gözünden kaçmıyor bu... Onu iyileştirecek, onu kendine döndürecek bir yuva gerek. Üstelik gelinim de bir yavru beklediğine göre Nur'un hasreti büsbütün artıyor. Ben diyorum ki, evet diyorum ki...

Sustu. Hata yaptığını anlıyordu. Bunca insan yuva hasreti çekerken o yeni bir yuvadan söz ediyordu. Söylememesi, hatta düşünmemesi gerekti bunu.

Sonra Ragıp'ın cevap vermesini beklemedi. Kalktı, süratle çalışma odasına girdi, kapıyı kapadı. Kimbilir, hangi kitabın sayfalarını çevirecekti o anda... Kitapların kendine has kokuları vardı ve Şeref Efendi onları zevkle koklardı...

*

* *

O gün bağ evine Behiç Bey geldi, çok yorgundu. Aşağıdan, kayalar arasından tepeye tırmanmak çok uzun sürmüştü. Arkadan Veznedar Şahap ve sırasıyla Muhasebeci Sırrı Bey geldiler. Telgrafçı Asım Bey aşağıdaydı. Toplantıya en son katılan Yarbay Sıtkı Bey oldu. Sofaya girer girmez,

- Mustafa Kemal Paşa, idama mahkûm edildi! dedi. Ve ekledi: Kuva-yı Milliye'ye karşı Kuva-yı İnzibatiye kuruluyor. Yani Türk Türk'le çarpışacak. Sadrazamın adamları, padişahın uşakları Kuva-yı İnzibatiye... Ne yapabiliriz? Şimdilik hiç!

Yarbay Sıtkı Bey susunca Şeref Efendi birden coştu,

- Öyleyse daha çok silah! diye haykırdı. İki günden beri Ankara'yla da konuşamıyoruz. Hatlar bozuk.

Hepsi sustular, endişeleri vardı, düşünceleri vardı, yıpranmış vücutlarının omuzlarındaki ağırlığı vardı. Fakat diri kalan, direnen inançlarıydı, ona sarılmışlardı.

Şeref Efendi yeniden söze başladı:

- Dostlarım, Behiç Bey'i içinizde tanımayanlarınız var. Gelinimin babasıdır ve bize hizmetleri sonsuzdur. Kendisinin, sonra anlatacakları olacaktır. Şimdi soruyorum, ne kadar paramız var?

Birbirlerine bakıştılar. Veznedar Şahap Bey cevap vermek zorunda kaldı:

- Çok az! Muhasebecimiz Sırrı Bey hesabını biliyor! Değil mi Sırrı Bey?

- Evet efendim, aldıklarımız ile ödediklerimizi kuruşu kuruşuna yazıyorum.

- Bahriyeli Şevki Bey niye gelmedi?

- Gemisini batırmışlar. Jozef Ponti yapmış bu işi. Hasta yatıyor!

- Hep geriliyoruz. Öyle olur. Ama ben yine de inanıyorum. Bu gerilemenin bir ilerlemesi olacaktır...

- Biz de inanıyoruz efendim.

- Sen niye susuyorsun Sıtkı Bey oğlum?

Sıtkı Bey'in kafasından geçenler daha başka idi. Edindiği bilgiler, gerilemeyi hızlandırır cinstendi:

- San Remo Konferansı hiç iç açıcı olmadı, dedi. Fransızlar Zonguldak'ı işgal etmişler. Yunanlılar da ilerliyormuş! Alaşehir'i de almışlar. Ankara'da kurulan İcra Vekilleri Heyeti yeni tedbirler

arıyormuş. Bir boşluk görüyorum ben, boşluk. Mustafa Kemal Paşa acaba niye susuyor? Haykırsın, sesini işitelim, yeter...

O zaman Şeref Efendi'nin bağırdığı duyuldu:

- Biz ne güne duruyoruz? Ne güne? Daha çok silah diyorum size. Bunun için de para gerek değil mi? Bulacağım.

- Nasıl bulacaksınız efendi hazretleri?

Şeref Efendi ayağa kalktı, eliyle gösterdi.

- Şu salonda oyuncaklarım var. Ben çocuk değilim, oynamaktan da bıktım, satacağım hepsini!...

- Asla, bunu yapamazsınız baba!

Nihayet İsmail söze karışmış ve ilk defa diretmişti. Üzgündü, yine de "Olmaz!" diyordu.

- Sen neler söylüyorsun İsmail?

- Hakkınız yok buna baba! Onlar sizin anınız, onlar sizi siz yapanlardan birer parça! Asla elden çıkartamazsınız, sonra yıkılırsınız!

- Ben, ben olmak istemiyorum artık. O oyuncakları satacağım. Çünkü başkalarının ihtiyacı var.

- Benden yardım beklemeyiniz baba! Kadınların mücevher kutuları gibi onları da koltuğumun altına alıp bedestenin yolunu tutamam!

- Elbet tutamazsın. Bu sefer ben gideceğim, ben alıcısını bulacağım!

Salon birden soğudu. Hâlbuki Haziran ayının bu yir-mibeşinci günü etraf pek sıcaktı. Onları üşüten Şeref Efendi'nin çırpınışıydı.

Yarbay Sıtkı Bey, başka bir konuya geçmek istedi:

- Sevr'de toplanacak sulh konferansı ağır şartlar getirecekmiş! Elbet buna Ankara "Hayır!" diyecek.

- Kim "evet!" diyecek ki?... İşte böyle dostlarım. Silahlar da, subaylar da, hatta bahsettiğiniz Kuleli talebeleri de Ankara'ya gidecek. Hiç aksamayacak! Çünkü biliyorum ki, İsmail dâhil, hepimiz bunun böyle olmasını istiyoruz. Söz sizin Behiç Bey kardeşim!...

Behiç Bey, birçoğunu yeni tanıdığı bu kişilerle konuşmakta evvela tereddüt etti. Sonra Şeref Efendi'nin arzusunu kıramayarak düşüncelerini şöyle özetledi:

- Sadık Reis her yerde aranıyor. Çok sıkı gizlenmesi gerek. Feride Hanım kızımızın da sık sık sokağa çıkmaması, kabilse başka bir eve taşınmasını tavsiye ederim. Ayrıca bütün örgütün çok dikkatli çalış-

masını uygun bulurum. Özellikle bu evde toplanılmamasını ve hatta Şeref Efendi kardeşimin bu evi boşaltmasının yerinde olacağını söylemek isterim. Bir de Tophaneli Süleyman meselesi var. Bu delikanlının muhakkak İstanbul'dan uzaklaştırılması gerek. Adını vermek istemediğim birisi onu muhakkak yakalamak zorunda. Başka türlü yerinde tutunamayacağına inanıyor. Tedbirini hemen almalısınız. Süleyman'ın evi boşaltılmalı. Kendisi Anadolu'ya gitmeli. İşte sahte kimliği burada. Buyurun.

Behiç Bey sustu. Kimliği Yarbay Sıtkı Bey'e verdi. Sonra bir süre düşündü ve belki de utanarak sözlerini şöyle tamamladı:

- Kabul buyurursanız, başka evde gizlenen eş, ana, bacı ve yavruların şimdi de Süleyman'ın kız kardeşinin yiyecek ve içecek giderlerini ben karşılamak istiyorum. Ayrıca Şeref Efendi kardeşim darılmasın, bizim de birkaç parça varlığımız var. İstediğiniz anda emrinizdedir. Rica ederim, sıkılıp üzülmeyiniz. Zaten kime kalacak? Vatan elden gittikten sonra malın ne kıymeti olur? Bir kızım var, Şeref Efendi'nin de gelini... Onun da bizden bir şey beklediği yok. Bir torunumuz olacak, sağlıklı ve tasasız yetişsin, tek dileğimiz bu...

Behiç Bey artık konuşamayacağını anlamıştı. Nedense çok heyecanlanmıştı.

- Ben gitsem iyi olur! dedi. İzninizi isteyeceğim. Molla Efendi'den de sakının.

Behiç Bey ayağa kalktı... Sofadakilerin hepsini selamladı, damadı İsmail'le beraber aşağıya indi. Yolunu gözleyen kızını bağrına bastırdı.

- Yavrum, dedi... Güler yüzün solmasın...

Sonra köpekler havladı. İsmail, kayalıklardan indikten sonra dahi bir süre Behiç Bey'in yanından ayrılmadı.

*
* *

Zerafet, Emine Nine'ye bakıp ağlıyordu. Haftalardan beri yaşlı kadın kendini toparlayamamış, ayağa kalkamamıştı. Birkaç kaşık su idi bütün gıdası.

- İç nineciğim, ye nineciğim! İyileş nineciğim!

Boşunaydı gayreti Zerafet'in. Emine Nine dinlemiyordu...

O gün Emine Nine gözlerini açtı. Fısıldadı:

- Kızım! Boşunaymış! Bunca şehidi boş yere toprağa gömmüşüz! Onlar gitti, ben neden yaşayayım? Bir ağaç gibi silkelenmek için mi?

Göğsüne bir gıcık geldi Emine Nine'nin. Bir süre bu gıcıkla boğuştu. Sonra şakaklarından terler boşanırken,

- Göğsümü aç kızım, bahtsız yavrum, dedi...

- Neden nine?

- Hem hava alacağım, hem de boynumda küçük, bir kese var, onu sen sakla bundan sonra!

Zerafet istenileni yaptı. Atlastan yapılmış küçük bir keseyi eline aldığı zaman parmaklarının titremekte olduğunu gördü...

- Nedir bu nine, nedir?

- Yüz görümlülüğümdü. Gelinime verecektim. Olmadı... Şayet bir gün oğluma rastlardan, ona verirsin. Ne yaparsa yapsın.

- Siz versenize nine! Ben oğlunuzu tanımıyorum. Elbet gelir buraya.

- Gelmez, gelemez, göndermezler! Ah Sıtkı'm, sen yaşa! Sen gör. O özlenen günü hepiniz görün kızım!

Hani Zerafet kolay kolay çökmez, kolay kolay sarsılmazdı ya! Hani Zerafet hayata karşı direnirdi ya!... Bu sefer olmadı... Böyle, bir insanın için için söndüğünü görmek, bir ömürün tükenişini böylesine seyretmek onu yıktı, çökertti:

- Yetişin, diye bağırdı! Kimse yok mu?

Kimse yoktu. Yukarıda Paşazade'nin yine sarası tutmuş, ihtiyar dadı onun yanına diz çökmüş, şakaklarını oğuyordu. Bahçıvan ise Zerafet'in çocuklarını bağrına basmış, kulübesinde onlarla oyalanıyordu.

*
* *

Birkaç gün sonra Emine Nine hayata gözlerini kapadı.

Veli ile Mustafa'nın zor getirdikleri bir kadın ile yabancı bir imam çekinerek dini görevi yerine getirip konağın bahçesine gömdüler nineyi!...

Zerafet başını geri çevirdiği zaman arkasında Yarbay elbisesiyle bir adam gördü. Adam hıçkırmıyordu, fakat gözlerinden süzülen yaşların da akmasını engellemiyordu

- Siz onun oğlu musunuz?

- Evet!

- Kocaman bir yarbay! Hem de aslan gibi...

- Teşekkür ederim kızım! Hizmetin büyük oldu Zerafet Hanım kızım! Bağışla beni...

- Estağfurullah efendim... Şey yani efendim.

- Sen bu konakta kalacaksın bundan sonra. Yavrularınla hiç dışarı çıkmayacaksın. Yardımın dokunacak.

- Ne gibi?

- Dikiş dikeceksin, yama yapacaksın, çorap öreceksin, denk bağlayacaksın. Dışardan gelenleri gizleyeceksin. En önemlisi, bizleri hiç aklından çıkarmayacaksın. Anlaştık mı?

- Anlaştık efendim. Yalnız yük oluyorum! Paşazade'nin bir şeyleri de kalmamış. Biz beş nüfusuz, nasıl doyururlar?

- Sana para gönderilecek... Hoşçakal Zerafet Hanım kızım!

- Aslanım, yiğidim! Merhametine sığınırız. Şu bahçıvanın ömrünün kocamışlığında dünyaya gelmiş çocuklarını gâvurun elinden alın, ne olursunuz?

- Uğraşacağız Zerafet! Biz de istiyoruz. Başka bir diyeceğin var mı?

- Şey efendim! Bir şey daha var.

- Neymiş o?

- Bir kese! Size ait! Anneniz verdi. Yüzgörümlüğüymüş! Bende duruyor. Açıp içine bakmadım. Alınız! Kalmasın! Ne yapacağımı bilemiyorum! Şeytana uymak istemiyorum.

- Sen sakla onu Zerafet!... Belki günün birinde alırım! Sen bu kadar kendine güvenemiyor musun?

Yarbay Sıtkı Zerafet'i okşadı. Sonra annesinin taze yapılmış mezarına dönüp selam verdi. Sadece "Ah anneciğim!" dedi. O kadar. Gözlerindeki yaşları elinin tersiyle silerken yavaş yavaş uzaklaştı.

Zerafet bir süre onu olduğu yerden seyretti. Veli yanına geldiği halde aldırmadı. Sonra farkında olmadan yarbayın arkasından yürümeye başladı.

Yarbay Sıtkı Bey sokağa çıktığı zaman başını önüne eğmişti. Kimseyi görmek istemiyordu. Yukarı mahalleye geçip oradan gitmek istiyordu. Yukarı mahalleye aşağıdakiler bir ad takmışlardı. "Kabakçı Viranesi" diyorlardı.

Tam Kabakçı Viranesi'ne girip duvar diplerinden yürümeye başladığı sırada karşısına İngiliz çavuşu elbiseli bir azınlık dikildi. Türkçesi de düzgündü.

- Dur bakalım, dedi.

- Neden o?

- Nereden geliyorsun?

- Sana ne? Ben bir subayım!

- Görüyorum! Karakola gel, hesap ver öyle git!

- Çekil yolumdan!

Adam Yarbay Sıtkı Bey'in yakasına yapıştı,

- Gel diyorum! diye bağırdı.

O zaman adamın yanağında bir Osmanlı tokadı şakladı. Adam ayağa kalkmaya çalışırken bir tekme de çenesine indi.

- Hay ellerin, ayakların var olsun! Dert yüzü görme yarbayım!

Şimdi Zerafet koşarak geliyordu. Terliğinin bir teki yolda kalmıştı, çarşafının önü açılmıştı.

- Kaç yarbayım! Helal olsun! Ruhun şad olsun nine! Böyle bir evlat doğurmuşsun!...

- Bu sokak nereye açılır Zerafet Hanım kızım?

- O sokak çıkmaz efendim.

- Öyleyse bana yol göster.

Zerafet çırpındı. Neredeyse gelirlerdi. Silahlar patlardı. Sonu ne olurdu, bilinemezdi...

Yarbayı elinden yakaladı, âdeta sürüklercesine koşmaya başladı. Bir evin önüne gelince durdu, bağırdı.

- Kız Topalın Kezban'ı, bana bak... Kezban dedim, sağır mısın kız?

Kafes kalktı bir baş göründü:

- Ne istiyorsun Zerafet Abla?

- Kız Kezban sual soracağına aç şu kapıyı. Misafirin var. Çabuk ol.

Topal'ın Kezban'ı bir solukta kapıyı açtığı zaman Zerafet Yarbay Sıtkı'yı içeri itti:

- Ben gidiyorum, dedi. Yarbayıma iyi bak. Akşama karanlık basınca gider. Ağzını da sıkı tut. Yırtarım sonra.

- Anladım! Sen merak etme Zerafet Abla!

Kapı kapanır kapanmaz Zerafet sekerek yürümeye başladı. Yerde yatana bir tükürük attı. Sonra terliğinin öteki tekini bulup ayağına geçirdi... Çarşafına büründü.

- Gelin köpekler, diye söylendi, gelin bakalım.

*
* *

Bağ evine şimdi haberler yağıyordu. İngilizler Mudanya ve Bandırma'ya asker çıkarmıştı.

Yunan taarruzu ilerliyordu.

30 Haziran 1920'de Yunanlılar Balıkesir'i işgal etmişlerdi. Ertesi gün Edremit düşmüştü.

8 Temmuz'da Bursa Yunanlıların eline geçmişti.

*
* *

O gün Şeref Efendi oğlu İsmail'e,

- Salondan Hattat Şevki Efendi'nin tablosunu getir bana, dedi.

- Niçin baba?

- Satacağım! Ragıp Efendi oğlumla gideriz. Sen evde kalacaksın.

- Ben de gelirim baba!

- Kalabalık oluruz.

- Sizin dışarı çıkmanız doğru değil baba!

- Ne zararı var evladım? Dünyayı göreyim, dünya da beni gönsün. Başka bir gün Molla Efendi'ye de uğrarım.

- Babacığım! Hattat Şevki Efendi'nin bu eserinin dünyada bir eşi daha yok.

- Biliyorum evladım. Hadi tabloyu çıkar ve güzelce sar...

- Baba, bana dargın mısınız?

- Hayır İsmail. Bunu da nereden çıkardın? Lütfen dediğimi yap.

- Baba, kusurumu affedin. Dükkânları satalım.

- Ne ile geçiniriz sonra oğlum? Başka bir mülkümüz kalmadı. Bir bu bağ evi, bir de dükkânlar. Dükkânlara bir süre ilişmeyelim olmaz mı?

- Bende on altın var baba.

- Kime yarar? Onlar sende kalsın... Beni daha fazla yorma İsmail...

İsmail istemeyerek salona geçti. Biraz sonra Hattat Şevki Efendi'nin, yalnız çerçevesi bir servet değerindeki "Ya Sabır" hat'ını getirdi. İsmail'in eli titriyordu. Bir cana kıymış gibi üzgündü.

- Baba, siz bu bağ evinden de gitmelisiniz!

- Nereye?

- Bilemem ama gitmelisiniz, sizi kaybetmek benim için dünyanın yıkılması demektir.

- Hayır evladım! Vatan elden giderse dünya o zaman yıkılır. Şu gök kubbe üzerimize çöker. Hem de bir daha kalkmamacasına.

İsmail'in söyleyecek bir şeyi kalmamıştı. Babasına yol gösterdi. Aşağıda kadınlar Şeref Efendi'yle âdeta vedalaştılar. Belki Şeref Efendi aylardan beri ilk defa sokağa çıkıyordu. Bir kere Jozef Ponti'ye gitmişti, o kadar.

- Ne olur kendinizi yormayınız beyciğim. Hava da biraz serin. Üşüyeceksiniz!

- Sen hiç merak etme hanımcığım. Hadi, Ragıp Efendi oğlum, düş önüme...

Ragıp'ın koltuğunun altında Şevki Efendi'nin eseriyle ikisi beraber bahçeye çıktılar.

Köpeğin bir tanesi Şeref Efendi'yi görünce sokuldu, acayip sesler çıkardı. Şeref Efendi de okşadı onu.

*
* *

Davut Efendi karşısında Şeref Efendi'yi görünce evvela şaşırdı. Sonra yer gösterdi. Ragıp da koltuğunun altındaki tabloyla oturdu.

- Sefa geldiniz efendi hazretleri!.. Bir arzunuz mu var?

- Evet Davut Efendi.

- Bu günlerde iyi eser satan pek çıkmıyor. Paşa eskilerinin konakları ise çoktan boşaldı. Elimde sizi memnun edecek hiç mal yok.

- Aksine Davut Efendi! Ben mal almaya değil, mal satmaya geldim.

- Nasıl olur efendi hazretleri? Şaka yapıyorsunuz!

Davut Efendi, şimdi daha fazla şaşırmıştı. Getirilen kahveleri eli titreyerek misafirlerine sunarken ne diyeceğini bilemiyordu.

- İşte, Şevki Efendi'nin "Ya Sabır"ı yanımızda. Onu sizden almıştım. Şimdi size iade ediyorum. Ne verirsiniz? Gerisi de gelecek. Bütün kolleksiyonumu boşaltmak niyetindeyim.

- Neden?

- Size sudan, hatta gerçekten uzak bir cevap vermek istemiyorum. Olduğu gibi kabul et. Sat bunları. Fakat sahibini asla söyleme. Ricam bu kadar.

- Ricanız başım üstüne efendi hazretleri! Lakin! Lakini var. Kimin parası yetişir bunca esere?..

- Ucuzuna pahalısına bakmayacağız Davut Efendi!

- Yazık! Çok yazık! Biz bir cinayet işliyoruz...

Şimdi Davut Efendi elini sakalına götürmüş, odanın içinde dolaşıyordu. "Nedendi?" Bunca yıllık, müşterisi Şeref Efendi'nin antika eserlerini satışa çıkarması boş yere olamazdı! Her olayın muhakkak bir nedeni vardı. Bunca yılın Davut Efendisi bunu bulamadığı sürece rahat edemeyeceğini anlıyordu. Yoksa Şeref Efendi bir sahtekâr mıydı? Kendisine sahte eserler mi satacaktı? Yine de sıkılarak sordu:

- Görebilir miyim?

- Elbette! Yiğenim size versin! Buyurun!

Ragıp tabloyu uzattı, Davut Efendi yırtarcasına ambalajını çözdü. Tek gözlüğünü gözüne yerleştirdi. Uzaktan, yakından seyretti,

- O!... Şevki Efendi! Ya Sabır! Bir kere daha siz bakmak istemez misiniz efendi hazretleri?

- Hayır!... Biliyorum. İçimde hepsi. Şevki Efendi "Ya Sabır" derken neler anlatmak istemiş, biliyorum. Her bir harfi bir ruh, bir duygu taşıyor onun... Gözyaşları var orada... Fakat sevgi dolu gözyaşları... Ümit var orada, tıpkı içimizdeki gibi... Sen ümitsiz yaşayabilir misin Davut Efendi?

- Hayır kuzum! Şimdi anlıyorum. Ümit'in peşindesiniz siz efendi hazretleri...

- Beklemenin sabırla olacağına inanarak umuyorum Davut Efendi. Şevki Efendi de çok üstün duygularla bunu söylüyor bize... Senin beklediklerin yok mu? Elbette var! Yoksa bir nefeslik duman olur ömrümüz. Şimdi alıyor musun bu tabloyu?

- Evet Efendi hazretleri! Alıyorum! Hem de istediğiniz zaman geri vermek şartiyle!...

Şeref Efendi başını çevirdi, Davut Efendi de tabloyu ters döndürdü...

Hiç pazarlık etmediler... Davut Efendi ne saydıysa, Şeref Efendi onları kesesine koyup cebine soktu.

- Gerisini yiğenimle göndereceğim Davut Efendi.- Acelesi var Davut Efendi.

- Yiğeninizin adı ne?

- Şey!... Adsız desek olmaz mı?

- Elbette. Zaten bu fakir kulunuz hiç isim ezberleyemez...

Dışarı çıktıkları zaman Şeref Efendi'nin gözleri sulanmıştı. Ragıp ise onu görmemek için başını çevirmişti.

*

* *

Tophaneli Süleyman köhne bir gemiye bindiği zaman gemi çoktan yükünü almıştı. Her tarafı tıklım tıklım doluydu.

Süleyman'ın koynunda "Hamdi Rıza" adına düzenlenmiş bir kimlik vardı. Bıyıkları uzamıştı Süleyman'ın, bunun aksine beli kamburlaşmış, sanki boyu kısalmıştı.

İnebolu'ya gidecekti. İçindeki kor gittikçe büyür olmuştu. İşte istediği yerine geliyordu. Oradan oraya koşmayacaktı bundan sonra. Yalancılık da yapmayacaktı. Onu şimdi cepheye gönderiyorlardı. Düşmanla doğrudan doğruya çarpışacaktı.

Süleyman'a bu tutku nereden gelmişti? Kendisi de pek bilemezdi.

Babasının, bir tuluat tiyatrosunun önünde bir tokatta kulağının zarını patlatan bir Fransız özentisi konsoloshaneye sığınınca onu oradan hiç kimse alamamış, Fransız özentisi de cezasız, Osmanlı yasalarını hiçe sayarcasına herkesle alay eder olmuştu...

Süleyman o sıralarda pek küçüktü. Babası onu kulağından kan aka aka karşısına almış, "Beni dinle demişti, bu tokat beni öldürecek. Kulağımın sağır oluşundan değil, kahrımdan gideceğim. Sen de kulağının sağır olmasını istemiyorsan, bu topraklarda hiç bir yabancının dolaşmasına göz yumma! Anladın mı oğlum? İntikam al demiyorum! Göz yumma!"

Gerçekten de Süleyman'ın babası vakitsiz ölmüştü. İşte o tarihten bu yana Süleyman hep arar olmuştu! Aradığı, fakat görmek istemediği yabancı çizmelerdi...

Vapur düdük çalıyordu. Neredeyse, islim tutarsa yola çıkacaktı. Muayenesi yapılmıştı. Fakat bu geminin değil Karadeniz'e gitmesi, Boğaz'ı geçeceği bile şüpheliydi...

Tophaneli Süleyman birden irkildi. Jozef Ponti'yi görmüştü. Yanında dört kişi daha vardı. Ponti sesleniyordu:

- Bir kere de biz arayacağız. Gemi kalkmasın! Elimde özel izin var.

Süleyman ezildi, büsbütün ufaldı. Evvela ne yapacağını şaşırdı. En iyisi vapurdan çıkıp başka yerde gizlenmekti.

Dört kişi yolcuları aramak için dağılırken Süleyman koştu, merdivenlere sıçradı, bir solukta rıhtıma atladı, O sırada Ponti başını çevirmişti. Süleyman'ı evvela görmemişti. Bir gürültü işitince kaçanın arkasından baktı. Bir süre sesini çıkarmadı, sonra avazı çıktığı kadar haykırdı:

- Tutun! Kaçan Topnaneli Süleyman'dır. İdam mahkûmudur. Yakalayın! Kim tutup getirirse mükâfat vereceğim!

Süleyman durmadan koşuyordu. Önüne çıkanı deviriyor, yine koşuyordu. Galata'nın arka sokaklarından geçerken kadınların göğüslerini gösterip, "Gelsene yavru oğlan buraya!" demelerine bakmadan, Süleyman soluğunu tazeleyip tekrar koşuyordu.

- Kimden kaçıyorsun aslanım? Gel seni saklayayım!

Bu seslenişlerin kimisi çarpık çurpuk, kimisi düzgündü. Fakat Süleyman hiç birine aldırmıyor, hatta onlara kızamıyordu bile. Süleyman nedense pek perişandı. Arkasından hep ayak sesleri geliyor sanıyordu...

Geri döndü, başka sokaklara saptı. Bir caminin şadırvanında belki yirmi kere abdest aldı. Yirmi kere namaz kıldı.

Gece çökünce İstanbul'a, bir pazarcı kayığıyla Üsküdar'a geçti, Özbekler Tekkesi'nin yolunu tuttu. Zorlukla seslendi:

- Beni İsa yolladı!

Ona kapıyı Şeyh Ata Efendi'nin damadı Kahraman Bey açtı. Süleyman bir solukta içeri girdi, âdeta yere yığıldı. Sonra güçlükle fısıldadı:

- Meğerse can çok tatlıymış! Yazıklar olsun bana! Ölmeliydim.

Tophaneli Süleyman çok pişmandı. Ponti'yi devirecekti. Sonra denize atlayıp boğulacaktı. Yapamamıştı bunları. Kendini affetmiyordu. Şimdi büsbütün ahdediyordu. Anadolu'nun neresinde olursa olsun, Yunanlının karşısına dikilecekti, eline verecekleri silahı şerefle kullanacaktı. Belki de bu silah İstanbul'dan kaçırılan silahlardan bir tanesi olabilirdi. Süleyman okşardı onu, öperdi onu.

Kahraman Bey Süleyman'ı Şeyh Ata Efendi'nin yanına çıkardı. Ata Efendi sevdi, avuttu Süleyman'ı,

- İrade böyle istemiş, kara yoluyla Anadolu'ya geçeceksin, dedi. Yarın sabah yola çıkarsınız. Kahraman sana bir asker ellbisesi giydirir. Yolcularımız da var, beraber gidersiniz. Yalnız değilsin.

Divan kalabalıktı. Kadınların getirdikleri yemekleri yamaklar dağıtıyordu...

Ve Süleyman ertesi sabah geride bir yığın ümit bırakıp geleceğin ümidine doğru yola çıktı...

-XXIII-
SEVR

O AKŞAM, Telgrafçı Asım Bey, telgrafla konuşmasını bitirip yukarı çıkınca, "Bir Ermeni alayı Adana'ya girmiş," dedi. Sofada üç kişiydiler; Şeref Efendi, Ragıp ve İsmail.

Şeref Efendi sanki bu sözü duymamış gibi,

- Saltanat meclisi de toplandı... diye fısıldadı.

- Biliyoruz, efendim!

- Padişah sulhun şartlarını Şura'ya da kabul ettirdiğine göre geriye bir imza kalıyor. İnsanın inanası gelmiyor! Umarım bu sefer Damat Ferit Paşa'nın son sadrazamlığı olur. Edirne de elden gitti...

Ragıp da o anda Şeref Efendi gibi ummaktan öte bir şey yapamıyordu.

1920 yılı Temmuzunun son günleriydi. İstanbul'u koyu bir sisle beraber sıcak da kaplamıştı. Onları terleten, yakında Sevr'de imzalanması beklenen antlaşma idi. Türk ulusunu daha ne kadar parçalayacaklar, bunu anlayacaklardı.

Mustafa Kemal Paşa, bütün dünyaya ilan etmişti. "Ankara hükümetinin katılmadığı ve Büyük Millet Meclisinin onaylamadığı hiç bir sulh antlaşması kabul edilmeyecekti." Buna rağmen Ankara, hükümeti İtilaf devletlerince sulh masasına çağrılmamıştı.

Şeref Efendi, düşüncelerini dağıtmak istercesine,

- Yarın gidip Molla Efendi'yi göreceğim!... dedi.

- Nasıl olur baba?

- Neden İsmail?

- Molla'yla ne görüşürsünüz? Üstelik sizin sokağa çıkmamanız gerek.

- Niçin oğlum?

- Hem sıcak, hem de...

- Sonunu söyleme oğlum, gideceğim. Molla'yla konuşmam lazım. Ona Hattat Rakım'ın bir eserini de hediye edeceğim.

- Sizi anlamak çok güç baba.

- Kolay evladım. Yanımdan ayrılmayın, duygularımı benimle paylaşın, anlarsınız. Belki bana acırsınız da...

- Neden acıyalım baba? Kabil mi?

- Neyse!... Ne kadar var?

- Ne ne kadar var baba?

- Torunumun dünyaya gelmesine.

- Fazla kalmadı sanıyorum.

- Doğumu nerede düşünüyorsunuz?

- Siz nasıl arzu ederseniz!

- Ebe buraya gelmemeli değil mi?

- Tehlikeli olur sanıyorum. Telgraf sesleri, Ragıp Efendi, telefon zili... Şu, bu, ebeyi meraklandırır. Şüphe uyanır.

- Doğru! Behiç biraderime gidin. Kayın pederinde, birkaç hafta kalırsınız.

- Sizi ne yapacağız?

- Annen var, kızım var! Üstelik Ragıp Efendi oğlum yanımda.

- Adını ne koymamı düşünüyorsunuz?

- Aydınlık olsun yeter.

İsmail ayağa kalktı, onun bu akşam nedense telaşlı bir hali vardı. Endişeliydi, ebe güç bir doğum olacağını söylemişti. Üstelik babası daha anlaşılmaz, daha katı ve donuk bir hale dönüşüyordu. Kısacası İsmail gelecekten çok korkuyordu. Parasız kalıyorlardı, bunca insanı ilerde hiç besleyemeyeceklerini sanıyordu.

- İzninizle baba, dedi. Ben aşağıya inip bakayım, yemekler hazır mı?

- Sakın gelinime iş yaptırmayın.

- Elbet baba.

- Kızım mutfakta çalışırsa unutur belki, oyalanır.

- Neyi unutur baba?

- Neyi mi? Hiç!... Laf gelişi söyledim.

İsmail aşağıya indi... Şeref Efendi hem Ragıp'a, hem de Telgrafçı Asım Bey'e bakıp,

- İşte böyle, dedi... Dünya dönüyor. Milyonlarca insan yaşıyor, biz de yaşıyoruz. Ben bu gece okumak istiyorum, yemeğe inmeyeceğim, kusuruma bakmayın.

Sonra Kur'an'dan bir surenin son âyetini fısıldayarak çalışma odasına doğru yürüdü. *"Ve ümit edeceğini yalnız Rabbinden iste!"*

Biliyordu, yalnız istemek yetmiyordu, inanarak istemek gerekti. Ayrıca o ümide giden yolda da yılmamak, çalışmak gerekti... Tanrı başka türlü dilekleri kabul etmezdi. Tanrı "Tedbirini al, takdirini bana bırak." derdi...

Dışarıya, iyice karanlık çökmüştü.

*
* *

Belki de bir tesadüf sonucu Şeref Efendi, ilk gidişinde Molla'yı konağında buldu. Yanında yaranı Mahir Efendi de vardı.

Selamlıkta karşılıklı oturdukları zaman Molla Efendi,

- Bu ziyaretinizi neye borçluyum? diye sordu.

- Vallahi Molla hazretleri, gönlüm size bir hediye vermek istedi. Onun için geldim, lütfen kabul edin!

- Hediye mi? Niçin?

- Niçini olur mu? Rakım'ı seversiniz, buyurun...

Şeref Efendi yanına bıraktığı Rakım'ın "Bismillah"ını alıp Molla Efendi'ye verdi...

- Allah Allah! Anlayamıyorum, neden gerek gördünüz? Pekâlâ! Rakım kabul edilmez mi?

Molla Efendi bakıyor, imzayı okuyor, çerçeveyi okşuyordu. Sonra el çırptı, gelen uşağa:

- Götür bunu, dedi, misafirlerimiz gidince uygun bir yere asarız!...

Hâlâ hayret ediyordu, başını sallıyordu, fakat bir türlü anlayamıyordu. Yine de memnundu, gülümsüyordu:

- Olamaz efendim! Karşılığında ne istiyorsunuz benden?

- Hiçbir şey! Fakirhaneyi ziyarete geldiğinizde koleksiyonumu görmek istemiş, sonra da vazgeçmiştiniz! Ben de ufak bir parçasını takdime karar verdim. Kısmet bu günmüş!

- Allah Allah! Peki efendim, pekâlâ efendim. Şimdi şerbetlerimizi içelim!

Yine elini çırptı... Gelen şerbetler dağıtılırken başka bir merakını yenmek için sordu:

- Satın aldığım konağınızın parası ne oldu Şeref Efendi?

- Vallahi efendim. Bir kuruşu bile kalmadı.

- Niçin?
- Fakir, fukaraya dağıttım!
- Niçin diyorum?
- Niçini olur mu? Onlar açken, bizim böyle tok oturmamız içimi sızlatıyordu. Üstelik ömrümüzün sonuna geldik. Ne yapacağız parayı, pulu?
- Yine anlayamıyorum sizi? Ak akça kara gün içindir demişler!
- Ben de aynen böyle düşünüyorum Molla hazretleri!
- Nasıl yani?
- Sözün kısası ak akçayı onların kara günleri için veriyorum. Hata mı yapıyorum acaba?

Mollla Efendi bir süre düşündü. Şeref Efendi, kendisine bir şeyler söylemek istiyordu. Ama Molla bunu açıkça bulup çıkaramıyordu. Derin bir soluk aldıktan sonra başka bir konuya geçmek istercesine sordu:

- Gördün mü senin Mustafa Kemal'inin yaptığını?
- Niçin benim?
- Tutturmuş: "Antlaşma misak-ı millî hudutları tanınmak şartıyla imzalanmalı. Başka türlüsünü tanımayız!" diyor. Al sana misak-ı millî. İşte Yunanlılar bu yüzden 22 Haziran'dan bu yana Anadolu'da ilerliyor. Hadi durdurt da onları, geldiği yere sür bakalım. Sözüm ona Ankara hükümeti, "Türk toprakları parçalanamaz!" deyip durdu! Al sana Türk toprakları! Elde kalan da gidecek. Bağdatlı Hamdi Paşa'nın başkanlığında Rıza Tevfik Bey ile Bern Büyükelçimiz Reşat Halis Bey'den kurulu barış heyetimiz Sevr'de bu antlaşmayı bir an evvel imzalasalar da iş bitse!
- Bitmez sanırım efendim!
- Niçin?
- Buyurduğumuz gibi Ankara kabul etmez ki!
- Yani Mustafa Kemal demek istiyorsun. Kim dinler onları? Durun bakayım! Yoksa!... Ben sizden şüpheleniyorum Şeref Efendi biraderim!
- Bir suçum mu oldu Molla hazretleri?
- Oldu mu bilmem, ama oluyor!
- Acaba Sevr'in şartları nedir? Sorabilir miyim?
- İmzalanınca hep beraber göreceğiz Şeref Efendi biraderim...
- Pekâlâ! Ben izninizi isteyeyim Molla hazretleri!

- Gidecek misiniz? Hemen mi? Olmaz! Birazdan Behiç Bey de gelir. Konuşmalarımız tatlılaşır. Ne de olsa akraba sayılırsınız Behiç Bey'le...

- Sayılırdık!... O beni sevmez...

Sustular... Şeref Efendi sakindi. Hâlbuki mizacının aksine Molla Efendi hırçın görünüyordu. Salondaki üçüncü kişi Mahir Efendi ise susmayı uygun bulmuş olmalı ki, sadece konuşulanları dinliyordu.

- Kuzum, Şeref Efendi biraderim! Siz daha ne kadar zaman bağ evinde kalacaksınız?

- Vallahi Molla Efendi hazretleri! Başka yerim yok! Bir emr-i hak vaki olana kadar orada kalacağım.

- Yalı ne oldu? Sahi onu da satmıştınız! Neden?

- Arzettim ya efendim.

- Olmaz böyle şey! Aklım almıyor. "Siz Anadolu hesabına çalışıyorsunuz!" diyeceğim, diyeceğim ama bir türlü dilim varmıyor.

- Varsın efendim, ne çıkar? Siz böyle olmamı istediğiniz sürece ben nasıl "Hayır!" diyebilirim?

Şimdi Şeref Efendi, Molla'yı ezmeye başlamıştı. Salon da gittikçe soğuyordu. Behiç Bey'in gelmesi birden bu soğukluğu durdurdu, hatta biraz da giderdi:

- Buyurun Behiç Beyefendi kardeşim!

Behiç Bey salondakileri selamladı, otururken de Şeref Efendi'ye sordu:

- Kızım nasıl? Son zamanlarda hiç haber alamadım.

- İyidir hamdolsun! Öyle sanıyorum ki, doğum sizin devlethanede olacak.

- Ya! Pekâlâ! Doğrusunu söylemek gerekirse kızımın hatırı olmasa bu teklifi kabul etmezdim. Biliyorsunuz, aramızda çocuklarımızın dışında hiç bir yakınlık yok!

- Evet, hiç bir yakınlığımız yok! Hâlbuki gerek sizinle, gerekse Molla hazretleriyle sonuna kadar dost geçinmek isterdim... Olmuyor demek ki...

- Bir şartla olur. Bizim partimize girin, yani "Hürriyet ve İtilaf" partili olun. Sarayla yakınlık kurun. Damat Ferit Paşa hazretlerini ziyaret edin. O zaman size karşı duyduğumuz sevgi de, saygı da artar! Öyle değil mi Molla hazretleri?

- Evet, aynen öyle Behiç Bey kardeşim!

- Partili olmak, padişahın yanında bulunmak da sevaptır. Hatta... Neyse...

Behiç Bey sustu, sözü Molla Efendi'ye bırakmak istemişti. Molla Efendi anladı bunu. Sonunu tamamladı:

- Eski teklifimiz hâlâ geçerlidir. Padişahımıza arz ederiz, kabinede bile yeriniz vardır.

- Aman efendim, nasıl olur? Ben fakir bir kulunu-zum.

- Zarar yok, yeniden zenginleşirsiniz. Herkesin, "Şeref Efendi de Hürriyetçi olmuş!" demesi yeter...

- Beni minnettar kılıyorsunuz efendim. Ziyaretimin sebebi sadece hatırınızı sormak, şifalar dilemekti. Asla başka bir düşüncem yoktur.

Karşılıklı oyun oynuyorlardı. Yalnız Molla Efendi'nin şüpheleri biraz kaybolmuşa benziyordu.

- Bir ricamız daha var

- Buyurun Molla hazretleri.

- Bag evine ziyaretçi kabul etmeyin!

- Başüstüne! Yalnız gelene de "Git" diyemem. Tanrının selamıyla gelirler! Takdir buyurursunuz değil mi?

- Orası doğru. Bir çaresini bulun! Kimsenin huzurunu kaçırmayın!

- Çalışacağım efendim!

- Anlaştık demek?

- Anlaştık Molla hazretleri.

Konuşma bitmişti, şerbetler de içilmişti. Bilinemez, Şeref Efendi amacına erişmiş miydi? Yalnız Molla Efendi, biraz olsun rahatlamıştı. Anladığı kadarıyla şimdilik Şeref Efendi'den bir tehlike gelmeyecekti Üstelik bu adam bunamış görünüyordu. Varını yoğunu dağıtıyordu. İlerde Molla Efendi'ye belki daha büyük paylar düşerdi

Şeref Efendi çıkarken,

- Haklılar efendim, dedi. Yenilmeseydik... Galip gelenler dilediğini yaptırır. Hak güçlüden yanadır. Değil mi efendim?

*
* *

Şeref Efendi bahçede otururken Ragıp'a "Dinle beni" dedi Sana Münif Paşa'nın bir şiirini okuyacağım!" sonra Münif Paşa'nın yazdığı bu şiiri ezbere okudu:

"Üç tuğlu vezir olurdu evvel,
Üç tüylüsü oldu şimdi peyda.
Bir tuğ ile bir tüyü kıyas et
Devlet ne idi, ne oldu hâlâ?"

Sustu, ilk defa gülümsedi, Ragıp'a baktı, sözünü şöyle tamamladı:

- Şimdi tüylüsü bile yok. Ferit Paşa'yı düşün, yeter. Belki de ihanet etmiyor bu adamlar. Böyle düşünüyorlar, böyle olması gerektiğine inanıyorlar. Bizim de buna aklımız ermiyor.

Köpekler havlayınca ayağa kalktı.

- Kim acaba? diye sordu. İçeri geçelim mi?

Gelen Yarbay Sıtkı Bey'di. Şeref Efendi'nin elini öptü. Ragıp da yarbayın elini öptü. Şeref Efendi seslendi:

- Kızım Nur! Bakar mısın biraz bize?

İsmail gözüktü.

- Ne istiyorsun baba? diye sordu.

- Nur'u çağırdım evladım. Örtünmeye gerek yok. Buradakiler yabancı değil!

İsmail içeri girerken Nur göründü. Başını örtmüştü, çok üzgün görünüyordu. Yarbay Sıtkı'ya,

- Sefa geldiniz, dedi.

- Niye üzgünsün bu kadar kızım?

- Hiç bir şeyim yok baba!

- Otursana yanımızda biraz!

- Mutfakta işim var baba!

- Pekâlâ, öyleyse bize soğuk birşeyler getir.

- Emredersiniz baba!

Nur dönüp içeri girdi. Çardağın altı serin oluyordu. Yarbay da bir bahçe sandalyesine ilişmişti:

- Size anlatacaklarım var, dedi...

- Hayırdır inşallah oğlum.

- Ermeni Patriği Zaven Efendi, insaf tanımıyor!

- Yine ne yapmış?

- Boğazlayan Kaymakamı Kemal Bey'in idamını isteyen o imiş. Tanzim ettiği listeleri sadrazama gönderip bir çok vatanseverin ölümüne, en azından tutuklanmasına sebep oluyormuş. Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey de bunlar arasındaymış. Ona göre bütün Türkler Ermenileri katletmeye hazırmış!

Şeref Efendi bağırdı,

- Asla! Biz kimseyi öldürmeyiz. Hele Ermenileri hiç öldürmeyiz! Neden öldürelim? Ermeniler kültürümüzü benimsemişlerdir. Birçok Ermeni dostumuzla hâlâ selamlaşır, konuşuruz. Biz Ermeni, Türk diye asla bir ayırım yapmayız. İçlerinde öyleleri var ki, kendisine daima teşekkür borçluyuz! Sen de böyle düşünmüyor musun Sıtkı Bey oğlum?

- Elbette baba! Patrik Zaven Efendi, çok büyük hata yapıyor. Bizimkiler okşayalım diyorlar.

- Hayır! Zorbalık yok! Elbet günün birinde, parayla satın alınmamışsa, başka menfaatlerin peşinde değilse hatasını anlayacaktır.

- Öyleyse şu dört masum çocuğu kaçıralım. Lütfen izin verin.

- Ah! Zaven Efendi! Kabil olsa da konuşsam onunla! Hatasını yüzüne vursam. İthamlarının boş olduğunu is-patlasam.

Nur, elinde tepsiyle gelince Şeref Efendi kızına baktı. Güzeldi, bahtsızdı kız!

- Buyurun efendim!

Nur evvela, tepsideki karadut şerbetini Sıtkı Bey'e uzatmıştı. Yarbay bardağı alırken,

- Teşekkür ederim, dedi! Aziz arkadaşımın ruhu şad olsun!

- Kimin efendim?

- Rahmetli eşinizin! Onun gibi bir yiğit dünya yüzüne kolay kolay gelemez. Vakitsiz gidip, bizleri üzüntülere boğdu.

- Beni de öyle efendim! Yaramı tazelediniz.

Şeref Efendi, şimdi hata yaptığını anlıyordu. Cesareti, ürkekliğe, hatta pişmanlığa dönüşmeye başlamıştı... Farkında olmadan hırçın konuştu;

- Beni üzdünüz! Bu duyguyu böylesine neden ortaya döküverdiniz? Onun artık aramızdan uzaklaşması gerek. Beraber yaşayamayız. Birçok şeyler gibi unutmalıyız. Öyle değil mi Ragıp Efendi oğlum?

- Haklısınız efendim! Unutmak gerek!

- Damadımı ben de çok severdim. Ölümü hâlâ gözlerimin önündedir. Ayrıca bana aczimi hatırlatır. Hatta korkaklığımı... Fakat beni nankörlükle suçlamayın! Ayrıca Ragıp Efendi oğlumun dediği gibi, unutmak zorunda olduğumuza da inanıyorum! Şimdi kendi kendime soruyorum: Acaba ikinizi bu çardak altında konuşturmam doğru değil miydi? Söyle bana Nur!

- Bilemeyeceğim baba!... Beni bağışlayın efendim!

Nur şerbet tepsisini bahçe masasının üzerine bırakıp koşarak içeri girdi. O zaman etraf sanki birden kararadı. Çardak altında oturanlar üşüdüler...

Yarbay Sıtkı şerbeti içerken eli titriyordu. Ragıp ve Şeref Efendi, bardaklarına el bile atmamışlardı. Yine de kendini toparlayan Şeref Efendi oldu.

- Çocukluk mu desem, kadınlık mı desem bilmem? Nur'un yaptığını hoş karşılayın Sıtkı Bey oğlum! Biliyor musunuz biz Ragıp Efendi'yle büsbütün yalnız kalacağız. Gelinim ve oğlum yarın Behiç Beylere gidiyor. Doğum var. Hayırlısı diyelim.

- Evet hayırlı olsun baba!

- İçsene şerbetini.

- Siz niye içmiyorsunuz?

- Bilmem, birden canım istemedi... Şey!... Maçka Silahhanesinde bütün kuvve ne kadarmış? Öğrendiniz mi acaba?

- Evet baba!

Yarbay Sıtkı Bey bardağı masaya koydu, cebinden dörde katlanmış bir kâğıt çıkardı, okumaya başladı:

"11.000 kadar Alman modeli tüfek
4.000 kadar muaddel martin tüfeği
11.600 kadar Rus tüfeği
1.200 adet vrandel tüfeği
28.000 civarında kasatura
1.000 civarında makineli tüfek
1.500 dürbün
4.000 kürek
1.800 talim fişeği
1 top
900 sahra telefonu."

Şeref Efendi şaşırdı,

- Bunların ne kadarı gönderildi? diye sordu.

- Epey bir kısmı. Diğer örgütler de kaçırıyor. Sadık Reis onlara da yardım ediyor.

- Ne demeli bu adama, ne demeli? Rüstem Ağa nasıl?

- Sadık Reis'i göremediği için üzgün. O da reisi bir evladı gibi seviyor!...

- Biraz paramız var. Ragıp Efendi epeyce mal sattı. Veznedar Şahap Bey'i gönder de teslim edelim.

Durdu, düşündü... Sonra hiç yeri yokken şaka yaparcasına sözlerini şöyle tamamladı:

- Biliyor musun evlat? Artık elimizi yüzümüzü kendimiz yıkıyoruz. Ragıp Efendi oğlum bana iyi bir ders verdi. Gözümü açtı doğrusu. Telgraf çalışırken kızlar ut çalıp şarkı da söylemiyorlar.

Acaba Molla Efendi'nin dediği gibi "Bunuyor muydu?" Bu lafların sırası mıydı şimdi? Hayır, Şeref Efendi bunamıyordu, hata yaptığı zaman, gönlünün dileğini yerine getirmediği anlarda suçunu örtmek istercesine başka laflar karıştırırdı konuşmalarının arasına, şimdi de öyle yapmıştı. Ragıp onu yarbaydan fazla anlıyordu. Nitekim bu yüzden sordu:

- Efendim yarbayımın bir arzusuna "Evet" demediniz, neden?

- Neymiş o?

- Bahçıvanın çocuklarını kaçırmak için izin vermeyecek misiniz?

- Hayır!

- Neden olduğunu sorabilir miyiz?

- Kan dökülür! Birçok dostumuzun kimliği meydana çıkar! Başarılı olsa bile ertesi gün Paşazade'nin konağına gelirler. Çocukları ararlar, akla gelmedik olaylar olur. Kolay değil!

- Dört masum yavrunun din değiştirmesine, kişiliklerini kaybetmesine, propaganda aracı olmalarına göz mü yumacaksınız? Bana kalırsa onları kurtarmakta geciktik bile.

Şeref Efendi ayağa kalktı. Tesbihini aradı, bulamadı. İçeri girmek istedi. Vazgeçip sordu:

- Ankara'ya bildirecek mesajın var mı Sıtkı Bey oğlum?

- Evet efendim!

- Pekâlâ! Allah kahretsin. Kaçırın bakalım çocukları! Yalnız Sadık Reis'i bu işe karıştırmayın.

- Sadık Reis'siz olmaz baba! İzin ver...

- İyi düşünün, iyi planlayın!

Şeref Efendi geri döndü, arkasına bakmadan, bu sefer içeri girdi...

Her ikisi, Ragıp'la Sıtkı Bey bir süre çardağın altında konuşmadan oturdular.

*

* *

10 Ağustos 1920'de Paris yakınlarında Sevr kasabasında antlaşma imzalandı. Bu, Türk milletinin bir nevi idam fermanıydı.

Ankara, "Hayır!" diye bağırdı... İstanbul büyük bir üzüntüyle âdeta kabuğuna çekildi ve Yunanlılar 29 Ağustos 1920'de Uşak'ı işgal ettiler.

O gün yine bağ evinde Sevr'in şartları yazılı kâğıdı cebinden çıkaran Şeref Efendi'nin gözleri yaşlıydı... Ne yapılması gerekti, ne yapılmıştı? Bilemiyor, aydınlığa çı-kamıyordu... Her defasında böyle oluyordu, her okuyuşunda yıkılıyordu. Yine de inat edercesine Sevr'in şartlarını yeniden okudu:

1 — Rumeli'nde İstanbul ve sınırlarının dışındaki yerler Yunanlıların olacak...

2 — Güney sınırı, Mardin, Urfa ve Antep'in kuzeyinden geçecek.

3 — Doğuda bir Ermeni devleti kurulacak. Bunun sınırını Amerika Cumhurbaşkanı Wilson tayin edecek.

4 — Silifke, Ulukışla, Niğde, Aksaray, Alaşehir, Afyon, Tavşanlı, Balıkesir İtalyan nüfuz bölgesi olacak.

5 — Diyarıbekir, Harput, Sivas Fransız nüfuz bölgesi olacak.

6 — Bu antlaşmaya uyulursa İstanbul şartlı olarak Türklerin elinde kalacak.

7 — Boğazlar bir komisyonun yönetimine girecek.

8 — Doğudaki Kürtler bir devlet kurmak isterlerse Türkler buna engel olmayacak.

9 — İzmir, Kırkağaç, Akhisar, Ödemiş, Tire, Söke resmen Osmanlı hâkimiyeti altında kalacak, fakat Osmanlı devleti buralardaki hâkimiyetinin yürütülmesini Yunanistan'a bırakacak.

10 — Herhangi bir Osmanlı vatandaşı hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmadan İtilaf Devletlerinin uyruğuna girebilecek.

11 — Türkler ancak padişahın muhafızı olarak 700, Jandarma olarak 35.000 ve Jandarmayı desteklemek için 15.000 kişilik bir kuvvet bulunduracak.

12 — Savaş gemileri İtilaf Devletlerine teslim edilecek.

13 — Malî durumu bir komisyon kontrol altında tutacak.

Şeref Efendi kâğıttan başını kaldırdı, Ragıp'ın yüzüne baktı, haykırdı:

- Hayır! Yüz kere, bin kere hayır! Kim kabul eder bunları? Böyle bir antlaşma imzalanır mı?

Boğazı kurumuştu. Bir bardak su içti. Sonra yorulmuşçasına, kendini divana bıraktı:

- Torunumun da doğumu gecikiyor, diye fısıldadı. Bedbaht yavrular. Zavallı çocuklar! Bu kuşağa ne hazırlıyoruz biz? Bir yığın gözyaşı... Suç kimde?

Dirilmiş gibi tekrar ayağa kalktı, söylendi:

— Suç hepimizde!... Padişahta, sadrazamda, zenginde, fakirinde, okumuşunda, okumamışında... Uyuttular bizi! Kendimizi kendimize göstermediler. Onlar dev adımlarla ilerlerken, biz gözlerimizi kapadık! Körlüğü uygun bulduk. Görürsek ürkeceğimize, dehşete kapılacağımıza inandık. Bak şu felakete! Ya torunumu da Ermeni çocuğudur diye götürürlerse ne yaparız?

Birkaç yudum su daha içti. Elindeki tesbihi fırlattı, dolaşmaya başladı.

Ragıp, Şeref Efendi'yi hiç bu halde görmemişti. Karşısında kafese kapatılmış yaşlı bir aslan vardı sanki. Kafesin kapısını açarsa, dışarı fırlayacak, önüne geleni paralayacaktı...

Ragıp onu yatıştırabilmek için,

- Dinleyiniz efendim, dedi, telgraf çalışmaya başladı! İnanın Ankara'dan hayırlı haberler gelecek.

Şeref Efendi durdu ve dinledi... Tik-taklar devam ediyordu. Makinenin başında Telgrafçı Asım Bey vardı.

Şimdi Nurten Hanım yukarı çıkıp yanlarına gelmişti.

- Beyciğim, diyordu, dinleniniz... Üzülmeyiniz! Her daim varlığını hissettiğimiz Ulu Tanrımız bizleri kimseye esir etmeyecektir. Siz de böyle düşünmüyor musunuz?

- Evet, öyle düşünüyorum! Yine de yetmiyor! Ben acizim! Bataklığa gömülmüş gibiyim. Çırpınıyorum! Tanrımız ise çırpınanları affetmez! Darülfünunda yıllarca masal anlatmışım! Sonra padişaha sadakat. Daha sonra devletlü sadrazama saygı ve itaat... Nihayet küsmek ve inzivaya çekilmek! Şimdi de çırpınmak... Ne yapmışım? Hiç! İşte bu yüzden Tanrı beni affetmez. Kurtulursak, çırpınmayanların, ne yaptığını bilenlerin yüzü suyu hürmetine olacak bu...

- Bırakıyor musunuz bu savaşı yoksa beyciğim?

- Asla, kim demiş? Dinleyin. Çok dokunuyor bu ses bana.

Şimdi de Şeref Efendi aşağıda kızının geceye seslenir-cesine söylediği, merdivenleri aşarak yukarıya kadar uzanan türküsünü, susan telgraf sesleri yerine dinlemeye çalışıyordu.

Telgrafçı Asım Bey'in karşısında durduğunu görünce sadece,

- Biliyorum, dedi, hiç de hoş haber getirmedin bize.

- Evet efendim! Doğuda Ermeni taarruzu başlamış! Saldırıyorlarmış!

Şeref Efendi oturdu... Uzun bir yoldan koşarak gelmiş gibi nefes nefese kalmıştı.

- Sen de bildir, dedi, bir gemi daha yakında yola çıkacak. Emirlerini bekliyoruz! Maçka silahhanesi boşalacak...

Sonra Ragıp'a döndü,

- Evladım, diye seslendi. Yarın sabah Ali Üsküdarî ile Mustafa Nakşî Efendilerin ciltlediği iki yazma eser satışa gidecek. Davut Efendi ne verirse al, hiç pazarlığa kalkışma!

- Peki efendim!

O gece 24 Eylülü 25 Eylül 1920'ye bağlayacak olan geceydi. Asım Bey Şeref Efendi'nin söylediklerini bildirmek üzere yine aşağıya inmişti.

İşte telgrafın tik-takları yeniden başlamıştı. Nur kız türküsünü kesmişti. Şimdi köpekler de havlar olmuştu. Bu, havlamadan ziyade bir sevinç hırıltısıydı.

Bu sefer Şeref Efendi, oğlu İsmail'i karşısında görünce,

- Evet, dedi, sen de mi kötü haber getirdin oğlum?

- Hayır baba! Bir torununuz oldu.

- Kız mı, erkek mi?

- Kız! Lütfen adını siz koyun!

- Ben mi? Peki! Nurhayat olsun! Dua edelim! Allahım ona karanlık yüzü göstermesin! Hiç bir güç onu bizden koparıp başka yerlere götürmesin.

İsmail hem babasının, hem annesinin elini öptü. Nur Hanım ise ağlıyordu. Bu bir sevinç gözyaşı mıydı? Yoksa üzüntüden mi kaynaklanmıştı? Bilinemiyordu...

-XXIV-
KASAP ŞARL

KARANLIK bir geceydi... Uzaktan uzağa düdük sesleri geliyordu. Dalgaların hışırtısı katre katre yayılıyordu etrafa...

Ragıp duvarın dibine çökmüştü, elinde tüfeğiyle nöbetteydi. Biraz ilerisindeki Mustafa'yla Kahveci Veli'nin karartılarını ancak seçebiliyordu. Onlar Ragıp'tan önce gelmişlerdi buraya. Şimdi Sadık Reis'i bekliyorlardı.

Bahçe duvarı, bir kale bedeni kadar sağlam ve oldukça yüksekti.

Baskın yapmakta bir hayli gecikmişlerdi. Çünkü Şeref Efendi evvela "Pekiyi" demişse de sonra vazgeçmişti. Nihayet, yeniden razı olmuştu. Bahçıvanın çocukları bu manastır gibi yerdeydiler. İşgal kuvvetleri burasını misafirhane olarak kullanıyordu.

Mustafa sürünerek Ragıp'ın yanına sokuldu:

- Ermenileri sonunda Kâzım Karabekir Paşamız, Kemal Paşamızın emriyle doğuda tepelemiş değil mi Kumandanım? diye sordu.

- Şimdi bunun sırası mı Mustafa?

- Biz Müslümanı yeniden Müslüman yapacağımıza göre aklıma geliverdi.

- Şunu bil ki, bizim Ermenilere bir düşmanlığımız yok. Doğuda onlar saldırmıştı, Karabekir Paşa karşı koydu, geldikleri yere gönderdi. Nihayet antlaşma yapıldı, hepsi bu kadar. Bir daha Ermeni lafını ağzına alma.

Aralık ayının ortalarıydı. Rüzgâr soğukla birlikte bir yapışkanlığı da beraberinde getiriyordu...

- Sadık Reis gecikti kumandanım!

- Neredeyse gelir! Sen Veli'nin yanına git. Sakın konuşma...

- Emredersin kumandanım!

Mustafa geldiği gibi sürünerek uzaklaştı. O zaman Ragıp, Şeref Efendi'nin bir sözünü tekrarladı. "Kan dökülecek, kan dökülecek!"

Kim olursa olsun, mecbur kalmadıkça kan dökmek istemiyorlardı. Halide Edip Hanım bile Sultanahmet mitinginde, "Milletler bizim dostumuz, hükümetler düşmanımız!" dememiş miydi? Yahut buna yakın bir söz söylemişti... İnsanların hiç günahı yoktu. Politikacılar, çıkarcılar birçok kişiyi oyuncak yapmış, birçok kişiyi kandırmıştı. Bu gerçeği görmek, göstermek gerekti. Şeref Efendi de böyle düşünüyor, düşünmekte devam ediyordu. Boy boy dört yavruyu yuvalarından zorla alıp götürmek, kokuşmuş bir davanın sözüm ona bir delili oluyordu. Hiç kimse çıkıp da "Bir de çocuklar konuşsun!" demiyordu. Sadece Avrupa basını, zorla Türk yaptırılan çocukların özgürlüğünden bahsediyor, onları Türk yapanların elinden kurtaranlara teşekkür ediyorlardı... Esasında bu davranış bir politikanın ürünüydü. Türk bir de bu yüzden çökertilecek, gelip çökertilenin üzerine oturacaklardı.

Ragıp bir ayak sesi duyunca tüfeğini doğrulttu. Heyecanla seslendi:

- Kim o?

Birisi,

- Duvar! diye cevap verdi. O geceki parolaları "duvar"dı.

Gelen Sadık Reis'ti. Yanında dört kişi daha vardı:

- Biz geldik efendi. Yarbayım ilerde bekliyor. Hemen başlayalım.

- Başlayalım.

- Ben omuz vereceğim. Mustafa duvara tırmanacak. Sonra aşağıya atlayıp bahçe kapısını açacak. Hep beraber içeri dalacağız. Siz burada Veli'yle çevreyi kollayacaksınız. Yarbayım da ilerde bir şey olursa ıslık çalacak.

- Pekâlâ. Yalnız Veli de Mustafa'yla beraber bahçeye atlasın. İki kişi daha emin olur.

- Uygundur. Yanımdaki Manok Efendi, çocukların yerini gösterecek bize...

Daha fazla konuşmadılar. Sadece karanlığın verdiği imkân dâhilinde bakıştılar birbirlerine.

Sadık Reis yine aba ceketini giymişti. Belinde kuşağı vardı. Fesi kalıpsızdı. Yalnız bıyıkları dudaklarının üzerine düşmüyordu.

- Niye bunları giydin Sadık Reis?

- Dönüşte çıkartacağım efendi! Oyalanmayalım!

Sonra Sadık Reis seslendi:

- Mustafa, Veli! Gelin benim yanıma!

Mustafa'yla Veli âdeta sürünerek geldiler. Sadık Reis anlattı.

- Size omuz vereceğim, duvara çıkacaksınız, sonra aşağıya atlayıp bahçe kapısını açacaksınız, gürültü etmek yok.

- Emredersin reis!

Sadık Reis Mustafa'yı bir bohça gibi yerden aldı, omu-zuna oturttu. Sonra ellerinin üzerinde havaya kaldırdı,

- Tutun! dedi.

- Tutundum reis!

- Çek kendini yukarıya.

- Çalışıyorum reis!

- Çıktın mı?

- Evet!

- Sarkınıp atla aşağıya, Veli'yi bekle.

Veli de tırmandı... Bir süre derin bir sessizlik oldu. Rüzgâr sanki pusuya yatmış gibi sustu. Kimden yana olacağı belli değildi. Bu, özgürlüğün, sözde özgürlüğe karşı savaşıydı.

İçerden hiç ses gelmiyordu, bahçe kapısı da açılmıyordu. O zaman Sadık Reis,

- Ben de tırmanacağım! dedi.

- Hayır reis?

- Niçin efendi?

- Emir böyle, bekleyeceğiz!

- Bir can, bin can kadar değerlidir.

- Daha iyi söyledin ya! Bir can bin cana bedeldir. Sen kapı açılana kadar buradasın.

- Açılmayacak.

- Açılacak! İşte bak!

Rüzgâr yeniden esmeye başlamıştı. Soğuk gittikçe artıyor, ilikleri bile titretiyordu. Nihayet kapı açıldı. Mustafa topallayarak çıktı:

- Ayağıma bir şey oldu, yürüyemedim reisim.

- Veli nerede?

- Kapının arkasında oturuyor. O da soluk alamıyor. Yüzükoyun düştü yere...

- Siz kalın burada! İçeride kimseye rastladınız mı?

- Hayır! İlerde kuvvetli bir ışık yanıyordu. Başka bir şey görmedik.

Mustafa olduğu yere çöktü. O zaman Sadık Reis kendisiyle beraber gelenlere.

- Yürüyün! dedi.

Kapıdan içeri girdiler. Manok onlara yol gösteriyordu. Işığın geldiği yerin aksine yürüyorlardı.

- Niçin ışığın geldiği yere doğru gitmiyoruz?

- Orada değiller ki...

- Neredeler?

- Bahçenin öteki köşesinde... Eski bir sarnıç var. İçinde yatıp kalkıyorlar.

- Ya başka yere gönderilmişlerse?

- Daha bu sabah, sabah duası için gelirlerken gördüm.

- Bahçede köpek yok değil mi?

- Yok. Nöbetçi de bu soğukta dışarı çıkmaz!

Fakat Manok'un dediğinin aksi oldu. Taflanların arasından giderlerken silahlı bir kişi dikiliverdi karşılarına:

- Kimsiniz? Kıpırdamayın.

Manok titremeye başladı. Sanki bastığı yer çökmüş, kendisi derin bir çukura gömülmüştü. Gözlerini kapadı, Allahına sığındı.

Gözlerini açtığı zaman, evvela gördüklerine inanamadı. Sadık Reis nöbetçiyi devirmiş, yürümeye başlamıştı:

- Oyalanma Manok Efendi!

Manok Efendi koştu, yetişti onlara... Sarnıcın yanına geldikleri zaman içerde cılız bir ışığın yanmakta olduğunu gördüler.

Burası sarnıçtan ziyade çok eskilerden kalma, horasanla yapılmış bir su deposu olsa gerekti. Yukarıdan giriliyordu. Ufak bir kısımını pencere yapmışlardı.

Sadık Reis çıktı, kapağı kaldırdı baktı. İçeriye bir asma merdiven sarkıtmışlardı. Cılız bir ışık yanıyordu. Çocuklar battaniyeye sarılmışlar uyuyorlardı. Köşede bir adam, duvara dayanmış oturuyordu.

Sadık Reis vakit kaybetmedi. Ağır vücuduna rağmen ayaklarını aşağıya sarkıttı:

- Ne oluyor? Kimsin?

Adam İngilizce bağırıyordu. Elbette Sadık Reis bunu anlayamazdı. Fakat adamın ayağa kalkmasına vakit kalmadan yere atlamış, karşısına dikilmişti.

- Canın tatlıysa kıpırdama!

Adam da reisin sözlerinden bir şey anlamamakla beraber bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunun farkındaydı. Elini tabancasına attığı anda bileklerine iki el birden yapıştı, sonra havalandığını hissetti. Hepsi bu kadardı... Sırt üstü yere uzanmıştı, reisin bir ayağı gırtlağına dayanmıştı:

- Gelin bağlayın bu adamı.

İki kişi sırayla asma merdivenden aşağıya inmeye başladılar. Biri, Manok'la dışarıda nöbetçi kalmıştı.

Şimdi çocuklar uyanmış, ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Ağlamak istedikleri halde ağlayamıyorlardı.

- Vallahi bir şey yapmadık. Hiç suçumuz yok bizim. Dua edeceğiz, hep dua edeceğiz!

Çocukların annesi ölmüştü. Bahçıvanın ileri yaşlardaki evlatlarıydı bunlar. Annelerinin ölüm haberi gelince, bahçıvan doğuya, köye gidip yavrularını İstanbul'a, paşa konağına getirmişti.

Sadık Reis çocukların önünde diz çöktü. Dudakları titriyordu. Nedendir bilinmez, bir gözü kapalıydı.

- Yavrularım, evlatlarım, korkmayın! Sizi kurtarmaya geldik. Götüreceğiz!

- Babamızı isteriz biz! Babamız nerede?

- Babanız selam söyledi. Kalkın bakayım ayağa! Elbiselerinizle mi uyuyorsunuz?

- Üşüyoruz! Çok üşüyoruz!

Sadık Reis bir tanesini aldı, bağrına bastı. Cılız petrol ışığı da neredeyse sönecekti. Karanlıkta kalırlarsa dışarı çıkmak güç olacaktı.

- Toparlanın! Alın çocukları kucağınıza. Hemen gidiyoruz buradan.

- Reis bu adamı ne yapalım?

- İyice bağladınız mı?

- Evet!

- Kalsın olduğu yerde. Sabah gelip çözerler herhalde... Hadi... Hamdolsun kolay oldu bu iş!

Reis çocuğun birini omuzuna oturttu, birini de kucağına aldı, merdivene doğru yürüdü. Diğer iki adam da birer çocuk kucaklamışlardı.

Dışarı çıktıkları zaman yine karanlık bir geceyle karşılaştılar. Fakat ilerideki büyük binanın ışığı daha fazlalaşmıştı sanki...

- Manok önden yürü! Ses çıkartmayın! Bitiyor...

Yürümeye başladılar. Fakat tedirgindiler. Bu işin bu kadar çabuk bitmemesi gerekti. Nitekim ayak sesleri gelmeye başlayıp kurşunlar vınlayınca tehlikenin büyüklüğünü anladılar.

- Eğilerek yürüyün! Bahçe kapısına doğru!...

Nedense misafirhanenin muhafızları yaklaşamıyorlardı. Sanki onları uzaktan yaylım ateşine tutmakla yetinmek niyetindeydiler.

Sadık Reis bu sefer her iki çocuğu da kucağına almıştı.

- Yavrularım merak etmeyin, diye mırıldanıyordu.

Bahçe kapısına yaklaşmışlardı ki bir ışık parladı, bir gemici feneri sallandı karşılarında ve bir adam bağırdı:

- Dur, sensin o, sensin!... Yakaladım!

Heybetli bir vücut dikilmişti Sadık Reis'in karşısına. Sadık Reis onu pek seçemiyordu ama sezinliyordu. Bu Kasap Şarl olmalıydı. Manok onun arada sırada bu misafirhanede gecelediğini söylemişti. Fakat ne vakit gelip ne vakit gittiği pek beli değildi.

Sadık Reis çocukları yere bıraktı. Çocuklar hemen ayaklarına sarıldılar...

- Öldürecekler bizi, öldürecekler!... Babacığım yetiş!

Çocuklar böyle inlerken, Kasap Şarl büsbütün homurdanıyordu.

- Sensin o, sensin! Nihayet buldum! Geberteceğim!

Silah sesleri kesilmişti. Kasap Şarl büsbütün yaklaşıyordu. Arkasında iki kişi daha vardı...

Sadık Reis kıpırdayamadı. Bir adım atarsa çocukları çiğneyecekti. O anda bir köprünün ortasında olduğunu anlıyordu. Köprü sallanıyordu. Neredeyse çökecekti. Fakat o ne ileri, ne de geri gidebiliyordu...

Kasap Şarl elindeki gemici fenerini yere bırakıp Sadık Reis'in üzerine atılmak istedi... O zaman bir kurşun sekti üzerinden. Yere yatmakta biraz geç kalsaydı, ikinci kurşun Kasap Şarl'ın göğsünü delerdi.

Ragıp bahçe kapısının önündeydi, ateş eden oydu.

Hepsi yere yatmıştı... Geleceği bekliyorlardı.

- Hadi durmayın, kalkın!

Ragıp bağırıyordu. Beş kişi, üçünün kucağında çocuklarla hemen ayağa kalkıp dışarıya fırladılar.

Yaylım ateşi yeniden başlarken, Ragıp hedef seçmeden tetiği birkaç kere daha çekti,

- Gidiyoruz! diye haykırdı.

Sonra Mustafa'yı sırtına aldı, Veli'yi Sadık Reis'in adamlarından birine verdi, koşmaya başladılar.

- Efendi, hayatımı kurtardın! Unutmam!

- Sadık Reis! Çocuklar ayrı ayrı evlere götürülecek. Bir süre babalarını görmeyecekler. Emir böyle! Dağılalım!

- Dağılalım efendi!...

Gece büsbütün kararmıştı sanki... Yollar eğri böğrüydü. Karşıdan Yarbay Sıtkı Bey'in karartısı görünüyordu.

*
* *

O sabah Paşazade'nin konağını bastılar... Kasap Şarl bağırıyordu. Tercüman onun söylediklerini hiddetle Türkçeye çeviriyordu:

- Çocuklar nerede, canavar nerede?

İki gece evvel konakta gizlenen dört subay Şevket'in tamir edilen sandalıyla açıktaki bir takaya bindirilmiş, Zerafet'in hazırladığı çamaşırlar da aynı takaya taşınmıştı. Bu suretle konakta gizlenecek hiç bir şey kalmamıştı.

Şimdi konak ve bahçıvanın kulübesi didik didik aranıyordu.

Paşazade ile dadısı korkudan bir kenara sinmişlerdi. Bahçıvan titriyordu. Zerafet'in üç çocuğu ise annelerine sarılmışlar ağlıyorlardı.

Sonunda Kasap Şarl, Zerafet'in karşısına dikildi. Tercüman, sorduklarını Türkçeye çevirmeye başladı:

- Bu çocuklar kimin?

- Benim!

- Bahçıvanın doğudan getirdiği dört çocuk ne oldu?

- Doğudan getirilmiş çocuk yok, bahçıvanın çocukları var, onları da elinden aldılar!

- Nerede onlar şimdi?

- Ne bileyim ben?

- Sen kimsin?

- İhtiyar dadı ile paşa oğluna hizmet etmeye gelen bir komşu. Böylece karnım da doyuyor...

Kasap Şarl yutkunuyordu. Gırtlak kemiği oynuyordu. Çarpılmış burnuyla daha da korkunçlaşmıştı.

Yine bağırdı, tercüman yine Türkçeye çevirdi:

- Sen şu canavarı tanıyor musun?

- Hangi canavarı?

- Adı neydi onun?

- Kimden bahsediyorsun?

- Nereye gizlendi?

- Ne gizlenmesi?

Kasap Şarl gittikçe kızıyordu. Zerafet de öfkeleniyordu. Artık hiç bir şeyden korkmuyordu kadın. Evlatları olmasa Şarl'ın heybetine aldırmaz, üstüne sıçrar, yüzünü tırmalamaya çalışırdı. Sonra ne olursa olurdu.

- Beni dinle, dostça konuşalım! O adamın adını söyle, nerede gizlendiğini bildir, sana ilişmem, üstelik para da veririm!

- Ben bir şey bilmiyorum! Ne dediğini de anlamıyorum.

- Bize silah çeken, kurşun sıkan kimdi? Bunu da bilmiyor musun?

- Hayır!

Zerafet'in yanağına doğru bir tokat indi. Zerafet geri çekildi. Yine de tokat yanağını sıyırdı... Zerafet çocuklarıyla beraber yere yığıldı. Bayılmak üzereydi. Canı yanıyordu. Yanağı şimdiden şişmişti,

- Anlamıyorum! Nereye gidiyor bu herifler? Uçuyorlar mı? Geberteceğim seni karı, geberteceğim. Biliyorsun sen...

Kasap Şarl tepiniyordu.

- Onu kaçırdım elimden! diye bağırıyordu. Onu bulmalıyım, onu ezmeliyim. İstanbul sokakları, eğri büğrü yollar, hep engel oluyor bana. Mösyö Jörj Kallas'a ne diyeceğim?

Şimdi de âdeta sayıklarcasına söyleniyordu. Sonra yukarı çıktı, paşazade ile dadısını sigaya çekti. Sarstı, bir kerevetin üzerine fırlattı onları. Tekrar bahçeye indi, bahçıvanı göğüsledi, yere devirdi. Yine de kimseden istediği şekilde bir cevap alamadı...

- Yakın bu konağı, dedi. Bir fesat yuvası kalksın ortalıktan... Buradakilerin hepsi yansın, hele şu karı...

- Aman efendim! İnsaf edin. Kış günü ne yapar bunlar? Zaten yukardaki illetli adamla dadı denen ölmüş...

- Hepsi gebersin! Bunu ben mi düşüneceğim?

Yanındakiler Şarl'dan daha insaflıydılar. Bir süre direttiler.

- Efendim! Bunların bir şeyden haberleri yok. Anlaşıldığına göre fakir de düşmüşler! Büyüklük sizde kalsın.

- Pekâlâ! Yıkın öyleyse. Kapısını, penceresini indirin aşağıya! Bana o herifi bulun, o canavarı yakalayın! Başka bir şey istemem.

Paşa'nın konağında birkaç pencere, birkaç kapı parçalandı. Hâlâ Zerafet ve çocukları yerde yatıyordu. İhtiyar bahçıvan ise dua ediyordu.

Gelenler giderken, Zerafet doğruldu, arkalarından sadece tükürdü. Bir eli yanağındaydı. Başı dönüyordu.

- Benim de yavrularımı alırlarsa ne yaparım? diye sayıklıyordu.

Yavrular ise hâlâ hıçkırıyordu,

- Anne! Anne!

O geceyi bahçıvanın kulübesinde geçirdiler. Kimse uğramadı semtlerine... Zerafet arada bir, "Veli neredesin?" diye söylendi. İki kişinin cesedi yukarıda olduğu gibi duruyordu.

Her nedense Şevket bile gelmemişti konağa. Ertesi gün Şevket yiyecek getirdi onlara. Sonra oyalanmadan gitmek istedi. Dışarıda kar yağıyordu, tipi vardı... Zerafet bağırdı:

- Dur dedi, hınzırın çocuğu, dur.

- Ne olacak anne?

- Görürsün! Hadi bahçıvanbaşı kıpırda!

- Nereye gidiyoruz kızım?

- Ölü gömeceğiz! Onlar yukarda öyle kalsın mı?

- Ne yapabiliriz kızım?

Zerafet'in bir yanağı hâlâ şişti. Bir eliyle yanağını tu-tuyordu.

- Git imamla muhtara haber ver, gelsinler.

- Bu soğukta mı anne?

- Şimdi pataklarım seni! Oyalanmadan geri dön...

Şevket koştu... Zerafet kulübenin kapısı önüne çıktı.

- Katiller! diye bağırdı...

- Biz ne yapacağız kızım, yavrularım hâlâ gelmeyecek mi?

- Yarbayım kurtarmış olmalı onları! Yarbay demişler ona... Ah Veli neredesin?

Dışarıda kar hâlâ yağıyordu. Zerafet'in çocukları titriyordu. Zerafet ise kendi kendine yemin ediyordu...

- Bu tokat! Bu tokat! Allah'tan ahdim olsun, acısını çıkaracağım.

*
* *

Aralık'ın yirmiyedisinde Ethem Bey ayaklanmış, Garp Cephesi Kumandanı Albay İsmet Bey'e karşı çıkmıştı...

1921 yılı Ocak'ının altısında ise Ankara'dan o gece şu telgrafı aldılar:

"Yunanlılar taarruza geçtiler, İnönü'nde savaş başladı... Türk ordusu İnönü'nde Albay İsmet Bey'in kumandasında düşmana karşı koyuyor. Daha çok silah gönderiniz!"

- Gönderdik! Yolda... Yakında varır inşallah ellerine. Böyle söyleyiniz!

Şeref Efendi ayakta durmaktan yorulmuş gibi oturdu. İlk defa bir sigara sarıp yaktı. Sanki sırasıymış gibi söylendi:

- Torunumu bile göremedim. Hanım gidip görsün bari. Günün birinde nasıl olsa gelirler buraya...

- Elbet gelirler efendim.

Ragıp ne dediğini bilmeden cevap veriyordu. Telgrafçı Asım Bey şaşkın şaşkın bakınıyordu. Şeref Efendi yine söyleniyordu.

- Gördünüz mü Sevr'de imzalanan akitname bir işe yaramadı. Kabul etmedik, "Hayır!" dedik. Şimdi Yunanlılar gözdağı vermek için yine taarruza geçtiler. Buna da "Hayır" diyeceğiz, yeneceğiz onları! Bana katılmıyor musunuz?

- Katılıyoruz efendim.

- Behiç Bey'den de ses seda çıkmadı. Yoksa dağılıyor muyuz?

- Hayır efendim!

- Hiç kimse yok ortalıkta! Yarbay da görünmedi.

- Sizin de bildiğiniz gibi İstanbul baştan aşağı taranıyor. Belki bu eve de gelirler efendim!

Aşağıdan telefon duyulunca Asım Bey hemen gitti... Evvela telefonla konuştu. Sonra telgrafı çalıştırdı. Yukarı çıkınca, kendisine Şeref Efendi'nin merakla baktığını gördü:

- Efendim! Bu evi de yakında arayacaklarmış. Telefondaki Behiç Bey'di.

- Kimden haber almış?

- Galata'da, ondan, dedi. Siz onun kim olduğunu bilirmişsiniz.

- Evet, başka bir şey var mı?

- Silahların yolda olduğu Ankara'ya bildirildi.

- Pekâlâ! Düşünelim biraz. Siz ikiniz hemen gidin bu evden. Ben, kızım ve eşimle yalnız kalırım. Telgrafı, telefonu ve tüfeği kuyuya bırakın, boşluğa... İz kalmasın! Anlaştık mı Ragıp Efendi?

- Evet efendim.

- Git, dolaş... Başka bir yere sığın... Şimdi sokaktakilere pek iliş-miyorlar. Hedef evler oldu...

Daha fazla konuşmak istemiyordu. Fakat kendini yenemedi, konuştu:

- Fazla yardımımız dokunamıyor, yok işte, yok!... Herkes hasta, herkes yaralı ve üzgün. Ben de öyle... Ama direleceğiz. Madem o Ankara'da, madem Mustafa Kemal işin başında, evvela kendimizi yeneceğiz. Hadi gidin artık, oyalanmayın. Beş gün sonra buluşuruz! Haberleşmek yok...

Oturdu, başını ellerinin arasına aldı.

*

* *

Gerçekten bağ evine de geldiler... Kasap Şarl da vardı içlerinde. Gözlerini kan bürümüştü...

Köpekler havlamıştı, Şeref Efendi kızıyla eşini yukarı çıkartmış, koruyuculara, gelenlere yol vermelerini söylemişti.

Şimdi Şarl homurdanıyordu,

- Öldüreceğim o itleri, yolumuzu kestiler.

Şeref Efendi aldırmıyordu. Şeref Efendi sakindi! Sadece,

- Ne istiyorsunuz? diye Şarl'ın anladığı dille sordu.

- Bu evde kimler var?

- Karım, kızım ve ben!

- Bu herifler neyin nesi?

- Hizmetkârlarım.

- Başka kimse yok mu bu evde?

- Oğlumla gelinim de vardı. Şimdi başka bir eve gittiler. Belki yakında gelirler.

- Nereye gittiler?

- Behiç Bey'e, gelinimin babası olur.

- Kim bu Behiç Bey?

- Tanımıyor musunuz?

- Şarl derler bana, Kasap Şarl. Amansızımdır. Benimle doğru dürüst konuş! Kim bu Behiç Bey diyorum sana?

- Tanımıyor musunuz?

- Alay etme ulan benimle, konuş!

- Behiç Bey biraderim "İngiliz Muhipleri Cemiyeti"ne mensuptur. Rahip Doktor Robert Frew ile ahbaplığı vardır. Molla Efendi'yle dostturlar!...

- Öyle mi?

- Öyle...

Kasap Şarl bir an duraladı. Ne yapması gerektiğini kestiremiyordu. Bu herifi dövmeli miydi? Yoksa geri dönüp gitmeli miydi? Yine de,

- Evini arayacağız! dedi.

- Yalnız kitap ve diğer eserlerime zarar vermeyin!

- Kitap da yazar mısın sen?

- Bazen!

Şarl yine homurdandı, "Arayın!" dedi. Aradılar, evvela bahçıvan kulübelerinden başlayıp üst kata kadar çıktılar.

Kadınlar üst kattaydı. Örtünmüşlerdi, fakat korkmuyorlardı.

- Kim bunlar?

- Söyledim ya karımla kızım!

- Açsınlar yüzlerini.

- Niçin?

- Ya erkekse ya kaçağın tekiyse?

Şeref Efendi, "Açınız!" dedi. Kadınlar yüzlerini açtılar.

- Gördün mü?

- Gördüm. Yatak odalarını da arayacağız!

- Arayın! İzine ihtiyacınız yok!

Karyolaların altına varıncaya kadar baktılar. Kasap Şarl gittikçe sabırsızlanıyordu. Belki de onu kötü bir şey yapmaktan alıkoyan Rahip Robert Frew'du.

Behiç Bey denenin İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin kurucusu olan rahiple ilişkisi vardı. Şeref Efendi ise Behiç Bey'le akrabaydı.

- Hadi benden bulmayın, aşağıya inip konuşalım!

- Ne konuşacağız?

- Konuşalım dedim.

Kasap Şarl, Şeref Efendi'yi doğrudan doğruya mutfağa götürdü. Kuyuya baktı, ocağa baktı, sahanları yere bırakıp rafların arkasına baktı. Sonra sordu:

- Ne var bu kuyuda?

- Su!

- Çok şakacısın. Yıkarım ha!

- İnanmazsan in içine bak. Kuyuda ne olur başka?

Kasap Şarl, bir daha eğildi kuyuya. Sanki kokladı. Çıkrığı çalıştırdı, kovayı çıkardı. Sonra:

- Yandaki odaya geçip oturalım, dedi.

- Oturalım!

Oturdular. Soba yanıyordu. Oda sıcaktı. Şarl şapkasını çıkardı, Şeref Efendi'yi derin derin süzdü:

- Adın ne senin? Şeref değil mi?

- Evet!

- Bizim dili nerede öğrendin?

- Okulda...

- Haberin var mı?

- Neden?

- Dört Ermeni çocuğunu Türkler kaçırdı.

- Niçin kaçırsın?

- Hem de kim kaçırdı biliyor musun?

- Hayır!

- O canavar! Burnumu bu hale sokan o vahşi herif! Yakalarsam geberteceğim onu. Gördün mü onları?

- Kimleri?

- Çocuklarla canavarı! İriyarı bir herif, aba ceket giyiyor, belinde kuşağı var. Bıyıkları da şöyle... Bir de bir kadın varmış, adı Feride'ymiş!

- Hiç birini tanımıyorum.

- İyi düşün!

- Tanımıyorum!

- Okşarım sonra seni.

- Nasıl şey o?

- İyi düşün dedim. Bir şey biliyorsan söyle. Kazanırsın. Dostum olursun.

- Bir şey bilmezsem ne söyleyeyim?

- Karınla kızının adı ne?

- Nurten ve Nur!

- Feride değil, değil mi?

- Değil!

- Allah belanı versin.

Kasap Şarl'ın eli havaya kalktı. Sonra nedense vazgeçti. Ayağa fırladı, dışarı çıktı,

- Gelin benimle! Gidiyoruz! diye bağırdı.

Bahçede, korucuların bağladığı köpekler hırlıyordu. Kasap Şarl yine homurdandı.

- Bir gün bu itleri de öldüreceğim!

Sonra geldikleri gibi gittiler...

Şeref Efendi'nin evinde yıkım olmamıştı...

-XXV-
Yüzbaşı Benet

21 Şubat 1921'de yapılan Londra Konferansı, yirmi gün sonra bir sonuca varılmadan dağılmıştı. 26 Şubat 1921'de ise Yunanlılar İnönü'ne ikinci defa saldırmışlardı. Ankara yolunu açmak, Ankara'ya varmak niyetindeydiler.

İnsanlar çelik değildi, elbette yıpranırlar, zaman zaman derin bir karamsarlığa gömülürlerdi.

Ragıp bağ evine dönmüştü.

Şeref Efendi ise ileri yaşına rağmen ayakta durmaya çalışıyor, fakat gittikçe sırtındaki yükün altında ezilmekte olduğunu anlıyordu...

Görmeden özlediği torunu, gelini ve oğlu geri geldikleri zaman bile sırtındaki yükü atamamış, sadece gülümsemişti.

Bir özlem onların gelişiyle belki bitmişti ama, bitmeyen bir yol vardı önünde, bu yol yürümekle tükenmiyordu. Şeref Efendi ayağını sürüyerek gitmekten korkuyordu...

1 Nisan akşamı, Ankara'dan gelen telgraf onları yine de sevindiremedi.

"İkinci İnönü savaşını da kazandık.

Düşman kaçıyor... Bozüyük yanıyor..."

Şeref Efendi,

- Bozüyük yanıyormuş! diye söylendi. Hep yakıyorlar... Torunumu getirin bana, seveceğim onu.

Nurhayat'ı annesi getirdi. Kundağının içinde yalanıyordu. Hiç bir şeyden haberi yoktu. Öyle ki, henüz onun dünyasında, ne geçmiş, ne de gelecek diye bir şey vardı. İnsanlar birbirlerini eziyor, birbirlerini boğazlıyorlarmış, aldırmıyordu!...

Şeref Efendi, okşamak, öpmek istedi yavruyu. Sonra becereme-yeceğini anladı. Ya bir tarafını incitirse ne yapardı? Gözleri sulandı:

- İyi bir ömür sağlayamadıktan sonra neye yarar, diye söylendi. Alın yavruyu benden.

Aşağıda telgraf hâlâ çalışıyordu. Bu sefer İsmail geldi sofaya:

- Baba, dedi, Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği bir telgrafın metnini şimdi bildirdiler. Bütün vilayetlere de ileteceklermiş. İsterseniz okuyayım.

Şeref Efendi başını sallayınca İsmail elindeki kâğıdı okudu:

"Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

İstibdat dünyasının en zalim hücumlarına karşı, yalnız ve şaşkın kalan milletimizin maddî ve manevi bütün kabiliyet ve kuvvetlerini ruhundaki ateşle toplayan ve harekete getiren Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa!

Kahraman askerlerimiz ve subaylarımızla avcı hatlarında omuz omuza vuruşan tümen ve kolordu kumandanları namına takdir ve tebriklerimizi şükranlarımla arz ederim.

Garp Cephesi Kumandanı İsmet"

Şeref Efendinin gözleri parladı. Ve sonra da o gözler buğulandı,

- Gel seni öpeyim oğlum! dedi.

Şeref Efendi torunu yerine oğlunu öptü...

*

* *

Onbir Mayıs günü Yarbay Sıtkı Bey, La Fransez Şirketinin müdürü Hanri Botrele'nin yazıhanesinden çıktığı zaman bir hayli düşünceliydi. Navlun bedelini ödeyememişlerdi. Hanri Botrele ise üzülmemesini, biraz daha bekleyebileceklerini söylüyordu. Hanri Botrele çok iyi bir insandı. Onlara elinden gelen yardım ve kolaylığı yapıyordu.

Buna rağmen Yarbay Sıtkı borçlarını yerine getiremezlerse bir daha, hele bu fiyatta, gemi kiralayamayacaklarını biliyordu. Hanri Botrele'nin de patronları vardı.

Rıhtımda yükünü alıp yolcusunu bekleyen cephane yüklü bir gemi hafifçe sallanıyordu.

Muayene memurları henüz gemideydi. Kaptan onları viskiyle sarhoş etmişti. Şimdi de iki Beyaz Rus kadınını yanlarına götürüyordu:

- İkram, demişti kaptan, keyfinize bakın. Gemimde kaçak mal yok. Hepsi tüccar eşyası... Size dünyanın en güzel kadınlarını getireceğim.

Acaba bu kontrolörler yerine baş kontrolör Jorj Kallas olsaydı, viskiyi de, Beyaz Rus kadınlarını da kabul eder miydi? Gemiyi aramadan böyle bir ticarete yanaşır mıydı?

Yarbay Sıtkı bir gemiye baktı, bir de şallarını yerde sürüyerek yürüyen Rus kadınlarına...

Hemen başını çevirdi. Bu kadınlar midelerini yenememişler, açlığa boyun eğip etlerini satar olmuşlardı. Çünkü onları da Kızıllar yurtlarından kovmuştu. Hâlâ İstanbul sokakları böyle Beyaz Ruslarla doluydu.

Yarbay Sıtkı acıdı onlara, hızlı hızlı yürümeye başladı. Gemici kılığına girmişti. Hafifçe sallanır gibiydi. Biraz vakti vardı, dolaşmak istiyordu.

Karaköy'e geldiği zaman duraladı. Önünden Sadrazam Tevfik Paşa'nın arabası geçiyordu. Sadrazam arabanın içine oturmuş, derin bir düşünceye dalmış gibiydi. Yarbay Sıtkı Bey Sadrazam Tevfik Paşa'yı çok iyi tanırdı. Damat Ferit Paşa gibi İngilizlerin emirlerine boyun eğmemişti. Yine de başarısız kalıyor, bir şey yapamıyor, fakat Ankara'ya karşı cephe de almıyordu.

Üç İngiliz askeri çıktı arabanın karşısına:

- Dur!...

Küskün İstanbul'un küskün sokakları zaten kalabalık değildi. Araba hemen durdu, birkaç kişi uzaktan seyre başladılar olayı, Yarbay da bu birkaç kişinin içindeydi.

- İn aşağıya, kimsin?

Arabanın kapısı açıldı, ihtiyar sadrazam göründü. Yaveri ondan sonra indi.

- Ben Sadrazam Tevfik Paşa! Yol verin geçelim!
- Olmaz, karakola yürü...
- Neden?
- Kimliğini araştıracağız!
- Bir sadrazama bu yapılmaz! Ayıptır!

- Oyalanma, gel peşimizden...

İki tüfek doğrulmuştu sadrazama doğru, birisi de tabancasını çekmişti.

- Efendiler, büyük bir hata yapıyorsunuz! Nereye götüreceksiniz beni?

- Arapyan Hanı'na, yürü dedik!

Gerçekten ihtiyar Sadrazam Tevfik Paşa'yı alıp götürdüler. Sadrazam ne yapması gerektiğini bilmiyordu, çaresizdi o anda. Karşısındakilere anlatamamıştı, zaten anlamak da istemiyorlardı.

Sıtkı Bey'in yanında bir tabanca olsaydı, belki de kendini yenemez, işgalcilere yöneltirdi... Silahlar patlardı orada... Sonu ne olurdu, elbet bilinemezdi. Yine de bu ülkenin bu kadar sahipsiz olmadığını gösterirdi onlara...

Yarbay Sıtkı ağlamamak için parmaklarını ısırdı. Giden sadrazamın arkasından inlercesine baktı.

Tam yarım saat bekledi orada. Vakit geçiyordu, Sıtkı Bey yerinden kıpırdayamıyordu bir türlü.

Sonunda boynu eğik sadrazam, arkasında yaveriyle gözüktü. Büsbütün ufalmış gibiydi. Arabasına zorlukla bindi. Arabanın yanına gelen bir İngiliz, "Çek!" diye bağırdı.

Araba yavaş yavaş uzaklaşmaya başladı. Yarbay onu görmek istemiyordu, başını önüne eğmişti... Şimdi de bir kurşunla göğsünden vurulmuş gibi içi sızlıyordu.

Neden sonra kendine gelebildi. Yine de sendeleyerek yürümeye başladı. Galata'da Yağkapanı'ndaki kahvede Sadık Reis onu bekliyordu.

Kahve iki katlıydı, üst katında buluşacaklardı. Eğer Sadık Reis sabırsızlanıp gitmişse onu bir daha bulması güç olacaktı. Fakat korktuğu başına gelmedi. Sadık Reis alt katta, köşede oturuyordu. Bıyıkları ufalmıştı. Fesi kalıplıydı. Kravat takmıştı... Parmaklarıyla mermer masaya vurarak oyalanıyordu. Elinde tesbihi yoktu.

- Merhaba Reis!

- Merhaba beyim, geç kaldınız, merak ettim.

- Sadrazam Tevfik Paşayı tutukladılar.

- Olamaz!

- Oldu! Yarım saat sonra serbest bıraktılar! Düşün bir kere, ya bizi yakalarlarsa neler yapmazlar?

- Allah bilir. Tasalanma sen bey! Benim de karım, çocuklarım var. Hepsini Allah'a emanet ettim.

Yarbay Sıtkı Sadık Reis'in yanına oturdu. Aklı hâlâ gerilerde, sadrazamdaydı...

- İyi ki sen yoktun orada. Sana Recep Ağa'dan selam getirdim.

- Ne dünyaya kaldık, efendi amcamla dahi görüşemiyorum artık.

- Sabır gerek Sadık!

- Ben emirlere uyarım beyim! Nasıl, para bulabildik mi? Hamallar ve mavnalar hazır. Emredin bir sefer daha yapalım.

- Üzgünüm! Hiç paramız kalmadı. Bu gemiyi bile borçla kaldırıyoruz.

Sadık Reis masaya bir yumruk indirecekti, vazgeçti. Dudaklarının arasından âdeta fısıldadı.

- Öyleyse Kumandan Benet'i kaçıralım! Yani İngiliz yüzbaşısını!

- Ne dedin sen, ne dedin?

- Benet'i, şu caka satıp etrafı haraca kesen adamı ya-kalarız. Para karşılığında geri veririz.

- Olmaz! O adam İngilizlerin en gözde subayıdır. İngiliz kumandanının çok yakınıdır.

- Daha iyi ya işte beyim!

- Bize yakışmaz. Asla!... Öyle umuyorum ki beybaba yine bize para bulacaktır. Recep Ağa da biraz birşeyler topluyor.

- Demek o herif elini kolunu sallaya sallaya istediği gibi dolaşacak. Kroker otelinde keyif sürecek. Bizim Fehmi'yle Fahri'yi otelin mahzenine attırıp bayıltıncaya kadar kırbaçla dövdü. Sonra da sokağa fırlattı. İkisi de mefluç yatıyor. Siz bana yerinden kıpırdama diyorsunuz bey!.. Olmaz bu kadarı...

Kroker Oteli Amerikan Konsolosluğu'nun bitişiğindeki Novotni Oteli'ne çok yakındı.

Yüzbaşı Benet ise İngiliz Siyasi İrtibat subayıydı. İstanbul'da herkes ondan korkar olmuştu. İnsafsızdı, keyif ehliydi, içkiye ve kadına bayılırdı. Hele Türk rakısına hiç dayanamazdı.

Kroker Otelini karargâh yapmıştı. Otelde yatar kalkardı. Baskınlar yapardı. Yakalattıklarını otelin altındaki mahzene tıkar, bayıltıncaya kadar kendi eliyle kırbaçlardı.

Onun bu tutumunu Sıtkı Bey de, Sadık Reis de gayet iyi bilirdi.

Benet, uzun boylu, kırmızı yüzlü, sarışın, oldukça yakışıklı bir adamdı. Parlak çizmeler giyer, elinden kırbacını eksik etmezdi.

Avustralyalı ve Hintli askerler beklerdi Kroker Otelini. Siyasi Şube'nin konuşturmadıklarını Yüzbaşı Benet'e gönderirlerdi. Onlar otelin mahzeninde aç ve susuz günler ve geceler geçirirlerdi. Karanlıkta kalırlar, soğuktan titrerlerdi.

Yüzbaşı Benet ekseriye geceleri Büyükdere'ye gider, içer, eğlenir, oynaşır, sonra Ayazağa yokuşundan, Hacıosman bayırından Maslak yoluyla gece yarısı karargâhına dönerdi... Ajanları onun yanından eksik olmazdı. Yarbay Sıtkı Bey hem Benet'in yaptıklarını, hem de ajanları bilmek için iki adamını görevlendirmişti. Sonunda Fehmi ile Fahri adlı bu iki kardeş yakalanmış, ölesiye dayak yemişlerdi Yüzbaşı Benet'ten. Biraz evvel Sadık Reis'in bahsettiği bunlardı.

Sadık Reis hâlâ kendini yenememiş olacak ki, üzüntüsünü belli edercesine söylendi.

- Madem ki Benet'i kaçırmamızı uygun bulmuyorsunuz, öldürelim diyemeyeceğim, onu bir güzel ıslatalım. Dünya nasılmış anlasın!

- Nasıl yapacaksın bunu?

- İzin verin, gerisi kolay...

- Nasıl dedim? Kroker Otelini mi basacaksın?

- Hayır, gece yarısı Maslak'ta yolunu çevireceğim!

- Uygun bulmam! Bizim amacımız adam dövmek değil reis! Ankara'ya, Kemal Paşa'ya hizmet etmek, bir de dayanışmayı sağlamak.

- Olmuyor ama bey, olmuyor! Kasap Şarl denen o herif de arkamdan etmedik laf bırakmıyormuş. Onun da yolunu çevirtmiyorsunuz bana. Kanıma dokunuyor...

- Reis! Sen bizim emirlerimizi dinlemek zorundasın. Bu davada sen ve ben yok. Hizmet var. Hizmet de kaba kuvvetle olmaz. Yakalanırsan senin yerini kim tutar, senin gibisini nasıl buluruz?

- Küçülüyorum, ufalıyorum bey!

- Hayır büyüyorsun, her geçen gün biraz daha değerleniyorsun. Bunu da aklından çıkarma.

- Öyle olsun bey, dediğin gibi yaparım! Sinerim bir köşeye... Ne yapalım?

Sadık Reis somurttu... Dudaklarının üzerine sarkan bıyıkları olsa onlarla oynardı. Yoktu, sanki kendisini soymuşlar, çırılçıplak yapmışlardı. Tesbihi bile yoktu.

- Ben adam öldürmem, diye söylendi. Bir kere namus uğruna cinayet işledim. Bir kere... Efendi amcam, Recep Ağa, varını yoğunu satıp beni zindanlardan kurtardı. Ona karşı da boynum eğik, sizlere karşı da. Ama bu durum vallahi kanıma dokunuyor... Neyse!... Emredin beyim, şimdi ne yapmam gerek?

- Ayrılalım! Hamalları ve mavnaları durdurt. İki gün sonra yine burada, aynı saatte buluşuruz. İnşallah paramız olur. Yoksa...

- Yapma bey!... Ben her geçen gün vatanımı daha fazla sever oldum. Üzerine bastığım toprak ne kadar de-ğerliymiş meğerse! Şimdi onları başkaları çiğniyor! Ne kadar yazık değil mi?

Kahvecinin getirdiği çayı yarıya kadar içmişti Sadık Reis, tıkanmıştı, gerisini içemiyordu.

Tam bu sırada bir gürültü duyuldu. Kahvenin kapısı ardına kadar açıldı. Yayvan bir ses yayıldı etrafa:

- Kıpırdamayın! Herkes ellerini masanın üzerine koysun! Benet geliyor!

Benet girdi içeriye, yine kamçısı koltuğunun altındaydı. Parlak çizmelerini gıcırdatarak yürüyordu.

Seyretti etrafını Benet, hiddetle... Tercümanı bir kenara itti, kendisi Türkçe bağırdı:

- Duymadınız mı eşekler? Silah aranacak! Herkes ellerini masanın üzerine koysun!

Dört İngiliz askeri, bir Fransız subayı ve bir İtalyan çavuşu dağılmaya başlamıştı etrafa. Kapıda iki Yunanlı duruyordu.

Herkes ellerini masanın üzerine koydu. Yarbay Sıtkı Bey de koydu. Yalnız Sadık Reis'in elleri hâlâ aşağıdaydı...

- Ulan hayvan! Sen niye ellerini kaldırmıyorsun yukarıya? Ne olacak Türk soyu!

- Gel sen kaldır!

- Ne dedin? Kahpe Türk!

- Gel dedim... Yeter be...

Buz gibi bir hava esti kahvede... Yukarı kata çıkan üç İngiliz askeri merdivenin başında durdu. Kahveci, ocağın önünde, başını

yumruklamaya başladı. Fransız subayıyla İtalyan çavuşu sokak kapısına doğru yürüdüler. Müşteriler, farkında olmadan ayağa kalktılar.

- Yakalayın şu hayvanı, sağ isterim!

Yüzbaşı Benet'in kamçısı havada şakladı. Tercümanla İngiliz askeri ileri atıldı. Fakat fazla yürüyemediler...

Sadık Reis oturdukları masanın mermerini havaya kaldırmış ve sonra sanki kuştüyü bir yastık gibi fırlatıvermişti.

Mermer, tercümanla İngiliz askerinin üzerine indi. Onlar devrilirken Yüzbaşı Benet'e çarptılar, onu da düşürdüler...

- Oyalanma bey!... Gel benimle...

- Ne yaptın sen Sadık, ne yaptın?

- Konuşma Bey! Yürü!...

Yarbay Sıtkı Bey'i elinden tutmuş çekiyordu. Kapıda Fransız subayıyla İtalyan çavuşunu da devirdi... İki Yunanlı kaçmaya başladı. Böylece yolları açıldı onların...

Şimdi arkalarından kurşunlar vınlıyordu. Sadık Reis sadece,

- Rahatladım bey, rahatladım! diye söyleniyordu.

Sokaklara saptılar, geri döndüler, yine aynı sokaklara daldılar.

- Ayrılalım bey! Ben eve gideceğim! Aylardan beri ne yaptıklarını bilmediğim karımla iki çocuğumu göreceğim. Seninle iki gün sonra Asmalı Mescit'teki o evde buluşalım. Bu saatlerde...

- Pekâlâ! Güle güle!...

Sadık Reis ne kadar rahatladım derse desin, rahatlayamamıştı. Koşarken bile dişlerini gıcırdatıyordu.

- Döveceğim o herifi, ne olursa olsun döveceğim!... Benet, dikkat et...

Koştu, yavaşladı, hızlı hızlı yürüdü. Ter içinde kalmıştı, karşısına kim çıkmışsa devirmişti. Yüzü kanıyordu, solumaya başlamıştı. Sonunda bir sandala bindi, uzaklaştı...

*

* *

O gece yanında iki kişiyle Sadık Reis, Maslak yolu kenarındaki ağaçlıklara geldiği zaman etraf pek karanlıktı...

Yine rahat değildi, bir şeyler sezinmeye başlamıştı. Hışırtılar duyuyordu. Yalnız değildiler, birileri vardı burada...

İki adamıyla birlikte, gece yarısı, Büyükdere'den dönecek olan Yüzbaşı Benet'in arabasını durduracak, aşağıya çekip ayağının altına alacaktı. Sonu ne olursa olsundu... Plan bu kadar basitti. Her şey bir tarafa "Ne olacak, Türk soyu!" diyebilmişti bu adam! Yine de öldürmeyecekti onu, belki de ömür boyu sakat bırakacaktı.

- Kimsin? Gece vakti ne arıyorsun burada?

Gerilerden, karanlığın içinden, birisi sesleniyordu ona.

Evvela cevap vermek istemedi, adam sualini tekrarlayınca:

- Gel de gör kim olduğumu! dedi.

Etrafta çalılar vardı, ağaç diplerinde gölgeler kıpırdamaya başlamıştı.

Hışırtılar arttı. Birisi sokuldu yanına. Gelen soluyordu, belki de titriyordu. Fısıldadı:

- Sadık Reis, sen misin?

- Benim! Ne olacak?

- Sesinden tanıdım seni, ben Manastırlı Deli Ömer'im!

- Ömer! Hatırladım seni. Ne arıyorsun burada?

- Bizim gruplara etmediğini bırakmıyor bu herif, çok canımıza yaktı.

- Kimden bahsediyorsun?

- Yüzbaşı Benet'ten!

- Ne olmuş ona?

- Bu gece öldüreceğiz! Ya da unutamayacağı bir ders vereceğiz!

- Hangi grup bunlar?

- "Güneş", "Muavenet-i Bahriye" ve "Felah-ı Vatan" grubu... Dokuz kişiyiz, her gruptan üçer kişi var!

- Nasıl yapacaksınız bu işi?

Deli Ömer soluk aldı,

- Oturalım, dedi, daha çok vaktimiz var.

Oturdular. Ömer anlattı:

- Gece yarısı sarhoş döner Benet buradan. Yanında bir iki kadın da bulunur. Arabasına alır kadınları, oteline götürür. Muhafızları da yanındadır. Siyah, büyük bir otomobili vardır onun!

- Biliyorum!

- Şu ağacı kestik. İttik mi devrilir! Arkadaşlar iple tutuyorlar. Otomobilin ışıklarını görünce, itivereceğiz ağacı, yolu kapatacak, biz de kurşun yağmuruna tutacağız!...

- Ya ben ne yapacağım?

- Ne dedin reis? Anlayamadım?

- Ben ne yapacağım diye sordum? Niye geldim buraya sanıyorsun?

- Yoksa sen de mi?

- Evet!

- Nasıl olur! Üç kişisiniz!

- Orasını ben bilirim!

- Aman reis! Kulun olayım ilişme ona! Bizim kısmetimize mani olma! Günlerce çalıştık. Sonra hesap veremeyiz yukarıya! Yalvarırım dokunma, seyret yeter!

Deli Ömer âdeta inliyordu, hatta bir felaketle karşı karşıya kalmış gibi çırpınıyordu.

- Dokunmayacaksın değil mi? Sen hepimize lazımsın! Zaten üç kişiyle olmaz bu iş!

Deli Ömer neredeyse ağlayacaktı. Haftalardan beri içlerinde düğümlenen arzu neredeyse bütünüyle sönecekti... Sadık Reisin elini öptü,

- Kulun olduğum, dedi. Biz beceremezsek sen tamamlarsın.

Gece gittikçe çökmüştü. Dallar hafif hafif sallanıyordu. Yaprakların hışırtısı artmışa benziyordu.

- Farkında mısın Reis, seni arıyorlar? Ama adını bilemiyorlar! Hem Benet, hem Kallas, hem de Kasap Şarl! Bir de bir kadın var, galiba adı Feride'ymiş! Her yerde bu kadının ismini işitiyoruz. Girmedikleri ev kalmadı.

- Başka kimi arıyorlar?

- Birçok kişiyi? Evvela Ragıp diye birini tutturmuşlardı. Şimdi onu unutur oldular. Tophaneli Süleyman da topun ağzında. Nerede o?

- Zavallı Süleyman'cık. Bilemem, belki şehit olmuştur.

- Sizleri Allah korusun! Vazgeçtin değil mi reis, sadece seyredeceksin bizi değil mi?

- Pekâlâ! İşinize bakın!

Sadık Reis'in ağzından kaçıvermişti bu sözler. İstemeden "Evet" demişti. Âdeta acımıştı Deli Ömer'e.

- Ya beceremezseniz? Ya yılanı uyandırırsanız? Sonra elimden kurtulamazsınız!

- Başaracağız!

- Benim aklımdan öldürmek geçmemişti, cinayet istemem!

- Belli olmaz reis! İnşallah ölmez herif! Ne yapalım? Kurşun bu... Seker, başkasına da gider.

Artık konuşmadılar, sustular ve beklediler. Diğer sekiz kişiyi görmemişti Sadık Reis. Fakat onların bir kısmının kesilen ağacı ayakta tutabilmek için çaba sarfettiklerini, bir kısmının da ellerinde silahlarıyla beklediklerini sanıyordu. Zaman hep akıp geçti... Nedense hiç konuşmadılar, heyecanlarını bastırmaya çalışarak zamana bıraktılar kendilerini.

Nihayet aşağıdan gelen bir arabanın farları göründü... Arkasından bir ıslık sesi işitildi. O zaman ağacın gövdesini iplerle sarıp, ağacı ayakta tutmaya çalışanlar ayağa kalkarak, ipleri çektiler. Büyük bir çatırtı oldu. Koca ağaç yol üstüne devrildi. Otomobilin acı fren sesi duyuldu. Işıklar söndü. Akabinde silahlar patlamaya başladı.

Otomobilden çıkan olmamıştı. Fakat onlar da ateş ediyordu. Hem de onlarınki otomatik silahlardı...

Bir aralık silahlar susunca otomobilin içinden acı bir feryat duyuldu. Bu, Benet'in sesi olmalıydı.

- Vurduk onu! Devrildi!

Gerçekten Benet vurulmuş muydu? Bunu sonra anlayacaklardı. Nitekim otomobilin kapısı açılmış, yarı çıplak iki kadın deliler gibi dışarı fırlamıştı. Yerlerde sürünüyorlardı... Yüzbaşı Benet hâlâ görünürlerde yoktu.

Tekrar karşılıklı ateş başladığı zaman bir de bomba patladı.

Otomobilin delik deşik olduğu muhakkaktı. Acı bir barut kokusu yayılmıştı etrafa. Galiba ilerden bir İngiliz devriyesi de geliyordu.

- Gidelim! Bu kadarı yeter! Devriye geliyor.

Şimdi dönüş başlamıştı... Koşuyorlardı. Arkalarından silahlar patlarken bir köye gelmişlerdi. Bu sefer acı acı havlayan köy köpekleri peşlerine düşmüştü.

İleride tuğla harmanları vardı... Tökezliyorlar, dizleri kanıyor, yine de oyalanmadan gidiyorlardı.

Fakat başka bir şey daha olmuştu. Saldıranların uzaklaştıklarını hissedince Yüzbaşı Benet kendini dışarı fırlatmıştı. Yerde kıvranıyordu. Her tarafı kan içindeydi.

- Ayağım, ayağım! diye bağırıyordu.

O zaman ağaçların arasından Sadık Reis çıktı. Yüzbaşısına yardım etmeye çalışan şoförü bir göğüs darbesiyle yere devirdi. Sonra korkuyla kendisine bakan Benet'in yüzüne bir tükürük attı:

- İşte senin haysiyetin bu kadar, dedi.

Ardından yerde kıvranan kadınlara baktı. Birisi Rusça, diğeri Rumca bağırıyordu. Üzüldü, fakat oyalanmadı, iki adamıyla beraber yolun öteki tarafına geçip karanlıkta kayboldu...

Yüzbaşı Benet bundan sonra ölünceye kadar bir ayağından sakat olarak yaşayacaktı...

-XXVI-
Jorj Kallas

Şeref Efendi elindeki paraları oğlu İsmail'e uzattı:

- Götür bunları Veznedar Şahap Bey'e ver.

- Artık satılacak başka eseriniz kalmadı değil mi baba? Ben salona gidip bakamıyorum. Üzgünüm doğrusu.

- Ben ise büyük bir yükten kurtulduğum için sevinçliyim. Şimdi sıra dükkânlara geldi.

- Nasıl olur? Onlar bizim geçim kaynağımız demiyor muydunuz? Satmayı düşünmemiştiniz.

- Öyleydi. Fakat vazgeçtim.

- Ne ile yaşayacağız?

- Ne ile mi? Şey... Her halde birileri yardım eder bize.

- Kim?

- Mesela kayınbaban Behiç Bey!... Böyle konuşmanın şimdi sırası değil oğlum.

İsmail babasına baktı, sonra hiç sesini çıkarmadan aşağıya indi.

Buhranlı günler geçiriyorlardı... Yunanlılar Afyon'u almışlar, Kütahya'yı işgal etmişler, Eskişehir'e doğru ilerliyorlardı. Kimsenin kimseye söz söyleyecek hali yoktu. İstanbul'un bir köşesinde şenlik vardı, bir köşesinde matem...

Her akşam telgraf basındaydılar... Konuşmuyorlardı, dinliyorlardı, umuyorlardı.

O gece, 19 Temmuz 1921 gecesi telgraf yine çalışmaya başlayınca, telin ucundan müjde haberleri beklediler. Yunanlılar durdurulmuştu, gerisin geriye gidiyorlardı. Eskişehir'i alamamışlardı!...

Fakat umdukları gibi olmadı. Telgraf şu acı haberi getirdi onlara:

"Yunanlılar durdurulamadı, Eskşehir işgal edildi. Ordumuz geri çekiliyor. Acele silah ve sıhhî malzeme gönderin. Vakit kaybedilmesi asla caiz değildir..."

Telgraf birden kesildi ve derin bir boşluk oldu etrafta. Ragıp:

- Ne yapacağız şimdi efendim? diye sordu.

- Gemi bu gece yüklenecek. Parasını gönderdik. İki gün sonra rıhtıma yanaşır... Sen bu gemiyle İnebolu'ya gideceksin. Cephane, tüfek, sargı bezi ve alkolü yerine teslimle görevlisin.

- Emredersiniz efendim.

- Kamarot kılığına gireceksin. Kaptanın haberi var. Gemi çok yüklü, dikkat etmen gerek... Anladın mı oğlum?

- Evet efendim.

- Rıhtıma yanaştığı zaman yolcuyla beraber girersin gemiye.

- Olur efendim...

- Bize haber verecekler. O zaman buradan ayrılırsın. Belki Sıtkı Bey oğlum gelir, belki de Bahriyeli Şevki Bey.

- İnşallah her şey düzgün gider. Ötekiler gibi bu da yerine ulaşacaktır.

- Dilerim ulaşır.

Sonra düşünceye daldılar. Gemi iki gün içinde rıhtıma yanaşacağına göre bir gün de rıhtımda kalırdı. Sonra Karadeniz'e açılırdı. İnebolu'ya kaç günde varır, bilinemezdi! Geminin boşalması, yüklerin taşınması, kağnı ve arabaların Ankara'ya doğru yola koyulması, kaç günlerini alırdı acaba? Daha sonra silah ve malzemenin cepheye gönderilişine sıra gelecekti.

Türk ordusu bekleyebilecek miydi bu kadar zaman?

Bazı birliklerde iki kişiye bir tüfek düştüğü söyleniyordu.

Kan kusuyordu oradaki insanlar. Yardım gelinceye kadar dayanabilecekler miydi? Hedefin Ankara olduğu belliydi!... Ya Ankara düşerse, ya Mustafa Kemal'in başına bir hal gelirse? Ne yaparlardı?

Ragıp terlemeye başlamıştı. Şeref Efendi de terliyordu. Telgrafçı Asım Bey ise şaşkın, karşısındakilere bakıyordu.

Yandaki odadan ninni sesi geliyordu. Bu ninniyi Nurhayat'ın halası Nur söylüyordu. Anne Işık, çocuğunu görümcesine bırakmıştı...

Gecenin karanlığında bundan başka hiçbir ses yoktu... Ninni ve derin bir boşluk... Galiba bir de ninni sesine birkaç yudumluk hıçkırık karışıyordu.

Hayır, yalnız birkaç yudumluk hıçkırık değildi bu... Şimdi ninniyi bile bastıran hıçkırıklar geliyordu yandaki odadan... Kadınlar ağlıyordu, niçindi, bilinmez, üç kadın birden ağlıyordu.

Şeref Efendi, alnında biriken terleri kuruladı. Ragıp da kuruladı. Hâlbuki Asım Bey üşüyordu o anda... Acaba neden telgraf çalışmıyordu?

- Gidecek bu gemi, gidecek!

- Gidecek efendim!

- Zamanında yetişecek! Ankara'yı ele geçiremeyecekler, yaralar sarılacak!

- Sarılacak efendim! Hiç şüphemiz yok efendim!

- Durun bakayım, bu kadınlar niye ağlıyor? Orada, Anadolu'muzda kan dökülürken, burada dua edilir, ağlanılmaz. Değil mi oğlum?

Şeref Efendi diklendi, yüzünü kapıya çevirdi, seslendi;

- Nurten Hanım! Hu!...

Hıçkırık sesleri kesildi... Ninni de işitilmiyordu artık Köpekler de susmuştu, herşey susmuştu.

- Nurten Hanım! Bakar mısınız biraz bana?

- Buyurun beyciğim!

Şeref Efendi'nin hanımı şimdi içeriye girmiş, kocasını seyre başlamıştı.

- Hanım! Söyle bana neden ağladınız?

- Hiç!

- Nasıl hiç? Anlat, lütfen...

- Beyciğim! Kızınız torununuza ninni söylerken ağlamaya başlayınca, biz de gelininizle beraber kendimizi tutamadık. Bağışlayın!

- Başka? Sadece Nur için mi ağladınız?

- Bir de, sizler!... Şu haliniz... Ayrıca ordumuzun durmadan geri çekilişi... Sanıyoruz bu gece de iyi bir haber almadınız...

- Doğru, almadık!...

- İşte bunlar için ağlıyoruz beyciğim! Orada kan dökülüyor. Yavrular babasız, anneler de evlatsız kalıyor. Neden? Çok yazık beyciğim!

- Ağlanılmaz, dua edilir hanım, bize cesaret ve ümit verin! İnan bana, buna çok ihtiyacımız var.

- Peki beyciğim! Bu gece hep dua ederiz.

Nurten Hanım daha fazla konuşmadı, uzaklaştı... O akşam hiç birisi yemek yemedi... Daha doğrusu sofra geldiği gibi kalktı...

İsmail eve döndüğü zaman:

- Dükkânlara alıcı buldum, dedi. Peyimi de aldım. Yarın muamelesini tamamlayacağız!

- Çok güzel. Git, dinlen oğlum, vaziyet iyi değil.

Biliyorlardı, bir kurşun, belki de bir can demekti. Sargı bezleri de öyle. Gecikmek yahut gönderememek binlerce kişinin ölümü olacaktı...

- Gidecek, vaktinde varacak yerine...

- Evet efendim, gitmeli, vaktinde varmalı! Ankara'ya kadar uzanmamı emreder misiniz?

- Niçin? Malzemeyi teslim et ve geri dön. Sana listeyi verecekler. Kaptan beyaz Ruslardan. Şirket müdürü Hanri Botrele ile dostumuz Jozef Ponti'nin de haberi var. Bu gemi gitmeli, bu gemi geç kalmamalı...

- Gemi yüklenirken ben yanlarında bulunmayacak mıyım?

- Bu sefer hayır! Sadık Reis ile yarbayımız yapacak bu işi! Başkaları da var tabii...

- Efendim!...

- Niye sustun oğlum? Söyle...

- Belki sırası değil ama efendim, Bu Ali Kemal denen adam ne olacak? *Peyam-ı Sabah* gazetesinde Anadolu aleyhinde yazmadığını bırakmıyor. O da mı cevapsız kalacak? Biz Ankara'nın savunucusu değil miyiz? "İttihatçı keratalar" diye küfrediyor bize! Hâlbuki bizim İttihatçılarla da bir ilgimiz yok.

Şeref Efendi, artık konuşmadı, yürüdü. Merdiven başına konmuş petrol lambasının ışığı altında yukarı çıktı.

Biraz sonra arkasından giden Ragıp onu, sofaya seccadesini yaymış, dua ederken gördü.

"Tanrım! Biz elimizden geleni yaptık. Gücümüz bu kadar... Fazlasına yetmiyor! Bu milleti perişan kılma, düşmanlarımızı güçlendirme. Mustafa Kemal Paşa'ya azim ve cesaret ver. Zaten onsuz hiç bir şey yapamayacağımızı her geçen gün biraz daha anlıyoruz.

Bize yol göster. Dökülen kan ve gözyaşlarını dindir artık Yarabbi!... Özgürlüğümüzü koru, hiç bir devletin boyunduruğu altına sokma bizi, esir yaşatma bizi. Şu gemimizi, şu silah ve cephane yüklü gemimizi kazasız belasız İnebolu'ya ulaştır Allahım..."

Şimdi Şeref Efendi'nin gözlerinden ip gibi yaşlar akıyordu. O inanmış adamdı. Kâinatın boşluğunu düşündükçe, etiyle, kemiği, kalbi ve beyniyle bir insanın dünyaya nasıl geldiğini gördükçe hiç bir gücün böylesine muazzam bir eser meydana getiremeyeceğine kaniydi. İlmin durduğu yerde Allah vardı. İşte ilim de bir yere kadar uzanıyor, sonra susuyordu. Geride sığınılacak bir Tanrı kalıyordu. Ona göre, insan hafızasının uzanamadığı yerde Tanrı'nın varlığı seziliyordu. Emirlerini tam anlamıyla yerine getiremese de, zaman zaman içinden gölgeler kıpırdasa da âciz kaldıkça Allahına yaslanıyordu Şeref Efendi. Tanrı Peygamberine "Oku!" demişti. Okumak ise engin bir denizde yüzmek gibiydi...

- Durma burda oğul, ağladığımı görme benim oğul!

- Efendim, beni ürkütüyorsunuz! Neden bu kadar endişelisiniz? Bu gemi gidecek ve Yunanlılar geri püskürtülecek... İşte hepsi bu kadar! Ben de buna inanıyorum.

- Bilemiyorum oğul! Sonunu göremedikçe hep şüpheyle yaşamışımdır. İçime çöken bir karanlık bana bu yolun sonunu göstermiyor.

- Niçin?

- Bir bilsem, bir bilsem! Yoksa yine Ali Kemal'i mi soracaksın bana? İşte sana iki Kemal. Biri Anadolu'da, biri İstanbul'da. Biri nasıl didiniyor, özgürlük uğruna çırpınıyorsa, diğeri aksini yapıyor. Elbet Ali Kemal'in de hesabı sorulur bir gün... Yeter ki o gün gelsin.

Köpeklerin havladığını duyunca sustu ve dinledi. Sonra ayağa kalktı, seccadesini topladı.

Şimdi aşağıdan İsmail'in sesi duyuluyordu. Bir misafir gelmiş olmalıydı. Gecenin bu saatinde misafirin ne işi vardı?

Biraz sonra meraklarını yendiler. Yukarıya İsmail'le beraber Jozef Ponti çıktı. Papyon kravatı biraz çarpılmıştı, başı açıktı. Ayağına bir terlik geçirmişti. Kederliydi.

- Sefa geldin aziz dost!

- Sefa bulduk Şeref Efendi hazretleri!

- Estağfurullah, şöyle buyurmaz mısınız?

Jozef Ponti oturdu, kısa bir süre düşündü, sonra,

- Size iyi haberler getirmedim! dedi.

- Alıştık aziz dost. İyi olsa, "Acaba?" derdik,

- Evvela haberleşmemizin aksadığını söylemek isterim. Tophaneli Süleyman'ı çok arıyorum.

- Zavallı çccuk. Onu çok severdim. Cephede ne yapıyor acaba? Biliyor musunuz onu siz kaçırttınız!

- Mecburdum! Yine de o, elinden gelse beni öldürürdü.

- Sanırım. Haberleşmemiz aksıyor demiştiniz.

- Behiç Bey de sık sık uğrayamıyor. Bir çare bulmamız gerek. Ama bundan sonra pek bir işe yaramaz sanıyorum.

- Niçin?

- Beni işimden aldılar.

- Olamaz, çok kötü!

- Tam anlamıyla kovulmadım. Esas görevim olan mümessillik istihbaratı müşavirliğinde kaldım.

- Sebep ne?

- Millî kuvvetlere silah gönderenlere haber verme ve kolaylık göstermekmiş...

Şeref Efendi hayret etti; böyle bir suç karşısında hayatta kalmak bir mucizeydi.

- Bu kadarla kurtuldunuzsa Tanrı'ya şükretmeli, dedi.

- Ellerinde delil yok. Bir tahminden öteye geçemiyor. İddialarını ispata davet ettim. Jorj Kallas'ı da odamdan kovdum. Korkun o adamdan, çok korkun...

Şeref Efendi derin derin düşündü. Şu Jozef Ponti kime, niçin hizmet ediyordu? Ve ona şimdiye kadar İngilizler nasıl inanmıştı?

- Kusurumu bağışla aziz dost! Hem kendime, hem de size tekrar tekrar soracağım şu suali. Neden?

- Neden mi? Ben Anadolu'nun, Mustafa Kemal'in haklı direnişine inanmış insanım! İftiradan nefret ederim. Ve kendimi bir Türk vatandaşı olarak görürüm, esarete tahammülüm yoktur. Sonra bir de siz varsınız! İngilizler ise benim bu yönümü bilmediklerinden bu güne kadar inandılar. Türkçeyi iyi konuşmam da bu görevde kalmama yardımcı oldu.

Şeref Efendi'nin Jozef Ponti'yi okşamak geldi içinden... Elini uzatmışken vazgeçti.

- Kardeşim, dedi, bu geceyi fakirhanemde geçirmek istemez misiniz?

- Hayır! Anlatacaklarım henüz bitmedi. Onu da söyleyeyim, sonra da izninizi isteyeyim!

- Korkutuyorsunuz beni!

- İngilizler cephanelerin deniz yoluyla Anadolu'ya gönderildiğini iyice anladılar. Kara yolunun kapandığına inanıyorlar. Bana sorarsanız bundan sonra bir süre kara yolunu deneyin. Ve...

- Ve?

- Jorj Kallas'tan çekinin demiştim. Bundan böyle bütün gemileri o denetleyecekmş. Jorj Kallas asla hoş görülü değildir ve Türklere diş bilemektedir.

Temmuz sıcağına rağmen odanın içinde buz gibi bir rüzgâr esti. Üşüdüler âdeta. Sonra Şeref Efendi çekinerek sordu:

- Birkaç gün içinde kalkacak olan bizim gemiyi de mi Jorj Kallas denetleyecek?

- Sanırım öyle...

- Ne yapalım?

- Vazgeçin!

- Olamaz! Anadolu! Ordumuz çekiliyor! Silah gerek, yardım gerek... Yenilecekler... Zaten bu ordu yeni kuruldu. Garp Cephesi çökerse ne olur sonra? Ankara da elden gidecek! Ne yaparız? Olamaz diyorum!

- Çok üzgünüm.

Şeref Efendi sanki yalvarıyordu. Âdeta Jozef Ponti'nin izin vermesini ister gibi bir hali vardı. Jozef Ponti ise çaresiz kalmışçasına ellerini uğuşturuyordu. Sonunda Şeref Efendi kararını verdi:

- Bu gemi gidecek, muhakkak gidecek. Öyle değil mi Ragıp Efendi oğlum?

- Evet efendim, gidecek!

- Sen ise geminin komiserisin. Bütün silah, mühimmat ve sıhhî malzeme senden sorulacak! Sen teslim edeceksin onları. Tereddüdün var mı? Bir kere daha söyleyeyim mi?

- Hayır efendim. Kim gelirse gelsin, bu gemi İnebolu'ya gidecek. Biz Jorj Kallas'tan korkmuyoruz.

Jozef Ponti başını salladı. O da geminin gitmesini istiyordu. Fakat denetimin çok sıkı olduğu şu sırada deniz yoluyla silah gön-

derilmesi büyük bir tehlikeydi. Arzu edilmeyen sonuçlar meydana gelebilirdi. Bütün emekler bir anda yok olabilirdi.

- Üzgünüm, dedi. Yardımcı olamıyorum, izninizi rica edeyim. Ben yine aynı yerdeyim. Müşavirliğimi oradan yürüteceğim. Yerime kim gelecek bilmiyorum. Behiç Efendi'den de vazgeçmemiz gerekecek. Bana bir yardımcı tavsiye ediniz. İçimizden biri olsun, odacı olarak onu işe başlatabilirim...

Şeref Efendi,

- Bulup göndeririz, dedi. Haberleşmemizi onun kanalıyla sağlarız. Yalnız sizi tehlikeye sokacaksa bir süre ilişkimizi kesmekte de yarar görürüm.

Jozef Ponti düşündü... Tereddüt ediyordu. Fakat hizmete devam da en büyük arzusuydu. Sonunda kararını verdi. Zaten şüphe altındaydı. Sonunun ne olacağı belli değildi, olayın üzerine üzerine yürüyecekti.

Ayağa kalktı,

- İzninizle, dedi, adamınızı gönderiniz, odacım olarak çalışsın... Size bundan sonra pek fazla bir şey bildiremeyeceksem de devam edeceğim! Sizlere teşekkür borçluyum.

Sonra sözünü değiştirdi...

- Sizler değil, bizler diyecektim. Özür dilerim. İnşallah başka sefer başka konulara değiniriz. Sizin zevkinizden, hatta ilim ve fikirlerinizden yararlanmaya çalışırım.

Jozef Ponti'yi üzülerek uğurladılar. İsmail ve Ragıp onu bağın sonuna kadar götürdü. Köpekler nedense peşlerini bırakmadı.

Ragıp geri döndüğü vakit Şeref Efendi'yi sofada dolaşır buldu.

- Gemi gidecek, diyordu. Gitmesi gerek. Hiç bir şey olmayacak. Ne varmış? Ponti yanılıyor...

Şeref Efendi'nin böyle konuşması tereddüdünü yenmesi içindi.

Anadolu'da kan akıyordu. Patlayan her tüfek bir can götürüyordu. Mustafa Kemal'e inanmış, ben Türküm diyebilmiş binlerce genç ve yaşlı yeniden silah altına koşuyordu. Fakat neredeydi o silah, neredeydi akan kanları durduracak bezler, ilaçlar? Gönderilirse gidecekti! Yoksa, hele şu sıralarda yerine varamazsa nasıl bir sonuçla karşılaşılır bilinemezdi...

- Gemi kalkmalı oğlum!

- Evet kalkmalı.

- Kimse durduramaz bizi! Bir kurşuna hayatımı feda ederim ben!
- Hepimiz buna hazırız efendim!
- Terliyorum oğlum! Hava bu kadar sıcak mı?
- Bilemeyeceğim efendim...

Şimdi de Şeref Efendi seviniyordu. Bu gece Özbekler Tekkesi'nden yirmi subay Ankara'ya doğru yola çıkacaktı. Harçlıklarını vermişlerdi. Karınca kararınca aç kalmayacaklardı yollarda...

Onlar silahlardan evvel varırlardı cepheye, arkadan silahlar yetişirdi. Zafer o yiğitlerin, "Mehmetçik!" dediklerinin olurdu...

- Değil mi oğlum?
- Evet!...

Şeref Efendi oturdu. O anda dinlenmiş gibi bir hali vardı. Düşüncelerini başka konulara kaydırmak, içindeki şüpheleri unutmak istiyordu:

- Yarın iyi bir gün olacak, diye söylendi.
- Umarım efendim.
- Neden eşini, oğlunu sormuyorsun?
- Arada bir haberini alıyorum. Feride beni görmek istiyormuş. Oğlum misafir kaldığı evin çocuğuyla oynuyormuş.
- Ne güzel değil mi, seviyor karın seni? Özlüyor, sen de öyle. Göreceksin, inşallah yakında her ikisine de kavuşacaksın.
- Acaba?

Ragıp, Şeref Efendi'nin haksızlık yaptığı kanısındaydı. Kendisi torununu, hatta gelinini yanında görmek isterken, Ragıp'ı Feride ve Murat'la bir türlü bir araya getirmemişti. Kendine göre bir sebep bulmuştu. Yakalanma endişesi... Ragıp daha ne kadar böyle yaşayabileceğini düşünür olmuştu.

Ne var ki, ortada kutsal bir görev vardı. Üstelik sırtına inen bir yumruğu, yerde çiğnediği başlığını hiç unutamıyordu. Hele ayı ile oynatılan çocuk, Senegalli'nin bir Türk kadınına, sokak ortasında saldırışı, Fransız subayının kahkahaları hep gözünün önündeydi:

- Kazanacağız, diye yüksek sesle söylendi.
- Elbet kazanacağız oğlum! Ben odama çekiliyorum.

Şeref Efendi, kalktı ve yürüdü. Ragıp ise daha bir süre sofada kaldı. Umuyordu, Şeref Efendi'nin dediği gibi yarın iyi olacaktı... Ordumuz elbet durduracaktı Yunanlıları. Şu gemi, silah ve yardım malzemesi dolu gemi muhakkak Karadeniz'e açılmalıydı...

*
* *

Gemi rıhtıma yanaştığı zaman Ragıp da oradaydı. Cebindeki sahte kimlikle Rus kaptanın karşısına dikildi.

- Ben geldim, dedi, kamarot olarak görev yapacağım.
- Kim gönderdi seni?
- Müdürünüz Hanri Botrele!
- Anladım! Haberim var. Kimliğinizi aldınız mı?
- Evet!
- Gemideki malzemenin ne olduğunu biliyor musun?
- Listesi cebimde.
- Sakla onu, kimsenin bulamayacağı bir yere gizle. Benim kamarotumsun, yanımdan ayrılma...

Kaptan beyaz Ruslardandı. Kızıllardan kaçmış, İstanbul'a sığınmıştı. La Fransez Şirketi Müdürü Hanri Botrele'nin yardımını görmüş, en kısa zamanda en yakın adamı olmuştu. Bundan evvel birkaç kere daha başka grupların da malzemelerini Anadolu'ya taşımıştı. Hepsini kazasız belasız yerine ulaştırmıştı, bu seferin de öyle olmasını diliyordu. Aksi takdirde kendisi de, gemi de, mallar da tehlikede demekti... Ragıp'a derin derin baktıktan sonra sordu:

- Yerleştirilirken yanlarında mıydın?
- Hayır!
- Dilerim ki iyi istif etmiş olsunlar! Üzerindeki tüccar eşyası kaldırılır kaldırılmaz meydana çıkmasın.
- Sanmam! İlk defa olmuyor! Ustalaştılar bizimkiler.
- Adınız ne sizin?
- Ragıp!
- Buradaki adınız?
- Nuri!
- Evet Nuri Bey! Korkuyor musunuz?
- Siz?
- Bilemeyeceğim! İçimde tuhaf bir his var. Esasen her sefere çıkışta duyarım bu endişeyi... Sonra mallar teslim edilince bir rahatlarım ki anlatamam. Hafiflerim. Sırtımdan ağır bir yük atmış gibi olurum.

Kaptan bozuk bir şiveyle Türkçe konuşuyordu. Yine de Ragıp'la anlaşıyorlardı.

Kaptan kısa boyluydu, belki de alkolden olacak, yanakları kızarmıştı.

- Yalnız ikincim ile ambar memuru biliyor silahları. Çarkçı bile farkında değil. Viskiler hazır, rakı da var. Kadınlar da tembihli. Hepsinin parası verildi... Nereden buluyorsunuz bu paraları?

- İnşallah bunlara gerek kalmaz!

- Öyle olsun diyelim! Göreceğiz!

Aşağıdan bağırtılar geliyordu. Yolcular vapura binerken itişip kakışıyorlardı. Merdiven başını tutan bir Fransız ile bir İngiliz çavuşu girenlerin kimliğini kontrol ediyordu. Örfi idareden vizesi olmayan, gemiye sokulmuyordu.

Ağlayanlar, inleyenler vardı... Başını öne eğip geleceği endişeyle düşünenler vardı. Yolcuların bir kısmı yataklarını güverteye sermişler, oturuyorlardı. Bir kısmı da kamaralara sığınmıştı. Ragıp sordu:

- Acaba nerede kontrol edecekler?

- Bazen rıhtımda, bazen Kızkulesi açıklarında... Hiç belli olmaz.

- Ben izninizi isteyeceğim kaptan. Biraz dolaşsam fena olmayacak.

- Pekâlâ! Yalnız bir şey öğrenmek istiyorum. Yeniliyor musunuz?

- Hayır, geri çekiliyoruz! Hepsi bu kadar.

- Bu silah ve malzemeye çok ihtiyaç var değil mi?

- Çok! Muhakkak yerine ulaşmalı. Başka türlüsünü düşünemiyorum.

Kaptan bir haç çıkardı, Ragıp ellerini havaya kaldırdı. Tanrı'sına sığındı. İnebolu'ya sağ salim varmalarını diliyordu Allah'ından! Bu sağ salim varış, kendisi için değil, malzeme içindi.

Kaptan Ragıp'ın omuzunu okşadı. Votka şişesinden birkaç yudum aldıktan sonra, "Git, dolaş, yine gel!" dedi. Ragıp midesinde bir eziklik hissederek dışarı çıktı. İkinci kaptan merdivenin başında duruyordu. Yanındaki bir gemiciye hiddetle bir şeyler söylüyordu.

Gemiden çıkan kara kara dumanlar, gittikçe etrafa yayılıyordu. Yine de bunca itiş kakışa, ağlayanlar ile şimdiden mendil sallayanlara rağmen çevrede bir sessizlik vardı. Yahut Ragıp'a öyle geliyordu. Son günlerde kulakları yine ağır işitmeye başlamıştı.

Ragıp "Fırtınadan evvelki sakin hava!" diye söylendi. Sonra silkelendi kendine döndü, "Hayır!" diye âdeta yüksek sesle konuştu. "Varacağız! Fırtına gelmeyecek, gelse bile yeneceğiz!"

Böyle konuşmakla kararlılığını bilemiş oluyordu. Gelecek bir felaket varsa böylece onu şimdiden def ettiğine inanmak istiyordu.

Rıhtımda iki sivilin yanında bir Fransız subayıyla iki İngiliz çavuşunun gemiye doğru yaklaştıklarını görünce yüreği burkuldu, boğazına bir tıkanıklık geldi. İmtihan kapısındaydı sanki. Yine de ağır ağır yürüdü, merdivenleri çıktı. Kaptan kamarasına girdi.

- Geliyorlar dedi.

- Demek rıhtımda muayene edecekler. Bu daha kolay. İşleriniz rast gidiyor. Siz burada bekleyin. Gelenler kim?

- Bilmiyorum

- Jorj Kallas olmasın?

- Bilmiyorum.

Kaptan aşağıda karşıladı onları. Aralarında Jorj Kallas yoktu. Sivillerden biri tercümandı. Onun aracılığıyla konuşmaya başladılar.

- Buyurun! Gemim emrinize amadedir.

- Evraklarınız tamam mı?

- Hepsi... Kamarama geçelim.

Yürüdüler. Kaptanın kamarasına geldikleri vakit, Ragıp'ı duvara dayanmış gördüler...

- Ne yapıyorsun orada?

- Şey kaptan...

- Derhal aziz konuklarımıza hizmet et! Viski çıkar, votka çıkar. İşte şurada! Fındık, fıstık da var. Bardaklar dolabın içinde. Beceriksiz sen de!...

Sonra kaptan gelenlere döndü,

- Kusura bakmayınız, dedi. Yeni geldiği için, kamarotum biraz acemi. Ne içersiniz? Her türlü içkimiz var!

- Sonra! İşimizi bitirelim...

- Hem keyif, hem iş! Beraber yürür, sizin sıkılmanızı istemem!

- Viski olsun öyleyse! Sek!

- Başüstüne.

Kaptan Ragıp'ın beceremeyeceğini anlayınca kendisi hizmet etmeye başladı. Sonra vesikaları sivil olarak gelen ekip âmirinin önüne koydu.

- Buyurun, hepsi burada... Manifesto, konşimento... Ne istersenız.

- Gemide kaçak eşya var mı?

- Asla!... Sıhhatinize mösyöler...

Kadehini kaldırdı, onlar da kaldırdılar. İlk yudumda yüzler biraz ekşidi, fakat sonraki yudumlar keyiflerini artırdı.

- Görüyorsunuz ya, işlerimizi düzgün yaparız biz. Bu ikinci yoklamanız oluyor. Gümrükçülerin de tasdiği şu kâğıtta.

- Güzel, mükemmel!

- Gemiyi gezmek istemez misiniz? Yahut gemi kalkıncaya kadar keyfinize keyif katmayı mı düşünürsünüz?

- Nasıl şey o?

- Yurdundan ayrı düşmüş, bolşeviklerin işkencesinden zor kurtulmuş asil Rus hanımları tanıyorum. Hepsi de sizlerle tanışmaya can atıyorlar.

- Kaç kişi?

- İki de olur, daha fazla da olur. Gönül bu mösyöler!

Ragıp konuşmaları anlamıyordu. Yine de kaptanın hareketlerinden işlerin nereye varacağını hissediyordu. Hava yumuşuyordu. Korktuğu asla başına gelmeyecekti.

"Silahlar varacak," diye düşündü. "Yenilmeyeceğiz. Yunanlılar geldikleri yere sürülecek!"

Fakat düşündüğü gibi olmadı. Heyetin başı durumunda olan sivil ayağa kalktı:

- İlginize teşekkür ederiz kaptan, dedi. Biz gidiyoruz. Hanımları Pera Palas'a gönderin. Orada tanışırız.

- Gemiyi de mi muayene etmeyeceksiniz?

- Hayır!

- Pekâlâ, ne diyelim? Başka zaman yine görüşürüz.

- Hanımları istiyoruz.

- Ben yanlarında olmadıkça gelmezler efendim!

- Neden?

- Ürkerler. Sonra alenî olursa sizler de dile düşersiniz. Kusurumu bağışlayın, size hizmet edememekten dolayı çok üzgünüm. Şuraya lütfen "Muayene edilmiştir!" damgasını vurur musunuz?

- Hayır?

- Niçin efendim?

- Gemiyi Kızkulesi açıklarına çekeceksiniz. Orada yeniden muayene olacak. Biz şimdi raporumuzu mister Jorj Kallas'a sunacağız!

- Nasıl olur efendim?

- Olacak... Emir böyle, bundan sonra çift muayene! Hoşçakal kaptan. Kadınları istiyoruz...

- Kızkulesi'nde kim muayene edecek bizi?

- Sanırım mister Jorj Kallas...

Kaptan ellerini uğuşturdu... Ragıp ise şaşkın şaşkın baktı. Ve gelenler geldikleri gibi gittiler,

- Ne oluyor kaptan?

- Kızkulesi'ne demirleyeceğiz!

- Sonra?

- Jorj Kallas gelip yeniden kontrol edecekmiş!

- Kaptan doğru mu söylüyorsunuz?

- Evet, ne yazık ki doğru... Umarım Kallas da bir şey bulamaz!

- Bulamayacak tabii... Hiç şüphen olmasın.

- Cebindeki listeyi sakladın mı?

- Henüz değil!

- Oyalanmayınız. Filikalardan birinin tentesi altına iliştiriniz.

- Orası daha mı emin?

- Hiç değilse kime ait olduğu belli olmaz. Ben gemiyi kaldırmaya gidiyorum.

Kaptan hemen kamaradan dışarı çıktı. Merdiven başındaki ikinciye Rusça seslendi. Sonra kaptan köşküne geçti.

Esasen yolcuların sonu alınmıştı... Yavaş yavaş akşam oluyordu. Ağlayanlar vardı orada... Koyu bir duman çıktı, makinelerin sesi işitildi. Halatlar çözüldü... Bir kılavuz gelip geminin burnunu döndürdü... Şimdi gemi düdük çalıyordu.

*
* *

Kızkulesi'nin önüne gelince demirlediler. Hava iyice kararmıştı Kaptan söyleniyordu.

- Bekleyeceğiz!...

Beklediler de. Motorlar dolanıyordu etraflarında... Bazıları projektörlerini çalıştırıp gemiyi tarıyordu... Bir ışık çizgisi tekneyi sıyırıyor, sonra siliniyordu.

Güverteden homurtular gelmeye başlamıştı. Bir âşık, bağlamasını çalıp geceye sesleniyordu. Ağlayan çocuklar, inleyen ihtiyarlar vardı orada...

Gece bitmek bilmiyordu. Dalgalar hışırdayarak sarıyordu geminin etrafını.

Şimdi kaptan durmadan votka içiyordu. İçtikçe tasalanıyor, yumruğunu önündeki masaya vuruyor, Bolşeviklerin, kardeşlerini nasıl kurşuna dizdiklerini anlatıyordu. Karısı ile iki çocuğu da kayıptı. Onların hasretini hissettikçe tekrar tekrar kadehe sarılıyordu.

--Sen de içsene!

- Teşekkür ederim kaptan.

--Neden?

- Alışık değilim.

- Birşeyler ye öyleyse...

- Canım istemiyor.

Böylece sabahı buldular, Sultanahmet'in minareleri seçilmeye başladı... Boğaz vapurları şimdi önlerinden geçiyordu. Muhafız motorlar ise nöbetleşe etraflarında dolaşıyordu...

Nasıl sabah olmuştu? Sırtını dayayıp, oturduğu yerde terleyerek nasıl günün ilk ışıklarını görebilmişti Ragıp? Hâlâ hayret ediyordu. Dudaklarında "Bir gün daha geciktik." cümlesi durmadan dolaşıyordu.

Kaptan sızmıştı, hatta horluyordu bile... Nihayet öğle oldu ve uzaktan başka bir motor gözüktü. Suları yara yara geliyordu, caka satar gibi bir hâli vardı...

Ragıp dışarı çıktı, uzandı ve baktı. Motor gemiye yanaşmıştı. Jorj Kallas sarkıtılan merdivenden zorlukla çıkıyordu. Yine de elindeki bastonu bir türlü bırakmıyordu. Arkasında Kasap Şarl vardı. Ve onun gerisinde dört İngiliz askeriyle bir çavuş yukarı çıkmak için sıra bekliyorlardı.

Ragıp koştu, yatağına uzanıp yarı uykulu vaziyette etrafına bakınan kaptanı dürttü:

- Geldiler!

- Kim?

- Bilmiyorum! Seçemedim, yedi kişiler!

- Gelsinler, gelirlerse gelsinler!...

Kaptan hâlâ gecenin sarhoşluğunu üzerinden atamamışa benziyordu. Kalktı, muslukta elini yüzünü yıkadı. Dışarı çıktı:

- Buyurunuz efendim, biz de sizi bekliyorduk. Şöyle teşrif edin.

Başlarında çavuşları olmak üzere İngiliz askerleri sıraya dizilmişti. Jorj Kallas önde oturuyordu. Biraz gerisinde de Kasap Şarl vardı.

- Ben Jorj Kallas! Bu da yardımcım Şarl! Geminizi aramaya geldik.

- Başüstüne efendim! Hiç bir kaçak malımız yoktur. Dün yoklamamızı yaptılar...

- O başka! Raporu okudum, biz yeniden başlayacağız!

- Nasıl arzu ederseniz! Evvela yorgunluğunuzu gidermek için birer viski içmez miydiniz?

- Sonra!... Sen kadın da buluyormuşsun!...

- Siz arzu edin, yeter.

- Düşünürüz... Bu adam kim?

- Kamarotum Nuri Efendi...

Kafasını, gözünü yara yara Türkçe, konuşuyorlardı. Kallas tercüman getirmemişti.

- Evvela ön ambardan başlayalım.

- Elbette!... Daha evvel bir kadehçik içmez miydiniz?

- Sonra dedik ya! Bana yol göster kaptan!

Dışarı çıktılar, kaptan önden yürüyordu. Arada bir sendelediği görülüyordu.

İki gemici ambarın kapağını açtı. İçi mal doluydu.

- Buyurun mister Kallas! Manifestoda hepsi yazılı. Bu Türklerde hiç para yok diyorlar, yine de bunca mal bulup ticaret yapıyorlar. Sanırım çoğu azınlıkların. Yazılı değil mi orada?

- Lafı bırak! Sorduğum zaman cevap verirsin. Bu herif niye geldi bizimle?

- Kim?

- Kamaratom dediğin!

- Nuri mi? Ben tembihledim. Bir arzunuz olursa, hemen yerine getirmesi için...

- Öyleyse Şarl'la beraber aşağıya insin! Malları yoklayacağız. Şarl'a yardım eder.

Zorlukla indiler, Ragıp titrediğini belli etmek istemiyordu. İçinden hep dua ediyordu. Çamaşırları yapışmıştı sırtına. Ömründe böylesine sıkıldığını, çaresizlik içinde çırpındığını hatırlamıyordu...

- Ne görüyorsun Şarl?
- Hiç bir şey! Aradıklarımız yok.
- O çuvalı atın bir kenara. Altına bak ne var?
- Bir sandık!
- Kır kapağını.

Bir gıcırtı duyuldu. Ragıp fenalık geçirmiş gibi sandığın üzerine fırlattı kendini:

- Bu adam bayıldı patron!... Ne yapalım?
- İt bir yere, sen işine bak.

Şarl Ragıp'ı bir çuval gibi fırlattı. Tekrar Jorj Kallas'ın sesi duyuldu:

- Sandıktan ne çıktı?
- Çivi galiba!..
- Çivi mi? Konşimentoda yazılı! Başka sandığa bak! Ne buldun?
- Çamaşır!
- Onu da geç! Başka?...

Şimdi aşağıda Kasap Şarl homurdanıyordu. Ragıp ise sırt üstü uzanmıştı, Şarl'ın işine engel oluyordu.

- Bu herifi alın başımdan patron, şimdi ezeceğim onu.
- Aldırma, araştırmaya devam et. Ne görüyorsun?
- Hiç bir şey!... Bunca mal boşalmadan aradıklarımız nasıl bulunur?
- Seni niye indirdim aşağıya? Araştır, bulacaksın!
- Yok bir şey patron! Canım sıkılmaya başladı.
- Pekâlâ, çık dışarı. O herifi de çıkar.

Ambardan güçlükle çıktılar. Ragıp sendeliyordu. Kaptan ise terden sırılsıklam olmuştu.

- Niye terledin kaptan?
- Hava çok sıcak mister Kallas!
- Öyle mi? Şimdi öteki ambara bakalım.
- Yetmedi mi efendim? Buzlu viskinizi yudumlasanız nasıl olur?
- Sonra dedim. Yürü!...

İkinci ambarın da kapağını açtılar, Ragıp "Yetişemeyeceğiz! Kaybedeceğiz!" diye söylendi.

- Ne diyorsun ulan?
- Hiç efendim.

- Efendinin boynu kopsun. Hadi Şarl. Bu sefer yalnız in. Arayabildiğin kadar kal. Sana bir takım yeni elbise alırım. Yanına bir başka yardımcı ister misin?

- Hayır patron! Ben yalnız başarırım.

Kaptanla Ragıp geri çekilmişti. Kallas, yarı eğilmiş bakıyordu. Aşağıdan ise Şarl'ın sesi geliyordu:

- Yok patron!

- Şu ne?

- O mu?

Bir anda etrafı derin bir sessizlik kapladı Sonra bir çıtırtı işitildi. Nihayet Şarl'ın sesi duyuldu.

- O mu patron? O, şey!...

- Anladım, gel yanıma...

Bu sefer Kalas, kaptana döndü. Gülümsüyordu, fakat bu gülümsemenin altında bir diş gıcırdatma, bir "Şimdi canınıza okudum!" gizliydi...

- Kamarana geçelim kaptan.

- Nasıl isterseniz efendim.

- Konuşacaklarımız var.

- Emredin...

Kallas önde, kaptanla Ragıp arkada, en arkada da Şarl yürümeye başladılar.

İngiliz askerleri geminin merdiven başlarını tutmuştu. Çavuş kapının önündeydi.

- Buyurunuz mister Kallas.

Dördü kamaraya girdi. Jorj Kallas hemen oturdu. Bastonunu masanın üstüne bıraktı. Etrafına bakındı, yine gülümsedi.

- Ne var efendim? Viski mi arzu edersiniz, yoksa rakı mı?

- Bu herif niye duruyor burada?

- Kim?

- Kamarot dediğin...

- Size hizmet etmek için efendim.

- Pekâlâ! O da kalsın... Seninle dostça konuşalım.

- Konuşalım mister Kallas!

- Ne kadar?

- Ne ne kadar efendim?

- Bizi boş yere aratıp vakit kaybettirme! Ne miktar ve ne cins?

- Hiç bir şey anlamıyorum mister!

- Şarl okşa şu kaptanı! Yalnız ileri gidip bir tarafını kırma.

- Hemen patron.

Şarl, kaptana şöyle bir dokundu. Kaptan gerisin geri gidip yatağının üzerine çöktü. O zaman Kasap Şarl kaptanın omuzlarına yapıştı.

- Yavaş Şarl!... Öldüreceksin! Biraz sars yeter, konuşacaktır.

Şarl, kaptanı dut ağacı silkeler gibi salladı. Kaptanın başı döndü, gözlerini kan bürüdü, dili dışarı çıktı.

- Tamam Şarl! Bana bak kaptan, konuşmalısın... Yoksa Şarl insafa gelmez, öteki dünyayı boylarsın. Hem neden, şirketinizin müdüründen tut da, bu işi yapan örgüte kadar, belki şu herif de dahil, bunca kişinin suçunu sen tek başına omuzlarsın?

Kaptan, Kasap Şarl'ın acı kuvvetini anlamıştı. Onunla hiç bir zaman baş edemeyeceğini biliyordu. Bu sefer korktuğu da başına gelmişti, yakalanmışlardı. Herhalde bir tedbirsizlik, kaçak malın iyi istif edilmemesi onu bu hale sokmuştu.

- Bağışlayın efendim, dedi. Bir suç işledik. Yol verin gidelim. Sonra yazık olacak. Size kadınların en güzelini getireceğim. Ömrünüzde onlar gibisini görmemişsinizdir.

- İstemez! Ne kadar? Söyle!

- Bilmiyorum!

- Kaptan! Konuş! Sonu çok fena olacak! Hem tanınmayacak hale geleceksin, hem de Divan-ı Harp'te hesap vereceksin. Üstelik bilinmez, belki sizi af da ederim.

- Sahi mi efendimiz? Gemiye yol verecek misiniz?

- Şartlarımı yerine getirirsen düşüneceğim!

Şeytanca bir gülüş yayılmıştı Jorj Kallas'ın yanaklarına. Neredeyse katıla katıla gülecekti. Ömründe hiç bu kadar neşelendiğini, böylesine zevk içinde yüzdüğünü hatırlamıyordu. Bu onun zaferiydi. Bir savaş kazanmıştı. Türkün foyası meydana çıkmıştı. Ona Jorj Kallas derlerdi, yanılmazdı.

- Niye susuyorsun kaptan? Anlatacak mısın, yoksa Şarl okşamaya başlasın mı?

- Vallahi efendim, miktarını ve cinsini pek bilemiyorum. Ama arzu ederseniz öğreniriz!

- Kimden?

- Şey!...

- Yoksa bu herif mi biliyor?

- Nasıl derim, evet!... Liste onda... Siz şimdi bir viski için yahut rakı. Mister Şarl da içsin!

- Hayır!

Ragıp sapsarı kesilmişti. Ayakta duracak gücü kalmamıştı. Şakakları zonkluyordu. Neredeyse yere yığılacaktı. Zorluyordu kendini, bir yardım arıyordu etrafından. Gelen yoktu, esasen buraya hiç kimse giremezdi. Jorj Kallas, o anda bu kamaranın yegâne hakimiydi. "Gecikiyoruz, çok gecikiyoruz. Ölecekler..." diye söylendi.

- Ne mırıldanıyorsun sersem tabansız? Ver şu listeyi.

- Hangi listeyi?

- Budala! Beni aptal mı sandın? Şimdi seni de Şarl'a okşatırım.

Bir tabanca aradı Ragıp!... Hiç düşünmeden tetiği çekerdi... Devirirdi her ikisini de.

- Hadi dedim sana...

- Yanımda yok!

- Git getir... Şarl, yakala şu herifi kolundan, neredeyse liste bulun getirin.

Şarl, Ragıp'ın kolunu tuttu. Ragıp sanki bir mengeneye sıkışmış gibi acı duydu.

- Yürü!

Şimdi, Şarl Ragıp'ı sürüklüyordu... Ragıp çırpındı, hatta diretti.

- Yapmayın, dedi, ölecekler, sürülecekler!

- Kim ölecek, kim sürülecek? Umurumda mı?

Ragıp cevap vermedi, herhalde sayıklıyor olmalıydı. Karşısındaki adam merhametten ne anlardı?

- Peki, dedi, yalnız şu kasap kolumu bıraksın. Ben kendim gider getiririm. Bir yere kaçmayacağım.

- İstesen de kaçamazsın. Bırak Şarl. Hadi oyalanma...

Ragıp sendeleyerek çıktı, biraz sonra, dikleşmiş olarak içeri girdi. "Al!" dedi.

Jorj Kallas, listeye bir göz gezdirince hayretini yenemedi.

- Bu kadar çok mu? diye sordu.

Ona cevap veren olmadı. Zaten o da kimsenin cevap vermesini beklemiyordu.

- Tamam! Şimdi yine konuşma sırası sizlere geldi. Ne dersin kaptan?

- Hiç!...

- Sen ne dersin kamarot bozuntusu?

- Sual sorma, ne yapacaksan onu yap! Yalnız şunu bil ki yılmayacağız!

- Evvela bu gemi göz altına alınacak. Yolcular boşaltılacak! La Fransez'in müdürü hapse atılacak. Sen ve kaptan da ya kurşuna dizileceksiniz ya da ipte sallanacaksınız.

- Ne duruyorsun? Yap öyleyse dediklerini.

- Bir şartla vazgeçerim!

- Nedir o?

- Bana örgütünüzün ileri gelenlerinin adlarını ver.

- Asla! Hadi öldür beni!

- Pekâlâ, vazgeçtim. Bunu asla söylemeyeceğini gözlerinden anlıyorum. Öyleyse iki isteğim var. Yerine getirirseniz, gemi yoluna devam eder...

Ragıp'tan evvel kaptan heyecanla sordu. Şimdi ayılmış gibiydi kaptan. Belki de Ragıp'ı ele verdiği için utanıyordu. Fakat başka çare yoktu. İşkenceye hiç tahammül edemezdi. Kardeşlerinin bunca işkenceden sonra Bolşevikler tarafından kurşuna dizilişi o anda yine gözlerinin önüne geldi.

- Şartlarınızı söyleyiniz efendimiz, dedi, elimizden gelen her şeyi yaparız.

- Kolay!... Evvela...

Şimdi Jorj Kallas işin yeniden zevkini tatmaya başlamıştı. Zaferden sonra düşmanına zorla sulh şartlarını kabul ettiren bir diktatör gibiydi... Hatta öyle ki, iştahını yenemeyip dudaklarının kenarında tükürükler bile birikmeye başlamıştı.

- Evvela, bir kadın istiyorum.

- Hazır efendim! Yeter ki siz arzu duyunuz!

- Öyle değil! Bir Türk kadını istiyorum.

- Bu çok güç! Hemen hemen imkânsız efendim.

- Başkasına aklım ermez! Bir Türk kadını istiyorum. Hem de bu kadının adı Feride olacak!...

- Feride mi? O da kim?

Ragıp olduğu yere çöktü. Artık dünya devrilmiş, başına yıkılmıştı. Bundan sonra yaşayamazdı. Yine de içinden bir ses, "Ölecekler,

yenilecek!" diyordu. Kulakları çınlıyordu Ragıp'ın. Büsbütün işitmez olmuştu. Bu sefer:

- Geriliyormuşuz! Ankara elden gidecek! diye bağırdı... Bunca emeğe yazık oldu! Öldür beni kaptan!

- Ne diyor bu sersem?

- Bilmem efendim!

- Şimdi de ikinci şartımı dinle.

- Buyurunuz efendimiz.

- Bileğimi sakat bırakan, Şarl'ın burnunu ezen bir canavar var. O, bulunup buraya getirilecek. Şarl ondan gözümün önünde intikamını alacak! Değil mi Şarl?

- Evet patron! Çıksın karşıma!

- Anladın mı şimdi kaptan?

- Anlayamadım efendimiz, bu iki şartınızı da ben yerine getirmek gücüne sahip değilim.

- Sen değilsin ama, yere çöküp sayıklayan bu adam, bu işi becerir. O kaltakla o canavar, bu kamarot kılıklı herifin örgütüne dâhil olmasa bile, tanırlar birbirlerini. Çünkü bahsettiğim Feride ile canavar bir örgüte dâhiller, bunda hiç şüphem yok! Hadi oyalanmayın, yarın sabaha kadar size izin...

- Yerine getiremezsek efendim?

- İkinizi de harp divanına vereceğim. Silah ve malzemeye el konacak. Gemi bir daha sefere çıkamayacak, patronunuz hapsedilecek, yolcular boşaltılacak. İçlerinden hepse atacaklarımız da çıkacak. Tekrar tekrar söyletme bana. Hadi diyorum mankafalar, bu fırsat bir daha ele geçmez! Ha, az kaldı unutuyordum. O canavar buraya elleri bağlı olarak gelecek! Değil mi Şarl?

- Farketmez patron!

- Olsun, daha rahat haklarsın onu.

Kaptan ilerledi, Ragıp'ı tutup ayağa kaldırdı.

- "Duydun, dedi, ben suçsuzum, sizlere iyilik yapmaya çalıştım. Bari beni yakmayın."

- Olamaz! Yapamam! Asla! Ben nasıl? Anlayamazsın bunu kaptan, anlayamazsın. Yenileceğiz işte, kan dökülecek ve bitecek. Başka çaresi yok bunun, öldür diyorum beni...

- Hadi git Nuri efendi, ne olur git, bul onları! Getir buraya. Ne çıkar bundan? Karşılığında gemi sefere çıkacak, silahlar istenilen yere gidecek...

- Nasıl inanılır bu adama?

- Orasını bilemem! Demek razı oluyorsun?

- Hayır!

- Dene bir kere. Sözünde durmazsa ne kaybedersin?

- Feride benim... Şey, olmasa da bir kadının namusuna, bir adamın hayatına ben nasıl kıyarım, nasıl teklif ederim.

- Bizlerin hayatı ne olacak, bunu düşünmüyor musun?

- İşte bu yüzden öldür beni diyorum sana.

Kaptan, Ragıp'la konuşmaktan vazgeçti. Jorj Kallas'a döndü:

- Bu kamarotu serbest bırakacak mısınız? diye sordu.

- Elbette, gitsin, getirsin dediklerimi. Getirmezse, geri dönmezse, kendi bilir. Her şey biter, üstelik nasıl olsa yakalatırım onu, tanıdım bir kere... Sabaha kadar burada bekleyeceğim. Viskimi de içerim. Keyiflenirim! Avımı gözlüyorum kaptan.

- Dışardaki askerleriniz ne olacak?

- İkisi kalır. Diğerleri sabahleyin yine gelir. Belki gece nöbet değiştirirler.

İntikam almak ne güzel şeydi? Şimdiden Kallas bileğinin sızısını unutmuş gibiydi. Bir de o güzel kadını karşısında görmenin zevki, asla doyum olmayan bir ziyafetti onun için.

- Viski, dedi... İçip de sarhoş olacağımı sanma kaptan! Sakın içkime uyku ilacı da karıştırayım deme. Şarl içmeyecek...

Kaptan, Ragıp'ı kolundan tutup kapıya kadar götürdü. "Başka çare yok," dedi, "git, istersen geri dönme..."

Ragıp sendeleyerek çıktı. Yumrukları sıkılıydı, başı ateşler içinde yanıyordu.

*

* *

Ragıp bir sandalla rıhtıma geldiği zaman Sadık Reis'le karşılaştı:

- Ne oldu efendi, merak ettik? Nedir bu halin?

- Hiç!

- Nasıl hiç?

- Jorj Kallas!

- Ne olmuş?

- Seni ve karım Feride'yi istiyor

- Ne için?

- Silahları buldular. Sen elin bağlı olarak gidecek-mişsin. Gitmezseniz gemi seferden alıkonacak, kaptan da La Fransez müdürü Hanri Botrele de harp divanına verilecek!

- Gidersek?

- Sözünde durursa gemi yoluna devam edecek. Sadık Reis! Sadık Reis! Ağlamak istiyorum. Sakın sen gitme. Kasap Şarl'da gemide. Feride ise!... Bilemiyorum! Anadolu'da savaş var, yeniliyoruz! Bir tüfek, bir insanın hayatı demektir. Binlerce tüfek ne demek? Üstelik bunca cephane, sargı bezi, alkol!... Sadık Reis çok fenayım.

- Kendine gel efendi! Beni düşünme... İlerde Yarbayım bekliyor, git onunla konuş!

Ragıp sendeleyerek ilerlerken, iki İngiliz askeriyle çavuşu getiren motor da rıhtıma yanaşmıştı.

-XXVI-
GEMİDE EĞLENCE

ŞEREF EFENDİ, karşısında Yarbay Sıtkı ile Ragıp'ı görünce fevkalade bir şey olduğunu derhal anladı.

- Yakalandık mı?

- Evet efendim!

- Nasıl?

- Şey!...

Yarbay Sıtkı metin görünüyordu Fakat Ragıp yeniden çökmüştü. Şeref Efendi ayağa kalktı.

- Anlatın, dedi. Gemi seferden alakondu mu?

- Şimdilik değil!

- Ne demek bu? Hem yakalanmış, hem de gemi hâlâ islim üzerinde. Nasıl olur?

Ragıp oturup elleriyle yüzünü kapatınca, soğukkanlılığını korumaya çalışan Yarbay Sıtkı cevap verdi:

- Bey baba! İşler kötü! Jorj Kallas'la Kasap Şarl gemide malları bulmuşlar. Kallas'a bir Türk kadını, Kasap Şarl'a da elleri bağlı olarak Sadık Reis'i teslim edersek gemi yoluna devam edecekmiş.

- Ya!... Bir Türk kadın ve Sadık Reis! Öyle mi?

- Evet efendim! Hiç başımıza böyle korkunç bir olay gelmemişti.

- Sadık Reis ne diyor buna?

- Göremedim! Rıhtımdaydı. Ragıp Efendi'yle konuştuktan sonra gözden kaybolmuş. Buluruz elbette.

Bu sırada Telgrafçı Asım Bey'le İsmail sofaya geldiler. Asım'ın eli titriyordu.

- Efendim! Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nde tartışma oluyormuş! Durmadan geriliyormuşuz! Meclisin Kayseri'ye taşınması düşünülüyormuş! Acele silah ve malzeme istiyorlar!... Ne dememi emrediyorsunuz?

Şeref Efendi'nin diklendiği, tesbihini divana fırlattığı görüldü. Derin bir soluk aldıktan sonra tane tane konuştu.

- Silah ve malzeme hemen gidecek. Ankara'ya böyle bildirin! İsmail, sen de kız kardeşin Nur'u al getir buraya!

İsmail'le Asım Bey aşağıya inerlerken Yarbay Sıtkı boğulurcasına sordu:

- Ne yapmak niyetindesiniz bey baba?

- Anladın!... Sorma... Sadık Reis de teslim olacak. Hepsi bu kadar.

- Yanılıyorsunuz!

- Niçin?

- Kızınız Nur'u istemiyor Kallas!

- Bir Türk kadını demedin miydi?

- Hayır! Bu kadar küçülemezsiniz. Bu kadar ezilemeyiz biz... Olamaz diyorum size! Saldıracağız gemiye! Parçalarız onları.

- Çılgınlık. Başarmamıza imkân yok. Ne olursa olsun, gemi Boğaz'dan geçemez. Batırırlar!... Deliliğin sırası değil oğlum, Ankara yenilmek üzere... Üstelik bir gün daha geciktik. Ben küçülmüyorum. Siz de küçülmeyin. Bu görev hepsinden kutsal.

- Efendim, üstelik Kallas denen adamın istediği Türk kadını Feride Hanım! Onu özlüyor, onu bekliyor.

- Sahi mi söylüyorsun?

- İşte Ragıp Efendi'ye bakın. Çökmüş, bitmiş bir adam duruyor karşınızda. Vahşetin bu kadarı düşünülemez. Razı olacaksak, ölmeyi uygun bulurum ben...

- Hayır! Feride Hanım kızımız da gidecek!

- Ne yaptığınızın farkında mısınız?

- Evet, şurada, çitlerin biraz ötesinde, damadımı, senin aziz arkadaşını kurşunlayıp devirdikleri, hatta ölüsünü sürükleyerek götürdükleri zaman asla sahip çıkmamıştık ona. Bu hareketimiz daha mı az onur kırıcıydı? Sen bile ağzını açmamıştın! Neden? Söyle bana... Biz bu topraklar uğruna, bu vatan için her şeyini fedaya yemin etmiş kişileriz. Giden yahut gidecek olan da namus değildir. Bunu da asla unutma oğlum...

O zaman Yarbay Sıtkı, derin bir düşünceye daldı. Yumruklarını sıkmıştı. Şimdi bir savaş meydanının ortasındaydı sanki. Çanakkale'de de, Galiçya'da da, doğuda da böyleydi bu. Barut kokuyordu her tarafı, yalnız burnundan değil, teninin her zerresinden sızıyordu bu koku içine... Öldürmek istiyordu, hatta ölmeyi arzuluyordu. Nasıl kalkacaklardı bu yükün altından? Ragıp'a da, Sadık Reis'e de "Kabul et!" nasıl denecekti? Üstelik Kallas'ın arzuları yerine getirilse bile o aşağılık herif sözünü tutacak mıydı?

Şimdi karşısında İsmail'le Nur duruyordu. Babalarının emrini bekliyorlardı.

- Beni istemişsiniz baba! Bir arzunuz mu vardı?

- Evet kızım! Ama o sen değilmişsin! Sana bir görev düşmüştü. Bence görevlerin en kutsalıydı. Kısmet değilmiş! Gidebilirsin kızım.

Nur evvela bir köşede çökmüş gibi oturan Ragıp'a, sonra Yarbay Sıtkı'ya baktı. İçinden neler geçti bilinemez, sadece derin bir nefes aldı.

- Peki baba!.. İzninizle... Unutmayınız, ne emrederseniz yapmaya hazırım.

- Güle güle kızım, sonra konuşuruz!

O zaman Nur başıyla Yarbay Sıtkı Bey'e selam verdi,

- Hoşça kalınız efendim, dedi.

Bir duygu alış verişiydi belki de bu. Bir an için olsun, Nur aşağıya inerken bu duygu alış verişine yarbay da kaptırıverdi kendini. Sonra silkindi, üzüntüyle Şeref Efendi'ye baktı. O bu sefer Ragıp'a dönmüş, gözlerindeki yaşları gizlemeden konuşmaya başlamıştı.

- Kalkınız ayağa Ragıp Efendi oğlum! Sizden izin almadan yalnız haber veriyorum, Sıtkı oğlum Feride Hanım kızımı görecek, onu gemiye götürecek, İsmail de Sadık Reis'i bulacak. Hepsi bu kadar...

- Ben de giderim İsmail'le beraber!

- Peki oğlum, nasıl uygun bulursan öyle yap!

O zaman Yarbay Sıtkı Bey yine diretti.

- Yapmayınız, dedi. Ben ne derim? Feride Hanım'ı nasıl peşime takarım? Böyle şey kabul ettirilir mi bir insana?

- Kabul etmezse zaten biter. Kabul ederse bir tek yol kalıyor. Tedbirini buna göre al!...

- Beni serbest mi bırakıyorsunuz?

- Evet... Kallas'ın istediklerini yerine getirdikten sonra... Geçiş iznini aldıktan sonra...

- Ya Sadık Reis gitmezse? O zaman ne yaparım?

- Gidecektir. Gitmezse yine biter. Bu yolu aşacaksınız!

- Çok güç, çok ağır...

- Evet ağır... İnan oğlum, altında ezileceğim diye korkuyorum. Onları vaktiyle korumuş, gizlemiştik. Şimdi de feda ediyoruz değil mi?

Sonra Ragıp'a baktı ve ağlaya ağlaya çalışma odasına kapandı...

*
* *

Motor gemiye yanaştığı zaman içinde çarşafına bürünmüş Feride vardı. Kaptan, Feride'yi rıhtımda Yarbay Sıtkı'dan teslim almıştı. Merdiven başında iki İngiliz askeri ellerinde silahlarıyla dolaşıyordu. Denizde başka bir motor devriye geziyordu. Gemide ise bağıranlar, inleyenler, hatta ağlayanlar vardı.

Ve Jorj Kallas kaptanın kamarasında bekliyordu. Avını getireceklerine o kadar emindi ki, viskisini yudumlarken bile bir zevk âlemine gömülüyordu.

O hiç bir kadını böylesine arzulamamıştı. Bunda intikam hissi, bunda kırılan gururu saklıydı. "Sen de nasibini alacaksın Şarl!" diyordu. O zaman Kasap Şarl sırıtıyordu.

Eğer kadın gelmezse, eğer canavar teslim olmazsa, ertesi sabah neler olacağını herkes görecekti. Çete avucunun içindeydi, daha doğrusu Kallas böyle sanıyordu.

Yarbay Sıtkı'nın işini kaptan hafifletmişti. Feride'yi gemiye kadar götürmekten kurtarmıştı. Gecenin o saatinde bir kadınla bir erkeğin rıhtımda dolaşmakta olduklarını görünce anlamış, "Bana verin, siz gidin!" demişti. Kaptanı da rıhtıma Jorj Kallas göndermişti.

Şimdi Galata birahanelerinin birinde gemici kıyafetiyle Yarbay Sıtkı, Sadık Reis'i beklerken çeşitli düşünceler altında ezilmeye başlamıştı.

Ona Feride sadece, "Kocam ne diyor?" diye sormuştu. Aldığı cevap bir "Hiç!"den ibaret olunca ağlayarak giyinmeye başlamıştı. Tek üzüntüsü, Murat'ın bir daha yüzüne bakamayacağı idi. Ragıp

artık bir yabancı olmuştu. Bir "Hiç!" her şeyi halletmişti böylece... Pencereden atılan al güller bile unutulmuştu.

Ragıp, "Olmaz!" deseydi. Yahut, "Vatan için her şeye katlanılır!" diye haber gönderseydi Feride böylesine yıkılmazdı.

*
* *

Kaptan kamaranın kapısını açıp,

- Getirdik efendim kadını! deyince, Kallas birden inanamadı.
- Sahi mi?
- Evet!
- Yüzünü göreyim.

Kaptan Feride'yi kolundan tutup içeri soktu. Feride titriyordu, dizleri burkuluyordu, neredeyse düşüp bayılacaktı. Yine de bu emre uydu, peçesini kaldırdı. Kallas âdeta bağırdı:

- O!... Ta kendisi! Sen dışarı çık Şarl!... Sen de oyalanma kaptan.
- O canavarı da istiyoruz! Gelmezse yarın divan-ı harbe verileceksin. Nuri dediğin kamarot nerede?
- Başka bir arzunuz var mıydı mister Kallas?
- Bilmiyorum efendim.
- O da gelmezse ben sözümde durmam, bunu da böyle bil.
- Bir av yeter efendim. Başkalarını düşünmeseniz olmaz mı?
- Hayır. Ötekileri de istiyorum.
- Çalışacağım efendim. İsterseniz salonu açsınlar, bazı arkadaşlarınızın yaptığı gibi orada eğlenin. Feride Hanım size servis yapar. Mister Şarl da oyalanır. Güzel sesli Rus hanımları da buluruz.
- Hayır! Rıhtıma git, ötekileri bekle, al ve getir buraya. Baksana Şarl sabırsızlanıyor.

Kaptan dışarı çıktı, Kasap Şarl da peşinden gitti. O zaman Jorj Kallas sırıttı. Titreyen Feride'ye uzun uzun baktı.

- Otur! Hayır, başındakileri at... Saçlarını göreyim.

Feride boyun eğdi. Kallas'ın dediklerini hemen yerine getirdi. Saçları omuzlarına döküldü.

- Aman! Ne güzelmişsin sen! Hayal ettiğimden de güzel... Niye kendine bakmıyorsun? Ellerin çizik içinde, dudakların kurumuş!

- Bu kadarı yetiyor bana efendim. Kusuruma bakmayın! Size nasıl bir hizmetim dokunabilir?

- Çook! Hele otur yanıma.

- İzin verirseniz ayakta durayım. İçkinizi tazeleyeyim mi?

- Tazele! Viski şişesi orada. Bardak da yanında. Sen de içeceksin.

- Ben alışık değilim efendim!

- İçeceksin! İtiraz istemem...

Feride'nin gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Hıçkırarak ağlamamak için kendini güç zaptediyordu. Bundan böyle nasıl bir sonun onu beklediğini bir türlü kestiremiyordu. Kallas'ı oyalayamazsa, ne yapardı bilemiyordu?

Gözüne bardak ve viski şişesinin yanında, masanın üzerinde Kallas'ın bastonu ilişti. Bayağı rahatladı. Bu baston onun cankurtaranı olabilirdi.

- Dur bakayım, niye ağlıyorsun sen? Yoksa beni beğenmedin mi?

- Estağfurullah efendim! Nasıl olur?

- Vaktiyle benden kaçmıştın da bileğimin kırılmasına sebep olmuştun.

- Kusurumu affedin efendim, ürkmüştüm...

- Ben her istediğimi yaptırırım. O canavardan da birazdan intikamımı alacağım.

- Hangi canavar efendim?

- Seni benim elimden alan. Adı neydi onun?

- Bilmiyorum.

- Yalan söylüyorsun. Kocan mıydı?

- Hayır efendim! Tanımıyorum bile.

- Öyleyse niye kurtardı seni?

- Acımış sözde... Öyle dedi bana...

- Gelsin de şimdi kurtarsın bakalım. Onu gözünün önünde Kasap Şarl'a ezdireceğim. Hadi doldur kadehleri... Çarşafının alt kısmını da çıkar...

- Daha sonra efendim. İzin verin alışayım. Olmaz mı?

Kallas ayağa kalktı, yürüdü, ellerini uzattı. Feride geriledi.

- Kaçma! O zaman çok kızarım! Ne yapacağım belli olmaz.

- Peki efendim, yerinize oturunuz. İçkinizi vereceğim.

- Karşılıklı içeceğiz!

- Olur efendim! Biraz daha sabredinız. Anlıyorsunuz beni değil mi?

- Anlıyorum, hadi doldur. Orada meze de var.

Kallas yerine oturdu. Feride de elleri titreyerek viski şişesinden bardağa içki doldurdu. Kendini tutmasa yere yıkılacağını hissediyordu.

- Buyurunuz efendim!

- Getir, kendin ver!

Feride yaklaştı, Kallas viskiyi aldı, sonra Feride'nin bileğini kavradı, büyük bir şapırtıyla yanağından öptü.

- Ne yaptınız efendim, ne yaptınız?

- Oh, ne tatlıymış!

Feride çırpınıyordu. Bir yabancı dudak yanağına değmişti... Kallas ise katıla katıla gülüyordu. "Alışacaksın!" diyordu. "Gel, otur yanıma, beraber içelim, meze de ver bana..." Şimdi Feride düşünüyordu... Titremenin, ağlamanın, hatta ürkek olmanın sırası değildi. Bir savaşa girişmişti o... Onu zorlamamışlardı. Mademki onsuz silahlar İnebolu'ya gitmeyecekti, "Gelirim!" demişti. Yine de yüreği burkularak, kocasına kırgın olarak yola çıkmıştı...

Savaşta ölmek de vardı, kurtulmak da... Yalnız şurası muhakkaktı ki, savaşa giden asker ürkerse, ecel onu daha çabuk bulurdu. Bu yüzden Feride yılmayacaktı.

- Sizinle anlaşalım, dedi.

- Nasıl anlaşacağız?

- Acele etmeyeceksiniz? O zaman ben de içmeye başlarım. İki dost olarak sabahı ederiz...

- Benim dostluğa aklım ermez! Yanıma oturacaksın İşte hepsi bu kadar.

- O da olur! Yalnız bir şartım var.

- Nedir o?

- Siz bir kâğıt imzalayacaksınız. Geçiş izni için, imzalayın, sonra karşılıklı içeriz...

Bu söz üzerine Kallas gülmeye başladı. Hem de katılırcasına gülüyordu. Dizlerini yumrukluyor, nefessiz kalmış gibi soluk alıyordu!

- Kurnaz şıllık seni, kim var karşında biliyor musun? Bana Kallas demişler, yutar mıyım? Hadi gel, sabrımı taşırma.

- İmzalamazsanız gelmem!
- Kocan var mı senin?
- Yok!
- Bu örgütün adı ne?
- Hangi örgüt?
- Seni kurtaranlar, bulup buraya getirenler kimler?
- Bilmiyorum!
- Öğreneceğim, onu da öğreneceğim. Gel yanıma!
- Olmaz!...

Jorj Kallas içki bardağını fırlattı, olanca hızıyla ayağa kalktı, Feride'nin bileklerine yapıştı.

- Soyun! Oyalanma daha fazla...
- Peki, bırakın beni, peki!
- Hadi bakayım!

Jorj Kallas biraz uzaklaştı. O zaman Feride bir kapıya, bir de masanın üzerinde duran bastona baktı.

Bu yarı sarhoş herifin kafasına bastonu indirmek belki mümkündü. Fakat neye yarardı? Bir yere kaçamazdı. Üstelik silahlar da İnebolu'ya gidemezdi.

- Ben de içeceğim, dedi. Ben de içeceğim. Yaklaşmayın ne olur!...
- İç öyleyse, hadi çabuk!

Feride masaya sokuldu, boş bir bardağa biraz viski koydu.

Feride bardağı ağzına götürdü. Acı, acayip kokulu bir su dilinin ucuna değdi. Sonra birkaç yudum boğazından aşağıya kaydı:

- Hayır, içemeyeceğim!
- Pekâlâ, biraz daha oyalanırsan sonunun ne olacağını biliyor musun?
- Biliyorum!... Korkmuyorum sizden. Geleceğim yanınıza. Yalnız oturun, isterseniz yatın.
- Hayır, yetti şıllık, diz çök önümde... Yalvar bana!

Kallas Feride'nin bileklerini yeniden kavradı, çekti kendine.

Şimdi bir savaş başlamıştı ikisinin arasında.

- Soyun! Soyun diyorum!
- Peki, peki... Hayır, hayır!...

Feride'nin yanağına bir tokat indi, Feride sendeledi. Sadece hatırına oğlu Murat geldi...

İşte tam o sırada dışarıdan bir gürültü işitildi, arkasından bir silah patladı. Daha sonra peşpeşe gelen iki haykırış duyuldu...

- Ne oluyor? Kim var orada?

Jorj Kallas doğrulmuştu. Hatta ürkmüştü de... Kapıyı açtı, dışarıya baktı.

Bir boğuşma başlamıştı kamaranın önünde. Biraz ileride başları yarılmış iki İngiliz askeri yerde yatıyordu. Kaptan ise sırtını dayamış, önünde boğuşan iki kişiyi seyrediyor, yanında duran Ragıp'a,

- Nasıl bir adam bu? diye soruyordu. Kafa kafaya vurdu İngiliz askerlerini, başlarını yardı. Yaralandığı halde yine çarpışıyor. Başa çıkacak mı Kasap Şarl'la acaba?

Ragıp cevap vermiyordu. Elinde İngiliz askerinin tüfeği vardı ve yerde boğuşan Kasap Şarl ile Sadık Reis'e endişeyle bakıyordu.

Şimdi Sadık Reis haykırıyordu.

- Geldim işte. Göster kendini Kasap!...

Kasap Şarl ise homurdanıyordu.

- Öldüreceğim, öldüreceğim!

Bir aralık Kasap Şarl ayağa kalktı. Sevinçliydi. Sadık Reis'i ezecekti. Fakat yanılmıştı. Bu onun felaketi oldu. Sadık Reis'e tam tekme savuracaktı ki Reis onu ayağından çekti, yere yıktı. Art arda iki yumruk savurdu. Sonra üstüne sıçradı, başını yakaladı, yere vurdu, vurdu, vurdu...

Sadık Reis'in omuzundan kan sızıyordu, Reis ise hiç aldırmıyor, haykırıyordu.

- Şarl! Katil Kasap! Bunca kişinin kanına girdin. Bu senin son günün olacak...

Bir daha vurdu. Ayağa kalktığı zaman sendeliyordu.

- Efendi! Sen sakın elini kana bulama. Yürekliymişsin, benimle geldin. Şimdi ötekinin de hesabını görürüm! Hiç tasalanma...

Jorj Kallas içeri çekilip kapıyı kilitlemek istedi. Fakat bir omuz darbesi kapıyla beraber onu da yere yıktı. Sonra Sadık Reis, Kallas'ı yakasından tutup havaya kaldırdı.

- İmzala, mührünü bas! Sen de hemşire, Allah rızası için örtün. Korkma artık! Ben varım, kocan burada!

Sadık Reis Jorj Kallas'ı yatağa fırlattı, sonra Feride'ye bakmamak için arkasını döndü.

Küçücük kamarada şimdi başka türlü bir savaş başlamıştı. Bir tarafta çarşafına bürünmeye çalışan Feride'nin hıçkırıkları duyuluyor, bir tarafta çaresiz kalmış Kallas'ın yalvarmaları işitiliyor, sonunda da Ragıp'ın, "Feride!" diyen sesi geliyordu.

Feride kamaradan çıktığı zaman Ragıp karşısındaydı.

- Feride, nasılsın yavrum?

- Yaklaşma bana!

- Neden?

- Hiç bir şey dememen yıktı beni! Kirlendim ben! Kendimden utanıyorum. Yine de pişman değilim! Vatanım!

- Ne yaptı sana bu insafsız adam! Yoksa geç mi kaldık?

- Yanağımdan öptü. Aramızdaki bağ koptu Ragıp! Ben Murat'ın yüzüne nasıl bakacağım?

- İşte geldik, işte seni kurtardık... Yetmez mi?

- Hayır! Uzak dur benden Ragıp! Düşünmem gerek! Gerçek duygularını anlamam gerek!

Feride âdeta kaptana sığındı. Şaşkınlığını hâlâ üzerinden atamayan kaptanın arkasında durdu. Ragıp ise olduğu yerde dona kaldı...

Şimdi kamarada yeniden Sadık Reis ile Jorj Kallas'ın savaşı başlamıştı.

- İmzala!

- Hayır! Başka ne isterseniz yaparım. Dokunmam size, rahat rahat gider, gizlenirsiniz.

- İmzala diyorum.

- Hayır!

Sadık Reis yeniden kavradı Jorj Kallas'ı. Masanın başına oturttu.

- İmzala!

- Hayır!

Sadık Reis Kallas'ın başını tuttu, hafifçe masaya vurdu. Bir çığlık duyuldu:

- Gözüm, gözüm! Göremiyorum.

- İmzalamazsan öldüreceğim seni.

- Peki! Kalem getirin, konşimento ile manifestoyu getirin.

Sadık Reis onların nerede olduklarını elbette bilmiyordu. Kaptanı çağırdı:

- Başında dur, imzalasın hepsini; hile yapmasın!

Kaptanın zaten itiraz edecek hali yoktu. Ömründe böyle kuvvetli, böyle yürekli insan görmemişti. Rıhtımda onlara rastladığı zaman reisin ellerini bağlamıştı. Fakat gemiye çıktıkları an o ipler kopmuş, olan olmuştu. Yerde yatan iki İngiliz askerinin kafalarının nasıl yarıldığına da aklı ermiyordu...

- Yerde yatanları ne yapacağız beyim?

- Gemi Karadeniz'e açılınca kıyıya çıkartırsınız.

- Yaralısın beyim! Ne yapsak acaba?

- Önemi yok, uzatma, işini bitir. Söz verdim, bu gemi bu sabah yola çıkacak. Ne yapmak gerekse hemen onu yerine getir. Ayrıca Feride Hanım'la benim sahile çıkmamız için de bir kâğıt imzalasın.

- Pekâlâ yiğit, şimdi yiğit!

Jorj Kallas hâlâ inliyordu, "Göremiyorum, hiç bir şey seçemiyorum!" diyordu.

- İmzala ulan şunları!

- Peki, nerede, getirin.

Kaptan geçiş ruhsatını yazdı, başka bir kâğıda da iki kişinin sahile çıkma iznini doldurdu. Sonra Kallas'ın elinden tutup gerekli yerlere imzasını attırdı, mührünü bastırdı... Kallas daha fazla dayanamamıştı, "Görmüyorum!" diye haykırıp bayılmıştı!... O zaman kaptan sordu:

- Ne yapacağız bu adamı beyim?

- Yolda bir sandala kor, İngiliz askerleriyle beraber kıyıya çıkartırsınız.

- Öldürmeyecek misiniz onu?

- Hayır, bu bize yakışmaz. Üstelik bayıldı da...

Artık sabah oluyordu. Minarelerin arkasından kırçıl bir gök belirmeye başlamıştı.

Sadık Reis'le Feride bir motorla geri dönerken kaptan öteki devriye motoruna izin kâğıdını gösteriyordu...

Feride kocasına bakmamış, bakamamıştı...

-XXVIII-
Duyguların Savaşı

Önünde giden Feride'nin bindiği faytona bakan Yarbay Sıtkı hâlâ endişeliydi. Kendisi de başka bir faytona binmişti. Yarbay Sıtkı onları rıhtımda karşılamıştı. Biraz daha oyalansa belki tutuklanırdı...

Kadın durmadan ağlıyordu. Onu susturmanın imkânı yoktu. Gözlerinden süzülen yaşlar çenesinde toplanıyordu. Sadık Reis ise omuzunu tuta tuta uzaklaşmıştı. Koskoca Sadık Reis sendeleyerek yürüyordu. Nefessiz kalmış gibi bir hali vardı. Sadece, "Gemi gidecek" demişti. "Her şey tamam. Feride Hanım'ı evine gönderin!..."

Gemi içindekilerle birlikte işte yola çıkıyordu. Fakat yerine varabilecek miydi? Çok şüpheli ve çok zordu. Ragıp vapurda, yalnız başına ne yapacaktı? Kaptanla nasıl geçinecekti? Gemi bir daha İstanbul'a döner miydi?

Bir kurban gerekmişti. Bu kurban Feride ile Sadık olmuştu.

Yarbay Sıtkı şimdi derin bir boşluğun içinde olduğunu da hissediyordu. O andaki durumu yüzmesini beceremeyen bir insanın denizde çırpınışı gibiydi...

Geriliyorlardı. Yunan Anadolu'da ilerliyordu. Türk ordusunun nerede duracağı belli değildi... Yenilmek, yok olmak, esir yaşamaktan iyiydi onca! Biliyordu, yeni bir devletin insanları hiç itibar görmezdi. Nereye gitseler ezerlerdi onları, alay ederlerdi... Yine de Mustafa Kemal'e inanıyordu. Sarı paşa onları ezdirmezdi...

Feride'nin arabası durunca, Sıtkı'nın bindiği araba da durdu. Feride sendeleyerek indi aşağıya. Yarbay Sıtkı kendi arabasından inip Feride'nin arabasının parasını verdi. Onunla konuşmak istedi, yapamadı. Ne söyleyecekti? "Zarar yok" mu diyecekti? Yoksa, "Sen bir kahramansın" deyip avutmaya mı kalkışacaktı onu? Esasında

gemide neler olduğunu gereğince bilmiyordu. Kadına ne yapmışlardı? Sadık Reis geçiş ruhsatını nasıl almıştı? Kendisini uzaktan kollayan Bahriyeli Şevki Bey de aynı duygular içindeydi.

Feride'yi bir arabaya zar zor bindirmişler. Yarbay da başka bir arabayla onu izlemişti.

Sıtkı Bey karar vermişti. Bugün hiç bir yere gitmeyecekti. Beybabayı bile görmeyecekti. Nasıl olsa Bahriyeli Şevki Bey haber verirdi ona...

Bindiği arabayı geri çevirtti, naralar, laterna sesleri arasında. "Yaşasın Yunan ordusu!..." diye haykıranların yanından kulaklarını tıkayarak uzaklaşmaya çalıştı. Arabasını durdururlarsa, "Yürü" derlerse ne yapardı, bilemiyordu.

Bir köşeyi dönünce arabadan indi. Biraz yürüdü, başka bir arabaya atladı.

O gününü Paşazade'nin konağında geçirecekti. Zerafet belki onu oyalardı. Yalnızlığın buruk acısı, duygularını anlatamamanın boğucu boşluğu kendisini o anda kıskıvrak yakalamıştı.

Laterna sesleri peşi sıra hâlâ geliyordu. Bu sesler bile bir insanı perişan etmeye yeterdi. "Mustafa Kemal yeniliyor!" Böyle bağırıyorlardı ve sonra sokak ortasında karşılıklı göbek atıyorlardı...

İşte İstanbul'un bir kısmı, belki de ne yaptığını bilmeden, coşkunca eğleniyordu. Bir kısmı ise, kara bir tüle bürünmüşçesine âdeta nefes almaktan korkuyor, sadece bekliyordu. "Kazanacak, yenilmeyeceğiz" diyenler, ellerini göğe kaldırmıştı. Anadolu'da akan her damla kan sanki kendilerinden sızıyordu.

Yarbay Sıtkı, arabadan yukarı mahallede indi. Bir süre faytonun gitmesini bekledi. Sonra kulaklarında çınlayan acaip naralar, "Mustafa Kemal öldü!" sesleri arasında konağın bahçe kapısından içeri girdi...

İlk karşılaştığı yine Zerafet oldu. Kadın, eline bir so-pa almıştı, "Ezeceğim, kafalarını kıracağım namussuzların!" diye bağırıyordu.

- Zerafet Hanım kızım, ben geldim. At o sopayı elinden.

- Vay yarbayım. Sen sefalar getirmişsin, çok şükür! Kahveci Veli nasıl, emireri Mustafa ne yapıyor? Feride Abla'mdan haber var mı?

- Hepsi iyiler! Bana bir bardak su ver, başka bir şey istemem.

- Suyumuz da kıt!... Çeşmeyi kuruttular. Kanuni Sultan Süleyman babamızdan bu yana o çeşme akar dururmuş hep. Kırkçeşme derler

adına, şimdi suyunu kestiler. Kanıma dokunuyor, ben bir şeyler yapmalıyım. Nerede o Veli tabansızı?

- Sabır gerek kızım!

- Kızım deme bana yarbayım. Zerafet de...

- Peki Zerafet!...

- Anacığının ruhuna her gece bir fatiha okuyorum yarbayım. Elimden başkası gelmiyor.

Yarbay Sıtkı bir tahta sandalyeye oturdu. Zerafet'in getirdiği bir bardak suyu yudumlayarak içti.

- Teşekkür ederim Zerafet. Beni yalnız bırak, biraz dinleneceğim.

- Bırakmam! Sen tüm gama bürünmüşsün yarbayım! Merak etme Mustafa Kemal Paşa'mız yenilmez.

- Sen nereden biliyorsun?

- Hiç, Ragıp Bey'imizle senin gibi bir aslanın inandığı insan yenilir mi?

- Sıra bize de gelecek değil mi Zerafet?

- Elbette! Yakında!... İçim öyle diyor. Yine de çocukları içeri tıktım, dışarı çıkartmıyorum. Şevket balıkta. Bazen de yük taşıyor. İhtiyar bahçıvan ise yatıyor. "Evlatlarım" diyor da başka bir laf etmiyor. Sahi nerede o yavrular?

- Emin ellerde... Beklediğimiz gün gelince onlar da babalarına kavuşacak. O gün!... Özgürlüğün başlangıcı... Ezilen gururumuzun dirilişi... Gelecek iyi günlerin habercisi... O gün... Unutma Zerafet. Anlıyor musun beni?

Zerafet hemen cevap vermedi. Bir şey söyleyecekti, vazgeçti. Sadece Yarbay Sıtkı'ya dik dik baktı. Yarbay Sıtkı'nın gözleri yaşlıydı.

- Belki!... Neden olmasın? Anlamasına anlıyorum.

- Ne demek istiyorsun Zerafet?

- Sen evlenmelisin yarbayım!

- Niçin?

- Bakıma ihtiyacın var! Kim yıkıyor çamaşırlarını? Şu haline baksana... Sana bir tane bulmalı...

- Aldırma Zerafet! Böylesi daha iyi! Sen niye evlenmiyorsun?

- Beni dört çocukla kim alır?

- Veli'nin adı hiç ağzından düşmüyor!

- Sahi mi? Bak sen şu ise... Ben bilmeden neler yapmışım!... Bir daha "Veli!" dersem kopar dudaklarımı, olmaz mı yarbayım?...

Zerafet daha fazla konuşmak istemedi, belki de utancından geri dönüp koşmaya başladı. Arkasına bakmadan bahçıvan kulübesinden içeriye girdi.

O zaman Yaribay Sıtkı yere, otların üzerine uzandı... Evvela anacığını düşündü. Sonra onun koynunda sakladığı, şimdi Zerafet'te duran yüzgörümlüğü hatırına geldi. Dana sonra da Nur'u aklından geçirdi. Nur, Şeref Efendi'nin kızıydı. En çok sevdiği arkadaşının da eşi olmuştu.

O aziz vücut şimdi topraktaydı. Şeref Efendi'nin dediği gibi onu kaderiyle başbaşa bırakmışlardı. Ne için? "Vatan!" demişlerdi. Böylece sıyrılmışlardı işin içinden...

İşte o bağırtılar hâlâ işitiliyordu. Buralara kadar gelmişlerdi... Ne kadar sürecekti acaba? Dışarı çıksa, "Yaşasın Mustafa Kemal!" diye haykırsa ne yaparlardı ona acaba?

Çok yorgundu, uyumak, unutmak istiyordu. Şeref Efendi'ye gitmemekle belki de hata etmişti.

Zerafet'i yanında görünce doğruldu.

- Niye kaçtın? diye sordu,

- Kaçmak mı? Kim demiş? Şu emaneti al benden yarbayım! Kime vereceksen ver. Sonra evleninceye kadar kirli çamaşırlarını bana getir. Yazık oluyor sana yarbayım.

- Sahi mi?

- Alay etme benimle.

- O emanet yine sende kalsın, daha sırası değil! Kirli çamaşırlarıma gelince, sen yıkarsın bundan sonra.

- Sağ olasın yarbayım. Yalnız para istemem.

- Olur! Vermem zaten.

- Kuzum yarbayım! Bize kim para gönderiyor? Karnımızı kim doyuruyor? Sen misin o yoksa?

- Hayır, başka biri. İyi insandır, adının duyulmasını istemez!

- Ne adamlar varmış bu dünyada yarabbi! Hadi uyu, ben üstünü örterim.

- Bana bak! Ben de sana bir şey söyleyeceğim.

- Söyle yarbayım!

- Sen de Veli'yle evlenmelisin. Bir bilsen, aslanlar gibi çalışıyor.

- Sahi mi? Ben... Hay Veli, hay!...

Zerafet yine sustu. İçine düşen ateşi söndürmeye çalışarak uzaklaştı. Bu sefer koşmuyordu, başı önüne eğikti. Yarbay Sıtkı uyumaya çalıştı.

*
* *

Bağdaki evde yine bekleme devresine girmişlerdi. Sanki Türk ordusu kayıptı. Nerede olduğunu kimse bilmiyordu. İstanbul'da şenlik devam ediyordu.

- Yaşasın, Yunan orusu, çok yaşasın! Kahrolsun millîciler!

Gazeteler, Yunan ordusunun durmadan ilerlediğini bildiriyordu. Gazeteci Ali Kemal ise *Peyam-ı Sabah* gazetesinde "Oh olsun!" diye yazıyordu. Ragıp'tan da haber yoktu, giden gemiden de... Jozef Ponti ise yanında çalışan odacı ile ancak bir kere haber göndermişti. "Dikkatli olsunlar!"

5 Ağustos günü Mustafa Kemal'in başkumandan olduğu haberi duyulunca Ankara'ya bir canlılık geldi. 12 Ağustos'ta telgraf Mustafa Kemal'in cepheye gittiğini bildiriyordu. Rahatlıyorlardı, demek ki ordu henüz dağılmamıştı. Mustafa Kemal Meclisi bırakıp ordunun başına geçiyordu...

Millet, demircisinden fırıncısına kadar askerini beslemeye çalışacaktı. Yokluk içinde bu ordu hâlâ direniyordu.

22 Ağustos'ta "Savaş Sakarya'da yeniden başladı" haberi geldi.

Geceler, hatta günler geçmek bilmiyordu... Üstelik bağdaki evde kimse birbiriyle konuşmuyordu!

Silahlar gitmiş miydi? Ragıp'a ne olmuştu? Bir yığın soruyla karşı karşıyaydılar. "Çal" dağını Yunanlıların ele geçirişi haberi duyulunca, sokaklarda şenlikler yeniden başladı. Laternalar durmadan çalıyordu. Kasap havaları oynanıyordu. Kapılar taşlanıyordu.

- Bu herif Mustafa Kemal'ci, vurun!

Birçok geceler telgraf susuyordu. Oradan gelen ses, sadece, "Bekleyin"den ibaret oluyordu.

Beklemek yeni bir ümidin peşinde koşmak demekti...

Sonunda, 13 Eylül 1921'de beklenen haber geldi... "Sakarya'da düşman kaçıyor."

Evvela inanmadılar, laterna sesleriyle, "Yunan ordusu çok yaşa!" naralarını yeniden duyacaklarını sandılar...

Fakat aksi oldu, İstanbul caddelerinde, özellikle Beyoğlu sokaklarında, "Yaşa Mustafa Kemal Paşa!" sesleri çınlamaya başladı.

Bir grup genç artık kendini zaptedemez olmuştu, işgalcilerin, gözleri önünde fotoğrafhanelerin vitrinlerindeki resimleri alıp yerine Mustafa Kemal Paşa'nın resmini koymaya başladılar...

- Yaşasın Türk milleti!...

İşgalciler şaşkındı, olayları nasıl değerlendireceklerini bilemiyorlardı. Gençlere, bağıranlara dokunmuyorlardı. Bu güç İstanbul'a Ankara'dan gelmişti...

Ağlayanlar vardı, camilere koşanlar vardı. İstanbul'u örten siyah tül sanki bir anda yok olmuştu. Bir rüzgâr esmiş, tülü alıp götürmüştü...

*
* *

Ragıp o gün bağ evine döndü. Bir takayla İstanbul'a gelmişti... Şeref Efendi onu sadece alnından öptü:

- Anlat, dedi.

Ragıp çok mutsuzdu. Yorgun ve düşünceliydi, sevinemiyordu, gülemiyordu.

- Anlatsana oğlum, başardık değil mi?

- Efendim! Yükleri İnebolu'ya indirdim, işte kâğıdı.

- Gemi ne oldu?

- İnebolu'yla Samsun arasında çalışacak, bir süre İstanbul'a gelmeyecek.

- Kallas'a ne yaptılar?

- Poyrazköy civarında bir sandalla karaya bıraktılar. Gözleri görmüyor.

- Kasap Şarl ne oldu?

- Karadeniz'e açılınca denize attılar. İşte hepsi bu kadar beybaba!

- Sen niye üzgünsün?

- Şey!...

- Söyleme, anlıyorum! Fakat yanılıyorsun!

- Feride benimle konuşmak istemedi.

- Elbette konuşacak?

- Nasıl olur? Nefret ediyor benden.

- Yakında duygular başka türlü konuşmaya başlayınca işler düzelecek. İnan bana oğlum! Şimdi dinlen. Akşama yine konuşuruz. Şu salona geçip uzanıver.

Ragıp bir divandan başka bir şey kalmayan salona çekildi.

Şeref Efendi ise kapanan kapıdan bir süre gözlerini ayıramadı.

Düşünmek istemiyordu, yine de düşünüyordu, sevinmek istiyordu, sevinemiyordu. Sadece aklında Mustafa Kemal vardı. Sanki Şeref Efendi ellerini ona doğru uzatmış, yalvarıyordu.

Torunu Nurhayat'ı yanına getirdikleri zaman öptü, okşadı onu, gülümsedi de... Torun evlattan da fazla seviliyordu.

Hâlbuki akşama yiyecekleri pek fazla bir şey yoktu...

*
* *

Ertesi gün bağ evine Molla Efendi geldi. Yanında Mahir Efendi ile Behiç Bey de vardı.

Behiç Bey herkesin içinde bir kese uzattı Şeref Efendi'ye,

- Evvela borcumu vereyim, dedi, buyurun!

- Ne borcu?

- Torunumuzun doğumu sırasında göndermiştiniz. Unutmuş görünmeyiniz.

- Böyle bir para beni üzer!...

- Kızımın hatırı büyük. Bir hata işledik vaktiyle. Siz de, ben de... Alınız lütfen bu parayı!...

- Pekâlâ! Dediğiniz olsun. Yalnız ben bir hata işlediğimiz kanısında değilim.

Şeref Efendi keseyi alıp cebine soktu. Sonra misafirlerine,

- Buyurunuz, dedi. Beni şereflendirdiniz!

Molla Efendi hiddetli görünüyordu. Oturur oturmaz,

- Daha henüz her şey bitmedi! diye söylendi.

- Ne gibi Molla hazretleri?

- Şu Mustafa Kemal!

- Ne olmuş

- Ayak takımı nasıl da şımardı? Pera caddelerinden geçilmez olmuş! İngilizler de ses çıkartmıyorlar! Halbuki bir avuç tabanı delik genç!... Ali Kemal dostumuzun gazetesinin kasalarını dağıtmışlar.

Harfler yerlerde sürü-nüyormuş. Birkaç gün *Peyam-ı Sabah* gazetesi çıkamayacak! Bunlar memleketi büsbütün felakete sürüklüyorlar. İtilâf kuvvetleri bunun acısını çıkartmayacak mı sanıyorsunuz?

- Kim bilir Molla hazretleri? Belki çıkartırlar!

- Şüpheniz mi var?

- Bir şey diyemeyeceğim!

- Siz de mi? Bu kadarı da fazla! Keşke Mahir Efendi'yle Behiç Bey'i zorlayıp buraya getirmeseydim. Üzüldüm doğrusu! Hâlbuki sizden bazı fikirler almaya gelmiştim. Bir de anlaşırsak bir iki eserinizi satın alacaktım.

- Satılık malım yok efendim.

- Vardır!.. Gösterir misiniz onları bana.

- Hem salon kilitli, hem çok tozlu, bu seferlik affediniz!

- Zarar yok, anahtarı nasıl olsa sizdedir, toza da aldırmam! Şu kapı mıydı?

- Gitmeyiniz rica ederim!

Molla Efendi, sanki Şeref Efendi'yi duymadı; ayağa kalktı, yürüdü ve kapıyı açtı...

İşte o zaman olan oldu. Ragıp divanda yatıyordu. Perdeler tamamen inikti ve salonda başka hiç bir eşya yoktu.

- Ne olmuş buraya? Kim bu adam? Şu hale bakın!

Ragıp, şaşkınlıkla divanın üzerine oturdu. Şeref Efendi ayağa kalkmıştı. Mahir Efendi ne yapacağını bilemiyordu. Behiç Bey ise başını çevirmişti.

Molla Efendi geri döndü, eski yerine oturdu, tesbihini çıkartıp öksürdü:

- Anlatınız Şeref Efendi, dedi.

- Neyi?

- Ne yaptınız antika eserlerinizi?

- Sattım!

- Niçin?

- Size hesap vermek zorunda değilim.

- Elbette hesap vereceksiniz. Sizden şüphelenmiştim. Yine de inanmak istememiştim. Paraları Anadolu'ya gönderdiniz, siz Kemalistsiniz.

Şeref Efendi yerine oturmamıştı. Bir an derin derin Molla Efendi'ye baktı:

- Bağışlayın beni, dedi. Terbiye hudutlarını aştığınızın farkında mısınız?

- Hesap vereceksiniz bize.

- Asla! Ben kendi malımı dilediğim gibi kullanırım! Kimse karışamaz! Hem Anadolu için harcamışsam ne çıkar?

- Vatan haini olursunuz! Yargılanırsınız!

- Vatan haini olmak mı? Acaba kim? Anadolu'ya hizmet etmek mi, etmemek mi vatan hainliğidir?

- İstanbul'da padişah efendimiz hazretleri bulunuyor, bir hükümet de mevcut. Bunların isteklerine karşı gelmek, savaşı körüklemek, binlerce insanın kanına girmek vatan hainliği değil midir?

- Değildir! İşgal altında bir İstanbul var. Padişahın eli kolu bağlı. Hükümet dediğiniz ise ne yapacağını bilemiyor. Sevr ülkeyi tamamen parçalamış! Nefes bile alamaz hale gelmişiz! Bunun nesi vatan hainliği? Bunun adına dense dense "Vatan tutkusu!..." denir.

- Demek öyle... Görüşeceğiz!

- Elbette! Beni asla suçlayamazsınız Molla Efendi! Size bu hakkı vermiyorum. Çünkü hak benden yana... İnsaf benden yana!

- Kim demiş? Gidelim dostlarım! Bu evde daha fazla kalınmaz!

Üçü de ayağa kalktı. Behiç Efendi, Şeref Efendi'ye üzüntü ile baktı, sadece:

- Çok yazık oldu, dedi. Sizden bunu beklemezdim. Hislerinize hâkim olmalıydınız! Kızımı torunumla beraber muhakkak bana gönderiniz!

Köpekler havlarken üçü de bağ evinden çıkıp gittiler.

-XXIX-
BASKIN

YARBAY SITKI'YI bekliyorlardı. İsmail'le Ragıp Şeref Efendi'nin yanındaydı. Telgrafçı Asım makine başındaydı. Yarbay Sıtkı gelince Şeref Efendi evvela onu yanaklarından öptü, sonra,

- Ayrılıyoruz oğlum! diye fısıldadı.

- Niçin baba?

- Belki de geç kaldık. Hemen uzaklaşın bu evden.

- Neden böyle bir karar aldınız, sorabilir miyim?

- Molla Efendi geldi, her şeyi anladı Belki burayı basarlar. Bu ev tehlikeli olmaya başladı. Yanıldığımı sanmıyorum.

- Hep beraber gidelim.

- Bundan sonra ayakbağı olurum sizlere. Beni dinle evladım.

- Asla! Sizi yalnız bırakamam.

- Bağırmak istiyorum, bütün dünyaya haykırmak istiyorum. Zaferimizi kutlamak istiyorum.

- O gün henüz gelmedi.

- Gelecek, inanıyorum.

- Geldiği zaman bağırırsınız. Vazgeçin bu düşünceden.

- Hayır şimdi! Herkes gitsin, İsmail, gelinimi ve torunumu götürsün. Sen Nur'u sakla. Ragıp Efendi bir süre Özbekler Tekkesi'nde kalır. Param var, merak etmeyin. Behiç Bey kardeşim getirdi. Aldım bir dostun parasını...

İşte o sırada kimsenin cevap vermesine vakit kalmadan dışardaki köpekler acı acı havladı.

- Bak bakalım, Ragıp Efendi oğlum, ne oluyor?

Ragıp sofadan çıkmak üzereyken koruyuculardan biri gelip "Bir tanıdık!" deyince derin bir soluk aldılar.

Biraz sonra karşılarında Jozef Ponti duruyordu. Çok üzgün ve yorgundu:

- Hemen gideceğim, dedi, belki bir daha görüşemeyiz. Beni azlettiler. Sanırım, bundan sonra sizlere yararım dokunamayacak.

- Rica ederim, oturun aziz dostum.

- Hayır! Hiç vakit kaybetmeye gelmez efendi hazretleri. Yanılmıyorsam yakında burasını basacaklar. Belki bir saat sonra, belki bir gün sonra. Kallas'ı balıkçılar bulup getirmişler. Şimdi hastanede yatıyor, gözleri görmüyor. İngiliz istihbaratı Kasap Şarl'ı arıyor. Bir de onları bu hale sokan kişinin peşindeler. Hoşça kalın efendi hazretleri...

Şeref Efendi, Ponti'yi bağrına bastı. Ponti'nin gözleri nemliydi. Belki de kendini zor zaptediyordu.

- Seni asla unutmayacağız aziz dostum.

Ponti cevap veremedi, sadece herkese teker teker selam verdi ve merdivenlerden inmeye başladı...

Sanki sofaya bir yıldırım düşmüştü. Şeref Efendi'nin durgun bir hali vardı. Bir şeyi haber vermek üzere olduğu anlaşılıyordu.

- Beni dinleyin, dedi. Hepimizi avlayacaklar. Hâlbuki bu avcılara bir av yeter. O da benim. Çünkü bu bağ evinin sahibiyim... Demincek dediğim gibi İsmail, hemen karısını ve torunumu alıp Behiç Bey'e gidecek. Sen de Sıtkı Bey oğlum, sen de...

Durdu, yutkundu, nefessiz kalmış gibi derin derin soluk aldı.

- Sen de, tekrarlamak gerekirse Nur'u götüreceksin.

Yine sustu, kendisini zorluyordu, belki de söyleyeceklerinin garipliğinden çekiniyordu. Kendisini kınayanlar, hatta ayıplayanlar çıkacaktı.

- Ayrıca şunu ilave edeyim ki, Nur'un boşlukta dolaşmasını hiç istemem. Kızımı çok severim...

- Elbette Nur Hanım'la ilgileneceğim. Arzularını yerine getirmeye çalışacağım.

- Ufalıyorum değil mi?

- Niçin ufalacakmışsınız?

- Pekâlâ! Şimdi emret, teller sökülsün. Telgraf ve telefon ile tüfek kuyuya atılsın. Yakılacak evrakımız yok sanıyorum. Ben burada karımla kalıyorum.

Şeref Efendi'ye hiç kimse cevap vermedi. O ise, artık gülümsüyordu. Ayakta dimdik duruyordu. Belki de irade'nin bir an evvel yerine gelmesini istiyordu. O büyük irade böyle istemiş olabilirdi...

Sonunda Ragıp şaşkınlığını yenip sorabildi:

- Siz niye bizimle gelmiyorsunuz efendim?

- Ragıp Efendi oğlum, sizlerle beraber gelirsem, kaçarsam suçu kabul etmiş olurum. Yani onların suç saydığını!

- Ben ne yapacağım efendi hazretleri?

- Demincek söyledim ya, bir süre Özbekler Tekkesi'nde kalırsın, sonra seni Sıtkı Bey oğlum, başka bir yere gönderir. Unutmayın ki, Yarbay Sıtkı Bey oğlumun dediği gibi savaşımız henüz bitmedi. Belki günün birinde yine aranıza katılırım.

- Hayır!

- Ne demek hayır?

- Ben de yanınızda kalıyorum.

- Beni dinlememişsin galiba oğlum, bu ev henüz benim... Ev sahibi evinde gerek... Sahibesi de öyle... Senin ne işin var bu evde? Düşünsene oğlum. Vedalaşmıyoruz bile... Bunu da böyle bilin. O günü göreceğim inşallah.

Şeref Efendi kimsenin cevap vermesini beklemeden yürüdü. Yine kitaplarının bulunduğu odaya sığındı...

*
* *

Hepsi kayalık yoldan sıra ile gittiler. Hele iki genç kadın hıçkırıklarını hiç zaptedemedi.

Nurten Hanım sokak kapısının önündeydi. Başında beyaz örtüsü, gidenlere gülümsüyordu sanki.

Şeref Efendi ise kütüphanesinden dışarı çıkmamıştı. Bir şeyler yazar olmalıydı yahut da düşünüyordu. Nereden, nasıl geldiklerinin ve nereye gideceklerinin hesabıydı bu.

- Baba, babacığım!

- Ne istiyorsun kızım?

- Ne olur izin verin burada kalayım!

- Hayır kızım, seni Yarbay Sıtkı Bey oğlum koruyacak. Tanrı'nın inayeti üzerinizde olacak. Muhakkak günün birinde aranıza katılacağım. Şimdi beni yalnız bırakın. Kimse gelmesin yanıma...

Böyle konuşmuştu Şeref Efendi. Sonra kızını görmemek için başını çevirmişti. Sonra da masasının başından kalkmış, kütüphane odasının kapısını kapatmıştı.

Hepsi gidince Şeref Efendi odasından çıktı, iki koruyucusunu çağırdı.

- Siz de gidin, dedi, alın şu paraları. Bu evden uzaklaşın. Köpekleri de salıverin.

- Nasıl olur efendim? Ölünceye kadar biz sizin yanınızdayız. Emredin.

- Hayır gideceksiniz. Makineler kuyuya atıldı mı? Teller koparıldı mı?

-Evet efendim, Asım Bey hepsini yaptı. Tüfek de parçalanıp atıldı, kurşunlar da.

Şeref Efendi'nin iki koruyucusu âdeta yalvarıyordu. Dinlemedi onları. Behiç Bey'in verdiği paranın yarısını ellerine sıkıştırdı, sırtlarını sıvazladı.

- Allah'a emanet olun efendi hazretleri... Öte berinizi kim alacak? Yalnız nasıl yaşayacaksınız?

O zaman Şeref Efendi'ye bir ürperti geldi. Karısına sokulmuş, kâinatın erişilmez boşluğu içinde yalnızlığın korkunçluğunu hissetmişti.

- Pekâlâ, Hasan kalsın! Yalnız kim gelirse, gelsin karşı koymak yok. Hiç bir şey bilmiyorsunuz, hiç bir şey görmediniz.

Hasan âdeta sevinmişti, Hüseyin ise boynu bükük uzaklaştı.

Şu köpeklere ne olmuştu? Neden huysuzlaşmışlar, neden boş yere havlamaya başlamışlardı.

- Hanım Efendi!

- Buyurun beyciğim!

- Seni, sonu bilinmeyen bir yolculuğa götürüyorum, korkuyor musun?

- Asla beyciğim! Yanınızdayım! Ne varmış? Sevinçli günlerimiz elbette gelecek. Yoksa bana güvenmiyor musunuz?

- Hanımefendi, şimdi senden bir şey rica edeceğim!

- Emredin beyciğim!

- Gelirlerse beni götüreceklerini sanırım. İnşallah sana dokunmazlar.

- Ne kıymeti var, siz olmadıktan sonra.

- Bu evde yalnız kalamazsın. O zaman seni Hasan, Mahir Efendi'ye teslim eder.

- Neler söylüyorsunuz? Mahir Efendi sizin dostunuz değil ki!... Bildiğim kadarıyla Molla Efendi'nin en yakın arkadaşı...

O zaman karısının şaşkınlığına aldırmadan Şeref Efendi, gülümsemeye çalıştı. Tane tane konuştu.

- Mahir Efendi bizim en yakın dostumuz. Ondan çok yararlandık. Mert ve cesurdur, seni saklar, kimse nereye gittiğini bilemez!

- Ne diyorsunuz beyciğim?

- Bu son sırrımdı. Onu da öğrendin şimdi. Beni kırmayacağını bilmeliyim. Ben yokken yalnız kalmamalısın burada.

- Kalacağım ve sizi bekleyeceğim!

- Hanımefendi, beni dinlemek zorundasın. Herkes dinledi, sen de uyacaksın, rica ediyorum.

- Pekiyi efendim! Mahir Efendi'nin evinde de olsa bekleyeceğim. Kimse dokunamayacak size. En kısa zamanda salıverecekler sizi.

- Elbette, ben de böyle düşünüyorum.

Şeref Efendi karısını alnından öptü. Sonra koluna girdi,

- Götürünüz beni yukarı, dedi.

Merdivenleri çıkarken yeni evlenmiş bir çift gibiydiler. Yalnız bir farkla ki, bu sefer Şeref Efendi, Nurten Hanım'ın koluna girmişti ve Nurten Hanım, geçmişi yaşayarak, gözlerinden süzülen yaşlara engel olamamıştı.

- Ağlamayınız lütfen!

- Peki beyciğim!

Meğerse ikinci katın sofası ne kadar genişmiş! İçi tamamen boşalmış salonun kapısı açık duruyordu, kütüphane odasının kapısı ise aralıktı. Ve bu evde artık çok kısa bir süre de olsa iki kişi oturacaktı.

Çok eskiden olduğu gibi Nurten Hanım, "Bir arzunuz var mı beyciğim, sofranızı kurayım mı?" diye soracaktı. Daha sonraları da Şeref Efendi, "İsmail büyüyor, bir kız evladımız olsun istemez misiniz hanım?" diyecekti.

Kış geceleri, üşümemesi için Nurten Hanım efendisinin üzerine bir battaniye daha örtecek yahut otururken kürkünü giydirecekti.

"Hanımefendi," derdi Şeref Efendi, "yoruluyorsunuz, lütfen oturun, ben kendi suyumu kendim içmesini bilirim. Size de getireyim

mi?" Nurten Hanım hiç bırakır mıydı efendisini? Bardağı elinden alırken "Afiyet olsun!" demeyi asla unutmazdı.

Okşardı onu zaman zaman Şeref Efendi... Nurten Hanım kızarır, "İlahi beyciğim!" derdi.

İşte şimdi Şeref Efendi sofadaki divana oturmuştu. Tesbihini yanına koymuş, hanımını seyrediyordu.

- Ne düşünüyorsun hanımefendi?
- Hiç beyciğim!
- Ben biliyorum.
- Ne imiş efendim?
- Benim düşündüklerimi.
- İlahi beyciğim!

Nurten Hanım yine kızarmıştı. Başörtüsünün ucuyla yüzünü silerken,

- Bir arzunuz var mı beyciğim, sofranızı kurayım mı? diye soruvermişti.
- İstemez hanımefendi, gel yanıma otur.
- Pekiyi efendim. Bir şey mi söyleyeceksiniz?
- Evet, beni iyi dinlemelisin. Mahir Efendi'yi muhakkak bulacaksın. Ve benden haber alıncaya kadar hiç bir yere gitmeyeceksin.
- Olur beyciğim.
- Gel, alnını uzat bana.
- Pekiyi efendim.
- Seni özleyeceğim Nurten!

Nurten Hanım alnını uzattı, Şeref Efendi onu öptü... Nurten Hanım yine kızardı.

- Bu sefer sen konuş Nurten.
- Ne anlatayım efendim?
- Bunca yıl nasıl çektin kahrımı?
- Ne kahrı efendim? İnanın, içimi yokladığım zaman sizin beni hiç incitmediğinizi daha iyi anlıyorum. Benim bir kusurum olduysa siz affedin.
- Uzat bana ellerini Nurten! Ve inan ki, seni daima yanımda görmek istedim. Çocuklarım, gelinim, hatta torunum senden sonra gelirler. Yalnız Nur'u evlendirebilseydik bir yuva, bir yavru sahibi yapabilseydik, daha rahat bekleyecektim gelecekleri.
- Yarbay Sıtkı Bey'i mi düşünüyordunuz?

- Evet!

- Ben de öyle!...

- Anlatmak istedim ona. Sanırım anlamadı. Daha fazlasını söyleyemedim. Zavallı kızım, Nurhayat'ı nasıl bağrına basıp okşuyor, kokluyordu... Bir evlat hasretidir bu. Kendi yavrusu olsaydı, ağabeyisinin çocuğunu hiç bu kadar sever miydi?

- Doğru söylüyorsunuz efendim. Zavallı kızımız, onu ben de bir türlü avutamadım.

İşte bu sırada köpekler yeniden acı acı havlamaya, hatta hırlamaya başladılar.

- Geldiler Nurten Hanım, kaderin önüne geçilmez!

- İnşallah gelen bir dosttur.

- Sanmam, hakkını helal et hanım. Ben görevini yapmış bir insanın huzuruyla yanından ayrılacağım. Unutma, zaferi ben göremezsem de sen göreceksin!

- Hayır, asla! Size dokunmayacaklar, dokunamazlar.

Bir tüfek patlayıp, bir köpeğin acı feryadı işitilince sustular. Kısa bir süre köpeğin inlemesini dinlediler.

- İşte böyle hanım! Hayat bazen çok uzun, bazen çok kısa. Kaldır başını, gül! Hep gülelim.

Şeref Efendi güldü, Nurten Hanım ise kocasına sarıldı... Bir tüfek daha patladı, öteki köpeğin de inlediği duyuldu.

- Açın kapıyı! Ev kuşatıldı, bir yere gidemezsiniz!...

Yayvan ve bozuk şiveli bir ses, merdivenleri aşarak sofaya kadar geliyordu. Kapı ise durmadan yumruklanıyordu.

- Hasan, aç kapıyı! Sen de hanım dik dur ve sil gözlerinin yaşını!

Merdivenlerden ayak sesleri duyulup, sofaya bir İngiliz subayı, silahlı İngiliz askerleri, bir Türk polisi ve bir tercüman gelince Şeref Efendi,

- Buyurun efendiler, dedi. Bizden ne istiyorsunuz?

- Şeref Efendi denen sen misin?

Tercüman yanındaki İngiliz subayına bakarak soruyordu. İngiliz subayının eli tabancasındaydı. Şeref Efendi'yi yiyecekmiş gibi süzüyordu.

- Evet Şeref Efendi benim! Bizden ne istediğinizi soruyorum size. Hem tercümana ihtiyacım yok benim. Bu subay efendinin dilinden anlarım.

Şeref Efendi bir adım attı, subay geriledi. Sonra hiddetle sordu:

- Sen Mustafa Kemal'e yardım ediyormuşsun? Kaç kişi var bu evde?

- Ben, eşim, bir de hizmetçim!

- Başka?

- Kimse yok.

- Arayacağız.

- Buyurun!

Subay işaret etti, askerler dağıldı. Kimi yukarı kata, kimi diğer odalara daldı. Kitapları fırlatıyorlar, yatakların, masaların altlarına bakıyorlardı. Aşağıdakiler de, mutfağı, dolapları karıştırıyorlardı. İngiliz subayı ise durmadan soruyordu:

- Burada başka bir adam daha varmış. Kimdi o?

- Bir ahbabım! Hasta ve yorgundu.

- Şimdi nerede?

- Gitti!

- Neden?

- Gitmenin nedeni olur mu? Canı istedi geldi, canı istedi gitti. Misafir bu!

- Sen bir vatan haini imişsin!

- Asla! Vatan haini diye kime derler, bilir misin?

İngiliz subayı duraladı, bir an ne cevap vereceğini kestiremedi, sonunda

- "Vatanına ihanet edene vatan haini derler" dedi.

- Asla, ben vatanıma ihanet etmedim. Keşke sen de vatanını benim kadar sevsen!

- Padişaha ve onun hükümetine karşı gelmişsin! İngiliz devletinin emirlerine sırt çevirmişsin. Bunca kişinin kanına girmişsin.

- Şayet bu saydıklarını yapmış olsam bile bana "Vatan haini" denir mi?

- Belki de Mister Jorj Kallas'ın gözlerini köreden, Kasap Şarl'ı ortadan yok eden senin adamların. Bu ev bir casus yuvası... Akibetini düşündün mü? Söyle!...

- Söyleyecek hiç bir sözüm yok size! Eğer adalet varsa, eğer hukuk yaşıyorsa ben kendimi hâkimin önünde de savunurum. Emret, vursunlar kelepçeyi bileklerime.

- Bu kadın kim oluyor?

- Eşim! Sakın ona dokunayım demeyin.

- Niye öyle sakin duruyor, niye ağlayıp bağırmıyor?

- O bir Türk kadınıdır, o bir Türk anası, Türk ninesidir. Sabretmesini bilir. İnanmıştır, bağrına taş basar, bekler. İşte hepsi bu kadar.

- Seni tevkif ediyorum. Zindana atılacaksın, hesabını divan-ı harpte vereceksin.

- Zaten sizden başka bir şey beklemezdim. Sizce yapılması gerekeni yapıyorsunuz. Ben hazırım...

O zaman Nurten Hanım titredi. Bütün metanetini toplamasına rağmen yanaklarına doğru iki damla yaşın kaymasına engel olamadı.

- Hanımefendi ne yapıyorsun? Ağlarsan küçülürsün! Bunlar da sevinir.

- Peki beyciğim, kusuruma bakma benim. Geçti!

Evi araştıranlar İngiliz subayının yanına gelmişti.

- "Yok bir şey," diyorlardı, "bulamadık!"

- Olamaz! Bir evrak, silah, bir vesika...

- Bulamadık.

- Her tarafı aradınız mı?

- Evet, yalnız mutfakta bir kuyu var, çok derin. Oraya inemedik.

- Pekâlâ, bu gece dışarda nöbet beklenecek, yarın kuyucu getirilecek... Vurun kelepçeleri bu adamın bileğine.

- Kadınla aşağıdaki adam ne olacak?

- Onlar şimdilik kalsın. Gerekirse sonra tutuklarız.

- Başüstüne efendim.

Şeref Efendi'nin bileğine kelepçeyi vurdular. O zaman Şeref Efendi,

- Karımla konuşabilir miyim? diye sordu.

- Çok kısa olmak şartiyle...

Şeref Efendi geri döndü, Nurten Hanım onun bileklerindeki kelepçeyi görmemek için başını çevirmişti.

- Allaha ısmarladık hanım! Ağlamak yok.

- Hayır! Niye ağlayacakmışım? Biraz beklesinler, size hırka ve çamaşır getireyim. Yarabbim nelere ihtiyacınız olacak bilemiyorum.

- Eline ne geçerse bir bohçaya koy hanım. Ve sonra...

Şeref Efendi sustu ve fısıldadı.

- Bu evi hemen yakın, dedi.

- Nasıl olur?

- Yakın. Gece petrol lambası devrilsin. Özellikle mutfak yansın.

- Şimdi anladım beyciğim!

- Bir iki kitap da koy. Hep gül emi, sen gülersen, ben de gülerim. Kitaplarımıza yazık oldu Nurten...

Türk polisi Şeref Efendi'yi kolundan çekti,

- Yeter, dedi, bu adamların sabrını daha fazla taşırmayın.

- Beni nereye götürecekler?

- Sanıyorum, Sultanahmet Cezaevine.

- Beni Türk makamlarına mı teslim edecekler?

- Evet!...

Aşağı katta, Nurten Hanım'ın getireceği eşyayı beklediler. Bohçayı Şeref Efendi'nin elleri üzerine koydular.

- Beyim! Beyciğim! Kendine iyi bak emi? Bekliyoruz seni, geleceksin.

Şeref Efendi artık karısına bakmadı, hatta dışarıda yan yatan köpekleri görmemek için başını çevirdi...

Bu onun belki de ileri yaşının son demleriydi...

-XXX-
HAPİSHANE

ŞEREF EFENDİ'yi Sultanahmet meydanının üstündeki hapishanenin bir koğuşuna koydular.

İçerde bir nazır, bir müsteşar ve altı paşa olmak üzere sekiz kişi vardı. Hepsi ölümü bekliyor, titriyorlardı... Yemeklerini de kendileri pişiriyor, yarı aç, yarı tok günlerini geçiriyorlardı. Bazen dışardan yemek geliyor, o zaman kapışarak yiyorlardı.

Kapıyı açıp "Uslu oturun ha!" diye bağıran başgardiyanı görünce,

- Evladım, bir parçacık hava almamıza izin vermez misin? diye yalvarıyorlardı.

- Oturun oturduğunuz yerde, şimdi canınızı yakarım!

- Ne olur biraz hava alalım, biraz hava!

- Zırlamayın! Nasıl olsa hepiniz asılacaksınız! Size hava ne gerek?

- Biz ne yaptık ki aziz oğlum, kime kötülüğümüz dokundu da asılalım? Şefaat et bize.

- İşiniz mi yok sizin? Derdinizi mahkemeye anlatın.

- Bu yeni gelen efendi de mi asılacak?

- Elbette!

- Suçu neymiş?

- Bir kere İttihatçı, siz de öylesiniz. Üstelik bu adam İstanbul'un huzurunu bozup birtakım masum kişileri kandırmış, Mustafa Kemal'e para göndermiş, belki de silah kaçırmış! Yetmez mi? Sizin anlayacağınız vatan haininin teki...

Şeref Efendi o geceyi uykusuz geçirdi. Ortada duran küçük masanın kenarındaki bir sandalyeye ilişip okuma-ya çalıştı.

Kabil değil okuduğunu anlayamıyor, harfler, satırlar gözünün önünden kayıp gidiyordu. Acaba hata mı etmişti? O da pekâlâ işgal-

ciler gelene kadar karısıyla birlikte bağ evinden uzaklaşır, bir yerde saklanırdı. Yapmamıştı, yapamamıştı. Bu onun huyuydu, kaçamazdı, işlemediğine inandığı bir suçu kaçmakla kabullenemezdi. İnanmıştı bir kere. Belki de ortada delil yokken kendisini yakalayacaklarını sanmamıştı. Şimdi ne olursa olurdu! Bağıracak, mahkemede hâkimlerin yüzüne karşı haykıracaktı. Bütün dünya duyacaktı onu. Masum bir milleti çiğnemenin hiç de kolay olmayacağını anlatacaktı. Adalet dağıtıyoruz diyen işgalcilerin adaletsizliğini yüzlerine vuracaktı.

Fakat bir yerde hata yapmıştı. Molla Efendi'ye karşı hislerini yenememiş, söylememesi gerekeni söylemiş, Mustafa Kemal'i savunmuş, vatan hainliği üzerinde tartışmaya girişmişti. Nitekim çıkarken Behiç Bey; dolaylı da olsa onun bu hatasını yüzüne vurmuştu...

Asarlar mıydı onu da? Bilinemezdi. Ölümden asla korkmuyordu. Zaferi görememek onu üzerdi. Bir de karısıyla kızı ne olurdu? Herhalde İsmail de, Yarbay Sıtkı da onları yalnız bırakmazdı.

Karşı minarelerden sabah ezanı okununca oturduğu yerden ayağa kalktı. Beyni uyuşmuştu.

*
* *

O gün Şeref Efendi'yi elleri kelepçeli, iki jandarma nezaretinde sorgu hâkiminin huzuruna çıkardılar. Kelepçelerini çözdüler. Jandarmalardan biri dışarı çıktı, diğeri odada kaldı.

- Adın?
- Şeref!
- Ne iş yaparsın?
- Darülfünunda vaktiyle hocalık yapmıştım.
- Ne ile geçiniyorsun?
- Babadan kalmaları satarak...
- Suçun ne?'
- Yok!
- Nasıl yok?
- Varsa siz söyleyin.

Sorgu hâkimi yerinden sıçradı. Hiddetinden elini sakalına attı. Sonra kendini yenmeye çalışarak,

- Bağ evini kim yaktı? diye sordu.

- Yanmış mı?
- Bilmiyor musun?
- Bilmiyorum. Kitaplarım da yandı demektir. Yazık! Yine de helal olsun bu topraklara...
- Karın, çocukların nerede?
- Haberim yok.
- Karın kayıp! Onun da yakalanması gerekirdi.
- Niçin?

Şeref Efendi rahatlıyordu. Demek ki hiç bir iz kalmamıştı bağ evinde. Üstelik karısı da gizlenmişti. Elinden gelse sorgu hâkimini öperdi...

Şimdi sorgu hâkimi ayağa kalkmış, dolaşıyordu... Bir eli hâlâ sakalındaydı. Düşünüyor, karşısındakinin kişiliğini nasıl yenmesi gerektiğini tasarlıyordu:

- Asılacaksın, dedi, ipte sallandıracaklar seni.
- Suçum ne?
- Sayayım da dinle! Bir kere vatan hainisin, sonra İttihatçısın! Memleketi harabeye çevirdiniz. Milyonlarca insan öldü. Sizin yüzünüzden Sevr'i imzalamak zorunda kaldılar. Bunlar yetmiyormuş gibi Mustafa Kemal denen birine yardımda bulundun. İşgal kuvvetlerinin yasalarına ters düşen hareketler yaptın. Bağ evine giren çıkanın haddi hesabı yokmuş.
- Evet, Molla Efendi birkaç kere gelmişti...
- Molla Efendi'yi niye karıştırıyorsun işin içine? Suçlarını kabul ediyor musun?
- Hayır!
- Evet de, belki asılmaktan kurtarırız seni. Uğraştırma bizi.
- Hayır! Emret cellâtlarına hemen görevlerini yapsınlar. Yalnız...
- Niye sustun?
- Söyleyeyim mi?
- Evet.
- Ben çökmüş bir milletin enkazından yararlanmaya kalkışan insan değilim. Aksine, gücüm yettiğince dağılanı toplamaya çalışırım. Yardım etmenin suç olduğunu iddia edecekseniz suçluyum. Bu topraklar bizim, sonsuza kadar da bizim olacak. Hiç bir kuvvet elimizden alamayacak buraları. Sizin de böyle düşünmeniz gerekirdi.
- Allah belanı versin!

Sorgu hâkimi hiddetle dışarı çıktı. O zaman jandarma eri etrafına bakındıktan sonra Şeref Efendi'nin yanına sokuldu. Bir kâğıt sıkıştırdı eline.

- Kimseyi görmedim, kimseye bir şey vermedim! diye fısıldadı.

Kâğıtta, *"Hapisaneyi basacağız, sizi kurtaracağız, sabredin."* diye yazılıydı. Şeref Efendi kâğıdı hemen cebine soktu,

- Hayır! dedi.

- Neye hayır efendim?

- Onlara söyle, asla bunu yapmasınlar. İnsanlar ölür, hem de benim yüzümden. Olamaz, katiyen rızam yoktur... Kimsenin ölmesini istemiyorum.

Jandarma eri şaşırdı,

- Ben bir şey söyleyemem, dedi.

- Seni göreceklerdir, kâğıdı verip vermediğini soracaklardır. "İstemiyor, asla diyor." diyeceksin.

- Peki efendim.

- Bu söylediklerimi anlatacaksın. Anladın mı oğlum?

- Evet beybaba!

Fazla konuşamadılar. Sorgu hâkimi içeri girmişti. Elini yüzünü yıkadığı, hiddetini üzerinden atmaya çalıştığı anlaşılıyordu:

- Mahkeme huzuruna çıkacaksın, dedi, idam edileceksin. Götürün, fazla konuşturmayın! Hey jandarma...

Dışardaki jandarma da içeri girdi. Şeref Efendi'ye yeniden kelepçe taktılar.

- Hadi git, dikilme karşımda vatan haini!

- Sensin!

- Ne dedin?

- Sensin dedim.

Sorgu hâkimi Şeref Efendi'nin üzerine yürüdü. Sonra vaz geçti, "Oyalanmayın!" diye bağırdı. Jandarmalar, Şeref Efendi'nin koluna girip dışarı çıkardılar.

Sokakta bir fayton bekliyordu. Faytonun yanında iki jandarma daha vardı...

- Bin beybaba, emir böyle, yaya gitmek yok. Faytonun parasını sen vereceksin.

- Pekâlâ, gidelim evlatlar.

Şeref Efendi'yi arabaya bindirdiler... Jandarmaların ikisi yanına, ikisi de karşısına oturdu. Arabacı hayvanları kırbaçladı. Araba hareket etti. Onları görenler başlarını çeviriyorlar, hemen uzaklaşıyorlardı...

*
* *

O gece sekiz mahkûm Şeref Efendi'ye yemeklerinden birer parça verdiler.

Başgardiyan gözüktüğü zaman sekiz ihtiyar yatmak üzereydi. Başgardiyan hiddetli görünüyordu.

- Tavuklar, diye bağırdı. Yatın bakalım, sonu ne olacak? Yakında kan gövdeyi götürürse hiç şaşmam!

- Ne için efendi oğlumuz? Yunan ordusu İstanbul'a da mı geliyor?

- Ne Yunan ordusu be? Mustafa Kemal denen asi paşa çetelerini göndermiş! Hapishaneyi basacaklarmış. Kimin için yapacaklar bunu bilmem.

- Bizim halimiz nice olur evladım?

- Kimin umurunda?

- Bizimkisi de can evladım!

- Canınız çıksın.

Başgardiyan uzaklaşıyordu ki Şeref Efendi seslendi:

- Dur!

- Bana mı diyorsun ihtiyar?

- Evet sana diyorum, terbiyeni takın.

- Takınmazsam?

- Haddini bildirirler. Bunu da kafandan çıkarma.

- Sen bunların nesi oluyorsun?

- Hiç bir şeyi! Unutma ki, insan ihtiyarlamakla, insan güçsüz kalmakla insanlığından kaybetmez. Ona saygı gerek.

- Vay be!

- Vay ya! Bu saygıyı göstermezsen göstertirler sana sonra. Hadi git şimdi.

Başgardiyan homurdandı, bir şeyler söyleyecekti, vazgeçti ve uzaklaştı.

O gece hiçbirisi uyuyamadı. Hepsi Mustafa Kemal'in çetesini bekledi. Silahlar patlayacak, bombalar atılacak, hapishane alt üst olacaktı. O zaman acaba ne yaparlardı?

Sadece Şeref Efendi, "Mustafa Kemal Paşa; çete reisi değil ki, çetesi olsun." dedi. "Siz uyumanıza bakın..."

Yine de sabah ezanı okunana kadar onlar Mustafa Kemal'in çetesini beklediler.

*
* *

Yarbay Sıtkı, Nur Hanım'ı bir gece vakti Paşazade'nin konağına getirmişti. Zerafet, genç kadına iki odalı bahçıvan kulübesinin bir odasını ayırmış, altına yatak sermişti.

Yarbay Sıtkı fazla oyalanmamış, hemen gitmişti. Giderken de,

- Zerafet, demişti, Nur Hanım'a iyi bak, bahçeye hiç çıkmasın. Çocuklar da ağzını açmasın!

- Peki yarbayım, bu hanım kim?

- Çok saydığım bir zatın kızı!

- Niye bize geldi?

- Saklanması gerek.

- Beğendim bu hanımı! Allah mübarek etsin yarbayım. Tam size göre...

- Ne demek o?

- Hiç, aklıma geldi.

- Densiz!...

- Yarbayım! Ananızın yüzgörümlüğü kimin için duruyor? Yakışır doğrusu!

- Bir kelime daha söylersen çok kızarım.

- Ne varmış? Suç mu işledim yarbayım?

- Sus diyorum.

İşte Yarbay Sıtkı böyle demiş ve gitmişti. Eskisinden daha fazla düşünceliydi, sırtındaki yük büsbütün fazlalaşmıştı.

Ne olursa olsun Şeref Efendi'yi kurtaracaktı. Zaten, Şeref Efendi'yi dinleyip neden yüzüstü bırakmıştı? "Belki tutuklayamazlar." düşüncesi geçmişti kafasından.

İşte böyle gece yarısı sokaklarda yürürken bile Yarbay Sıtkı'nın kafası cevaplandırması gerekli sorularla doluydu...

*
* *

O gün başgardiyan yüzü gözü şiş içinde koğuşa girdiği zaman koltuğunun altında bir battaniye vardı. Şeref Efendi'ye:

- Bu senin, dedi.

- Kim gönderdi?

- Sual sorma! Kimse kim! Allah kahretsin. Hapisane müdürünün de canı cehenneme.

Müsteşar dayanamayıp sordu,

- Yüzüne gözüne ne oldu başgardiyan efendi oğlum?

- Elinin körü oldu, birileri tepti! Bırakacağım bu işi, en hayırlısı bu! Şeref Efendi denen şu adam tekin değil. Üstelik dışardan yemek de gelecekmiş kendisine!

Başgardiyan homurdanıyordu, hiç rahat olmadığı, endişeyle etrafına bakındığı görülüyordu. Sonunda hıncını yenemeyip bağırdı;

- Ne olursa olsun asacaklar seni Şeref Efendi! Bunu böyle bil. Hiç kimse kurtaramaz ipten. Sallandığını gözlerimle görmedikçe içim rahat etmeyecek. Mustafa Kemal'den ne haber? Kaldı olduğu yerde, sesi sedası çıkmıyor. Yakında yeniden geriler, bir daha belini de doğrultamaz. Biz de kurtuluruz.

Şeref Efendi sadece,

- Köpek! dedi.

- Bana mı?

- Sana!

- Ben insanı ne yaparım bilir misin?

- Hadi, ne yapacaksan yap da görelim!

Şeref Efendi başgardiyanın üzerine doğru yürüdü, gardiyan geriledi.

Bu başgardiyanın o gün ikinci yenilişiydi. Çıkarken,

- Yine geleceğim! dedi.

- Terbiyeli gel!...

O günden sonra Şeref Efendi'nin koğuşta itibarı pek fazlalaştı. Öksürse. "Hasta mısın?" diye soruyorlardı.

Kamburlaşmış sırtını doğrultmaya çalışan iki nazır,

- Benim bir müsteşarım vardı, tıpkı sizin gibi cesurdu, diyordu. Sonra anlatmaya başlıyordu: Ona demiştim ki...

Lafın sonu bir türlü gelmiyordu...

*
* *

Başka bir gün başgardiyan topallayarak koğuşun önünden geçti. Bir daha da görünmedi. Onun yerine tanımadıkları iki gardiyan koğuşlara uğrar oldular.

- Evladım, başgardiyan nerede?
- Bilmiyoruz!
- Gelmeyecek mi?
- Bilmiyoruz!

Şeref Efendi'yi de mahkemeye çağırmıyorlardı. Böylece günler birbirinin üzerine devrilir olmuştu...

*
* *

O gece müsteşarı, ertesi sabah idam etmek üzere koğuştan alıp loca denen taş hücreye götürdüler. Yine koğuştakiler sabaha kadar uyumadılar. Sabahın erken saatlerinde koğuştakiler ezan okumaya başladılar. Tekbir de getirenler vardı. İhtiyar eski nazır yatağından çıkamaz olmuştu. Avludan silah sesleri geliyordu. Süngülü jandarmalar koridordan geçiyordu.

İşte o günün öğleden sonrasında Şeref Efendi'yi muhakeme etmek üzere koğuştan aldılar.

Faytonda yanında oturan jandarma eri Şeref Efendi'nin eline bir kâğıt tutuşturdu. Ötekiler başlarını çevirdiler. Kâğıdı Şeref Efendi güçlükle okudu:

"Israr etmeyiniz, sizi kurtaracağız. Hazırlıklı olunuz!"

Şeref Efendi yine bağırdı,

- Hayır! Çok kan akacak! İstemiyorum! Böyle söyleyin onlara.

Mahkeme reisinin huzurunda bile kâğıttaki yazıyı düşünüyordu.

- Adın?
- Şeref!
- İttihatçı mısın?
- Hayır!
- Mustafa Kemal'ci misin?
- Ne dememi istiyorsunuz?
- Doğruyu!
- Evet, evet, evet!

Herkes dona kaldı. Sanki soğuk bir rüzgâr esti, titrediler. İlk önce kendini toparlayan mahkeme reisi oldu, hiddetini y enemeden bağırdı:

- Asılacaksın!

- Bekliyorum!

- Savun kendini.

- İnanacak mısınız?

- Dinleyeceğiz!

- Ben vatan haini değilim. Daha evvel de birine söylediğim gibi vatan haini kime derlermiş, onu bilin. Vatan haini vatanına ihanet edene derler.

- Mustafa Kemal'ciymişsin, yetmez mi?

- Mustafa Kemal ne yaptı?

- Türkü kana buladı. Yunan ordusunun Anadolu'da ilerlemesine sebep oldu. Padişahımızın, Sadrazamın emirlerini dinlemedi. İtilaf devletlerini kızdırdı. Memleketi parçalattı. O, bir asidir. Sen de ona hizmet etmişsin. Malını mülkünü bir asi için harcamışsın.

- Hayır!

- Mustafa Kemal parçalanmışı, ezilmişi kurtarmak için çalışıyor. Bizleri esir yaşamaktan kurtarmak istiyor. Millet Meclisi'nin başında olan bir kişiye asî diyemezsiniz. Bunu bütün dünya böyle bilsin. Elbet özlenen o gün gelecektir.

- Sen kimi savunuyorsun?

- Kendimi! Mustafa Kemal'in savunmaya ihtiyacı yok. Ben harcamışsam kendi mülkümü harcamışım? Kime ne bundan? Çalmadım, çırpmadım. Vatanıma helal olsun. Yaşasın Türk milleti!

- Sus! Şimdi seni dışarı attırırım.

- Bekliyorum...

Şeref Efendi böyle konuştukça iddia edilen suçu kabullendiğinin farkındaydı. Fakat bir kere ok yaydan çıkmıştı, geri dönemezdi. Bağırmak, haksızlıklara isyan etmek istemişti. İşte o fırsat bir kere eline geçmişti, daha da bağıracaktı. Keşke bir meydanda olsaydı, etrafını işgalciler alsaydı, onların yüzüne karşı haykırsaydı.

Mahkeme reisi önündeki kâğıtları karıştırdı, o da çok sinirliydi. Sakin olmaya çalıştı, sordu:

- Karın ve çocukların nerede?

- Bilmiyorum!

- Bağ evini yakmışsın! Neden?
- Ben yakmadım, benden sonra yanmış.
- Sana kim battaniye ile yemek gönderdi?
- Bilmiyorum!
- Başgardiyanı kim dövdü?
- Haberim yok.
- Kaçacakmışsın.
- Kaçmak isteseydim, bunu daha evvel yapardım, beni kimse tutuklayamazdı.
- Sen hangi çeteye dâhilsin?
- Ne çetesi? Bir çetenin varlığından haberim yok benim.
- Antika eşyalarını kimlere sattın?
- Bir kısmını hediye ettim. Hatta bir tanesini Molla Efendi'ye verdim, seve seve aldı.
- Yandaşların kimler? Say isimlerini!
- Ne demek o? Tanıdıkların demek istiyorsan, başta Molla Efendi olmak üzere...
- Sus!... Konuşma! Asılacaksın, bunu bil!
- Biliyorum, sizden başkası beklenmez!

Mahkeme reisi daha fazla dayanamadı.

- Götürün bu adamı! diye bağırdı. Şimdi kan beynime sıçrayacak! Duruşma başka güne kaldı.

Şeref Efendi'yi götürdüler, ertesi gün ise mahkeme reisini bir adam yolda çevirmiş, kaburga kemikleri ile bileğini kırmıştı. Reis evinde sancı içinde kıvranıyordu.

Koğuşta bir kişiyi daha asmak için götürdükleri akşam, götürmeye gelenlerden birisi Şeref Efendi'nin eline bir kâğıt tutuşturdu.

- Okuyunuz, cevabını yazınız, gelip alacağım! dedi.

Onlar gittikten sonra, ilahi sesleri arasında, titrek petrol lambasının ışığı altında Şeref Efendi yazılanı güçlükle okudu:

"Eşiniz de yalvarıyor. Sizi kurtaracağız. İzin veriniz."

Kâğıdı çevirdi, arkasına kocaman bir *"Hayır!"* yazdı, cebine soktu.

Bu onun başka türlü bir savaşıydı. Kendini şimdi bir silahşör gibi hissediyordu. Bedenen yapamadığını diliyle, nefesiyle yapıyordu. İlerdeki duruşmalarda daha fazla konuşacaktı. Şimdiden hazırlanıyordu, kafalarına vuracaktı. Onlara "Hain!" kime derler anlatacak,

esaretin anlamını, özgürlüğün üstünlüğünü, millet olmanın nedenlerini, vatan sevgisini öğretecekti.

Koğuştakilerin yorgun nefesleriyle durmadan okudukları ilahileri susturmak için gelen iki gardiyandan birine sordu:

- Bu hapishaneyi ne kadar asker bekler?
- Ne yapacaksın?
- Sordum.
- İki bölük, belki daha fazla.
- Teşekkür ederim. Bu iyiliğinizi unutmam!
- Delirdin mi sen?
- Kan dökülür sonra değil mi? İnsanlar ölmemeli!
- Vallahi bu adamın aklından zoru var.

Yine sabaha kadar koğuştakilerle beraber uyumadı...

Ezan sesleri duyulmaya başlayınca tanımadığı adam içeri girdi.

- Arkadaşınız rahmete kavuştu, dedi. Artık uyuyunuz, boşuna nefes tüketmeyiniz. Zaten kaç günlük ömrünüz kalmış ki?

Şeref Efendi, yazdığı kâğıdı bu adama verdi, ayrıca "Asla" diye fısıldadı.

O günden sonra bir hafta süreyle Şeref Efendi hasta yattı, ateşler içinde kıvrandı, revire götürmek istediler gitmedi, gelen yemekleri yemedi. İhtiyar paşalardan biri durmadan onun terini kuruladı...

İşin tuhafı, Şeref Efendi yattığı sürece her gün mahkeme azalarından biri sakatlandı.

Kimisine yolda bir adam çarptı, sırt üstü düşüp başı yarıldı. Kimisinin arabasının tekerleği çıkıp yere fırladı. Kimisinin ise omuzuna duvardaki çalar saat düştü... Hepsi hastanelik oldu...

-XXXI-
Beklenen Gün

Aylar geçti... Sanki Şeref Efendi hapishanede unutuldu.

Şu duvar, şu küçük pencereden süzülen ışık, arada bir aralanan koğuş kapısı, üst üste konmuş yataklar, ortadaki küçük masa, geceleri titreyen petrol lambası, içerdeki tutuklularla birlikte onun yoldaşı olmuştu.

Nereye giderse gitsin bütün bunlar gözlerinin önünden silinmeyecekti. Hele eski nazırın "Ne olur oğlum, merhamet et, beni biraz dışarı çıkar." diye yalvarmasını hiç unutamayacaktı. Nazır neredeyse gardiyanın dizlerine kapanacaktı.

Kış şiddetli geçiyordu... Koğuştakilerden ikisi soğuğa dayanamayıp ölmüştü. Şeref Efendi'ye ise birisi palto, kalpak ve yün hırka göndermişti. Gardiyanlardan biri de kendiliğinden çamaşırlarını yıkatmaya başlamıştı...

Bahar yeni gelmişti ki, hapishane müdürü kapıda görünmüş, "Dişinizi sıkıp kendiliğinizden ölmeyin. Mahkemenin sonucunu bekleyin..." diye alay etmişti. Sonra sanki soran olmuş gibi:

- Mustafa Kemal'den ses seda çıkmıyor, diye eklemişti, muhakkak ordusu dağılmıştır. Ankara'nın hali yaman! Yunanlılar bir yüklenirse bu sefer tutunamazlar. Mustafa Kemal dâhil, mebus geçinen o adamlar nereye sığınır bilemem. Bekleyin de görün...

Koğuşta beş kişi kalmıştı. Yeni tutuklular bu koğuşa gelmiyordu. İçlerinde durmadan öksürenler vardı. Ölen iki kişiden bir tanesi eski nazırdı.

Şeref Efendi hep bekliyordu. Yeniden mahkeme olacağı, bu fırsattan yararlanıp haykıracağı günü bekliyordu. Bir de ömrünü vermeye hazır olduğu o günü özlüyordu.

Kim ne derse desin Mustafa Kemal kumandasındaki Türk ordusu dağılmazdı ve Mustafa Kemal'i bundan böyle kimse yenemezdi. Fakat neden gecikmişlerdi, neden Yunan'ı kovmuyorlar, İstanbul'a gelmiyorlardı?

Karısını düşündü, kızını, torununu düşündü. Seviyordu onları, hem de çok seviyordu. Onlardan uzak geçen günlerin ağırlığı zaman zaman öylesine fazlalaşıyordu ki, "Hayır!" dediğine pişman olası geliyordu.

Acaba Yarbay Sıtkı ne yapıyordu? Yeniden grubunu kurmuş muydu? Ya Sadık Reis, ya Ragıp Efendi, kendilerine nasıl bir yaşam seçmişlerdi?

Bunca insanı takmıştı peşine, şimdi onlardan tamamen uzaktı. Bir Feride'nin, bir Tophaneli Süleyman'ın fedakârlıklarını nasıl unutabilirdi? Bir de bu savaşın sessiz kahramanı Şehreminili Recep Ağa vardı. Sadık Reis'in ona karşı duyduğu aşırı saygı Recep Ağa'yı hiç şımartmamıştı. Jozef Ponti'nin iyilikleri, Behiç Bey'le Mahir Efendi'nin yardımları hiç unutulur muydu?

La Fransez Şirketinin müdürü Hanri Botrele bile davalarına yardımcı olmuştu. Fakat işte beklenen o gün gelmiyor, günler saymakla tükenmiyordu.

Özbekler Tekkesi Şeyhi Ata Efendi'yi görse, onunla konuşabilse rahatlardı. Şeyh Ata Efendi ona "İrade"den bahsederdi. İrade istemeyince olmazdı Şeyh'e göre. İradenin istemesi için de ona lâyık olmak gerekti. Acaba ne kusur işlemişlerdi?

Hiç değilse kızıyla Yarbay Sıtkı'nın evlendiklerini duysa biraz huzura kavuşurdu. O zaman iradenin tecellisini daha soğukkanlılıkla beklerdi...

Ağustos ayı geldiği zaman koğuşta sıcaktan terliyorlardı. İçerde boğucu bir hava vardı. Hâlbuki Şeref Efendi sıcaktan ziyade unutulmuş olmaktan sıkılıyordu. Doğrusu unutulmuşluğun acısını şimdiye kadar hiç düşünmemişti...

O gün hapisane müdürü gelip sırıtırcasına, "Hazır ol, yarın mahkemen var." deyince bayağı sevindi. Artık sessizlikten kurtulacak, susmaktan bunalmayacak, yine haykıracak, "Efendiler siz ne yaparsanız yapın bu vatan sahipsiz değildir!" diyecekti.

Fakat hapisane müdürü çıkarken,

- Anadolu'yla hatlar kesilmiş, hiç haber alınamıyormuş, bu sefer Mustafa Kemal'in işi bitik, senin de bitik. deyince sarsıldı, sesini çıkartamayıp tahta sandalyeye oturdu. Yine de içinden bir ses, "Olamaz!" diye haykırıyordu.

Onu ertesi gün bir manga askerle mahkemeye götürdüler. Kendisini bir faytona bindirdiler. İki jandarma sağına ve soluna oturdu. Diğerleri ise arabanın yanında yürümeye başladı.

Sokaklarda kimseler yoktu, uzaktan uzağa bağırtılar duyuluyordu. Âdeta birileri tef çalıyordu.

- Ne oluyor? diye sordu.

Cevap veren çıkmadı ona. Belki de yanındaki jandarma çavuşu konuşacaktı, arkadaşından çekiniyor olmalıydı.

- Ne oluyor? diye tekrarladı.

- Hiç!

- Nasıl hiç?

- Biz bir şey bilmiyoruz.

Biraz sonra bir grup insan gözüktü, gerçekten tef çalarak bağırıyorlar, "Yaşasın!" diye haykırıyorlardı.

Grup arabanın yanına gelince durdu. Araba da durdu. Askerler silahlarını doğrulttular:

- Yaklaşmayın!

Gelenlerin çoğu, sabah olmasına rağmen sarhoştu. Başları olduğu anlaşılan biri, ağzını çarpıtarak sordu:

- Nereye?

Jandarma çavuşu başını uzatıp cevap verdi:

- Bu adamı mahkemeye götürüyoruz!

- Ne yapacaklar ona?

- Sanırım, asacaklar!

- Assınlar! Bizden size izin! Yaşasın Yunan ordusu!...

Yine tef çalmaya başladılar, göbek atıyorlar, birbirlerine sarılıyorlardı.

O sırada bir gazeteci çocuk peydahlandı.

- Yazıyor! Mustafa Kemal Paşa'nın bütün karargâhı ile beraber nasıl esir olduğunu yazıyor!

Çocuk koşuyordu, gazeteyi alıp ortadan kaybolanlar vardı. Bağıranlar uzaklaşıyordu.

- Yaşa! Yaşa! Yunan ordusu çok yaşa!

Evlerin kafesleri inmiş, perdeleri kapanmıştı. İki Yunan bayrağı bir evin penceresinden aşağıya sarkıtılmıştı. İşgalcilerden bir devriye kolu taşları aşındırırcasına adımlarını sert atıp yanlarından geçiyordu,

- Hayır! Asla olamaz! Yalan!

- Ne olamaz be adam? Kendi kendine mi konuşuyorsun?

- O esir olamaz!... Kabul etmem bunu!

- Sus!... Başımızı derde sokma.

Şeref Efendi sustu. İşte yenilmek üzereydi. Bütün inancı sarsılmıştı. Yine de olduğu yerde oturabiliyordu. Kalbi de dayanıyordu.

Telgraf makinesini aradı. O zaman Ankara'yla konuşur, durumu öğrenirdi. Fakat hapisane müdürü, "Anadolu'yla hatlar kesilmiş!" dememiş miydi? Telgraf da olsa, konuşamayacak, durumu anlayamayacaktı.

Mahkemeye geldiği zaman reisin de, üyelerin de değişmiş olduğunu gördü. Yalnız Divan-ı Harb kâtibi aynıydı. O da başını öne eğmiş oturuyordu.

- Adın?

- Şeref!

- Suçun?

- Onu siz biliyorsunuz.

- Asılacaksın.

- Bekliyorum, sevinirim.

- Güvendiğin dağlara kar yağdı değil mi? İşte Mustafa Kemal yenildi. Bakalım şimdi ne yapacaksınız? Konuş!

- Hayır! Konuşmak istemiyorum.

- Bunca insanın kanına girdikten, memleketi harabeye çevirdikten sonra elbette söyleyecek bir şeyin olmaz. Allah sizi kahretsin!

- Pekâlâ, konuşacağım.

- Ne konuşacaksın? Yüzün mü kaldı?

- Bana baksanıza siz. Bir kere Mustafa Kemal yenilmez, hepsi yalan. Türk milletli esir yaşamaz, yaşamayacaktır da... Bunu böyle bilin.

- Sus!

- Susmayacağım! Biz özgür olmak istiyoruz, olacağız da. Göğsümüzde iman var. Çıplak, kurak bozkırın, yıkılmış, harap

olmuş bozkırın, Anadolu'muzun bağrından daha nice yiğitler çıkacak, gelecek kuşağa özgür bir vatan hediye edecektir.

- Susturun şunu diyorum.

- Sen konuş dedin. Beni dinlemek zorundasın.

Mahkeme reisi yumruğunu kürsüye vurdu. Bir an üyelere baktı, sonra haykırdı:

- İttifakla karar verilmiştir. Eşref oğlu Şeref vatana ihanet suçundan idam edilecektir. İnfaz tarihi ayrıca bildirilecektir. Götürün...

Jandarmalar koşuştu. Şeref Efendi'nin kelepçesini taktılar. Şeref Efendi ise bir an için bastığı yerin kaydığını hisseder gibi oldu, sonra bütün gücüyle haykırdı:

- Yaşasın Türk milleti...

Onu kolundan çekerek götürdüler.

*

* *

Şimdi koğuşta düşünüyordu. Birkaç gün sonra, bir akşamüstü onu alacaklar, Loca denen hücreye götüreceklerdi. İşitmişti, orası taştan yapılmıştı, çıplak, dar ve rutubetliydi. Ufacık bir pencereden ölü bir ışık süzülürdü. Arkasından koğuşta kalan dört kişi ezan ve ilahi okuyacaklar, hatta namazını kılacaklardı.

İstemiyordu bunu. "Yazık oldu!" demelerine de tahammülü yoktu. Zaten Mustafa Kemal esir düştükten sonra yaşamanın ne kıymeti vardı? Karısı elbet onu affederdi? Fakat kızı ne yapardı? Behiç Bey'in yanında da kalamazdı. Mahir Efendi de uzun süre bakamazdı ona. Yarbay Sıtkı'nın da sonu meçhuldü. Nur'u alsa, bir yerlere götürse, saklasalar, sonra da evlenseler ne iyi olurdu!

Bu duygular içinde soyunmadan yattı. Paşalardan biri yanına sokulup:

- Tasalanma efendi, dedi. Allah büyüktür. Kadere boyun eğmek gerek.

- Hayır! Tasalanmıyorum, korkmuyorum da... Yalnız...

- Ne yalnızı?

- Üzülüyorum. Mustafa Kemal yenilmez, hele esir hiç olmaz... Göreceksiniz bak...

- Göreceğiz!

O gece savaşan askerler gördü hep rüyasında. Atlar doludizgin koşuyor, kılıçlar inip kalkıyordu.

Günün ışıkları pencereden yeni süzülmeye başladığı zaman o çoktan uyanmıştı. Paşalar ise abdest almak için gardiyanların gelmesini bekliyorlardı. İbrikleri ellerindeydi.

Fakat gardiyanlar bir türlü gelmiyordu. İlerdeki koğuşta yankesicilerle hırsızlar yatıyordu. Nedense onlardan da ses seda çıkmıyordu.

Öğleye doğru gardiyanlar gözüktü. Paşalar, açlıktan ve ayakta durmaktan yorulmuş, oldukları yere çökmüşlerdi... Gardiyanın biri:

- Allah kahretsin, dedi...
- Ne olmuş evladım, ne olmuş?
- Daha ne olsun? Yenilen Mustafa Kemal değilmiş!
- Kimmiş evladım, kimmiş?
- Yunan ordusu dağılmış, hepsi Ege'ye doğru kaçıyormuş!
- Sahi mi?
- Ne olacak şimdi, bilemiyoruz.
- Ne olsun ki?
- Bize hoş geldin demezler. Ama suçumuz yok bizim! Emredileni yaptık.
- Yoktur inşallah!
- Mustafa Kemal büyük adammış meğer!

Şeref Efendi, yattığı yerden doğruldu, sadece ağladı. Sonra gardiyana,

- Gel öpeyim seni, dedi, uzat alnını.

Gardiyan tıslayarak uzaklaştı.

*
* *

O gün ilk defa koğuşa bir gazete girdi. Bu, 5 Eylül 1922 tarihli *Akşam* gazetesiydi. Kim izin vermişse vermiş, tanımadıkları bir adam fırlatıvermişti içeriye gazeteyi. Şeref Efendi gazeteyi aldı ve yüksek sesle okudu:

"Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinden!

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri fedakâr milletimize ve kahraman ordumuza hitaben aşağıdaki beyannameyi yayınlamamızı buyurmuşlardır:

Büyük ve asil Türk milleti!

Batı cephesinde 26 Ağustos 1922 tarihinden beri başlayan taarruz hareketimiz Afyonkarahisar, Altuntaş, Dumlupınar arasında büyük bir meydan muharebesi hâlinde beş gün beş gece devam etti, Türkiye Büyük Millet-Meclisi ordularının şecaati, şiddeti ve sürati sayesinde mağrur ve zalim düşman ordusunun esas kuvvetleri akıllara dehşet verecek şekilde imha edildi. Özellikle milletimizin şuurundan ve ezelî, ebedî imanından meydana gelen ordularımızın fedakârlıklarını sizlere duyurmak istedim. En büyük kumandanından en genç neferine kadar ordularımızda hâkim olan fikir, milletin gösterdiği görev uğrunda şehit olmaktır. Bunu, muharebe meydanında yakından izleyerek büyük milletimize haber veriyorum.

Milletimizin bünyesindeki kudret ve gayeye inanarak üç buçuk yıl evvel çalışma arkadaşlarımla başlattığımız ve dayanılmaz zorluklar içinde devam eden mücadelemizin sonucu, zaferle meydana gelmiş bulunuyor.

Milletin oy ve iradesine dayanan her işin neticesi millet için hayır ve selamet olduğu sabittir..

Başkumandan Mustafa Kemal"

İhtiyar paşalar da ağladı.

- Onu böyle tanımıyorduk. Gencecik bir paşa o, sanırım kırk yaşında bile yok. Memleketi felakete sokacak demiştik, yine de ittihatçı damgasını yiyip hapse atılmıştık. Biz kötü insanlar değiliz Şeref Efendi.

Şeref Efendi cevap vermedi. Dudaklarındaki mutluluğu soldurmadan, şimdiden gelecek günlerin heyecanını yaşamaya başladı. Bir de asılacağı gün vardı aklında. Yine de mutlu göçeceğine inanıyordu bu dünyadan...

*

* *

İnfaz uzadı. Gardiyanlar her gün yeni bir haber getirdiler. Artık hor bakmıyorlardı koğuştakilere.

Afyon, Uşak derken 9 Eylül'de Türk ordusunun İzmir'e girdiğini, Yunan ordusunun denize döküldüğünü öğrendiler.

Sevinç sonsuzdu, hele 10 Eylül'de Bursa'nın geri alındığı gün İstanbul sokakları dolup dolup taşmıştı. Ortalıkta işgal askerleri yoktu. Türk bayrakları sallanıyordu pencerelerden. Tekbir sesleri minarelerden durmadan aksediyordu.

- Kurtulduk, kurtulduk!

- Yaşa! Mustafa Kemal Paşa çok yaşa!

Bu sesler, hapishane duvarlarını aşıyor, koğuşa kadar geliyordu.

Gardiyanlar bir taraftan haber getiriyorlar, bir taraftan da "Hapishanenin korunması için bir bölük asker daha geldi!" diyorlardı.

Şeref Efendi hep bekliyordu. İdam edileceği günü, ya da birilerinin kapıları açıp "Çıkın!" diyeceği anı bekliyordu. Hâlbuki hiç bir ses, hiç bir hareket yoktu.

İhtiyar paşalar da bir kenara büzülmüşlerdi. Gelen haberlere inanmaz olmuşlardı. Belki de Mustafa Kemal Yunan'ı denize dökmemişti. Halkı aldatıyorlardı. Belki de bunlar, Hürriyetçilerin bir oyunuydu. Sonunda yeniden mahkemeler başlayacak, cezalarını çekeceklerdi. Bir kışı daha bu hapishanede geçirmek onların ölümü demekti. Gardiyanlara sordular:

- Oğlum bizim halimiz ne olacak?

- Ne bilelim?

- Niye bizi salıvermezler?

- Cezanızı çekmeden nereye gideceksiniz?

- Ne suçumuz var ki? Eskiden ittihatçıydık, hepsi bu.

- Yetmez mi?

- Ama Mustafa Kemal Paşa Yunan'ı denize döktü diyorsunuz.

- Dökmekle... Daha bakalım neler olacak?

- Ziyaretçilerimiz niye gelmez?

- Müdür kimseyi sokmuyor! Biliyor musunuz Hürriyet ve İtilafçılar işgalcilere sığınıp Taşkışla'da toplanıyorlarmış!

Hapishane müdürü de ne yapacağını bilemiyordu. Suçlu kim, suçsuz kim ayırt edemiyordu. İşi bırakıp gitmeyi de düşünüyordu. Fakat buna da cesareti yoktu.

Eski Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın kaçışı, Sadrazam Tevfik Paşa'nın kararsızlığı, Sultan Vahdettin'in endişeleri içinde günler geçti.

Mudanya'da mütareke için toplanıp Türkiye'yi temsilen Batı Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'nın gönderildiği öğrenilince hapisaneye gazeteler de günü gününe gelmeye başladı.

İşte Yunan'ın denize döküldüğü gerçekti. İşgalciler pes demişler, Sevr'i hatta Mondros'u unutup yeniden mütareke yapmak zorunda kalmışlardı. Hem de Anadolu'yla.

Bu haber, Şeref Efendi'nin sevinci oldu. Her şeyi unuttu, yeniden mutlu günlerin hayalini yaşamaya, sevdiklerini, yakınlarını düşünmeye başladı. Zaman zaman bir tıkanıklık geliyordu boğazına, zor nefes alıyordu, sonra heyecanını yenip "O gün geldi!" diyordu. Fakat iki günden beri gazeteler yine koğuşa gelmez olmuştu.

18 Ekim akşamı müdür uğradı:

- Nasılsınız? diye sordu.

- Müdür bey oğlum biz ne vakit çıkacağız?

- Bu benim işim değil, bilemem.

- Şeref Efendinin infazı durduruldu mu?

- Bu da benim işim değil. Henüz bir emir almadım. Siz keyfinize bakın! Havalar soğuyor, dikkat edin, üşümeyesiniz.

- Niye iki günden beri gazeteler gelmiyor?

- Laf ediyorlar. Ben de ne yapacağımı kestiremiyorum.

- Ne olmuş yani?

- Daha ne olsun? Benim halimi hiç düşündünüz mü? Şefaat edin, sorarlarsa müdürün suçu yok deyin. Öyle değil mi?

- Söyleriz müdür bey oğlumuz.

Hapishane müdürünün sırtı kamburlaşmıştı. Şaşkındı:

- Beni de sıkıştırıyorlar, diye söylendi. Bakalım yarın ne olacak? Doğru söyleyin Şeref Beyefendi! Size karşı kötülüğüm oldu mu? Ben de emir kuluyum. "Asılsın!" deseler sizin için, yine de oyalarım gelenleri, geciktiririm. Locaya bile göndermem sizi, ben fena adam mıyım? Doğru söyleyin.

Şeref Efendi başını çevirdi, sadece "Evet!" dedi.

Mahkûmlar o geceyi yine nedense uykusuz geçirdiler. Beklemenin yükü altında eziliyorlardı. Şeref Efendi hariç, diğerleri Mustafa Kemal'i de, işgalcileri de, hatta işgalcilere sığınıp Taşkışla'da yatıp kalkan "Hürriyet ve İtilaf" fırkası mensuplarını da düşünmüyorlardı.

Ertesi sabah; 19 Ekim 1922 Perşembe günü sabahı hapishanede bir telaş sezildi. Sokaktan da aşırı derecede gürültüler geliyordu. Avluda silah çatan askerlerin ayak sesleri duyuluyordu.

- Ne oluyoruz evladım, ne oluyoruz?

- Hiç!

Aslında çok şey oluyordu. Onlar da bunun farkındaydılar. Hepsi ayağa kalkmıştı, bekliyorlardı...

Hapisane müdürü koşarak geldi.

- İşte burada efendim, vallahi sıhhati yerinde, el üstünde tuttum, onu ben.

O zaman Şeref Efendi'nin hiç de yabancısı olmadığı bir ses duyuldu.

- Çekil bir kenara, konuşma fazla!

Kapı açıldı; Şeref Efendi baktı, gördü ve titredi. Hapisane müdürü diz çökerken aynı ses,

- Beybabacığım, elinizi öpeyim, dedi. Bu müdürün yüzünden bunca gün boş yere geçti.

Gelen Yarbay Sıtkı Bey'di... Heyecandan ne yapacağını şaşıran Şeref Efendi'nin uzanmış elini öpüyor, alnına götürüyordu.

Yarbay Sıtkı, asker elbisesini giymişti, başında kalpağı vardı. Arkasında Sadık Reis ve emireri Mustafa duruyordu. Avludaki askerlerin bir kısmı koridorun sonunda, hazırol vaziyetinde bekliyordu.

- Beybabacığım, efendim. Gidiyoruz! Üşümüyorsunuz ya?

- Nasıl üşürüm? Baksana paltomla oturuyorum.

- Babacığım, bizi bağışlayın. Uzamamalıydı bu kadar. Oyaladı bu adam bizi.

- Evladım, oğlum! Geçmişin acı günlerini unutacağız artık. Özlediğim aydınlığa kavuştuk değil mi?

- Evet!... Bu gün Refet Paşa geliyor. Mustafa Kemal Paşa'mız ile Büyük Millet Meclisi'ni temsilen ayak basacak İstanbul'a. Hep beraber karşılayacağız onu.

- Götür öyleyse beni... Hiç ağlamayacağım, inan ağlamayacağım.

Yarbay Sıtkı âdeta kucakladı Şeref Efendi'yi. Sadık Reis atıldı, yanağını değdirdi Şeref Efendi'nin eline,

- Başım üstünde yeriniz var, dedi. Efendi amcam Recep Ağa'nın da saygıları var. Dışarda bekliyor sizi.

Şeref Efendi, Mustafa'ya baktı,

- Bu kim? diye sordu.

- Ragıp Efendi'nin emireri Mustafa! Okuma yazma öğrenmek istiyor.

- Ragıp Efendi oğlum nerede?

- Şey beybaba!...

- Ne oldu? Yoksa!

- Hayır düşündüğünüz gibi değil. Sizden sonra İstanbul'da kalmak istemedi. Özbekler Tekkesi Şeyhi Ata Efendi onu cepheye gönderdi. O günden bu yana haber alamadık.

- Karısı ne oldu? Feride kızımız?

- İyi, yalnız!...

- Ne var?

- Ragıp, "Allaha ısmarladığa" gittiği zaman sadece "Gülegüle!" demiş. Pek ilgilenmemiş onunla.

- Yazık, çok yazık. Oğlum İsmail niye gelmedi?

- Behiç Efendi'yi böyle bir günde yalnız bırakmak istemedi. Ne de olsa Hürriyet ve İtilaf Partili tanınıyor.

Şeref Efendi daha soracaktı, fakat yeri ve zamanı değildi.

- Gidelim! dedi.

O zaman ihtiyar dört paşa atıldı, âdeta Yarbay Sıtkı'nın yolunu kestiler.

- Biz ne olacağız evladım, biz ne olacağız?

- Siz de çıkın! Ötesine karışmam!

- Sağol evladım. Dünya durdukça dur.

Hep beraber yürüdüler. Müdür diz çökmüştü, gardiyanlar duvara yapışmış gibiydi, askerler selama durmuşlardı.

*
* *

İşte sokaktaydılar... Korkunç bir kalabalık, ellerinde Türk bayraklarıyla bağırarak koşuyordu.

- Kabataş'a, durmayın Kabataş'a! Refet Paşa gemiden orada sahile çıkacakmış!

Şeref Efendi sendeleyerek yürüyordu. Sevincin doruğu insanı nefessiz bırakıyordu. O da hava almakta güçlük çekiyordu.

Bir faytonun önüne gelince durdular. Faytonun yanında Recep Ağa ile Kahveci Veli vardı. Her ikisi de Şeref Efendi'nin elini öptüler.

- Evet Recep Ağa, nasılsın Recep Ağa?

- Sağ olun efendim!

- Seni asla unutamam Recep Ağa, sen bizi bir araya getiren adamsın. Yanındaki kim?

- Veli!... O da benim gibi kahvecilik yapıyormuş. Dükkânını bırakmış da katılmış aramıza.

- Veli, evet Veli! Hatırladım şimdi. Nasılsın oğlum?

- Teşekkür ederim efendim.

Arabaya bindiler. Yarbay Sıtkı, Şeref Efendi'nin yanına oturdu, karşılarında da Recep Ağa vardı. Ötekiler de başka bir faytona bindiler. Arabaları kalabalık arasında güçlükle ilerlemeye başladı. Onbinlerce kişi sokaktaydı. Kenar mahallelerde oturanlardan başlayıp çarşı esnafına varıncaya kadar hepsi yollara dökülmüştü. Kadın, erkek, çocuk, genç, yaşlı hep Kabataş'a doğru koşuyordu. Öğrenciler de kalabalığın arasına karışmıştı. Durmadan Türk bayrakları dalgalanıyordu. İşgalcilerden hiç kimse gözükmüyordu.

Yarbay Sıtkı,

- Refet Paşa, Gülnihal vapuruyla gelip Kabataş'a çıkacak! dedi.

- Kim var yanında Sıtkı Bey oğlum?

- Bir heyetle bir bölük asker.

- Şimdilik değil mi?

- Evet! Refet Paşa, Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa adına Doğu Trakya'yı da teslim alacak. İşgalciler diz çöktü.

- Evet oğlum, özgür bir Türk devleti görmek ne büyük mutluluk değil mi?

- Evet beybaba, bunu yaşayamayanlar anlayamaz.

- Bir şey soracağım?

- Buyurun efendim.

- Karım, hatunum nasıl?

- Mahir Efendi'nin evinde sizi bekliyor.

- Ya kızım Nur?

- Kızınız mı?

- Evet, bir şey mi oldu?

- Hayır! Zerafet ona iyi bakıyor. Yalnız zaman zaman hastalandığını söylüyor Zerafet! Hep üzgün... Bir türlü, avutamadım Nur Hanım'ı.

- Yazık!... Anlıyorum tabii!... Düzelecek inşallah. Hayat o kadar uzun ki...

- Bazen de çok kısa beybaba!

- Doğru, bazen de çok kısa.

Şeref Efendi başını çevirdi, önlerinden akıp giden kalabalığa baktı. Âdeta titredi, buna kendisini hatta yaşadığı anı unuttu da demek mümkündü. Coşan bir sevincin arkasına gizlenen bir gölge vardı içinde. İşte Şeref Efendi o gölgeyi ezmek istiyordu. Zaman geçtikçe o gölgenin şekli değişiyor, âdeta büyüyordu.

- Hiç bir düşünce bize bu günü unutturamaz oğlum! Hapishanedeyken ölümü özlediğim de olmuştu. Şimdi yaşamak istiyorum. Bize bu günleri sağlayanın ellerini de öpmek gerek.

- Evet, öpülesi eller!... İzin verirseniz gidip onu görmek istiyorum.

Kabataş'a yaklaştıkları sırada kalabalıktan arabalar daha fazla ilerleyemedi, inmek zorunda kaldılar. Sadık Reis onlara yol açıyordu.

Yaklaşıyorlardı. Gülnihal vapuru da yaklaşıyordu. Etrafında istimbotlar, motorlar, sallar, kayıklar kaynaşıyor. "Yaşa, Mustafa Kemal Paşa!" sesleri kulaklarda çınlıyordu. İlerde bir bando durmadan marşlar çalıyordu.

"İşte geldik! Seni de kurtaracağız İstanbul!..."

Böyle bağırıyordu Gülnihal vapurundaki bir bölük asker... Âdeta tunçlaşmış gibiydiler. Dimdik, öylece duruyordu bu asker. Yanık tenleri, çatlak dudakları, fakat gözlerinde parıldayan ışıkla, savaş alanlarının bağrından kopup gelmişti hepsi...

Rıhtımda Padişah Vahdettin'in, Sadrazam Tevfik Paşa'nın ve Şehzade Ömer Hilmi Efendi'nin temsilcileri vardı. Refet Paşa'ya "Hoş geldin!" diyebilmek için âdeta birbirleriyle yarışıyorlardı. Refet Paşa rıhtıma ayağını attığı an ortalık büsbütün karıştı. Padişahın yaveri Binbaşı Ali Nuri Bey atıldı,

- Zat-ı Şahane namına hoş geldiniz derim efendim.

Refet Paşa baktı ve gülümsedi, sadece:

- Halifelik makamına saygılarımı bildiriniz, dedi.

- Saraya teşrif etmeyecek misiniz?

- Hayır, ben evvela büyük hakan Fatih Sultan Mehmet Han'ın türbesini ziyaret edeceğim.

- Nasıl olur paşa hazretleri?

- Bana yol veriniz.

Refet Paşa'nın yakasında kırmızı zemin üzerine Anadolu ordusunun Tuğgeneral işareti olan bir yıldız vardı. Başına büyük ve yayvan siyah renkli bir kalpak geçirmişti.

Refet Paşa'yı kucakladılar, kendisine hazırlanmış otomobile bindirmeyip omuzlar üzerinde taşımaya başladılar.

O sırada Yarbay Sıtkı, sevincinden âdeta bağırdı:

- Onlar, bizimkiler.

Şeref Efendi yorgun gözlerle baktı, seçemedi.

- Kim? diye sordu.

- Efendim! Tophaneli Süleyman'la Ragıp Efendi oradalar! Refet Paşa'yla beraber gelmişler.

İkisi de selam durdular Şeref Efendi'yle Yarbay Sıtkı' nın karşısında. Tophaneli Süleyman çavuş, Ragıp yüzbaşıydı...

Sonra Refet Paşa'yı taşıyan halkın arkasından koştular.

- Baba!... Babacığım!

Bir çocuk böyle haykırıyor, bir kadın yüzünü açmış hıçkırarak ağlıyordu.

- Babacığım beni de al... Beni de götür!

Feride'nin kucağındaki Murat işte böyle bağırıyordu. Ragıp oğlunun seslenişini duymuş muydu, bilinemez! Yalnız yüzü solgun, dudakları titrekti. Bir ömrün hikâyesini yaşar gibi bir hali vardı. Koşarken bile aranıyordu.

Bu sefer Şeref Efendi duygularını gizlemeden konuştu. Bu belki de içindeki gölgenin sesiydi, sevincini bastıran gölgenin...

- Düşündün mü hiç Sıtkı Bey oğlum, bu savaş biraz da bu yavrular için yapıldı. Şu ağlayan Murat için, torunum Nurhayat için... Onlar da kendilerinden sonra gelecek kuşakları mutlu etmesini bilmeliler. Daha doğrusu kişiler, toplumun mutluluğu için çalışmalılar. Böylece kendileri de mutlu olurlar. Yalnız başına bir insan düşünebilir misin oğlum? Evsiz, hatta yuvasız... O kişi, kendini aldatmakla zamanını tüketmektedir. Hâlbuki zaman çok kıymetlidir. Gelip geçiyor işte... Sen de yalnız sayılırsın!

O zaman Yarbay Sıtkı Şeref Efendi'nin karşısında durdu.

- Efendim, dedi, Ankara'ya gitmeden evvel sizden bir ricada bulunacağım.

- Söyle oğlum!

- İzin verirseniz kızınız Nur Hanım'ı eşim olarak görmek istiyorum. Ona geçmişi unutturmaya çalışacağım. Başarır mıyım bilemem.

- Ya öyle mi? Ulu Tanrı'nın takdiri tecelli etti demek.

- Sizi üzdümse özür dilerim.

- Pekâlâ, pekâlâ! Bana bir şey sormayın! İnsan sevinçten de yoruluyor oğlum. Ben çok yorgunum!

Önlerinden kalabalık akıp gidiyordu. Kucaklaşanlar da vardı.

Bu, var olmanın zaferiydi...

SON

Vaniköy
22 Ağustos 1987